MIRONA
CELLA
SERGHI

CELLA SERGHI

MIRONA

Editura: MINERVA
1977

MOTTO:

„*Dacă aș fi așteptat să fiu cu adevărat mulțumit, satisfăcut de operele mele, aș fi terminat și mai puține, sau poate niciuna*.”

„*Operele de artă realizate cu prețul unei munci grele, trebuie să pară, în ciuda adevărului, ușoare și concepute fără efort*.”

„*Toți își găsesc liniștea,*
Când se așterne umbra.
Numai pe mine noaptea,
Mă ține îndurerat și treaz.”

MICHELANGELO

• PARTEA ÎNTÂI • CÂND MIRONA NU DOARME

• CAPITOLUL I • CAMERA MOBILATĂ

Noiembrie 1940

Nu latră niciun câine, nu s-a trezit niciun cocoș. Aleea albă, înțepenită în noapte ca și luna. Pe jos, zăpada tace, ca un covor de vată. Ceasul a stat de mult.

Umblu prin odaie ca să-mi aud pașii. Dar sunt desculță nu știu de când, și nu știu de ce umblu pe vârfuri. Odaia mea – o sufragerie – seamănă cu cea din *rue* La Boëtie, a lui *madame* Janine. Pe pereți, peisaje lucrate pe etamină în punct de gobelin, fotografii de gineri și mirese, tablouri reprezentând naturi moarte în culori vii – pepeni abia tăiați, iepuri abia vânați, și pozele unui copil la diferite vârste.

Iată-l pe Andrei la patru ani. Coana Valerița îl ține pe genunchi, cu mai multă grijă să nu mototolească ondulațiile egale ale rochiei de mătase înfoiată decât să nu alunece băiatul. Parcă n-ar atinge scaunul. Tatăl, „bietu Gicu”, țeapăn, mic și lat, un masiv aproape pătrat, ține o mână ca de lemn pe umărul nevestei. Tabloul e încadrat într-o ramă roșie de catifea cu margine de bronz, încrețită pe dinăuntru.

E o lună de când locuiesc aici și mi-e cu neputință să-mi închipui că acest Andrei cu obrajii umflați și bosumflați, cu ochii somnoroși sub bretonul ca mătasea de porumb, fetiță gătită cu volane scrobite, și tânărul pe care-l aud când cheamă sau e chemat la telefon (instalat în micul hol de care mă desparte o ușă de sticlă) ar fi același.

Faptul că răspund eu uneori, dezlănțuie neliniști și întrebări, pe care le ghicesc din răspunsurile lui:

— O femeie? Mama… Atunci, poate fata din casă…? Nu?… Poate chiriașa… Nu, dragă. Habar n-am. Nici blondă, nici brună… Nici n-am văzut-o… Nu mă contrazic. Am zărit-o… Poate mi s-a părut… O nălucă… Scrie. Da, da. Mi-a spus mama… Un roman… De ce? O privește!… Nu, nu-i acasă. Dă lecții… Fii liniștită… Ei, cum îți închipui? Chiriașa?

Alteori când sună telefonul răspunde coana Valerița:

— Andrei? Nu-i acasă! Și crăpând ușa sufrageriei (confidențial): Să-l mai lase în pace… Toată ziua se țin de capul lui. Niște matracuce. Altădată n-ar fi îndrăznit… Dar de când a murit bietu Gicu (și smiorcăindu-se), soțu… soțu…

Gazda mea e o femeie înaltă, fără o vârstă ușor de ghicit. Umblă cernită și poartă părul pe moațe. Când spune „bietu Gicu” sau „soțu” strânge din buze automat, adică le vâră înăuntru lățindu-și gura, închide ochii, și vocea i se îneacă într-o imitație de plâns fără lacrimi, dar cu sughițuri:

— Când trăia bietu Gicu, mă duceam la coafor. Îi plăcea să fiu pusă la punct. Apoi brusc, neașteptat, revenind la vocea obișnuită, fără nicio trecere, de parcă în viața ei n-ar fi plâns: Acu îl pun pe moațe sau îl frizez cu fierul, ba îl și vopsesc tot singură… Strângând gura ca oamenii știrbi, coboară pleoapele, înmoaie glasul: Așa îi plăcea, ca pana corbului, cum am fost când m-a luat… Și cu pudră îi plăcea să dau, să nu-mi lucească nasul. „Cu roșu să nu te prind, zicea… Bietu Gicu, – pâinea lui Dumnezeu – cu toate că era procuror. Andrei n-a vrut să ne asculte, să intre în magistratură, să aibă o slujbă sigură. S-a făcut avocat, să câștige mai mult. Dar cine vede un ban de la el? Și în șoaptă, privind în dreapta și-n stânga: Se ține de politică și de muieri…”

E stranie, de neînțeles, asemănarea coanei Valerița cu tanti Marie și Neneea. E drept că mătușile mele au ochi bulbucați – început de

bazedov – și oarecare gușă, dar același mers de păsări de curte, același orizont limitat, același vocabular redus la douăzeci de cuvinte. Ca și mătușile mele, își petrece ziua făcând economii și socoteli. Grija cea mare e risipa de apă, și slăbiciunea ei, florile. Peste tot, ghivece și toată ziua strigă:

— Andrei, ce faci cu apa? Didino, închide bine robinetul!

Sau mie, domol:

— Domnișoară, dacă ai nevoie de apă, să mă chemi s-o deschid. Am închis-o, că robinetul picură.

Și pe neașteptate, plângând cu sughițuri:

— Când trăia bietu Gicu nu făceam economii… Apoi rece, îmbufnată: Andrei habar n-are că apa costă bani. Și lumina… Nu te supăra domnișoară, dar…

Lampa care atârna în mijlocul plafonului, deasupra mesei mele, avea trei becuri, la început. A scos două din ele, pe rând și l-a schimbat pe al treilea.

— Vă ajunge unul mai slab, domnișoară. Am văzut că mai mult îl întrebuințați pe cel de lângă divan.

Dar n-a trecut mult, și l-a scos și pe cel de lângă divan.

— Am văzut că scrieți la masă.

•

Niciun claxon de mașină nu se aude. Nici cel mai îndepărtat uruit de tramvai. Casa e în fundul unei alei care dă într-o stradă atât de liniștită, de neumblată, de parcă n-ar fi un colț din București.

Eram, când m-am mutat aici, obosită și dezgustată de toate camerele mobilate pe care le vizitasem, de toate întrebările care mi se puneau: „Aveți nevoie de odaie și după prânz? Rămâneți și peste noapte? În sfârșit, să vedeți… Eu închiriez mai mult pentru domni din provincie… Înțelegeți? Nu? Ce tânără ești, duduiță!”

Coana Valerița m-a privit cu bunăvoință.

— Studentă? m-a întrebat.

— Nu. Dau lecții. Și, ca să nu se mire când va vedea lumina aprinsă până târziu, i-am spus că scriu.

— Dactilografă?

— Nu… scriu o carte. Un roman.

A făcut ochii mari.

— Roman?

— Știți, cărțile care se vând în librării nu cresc în pomi. Cineva totuși le scrie.

— Ei las' că nu sunt incultă… Am cunoscut și noi un scriitor, dar era… în sfârșit… arăta altfel… Și măsurându-mă din cap până-n picioare: Ai douăzeci de ani, domnișoară?

— Douăzeci și patru, aproape.

— Nu zău… N-aș fi zis mai mult de… nici douăzeci. Familia nu e în București?

— Nu mă înțeleg cu familia…

Tăcerea s-a lăsat grea. Nu știu ce s-a gândit coana Valerița. Mie mi-a trecut prin minte scandalul de acasă. Fuga…

— Aș închiria sufrageria, că tot nu mai primesc musafiri. Încerca să se smiorcăie strângând pleoapele și gura, potrivindu-și tremoloul în glas: de când a murit bietu Gicu, răposatu, soțu… Apoi, înseninându-se, subit: Andrei primește la el. Nici nu-l vezi când vine, când pleacă. Are o odaie în dos. Și în șoaptă: și-a pus mobilă cubistă, fantezii de-ale lui. Are tot felul de prieteni, nu știu ce tot pun la cale! Beau și fumează… De mine puțin le pasă. Eu ziua stau mai mult în bucătărie, la „mușama", spunea Andrei când era mic, fiindcă masa era acoperită cu mușama. Și așa a rămas. Când trăia bietu Gicu…

În aleea albă, casele par adormite. Nu veghează decât zidurile mute, copacii ninși. Îmi aduc aminte că în copilărie, după ce mama mă săruta distrată și ridica plasa patului cu îngerași pictați, mă simțeam nespus de singură și mi-era frică. Dar după câteva

clipe dădeam jos plasa și porneam în aventură, până la acel perete al odăii mele, comun cu o casă unde cineva cânta la pian. Când nu cânta, casa tăcea, așa cum nicio altă casă din lume nu tace, așa cum tace odaia asta acum. Îmi închipuiam că e o casă părăsită, cu uși și ferestre zidite, din nebăgare de seamă, de clădirea nouă care se ridicase alături și că a fost uitată acolo o fetiță, care nu se mai mișcă de lângă pian și cântă mereu, neîntrerupt, de frică. Avea, îmi închipuiam, pleoapele coborâte ca statuile, și cozile de argint, lungi până la pământ. Mâinile ei albe, străvezii, alunecau, în mintea mea, pe clapele lăptoase. Când nu mai auzeam pianul îmi închipuiam că a murit.

Nu știu de ce îmi vine acum în minte băcănia lui madam Abțibild (așa îi spunea toată lumea din cartier). Era o dugheană mică, dar foarte vestită.

— Marfa, spunea madam Abțibild cu importanță, e totdeauna proaspătă. Și creioanele sunt proaspete, și abțibildurile, totul e proaspăt. Cumpăr puțină marfă, ca să se vândă repede, să iau alta proaspătă.

Poze cu îngerași, pachete de ciocolată, rahat, tabachere – pe care erau pictate cucoane în cămășuțe, ciorapi și jartiere – borcane cu acadele și, ceea ce mă încânta și mai mult, saci umflați cu vopsea: cărămiziu dulce, albastru ametitor, verde de toate nuanțele. Grozav mi-ar fi plăcut să vâr lopățica în vopsea și să servesc clienții! Și în sacul cu aur (așa-i spuneam în gând celui cu mălai) mi-ar fi plăcut să vâr lopata, și în cel cu orez, dar nu atât de mult ca în sacii cu vopsea. Lada cu cărbuni o ocoleam, și seara nici nu mă apropiam de ea, fiindcă îmi închipuiam că sunt acolo draci mititei, care noaptea umblă prin prăvălie, scormonesc în borcanele cu acadele și se joacă în sacii de vopsea, cum se joacă vara copiii în nisip. Odaia din fund am zărit-o o singură dată, prin ușa întredeschisă. Avea un pat uriaș, pe care se ridica un monument de perne acoperit de o cuvertură cu ochiuri mari

croșetate, prin care apărea o mătase lucioasă, ca o oglindă roz. Pianul nu l-am văzut. Dar toată lumea știa că madam Abțibild are o fată frumoasă, care vorbește franțuzește și cântă la pian. Când vorbea despre fata ei, nu-i spunea niciodată pe nume, ci, deschizând gura mare la fiecare silabă, rostea cu importanță: „Domnișoara mea”.

Cum de nu m-am gândit până în noaptea asta că odaia aceea, din care nu se putea ieși în stradă decât prin băcănie, avea un perete comun cu camera mea, acel perete magic la care ascultam noaptea, până ce-mi amorțeau picioarele, cum se tânguia la pian o fetiță cu cozi de argint?

•

Nu știu cât e ceasul, nici ce zi este, nici în câte ale lunii avem. Nu știu de câtă vreme stau aici la masă și aștept o mișcare, un zgomot, ceva care ar întrerupe această tăcere mare, egală, în care nu se întâmplă nimic.

Am recitit capitolul Fana. Și nu sunt mulțumită de loc. N-am descris casa, n-am redat avariția bătrânei Cațian, parvenitismul mătușilor mele. N-am vorbit despre nevestele tatălui meu. Celei dintâi, Laviniei – tata i-a tocat averea în speculații nefericite la bursă și în pasiunea lui pentru curse… După zece ani de căsătorie a lăsat-o, ca să se însoare cu Tanți, cea mai mare dintre nepoatele Catrinei Cațian. Tanți mama mea, și surorile ei, Marie și Neneea, au acceptat cu timpul s-o aducă pe Lavinia în casă… De ce să i se plătească chirie și întreținere, când în casa bătrânei Cațian odăi sunt destule, și încă o farfurie de supă la masă, nu se cunoaște. În schimb ai pe cineva care țese ciorapi, repară rufe, face din două cearșafuri vechi unul ca nou, scoate și pune o ploscă atunci când cineva e bolnav, o frecție, ventuze… O soră de caritate e un condei (adică o cheltuială)… Lavinia e gratis. E drept că nu mai aude de loc și-i tremură capul. A încercat să se sinucidă când a lăsat-o tata și de atunci a rămas cu metehnele astea. Dar în

schimb privirea e ageră, ochii sunt peste tot în urma slugilor… Biata Lavinia e necesară. Viitoarea nevastă e Mitzi, dactilografa. Are un băiat și e „Iancu leit”, oftează familia…

• CAPITOLUL II • FAMILIA

Casa e îmbrăcată în iederă toată. Perdelele dese, draperiile afumate de timp, odăile umede, întunecoase. Mai ales cea de la subsol, unde trăiește bunicul, unde moare bunicul, unde bunicul șoptește: „Mirona, fetița mea, te-am așteptat toată ziua. Pe unde ai umblat?” Se agață de mine ca un copil de fustele mamei. „Vino mai aproape. Să nu-ți fie frică, tu știi că nu sunt nebun. Caută o rochie neagră de dantelă cu brâu roșu de catifea… Acolo am găsit scrisoarea… și am cusut-o la loc. Desfă binișor brâul roșu, citește scrisoarea, și rochiile apucă de le ia tu, rochiile Fanei. Bătrânul Miron i-a spus tot… acolo în scrisoare. Trebuie să știi și tu adevărul… caută… caută…”

Mi se părea că-l aud îngânând povești ca pe vremuri: „Un tată pe moarte lasă fiilor lui o comoară, ascunsă undeva în pământ. Răscoliți, săpați, căutați…” Nu voi uita niciodată ochii decolorați, tulburi, ai bunicului meu. Dorința lui de a-mi lăsa ca moștenire cheia tainelor casei.

•

Bunica mea se numea Fana. Însuși faptul că bunica avea un nume mi se părea tulburător, neașteptat. Și apoi, Fana! Era frumos? Urât? Nu știu. Venea de departe. Aducea parfumul unor vremi pe care mintea mea neliniștită se străduia să le înțeleagă, timpuri în care am fost și nu am fost, în care, nelămurit, doream să mă întorc.

De ziua mea, șase lumânările pâlpâiau pe tortul înzăpezit de frișcă. Într-un capăt al mesei stătea tata, într-altul, ca o umbră cu ochelari, ca o sperietoare cu nasul de carton lipit de pielița scorojită – un fel de pergament mototolit care

fusese cândva obraz omenesc – un neg mare pe frunte și albeață pe un ochi, – străbunica, teribila Catrina Cațian. Copiii de pe stradă, fiindcă nu știau cine a fost, îndrăzneau să râdă când o vedeau și îi strigau Mumia. În casă domnea și acum, când avea optzeci de ani, auzea orice șoaptă, vedea fiecare mișcare, împletea intrigile, întreținea misterul.

În zilele de sărbătoare lua masa cu noi și bunicul. Unii îi spuneau și acum dom' Jorj, alții Nebunul. Niciodată n-am înțeles de ce nu era el bărbatul bătrânei Cațian. Era ginerele și tatăl celor trei fete care stăteau în jurul mesei: Tanți, Marie și Neneea.

Mereu bolnav de gălbinare, încovoiat, cu un aer veșnic vinovat de ceva, ținea ochii în jos, tăcea. De altminteri, la masă fiecăruia îi era parcă frică de propria lui voce, fiecare se ferea să nu-i afle celălalt gândul. Dar de ziua mea socoteam că-mi este îngăduit orice, chiar și această întrebare, care nu știu cum îmi țâșnise în minte și nu-mi dădea pace:

— Cum o chema pe bunica?

Furculițele mătușilor mele rămăseseră în aer, gata să împungă. Privirile, toate, mărite, înțepenite, goale. Îmi bătea inima, îmi zvâcneau tâmplele, îmi tremurau mâinile, dar nu mai puteam da înapoi. Încăpățânată, am repetat întrebarea. Bunicul a ridicat ochii din farfurie. Niciodată nu mi s-au părut atât de sfioși, de obosiți și de galbeni.

— Fana, mi-a răspuns vocea lui stinsă.

Cred că n-o mai auzisem de mult.

— Fana?

În jurul mesei, chipurile stăteau împietrite, pâlpâiau triste lumânărelele în tort, capetele celor trei surori nu se mai deosebeau între ele. Bunicul meu repeta, cu vădită plăcere:

— Fana!

În clipa aceea, mi se păru că aud un zgomot de cioburi împrăștiate. Căzuse de pe scaun Catrina Cațian.

S-a aflat mai târziu că Lavinia pusese în locul scaunului ei unul la fel, scos din uz, cu picioarele rupte.

În copilăria mea, apăsată de spaime și bănuieli, iată câteva zile de libertate, de încântare și vis. Îmi plăcea să răscolesc podul. Acolo îl întâlneam, în închipuire bineînțeles, pe „micul lord", logodnicul meu. Când băteam de trei ori în poarta castelului, Cedric îmi deschidea. Îmi săruta mâna. „Bine ai venit, *my lady*. Azi citim din abecedar, te învăț aritmetică? Vrei să facem o plimbare cu bicicleta sau pornim călare?"… Bicicleta avea numai o roată din două. Cei doi poney: unul cu coada ruptă, celălalt fără cap. Și mai aveam doi cai de plumb cu soldații lor; garda lui Cedric. Pe bereta lui, aproape albă de praf, scria: Marine. Pe abecedar, într-un colț, alt nume: Andrei. Pe cartea *Micul lord* scria caligrafic: „Lui Dody, mămica…" Îl chema deci și Marin, și Cedric, și Andrei, și Dody, și Lord Fauntleroy. Era erou de roman, purta haină de catifea cu guler de horbotă și-și părăsea bunicul din Anglia, încruntatul conte bolnav de podagră, ca să se întâlnească cu mine, când îl chemam. Îmi plăcea să socotesc cu răbdare dulapul masiv, cafeniu, fără oglindă, fără sertare. Erau îndesate acolo zeci de umbrele – de iarnă, de vară, în toate culorile, și între ele, una minunată, ușoară, pictată, de formă japoneză, cu scheletul din trestie. Eram sigură că aparținuse bunicii mele, cândva. După mai multe zile de scotociri, am descoperit în colțul cel mai întunecos al podului, acolo unde se aflau claie peste grămadă șoșoni desperecheați și tot felul de borcane, un sertar răsturnat. Dedesubt – un pantof de lac și unul poleit, un fier de frezat, peruca blondă a unei păpuși și coada albă a unui cal, cutii goale de bomboane, hârtii scrise mărunt, neciteț și o mulțime de fotografii aproape șterse de vreme. Dintre ele, am ales numai trei: o fată frumoasă cu cozile pe spate, cu trei fetițe alături, așezate după mărime; aceeași fată, cu bucle pe

umeri, lângă un câine lup și – desigur tot Fana – cu talia subțire și fusta până la pământ, în formă de clopot, cu fața spre fereastră, cu părul adunat în creștet, cu două crizanteme înfipte în coc.

Micul Lord îmi șoptește: „Da, ea este: Fana…”

Am dat fuga la spălătorie și am întrebat-o pe Floarea, arătându-i pozele:

— E bunica mea? Hai, spune, da?

— E dumneaei, zău, chiar dumneaei…

În jurul Floarei se ridica totdeauna un fum înecăcios și gros. Amesteca rufele în cazanul de aramă, și falca i se mișca o dată cu brațul, de parcă o ajuta la învârtitul rufelor.

Bănuiam că Floarea își descântă acolo, în aburii aceia, că ghicește în ei, ca mătușile mele în cărțile de joc sau în zațul cafelei.

— O cheamă Fana, i-am spus ca s-o încredințez că știu și eu multe.

— Da, zău, chiar așa. Conița Fana, așa o chema…

— Dar cum se poate, Floareo, să fie o bunică tânără și frumoasă?

— Că doar n-o fi fost bunică de când s-a născut, păcatele mele! A fost și dumneaei copil, ca matale, pe urmă s-a făcut și dumneaei mare…

— Atunci, poate că nu-i adevărat că a fost balaur, cum spune tanti Marie…

Floarea a râs să se prăpădească. Avea numai doi dinți în față, care parcă stăteau să cadă și ei. M-am gândit să-i cumpăr dinți de aur și pantofi mari, călduroși, de pâslă, ca să-i intre mai bine picioarele umflate, și o rochie de mătase, care să fâșâie, și s-o poftesc la masă în sufragerie când o să fiu stăpâna casei. Și am să fiu.

•

Pe Micul Lord l-am părăsit de îndată ce-a apărut Marta. La noi acasă i se spunea fata lui Drăgan. Avea zece ani, când eu aveam numai cinci. Era înaltă, șuie, cu părul pe umeri, greu și negru ca smoala, și avea obiceiul să deseneze, cu cărbune,

cu cretă, pe pereții din pod, pe cimentul din curte, în timp ce tatăl ei spinteca butucii sau ne spoia bucătăria. Dar într-o zi, străbunica s-a supărat foc pe Drăgan, care a dispărut împreună cu Marta. Necăjită, stăteam mai mult pe la spălătorie și adunam cu migală, din aburii care se ridicau din cazan, frânturi de fraze, nume și șoapte, și, căznindu-mă să le lipesc ca pe niște foi rupte ale unei cărți cu poze, repetam: „Fana…”

De când avea un nume și știam că a fost frumoasă, nu-mi mai era frică de ea. A fost odată copil și bunica, a fost fetiță, a fost domnișoară. Mama, tanti Marie și Neneea nu existau pe atunci. Dar eu? Era atât de greu de înțeles, atât de tulburător gândul că a fost o vreme când n-am existat! Era totuși pe același loc casa asta. Și aceiași copaci, doar mai tineri. Aceleași ferestre. La una din ele, mereu la aceeași, apărea o fată zveltă, cu bucle negre pe spate sau cu părul împletit în cozi grele sau adunat meșteșugit pe creștet, prins în piepteni cu pietre, ace de os și crizanteme. Mi-o închipuiam palidă, cu gura roșie, cu buzele vii, visătoare. Fereastra încadra aceleași stele. Era desigur aceeași fereastră și totuși alți oameni, alte bunici, alte mame…

Curtea era mare, cât putea cuprinde privirea. Casa, plină de zvonuri, de șoapte nelămurite, de taine cuibărite prin colțurile odăilor, de amurguri grele de întrebări. Unii spuneau că bătrâna Cațian nu era mama adevărată a Fanei. Că pe acea poartă de fier, cum nu mai era pe atunci alta, dantelată și înaltă, intra uneori o doamnă cernită, cu văluri subțiri peste o față albă, cu ochii mari, plânși. Venea totdeauna încărcată de cutii cu daruri pentru micuța Fana. Dar când, unde a dispărut această deosebită și tristă doamnă? Când, cum a crescut Fana? Toate astea nu se mai știu, nu se mai pot afla.

Dar se știe că frumoasa Fana, cu cozi groase, negre, pe spate, s-a măritat prea curând. Că nunta a

fost cu alai bogat, dar și cu lacrimi multe pe obrajii de copil al miresei. Se mai spune că odaia mirilor a fost orânduită de bătrâna Cațian alături de a ei, și ani de zile ușa a fost lăsată deschisă între cele două odăi de culcare, pentru ca tinerii să se sfiască să fie stingheriți de moarte, și mama Catrina să știe tot ce se petrece acolo noapte și zi… Tânăra căsătorită n-avea voie, la început, să se plimbe altfel decât în cupeul cu perdelușe trase și n-avea voie să se depărteze de preajma faimoasei curți.

Cu ușile mereu deschise între dormitoare, cu frâurile proaspetei căsnicii ținute strâns, dibaci, de bătrână, Fana a avut totuși trei fete, a devenit mamă, a devenit rea…

Se pare că nu le iubea pe copile fiindcă nu-l suferea pe bărbat, omul de cârpă în mâna soacrei, care îl dăscălea mereu și îl întărâta împotriva libertății și a tinereții ei. Bătrâna și le apropiase în schimb pe fetițe, le ademenise cu ceas de aur, cu păpuși, cu cercuri, cu „diabolo”, cu farmece poate. Mi-o închipuiam pe această stranie bunică, singură, mereu dreaptă, subțire, înaltă, la aceeași fereastră, înfrângându-și ciuda și pregătindu-și evadarea cu răbdare de ocnaș. Fetițele, solidare între ele, o urau, deși a fost poate și o vreme când au iubit-o. Uneori, când porneau s-o caute toate trei, o găseau în salcâmul din curte, alteori pitită sub scara de ciment din dosul casei. Acolo își avea un culcuș cu scoarțe și perne și stătea ceasuri întregi, legănată, cu genunchii în brațe. Mai des se ascundea în pod, unde tot așa își așternea scoarțe și perne și tot așa își legăna, visătoare, genunchii în brațe. Nu ținea niciodată în mână acul sau cartea. Fetelor le vorbea rareori, și atunci numai ca să râdă de ele. Îi plăcea să le tragă de păr. Când le strângea în brațe, le durea și mai tare. Alteori, însă, le privea în adâncul ochilor, unde căuta cu pasiune ceva, ca o mamă care își caută printre străini copiii și nu-i găsește. Iubea copiii străini, iubea pisicile, câinii. Cu fetele ei era nepăsătoare. Și rea. Lumea

ajunsese să spună că nu sunt ale ei ei ale bătrânei Cațian.

Dar ce nu se zvonea în jurul acestei case, acestei curți, cu trei ronduri cuminți de pansele în față?! Străbunicului i se spunea Franz Josef – fiindcă semăna într-adevăr cu împăratul sau fiindcă purta favoriți și părul tăiat după moda veche? Se spune că era tot timpul plecat. Vara se ducea la băi la Karlsbad, iarna la Viena, să asculte concerte. Acasă, nu ieșea din odaia lui, dar nici din vorba Catrinei. Îi era parcă frică de nevastă, de fată, de nepoțele. O singură dorință știa să-și impună: plecarea. Își iubea poate numai geamantanele și câinele lup, pe care-l lua în toate călătoriile lui.

Stăpânul casei ajunsese ginerele său, soțul Fanei. Bătrâna Cațian îl îndemna să-și spioneze nevasta, ațâțându-i cu meșteșug gelozia. Îi plăcea să-l vadă nenorocit ca să și-l apropie cât mai mult sau numai ca să-i facă mizerii Fanei? Cine poate să știe?… Le scormonea zi de zi viața, le surpa toate punțile de apropiere. Iar el, din lașitate, pentru bani sau, după cum credeau unii, din viciu, era cu totul sclavul bătrânei. Unii necunoscând situația, alții din rea-credință, în bătaie de joc, în loc de dom' Jorj sau ginerele coniței sau Negru, cum îl chema, îi spuneau domnu Cațian. Intimii, mai toți, în spate, în derâdere – Prințul consort. Prințesa era, pentru toată lumea, Catrina Cațian.

Fetele nu i-au văzut niciodată pe tatăl și pe mama lor împreună, liniștiți, într-o plimbare sau de vorbă în casă. Nu i-au văzut ci… i-au surprins. Cea mai mică, Neneea, i-a găsit sărutându-se. O căutase pe mama ei în toată după-amiaza aceea. Către seară abia a zărit-o, cocoțată în salcâmul din grădină. În aceeași clipă l-a descoperit și pe tatăl ei, care se pitulase binișor într-o umbră mai deasă. Neneea își văzu mama sărind din copac, ușoară ca o pisică, iar pe tatăl ei luând-o în brațe și sărutând-o.

Ca din pământ, apăru și bunica. Era, se vede, de mult la pândă, prin apropiere…

— Nu vă e rușine de copii? a strigat tremurând de ciudă, ținând fetița de umeri.

E drept că Neneea țipase ca mușcată de șarpe în clipa sărutului, fără să vrea și fără să știe de ce. Vinovatul ținea ochii în pământ. Vinovata avea privirea îndreptată nepăsătoare spre singura stea care răsărise. Fetiței îi bătea inima. Bătrânei îi tremurau mâinile pe umerii fetiței.

A doua zi, Neneea își găsi păpușa cu ochii scoși, cu părul smuls și plânse până se îmbolnăvi, peste buclele blonde.

Fana râdea.

Odată, când se jucau în pod de-a v-ați ascunselea toate trei: Tanți, Marie și Neneea, au apărut părinții. Tata îi spunea mamei că o iubește. Ea îi răspundea prin cuvinte de neînțeles pentru ele: Ești un laș, te disprețuiesc… și totuși, îl lăsa să-i sărute mâinile, brațele, gâtul. Fetele ar fi vrut să țipe. De ce nu apărea mama Catrina? Ea n-ar fi dat voie… Surorile se țineau de mână, își țineau răsuflarea. Le venea să plângă, să strige, dar nu făceau nicio mișcare, privind nesățioase să vadă tot, să știe, să afle… Tata a trântit-o pe mama pe un cufăr. Iat-o cu gâtul întins, cu capul căzut, cu părul albăstrui împrăștiat pe podea. Tata o săruta repezit – pe păr, pe gâtul palid. Era roșu la față. Fana – albă, liniștită, parcă murise… Ba nu, se ridică deodată, elastică, vie, își privește bărbatul în față și izbucnește într-un râs de se clatină podul. El o privea. Înlemnit. Ea spunea liniștită: „Ești un caraghios!…” Apoi dispăru ușoară ca fumul.

Fetițele povestiră bunicii lor întâmplarea.

Bătrâna le amenința că dacă nu-i spun totul, vorbesc noaptea prin somn, că ei nu i se poate ascunde nimic. Și apoi, ea era stăpâna borcanelor cu dulceață, a sertarelor pline cu petice colorate, și din vitrinele magazinelor le putea cumpăra tot ce-și doreau. Dar nu căpătau nimic degeaba. Și dacă

Fana a strivit ceasul lui Tanți, dacă a lovit în el cu călcâiul până l-a tăcut praf, e fiindcă a vrut s-o pedepsească pentru multe iscodiri și trădări… Dar ele nu se simțeau vinovate și ajunseseră s-o urască de moarte.

Zilele treceau încet, dar anii au trecut repede. Fana împlinea treizeci și cinci de ani, în ziua nunții mamei mele, cea mai mare dintre fetele ei. Se spune că ar fi furat rochia miresei și că, în ascuns, ar fi brodat pe ea buchețele de flori. Zadarnic s-a căutat rochia albă, spumoasă, zadarnic a făcut spume la gură bătrâna Cațian. În ultima clipă, au găsit pe pat – adusă probabil de Fana – o rochie sărăcăcioasă, bățoasă, de pichet alb de bumbac, și Tanți a fost nevoită s-o îmbrace. Frumoasă, somptuoasă în rochia de mătase înfoiată, bogată, cu crizanteme în păr, a apărut, în murmurul de admirație al lumii, mama miresei, fiica bătrânei Cațian.

Aceasta a fost Fana, bunica mea, care a fugit în noaptea aceleiași nunți cu un grec frumos și bogat. E o poveste pe care nimeni n-a uitat-o. O rușine pe care nimeni n-a iertat-o, care a apăsat asupra familiei, asupra leagănului unde mai târziu dormitam între vise nedeslușite eu, un nou pumn de viață, nepoata acestei destrăbălate femei… Fana a dispărut, a devenit „bunica”, un balaur, un monstru, care putea ieși de sub pat, în întuneric, dacă nu eram cuminte…

Și nu eram cuminte… Semănăm cu bunica.

• CAPITOLUL III • MAREA ÎNTÂLNIRE

Discuțiile în jurul plecării mele la Paris au început în preajma bacalaureatului. Mama ținea să urmez Conservatorul. Credea că aș putea să ajung o mare pianistă.

Tata voia să-mi iau licența în Drept.

— Cui am să las biblioteca juridică, clientela, biroul? Peste trei ani o trimit să-și ia doctoratul la Paris. Dar deocamdată să se înscrie la Universitate, aici.

— La Universitate? protesta cu oroare tanti Marie. Și după cursuri să umble hai-hui cu studenții în cafenele și cârciumi, să discute despre războiul din Spania? Nu vezi că a înnebunit tineretul?

— La Paris nu sunt cafenele și cârciumi? întreba tata.

— Acolo e altceva… nu te știe nimeni…

— Treaba ei. Cum o să-și așterne, așa o să doarmă, îi ținea isonul Neneea.

Dar mama, solemnă:

— Acum așa e moda. Văd că și alte fete de familie hună…

Urma o înșirare de nume răsunătoare, cu care de altfel n-aveam relații, dar se vede că surorile se simțeau îndreptățite să aibă și credeau că imitându-le se apropie de „protipendadă”.

Ultimul cuvânt l-a avut, ca de obicei, bătrâna Cațian.

— Îi dau eu bani să dea cu nasul prin străinătățile alea și să se potolească. Să plece repede și să se întoarcă degrabă, că vreau s-o mărit…

•

Itinerarul meu până la Paris, prin Italia, fusese notat în cele mai mici amănunte. Aveam însemnată până și clipa când trebuia să privesc pe fereastră ca să văd un peisaj care îi plăcuse mamei în călătoria de nuntă, tatei pe vremea când era însurat cu Lavinia, sau lui tanti Marie, care a călătorit și ea până în Elveția, unde trebuia să aibă loc o întâlnire cu un doctor dentist, „o vedere”. (Până a ajuns acolo, dentistul s-a logodit cu alta, iar tanti Marie, jignită, nu s-a mai măritat.)

Acest itinerar, tocmai fiindcă era atât de amănunțit indicat, mă scotea din sărite. De o parte

și de alta a drumului mi se părea că văd gratiile vieții mele și nu știam cum aș face să ajung la Viena, să rămân câteva zile, la Trude. Dar ultima dată când batista mamei a fâlfâit, albă, în zare, am înțeles că nu-i un semn de pace, ci tot o amenințare: „Bagă de seamă… știi că n-ai voie…”

Trenul alerga grăbit, vrând parcă să pună o distanță din ce în ce mai mare între mine și casa bătrânei Cațian. Câmpul galben și neliniștit de apropierea furtunii părea o pânză de Van Gogh. Mă gândeam la Ștefan.

•

Cred că titlul cel mai potrivit pentru romanul meu ar fi: *Coincidențe*. Lui Jacquot nu-i plăcea („nimic nu-i întâmplător micuța mea Mirona”). Și totuși dacă n-ar fi ieșit în clipa aceea pe culoarul vagonului, dacă n-aș fi pus mâinile pe geam lângă ale lui…

Pe geam, lângă mâinile mele, am văzut niște mâini enorme, cum sunt acele mănuși, ghete sau creioane de reclamă. Curioasă, am ridicat capul să văd cui aparțin. Era neobișnuit de înalt bărbatul care privea pe fereastră. Mi-am apropiat mâinile de ale lui, ca să văd dacă sunt de două ori mai mari decât ale mele.

— Sunt exact de două ori mai mari! – o voce guturală, cunoscută, caldă. Ștefan…

Mi se părea că ne cunoaștem de mult, că am dreptul să-i spun pe nume, că am toate drepturile… Era prima dată că-i vedeam ochii de aproape, și totuși, parcă aș fi fost de când lumea îndrăgostită de privirea aceea albastră, rece și stranie, de vocea lui puțin răgușită, răscolitoare. M-a întrebat unde plec.

— La Paris, am răspuns cu un fel de mândrie, care l-a făcut să zâmbească.

— Adevărat?

Părea sincer surprins.

— Singură?

Mi-am îndreptat umerii, ca să par mai înaltă.

— Tata vrea să fac Dreptul, mama Conservatorul…

— Și dumneata?

— Eu vreau să scriu un roman.

Da, îmi amintesc. Mi se părea că mă măsoară puțin zeflemitor, la fel ca în ziua când Marta, prezentându-ne, spusese despre mine: „O viitoare romancieră”.

— Și câți ani aveți, domnișoară?

— Aproape douăzeci…

— Nu se poate!

— Par mai mică. Știu.

— O să mai creșteți.

— Nu mai sunt șanse…

— S-au văzut totuși cazuri…

— Sunteți medic?

— Sunt.

— De copii?

— Nu, de femei.

Am roșit și, la gândul că roșesc, am roșit și mai tare. Mai târziu, în vagonul-restaurant, mi-a spus că nu se poate împăca cu gândul că plec singură în străinătate.

— Mi-ar plăcea să te întorci acasă. Să te știu lângă mama…

— Dacă ați cunoaște-o pe mama!…

A zâmbit amuzat. Apoi, după un pahar de vin:

— Parcă ai fi un cărbune sub care mocnește focul. Uite, obrajii au început să se încingă. Spune, când erai mică aveai părul blond? Numai o dată, în Suedia, am văzut nuanța asta închisă, albăstruie. Știi, gura nu se potrivește cu părul, cu ochii? Ai un ten de creolă și o gură de fetiță blondă; parcă ar fi două petale roz, dezorientate. Îmi place că nu te fardezi.

În amețeala vinului, în atingerea dintre privirea lui și a mea, am simțit cum mă dezleg de acea veche tortură care-mi înțepenise voia bună timp de vreo zece ani.

Aveam nouă ani, când în Cișmigiu, lângă un mic restaurant în formă de trunchi de copac, despre care îmi plăcea să cred că fusese cândva un copac adevărat și că se adăposteau în scorbura lui familii de pitici, s-au oprit două doamne, care au întrebat-o pe *Fräulein* dacă sunt fetița doamnei Runcu. Apoi le-am auzit:

— *Elle est presque laide*, *la petite*![11]

Și s-au depărtat liniștite. Una răsucea pe umăr o umbreluță albastră, cealaltă trăgea după dânsa un câine pekinez. În urma lor a rămas o dâră de parfum. Eu am rămas fără încredere în mine.

— Cum de te-au lăsat să pleci, micuța mea Mirona?

Duceam mereu la gură paharul cu vin, ca să-l pot privi în ochi fără sfială. Îi auzeam vocea guturală caldă: „Micuța mea Mirona…” Trenul fugea. Ștefan îmi punea întrebări despre familia mea.

Ce curios mi se părea că nu auzise de avocatul Runcu și nici de Catrina Cațian! Credeam că toată lumea îi cunoaște.

— N-am plecat, am fugit… E o casă care miroase a naftalină și a mucegai. În sufragerie, între fotoliul de catifea roșie și godinul cu uși de nichel și mânere de porțelan, se află o ladă. În lada asta, căutând o scrisoare, am găsit o fotografie decolorată… o fată, în costum de țigancă și salbă la gât. Talie de viespe… Fotografia poartă o dată care nu se mai deslușește… E bunica mea, Fana…

— Și ce-ai mai găsit în ladă?

— O întreagă viață de care nu știam nimic. Tot felul de oameni – se pare de vază – îi scriau bunicului, începând cu „Dragă Jorj”. De când a murit, mama și mătușile mele au început să-și umfle nările și să privească miop printre gene: „*Papa* a fost cineva”, „*Papa* dădea dejunuri la Capșa”, „*Papa*…”

Nu i-am spus lui Ștefan că acasă se numărau cartofii, se cântărea zarzavatul, și după ce se

trăgeau câteva farfurii pentru „sufragerie” se înmulțea restul cu apă, „pentru slugi”. Și nu i-am vorbit de Lavinia, de Mitzi.

— Halatul lui tanti Marie atârna în fața patului meu. Era legat în talie cu un șnur, și mânecile largi parcă se bălăbăneau; noaptea căpăta cap de mort, pălărie cu boruri enorme și orbite fără ochi, buze groase, căscate, care rânjeau. Neneea, sora cea mai mică a mamei, încerca noaptea ușile ca să se încredințeze că sunt încuiate. Când clanța se mișca, mă speriam grozav, fiindcă soțul mătușii Neneea era internat într-o casă de nebuni și ne era frică să nu fugă și să ne pomenim cu el. Mamei îi e milă de șoareci. Le pregătea seara un lighean cu apă în mijlocul odăii, „să aibă ce să bea dacă s-ar întâmpla să le fie sete, săracii…”

Ștefan părea distrat.

— Parcă te văd în atelierul Martei. Când mi-a spus: „o viitoare romancieră”, mi-am amintit prima poezie pe care am învățat-o la grădiniță: *Ich bin der kleine Gerngross*, / Vier *Jahre alt und ein halbes bloss*.[2] E vorba de un băiețel care-și pune pălăria tatălui și se crede domn. Acum, te văd cu alți ochi. Și totuși… e greu să începi de-a dreptul un roman.

— Mi se pare că dacă aș avea o încăpere pe care să pot s-o încui, un pat și o masă, pereți albi fără fotografii de familie, fără tablouri proaste aș putea să scriu. Când am să fiu singură, am să pot să-mi împrăștii peste tot caietele, hârtiile, în loc să le ascund. Dacă am să pot să deschid ferestrele când vreau, să respir aer curat… să respir… Acasă, pendula, la fiecare sfert de oră spune pitpalac, la jumătate oră cucu, la oră întreagă de atâtea ori cucu și de atâtea ori pitpalac, câte ceasuri anunță.

Ștefan asculta cu interes crescând. Și când râdea, întinerea nespus de mult. Eu mă gândeam cu groază că va trebui să ne despărțim, fără să știu când am mai trăit în același climat, când am mai avut aceeași certitudine că fericirea există. Dar

parcă și el voia să se asigure că nu visează, că n-am picat din lună, că exist cu adevărat. Din când în când, îmi lua mâna.

— Ai mult umor, Mirona. Și știi să povestești. Apoi, detașat, monden: În duminica aceea erai la cenaclu când am telefonat să mă scuz că nu pot veni, erai acolo?

Aș fi vrut să-i răspund: „Da, eram acolo, și tu, ca un mare meșter pescar, ai aruncat de departe undița și mi-ai prins inima. De atunci sunt îndrăgostită de tine, și tu habar n-ai. Sau poate dinainte…”

•

Cred că am să introduc aici acele pagini în care povestesc întâlnirea cu Marta. Știam că trăiește în Italia și că s-a măritat cu pictorul Lena, „tâlharul” care o jefuise pe bătrâna Cațian luându-i 500 de galbeni pentru un portret. „A avut o expoziție la Milano, comenta într-o zi tanti Marie. Ții minte când o aducea Drăgan de mână? O țigăncușă. Astea au noroc!”

Când ne-am reîntâlnit, Marta purta o rochie neagră în stil de amazoană și avea brațele pline de brățări orientale. Pletele negre, lucioase, îi cădeau pe umeri la fel ca pe vremea copilăriei noastre și avea aceeași ținută mândră, același mers de prințesă hindusă.

— Marta!… Eram tulburată.

Nu m-a recunoscut.

— Eu sunt, Mirona.

— Mirona?! Da, Mirona… Ce frumoasă te-ai făcut! Să vii să-mi vezi tablourile. Tocmai pregătesc o expoziție. Am o surpriză pentru tine… Mai trăiește bătrâna?

•

În atelierul Martei, un panou cât peretele reprezenta o horă cu fete despletite, cu fustele umflate de vânt. Altul, o scenă la coafor: cucoane

cu figuri idiotizate, cu frunți sterpe, cu ochi goliți de orice expresie îmi aminteau de mama și de mătușile mele. Erau apoi scene de circ; un clovn în picioare pe un cal, dansând cu o umbrelă deschisă; un Pierrot cântând la chitară tot pe un cal; un înger dormind pe o coamă de cal, și peste tot – păpuși dezaxate, păpuși care visează, peste tot bărci plutind pe nori în loc să alunece pe apă, fete proptite în vele în atitudini de grație și dans, cavaleri medievali, feți-frumoși orientali. Pe pereți, printre tablouri, atârnau o funie de usturoi, un șir mare de ardei uscați, o cobză. În loc de pat, Marta avea pe jos o saltea, acoperită cu o pătură mițoasă de lână albă. Prin ușile laterale, de sticlă, ale unui dulap se vedeau rufe de-a valma cu cojoace, cu basmale colorate. Pe rafturile care legau ușile erau îngrămădiți cai de plumb, binocluri, scoici, pietre, ochelari de soare cu sticle sparte, brățări, mărgele și o mulțime de alte lucruri care ar fi trebuit să fie aruncate. Printre toate astea, câteva cărți fără scoarțe și alte câteva legate în piele.

— Vrei să-ți fac portretul? îmi propuse fără altă introducere. Uite, așa cum ești acum, școlăriță… Sau să-ți ridic părul și să-ți pun pe umeri un șal! Șalul roșu de colo. Am lumină foarte bună. Îmi place să lucrez noaptea. Dar mai întâi o cafea? Lip-Lip, adă ce trebuie pentru cafele.

Abia atunci am descoperit pe jos o țigăncușă cu basma albastră.

— E negustoreasa de floricele. Mi-a pozat până adineauri. E fermecătoare, nu găsești? Un copil necăjit.

Mi se părea că moțăie, că abia ține ochii deschiși. Lângă ea, coșul cu floricele.

— E măritată a treia oară.

— Măritată? Dar câți ani are? Pare de treisprezece…

— Are cincisprezece… Stai să-ți arăt portretul bărbatului ei. La două nunți am fost și eu.

Marta se urcă pe scaun și, luând de pe dulap mai multe pânze făcute sul:

— Ai picat foarte bine! Uite ce voiam să-ți arăt. O să te amuze.

Sări de pe scaun și desfăcu o pânză în fața mea. Era bătrâna Cațian. Portretul despre care auzisem vorbindu-se în casă atât de mult. Costase cinci sute de galbeni „o avere”. Aveam să mă încredințez că viața nu-i depășită de imaginația nici unui scriitor, că meandrele ei, ocolurile ei, ruperea atâtor căpătâie și reîntâlnirea lor, înnodarea lor peste ani întrec orice poveste.

Marta ședea pe un scăunel și făcea cafeaua pe o mașină de spirt. Lip-Lip ședea pe saltea ca un mic Buda și asculta.

— Într-o seară, începu Marta, niște prieteni cheflii l-au dus pe pictorul Lena la o cârciumă cu fripturi renumite, undeva pe lângă Obor. Acolo l-a cunoscut pe tata… Îl ții minte pe Drăgan? Avea un chip de mongol, cu căciula de astrahan trasă pe ochi – ochi mici, vioi, prea mici și prea vioi pentru fața lui mare, pătrată, cu bărbia puternică… Cum îți place cafeaua? Amară?

— Nu, dulce.

— Atunci, pentru mine una amară… Lena i-a făcut portretul. Drăgan era în culmea fericirii. Mai ales când a văzut tabloul la expoziție. Ca să audă ce zice lumea când trece prin fața lui, adică prin fața portretului, stătea toată ziua acolo. Veneau grupuri-grupuri prietenii, vecinii. Și, care cum îl recunoștea, își făcea cruce și spunea: „Ptiu, bată-te Dumnezeu, Drăgane! Noi nu te-am crezut. Uite, mânca-l-ar ciorile! E chiar el, Drăgan al nostru!” Într-o zi a venit și măcelarul. Recunoscându-l, a făcut „ptiu”! și, fără să vrea, a scuipat portretul. Drăgan i-a tras două palme de-a răsunat sala. Au sărit și ceilalți, s-a încins o bătaie. Lucrurile nu s-au potolit decât atunci când s-a apropiat pictorul. „O să-i pui geam, se scuza tata. O să-i pui geam,

ca să nu-l scuipe nimeni, că ăștia nu știe ce-i pictura, e porci!”

Marta desfăcu altă pânză.

— Îl ții minte? Și-a pierdut dinții odată, după alegeri, când adversarii l-au legat de coada unui cal și l-au lăsat să fie târât pe nu știu ce distanță…

Eram nerăbdătoare să aflu cum a ajuns la ea portretul bătrânei Cațian.

— Într-o zi s-a dus la Lena cu căciula și mai trasă pe ochi. Dar când l-a văzut, s-a descoperit, respectuos. Lena își închipuia că are nevoie de bani. Dar mardeiașul n-avea niciodată nevoie de bani. În sfârșit, frământându-și căciula în mână, îndrăzni să-i vorbească: „Are și Drăgan casă, are și Drăgan nevastă, are și Drăgan masă… să poftiți la masă la Drăgan…” Ce-ar fi, Mirona, în timpul ăsta să-ți fac o schiță?! Șezi colo, cafeaua e gata… În ziua întâi de Crăciun, o trăsură cu cai albi s-a dus să-l aducă pe Lena. Pe capră – Drăgan. În fața casei noastre așteptau lăutarii. Când au văzut trăsura, au început să cânte un marș. În curte la noi, alt taraf de lăutari. N-ai fost niciodată la noi… Uite casa, tabloul de colo.

— Credeam că-i o căruță.

— O căruță? Nu, o cocioabă, gata să se dărâme. Dar înăuntru, ce masă! Uite pânza asta, aici…

Cu toată bunăvoința, nu înțelegeam nimic.

— Ce reprezintă?

— Masa… La mijloc, un purcel fript, un purceluș de vreo trei luni cu o portocală în bot, cu crenvurști în urechi. Aici, în cele patru colțuri, patru purcei mici de tot, nenumărate torturi, fiecare cu altă glazură, de altă culoare. Prăjituri nenumărate. Ăștia sunt cozonaci… Aici, mama… Stătea
„drepți”, cum o învățase Drăgan. Nu clipea, nu vorbea. Uite-o! Brunetă, grăsună, cu floare roz de leandru în păr, cu mărgele la gât. Stă aici, așa cum i-a poruncit tata. Parcă-l aud: „Tu nu te miști!”

Niciodată n-aș fi deslușit între petele acelea de culori violente toate câte le înșira Marta. Dar îmi plăcea cum povestea:

— Lena a trimis cu oamenii lui Drăgan – că toată mahalaua îi știa de frică – bilețele pe la prietenii lui pictori, actori. Au venit treizeci de oameni. Drăgan nu s-a așezat la masă. „Eu n-am cinstea”, se scuza. Mama a dansat toată noaptea, săraca. Cheful a ținut până a doua zi. Drăgan a spart vreo cincizeci de pahare. Mereu veneau alții și alții, care aflau că Drăgan a făcut chef în cinstea „lu domnu pictor.”

— Știi că ești greu de prins? N-aș fi crezut. Cu aerul tău de mâță blândă, cred că știi foarte bine ce vrei…

Și mototolind foile pe care încerca să mă deseneze, Marta îmi arătă o pânză, care pretindea că-l reprezintă pe Drăgan spărgând pahare. Lip-Lip asculta cu ochi somnoroși. Se uita și ea, mă uitam și eu, fără să înțelegem că liniile acelea, imaginând tot felul de cuburi, triunghiuri, pătrate, lame care se întretaie, îl arătau pe Drăgan spărgând pahare.

— Cum a ajuns aici portretul bătrânei?

— Auzise despre bătaia din expoziție și despre chef și a vrut să-l cunoască pe Lena. Drăgan i l-a adus. Când l-a văzut, bătrâna l-a măsurat din cap până-n picioare și l-a întrebat: „Tu ești pictorul? Știi să pictezi așa de bine cum scrie la gazetă, sau ți-ai făcut singur reclamă?” El se întreba cum ar putea să fixeze pe pânză o astfel de sfârlează. O clipă nu stătea locului. Fără să mai pui la socoteală cât era de pocită. Nu te superi, Mirona?

— Cred că nu-i semăn…

— De loc!

— Și i-a pozat bătrâna?

— I-a dat o fotografie de când avea douăzeci de ani. „Să vezi ce frumoasă am fost, i-a spus. Uite, așa să mă faci.” Dar când să ajungă la preț, a sărit ca arsă. Lena îi ceruse cinci sute de franci.

Căutam să mi-o imaginez pe Catrina Cațian în fața acestei propuneri.

— „Știi tu ce-i asta, bre, cinci sute de franci aur?!” l-a întrebat bătrâna. „Știu cum va fi portretul,” a răspuns Lena, fericit că bătrâna nu se învoiește. Dar se înșela. „Hai, du-te și începe degrabă, s-a răstit la el. Îi știu eu pe artiști. Puturoși!” Și cât ai clipi, a dispărut și s-a întors. „Uite două sute de franci. Să-i păstrezi. E aur, nu glumă! Să ai și tu un ban pus deoparte.” Drăgan îl aștepta afară. Pictorul a ieșit cu fotografia în mână, posomorât, plouat. „Facem, domnu pictor, cum zice baba. Cinci sute de franci e bani!” îl consolă Drăgan. Două săptămâni mai târziu, Lena s-a dus cu tabloul. Bătrâna și-a dat seama că pictorul citise în ea ca într-o carte. Urâțenia ei venea dinăuntru. Și fiindcă nu știa ce să spună, a început să țipe: „Unde e trandafirul? Uite, aici în piept am un trandafir. N-ai văzut?” Într-adevăr, bătrâna purta o floare de mătase boțită, un fel de violet decolorat. „Vezi, mai schimbă, uite, aici la nas și… la gură. Să vedem, ai să te pricepi? Ai să știi unde să-mi pui trandafirul?” Lena a vrut să-i arate pe pânză unde-l va pune, dar bătrâna i-a dat peste mână. „Mai sus! Uite aici!” A scos un creion chimic, ascuns în păr, după ureche, și a însemnat locul, pe umăr. Pictorul ar fi dat bir cu fugiții, dar se gândea la vorbele lui Drăgan: „Cinci sute de franci aur e bani, domnu pictor! Mai răbdați nițel, și luați și restul.”

Marta povestea pe un ton scăzut, egal; parcă spunea povești unui copil, ca distrându-l să-l ție pe loc liniștit, să-l adoarmă și încerca mereu altă schiță.

— Peste câteva zile, când Lena se ducea să-i ducă tabloul, din care nu mai lipsea trandafirul, bătrâna zăcea în pat, cu oasele rupte. „Lăsați, că aranjez eu chestiunea”, l-a liniștit Drăgan, dar fața îi era posomorâtă, și căciula mai înfundată pe ochi ca de obicei. În aceeași zi, Lena s-a pomenit cu

Drăgan și cu un ceasornicar, omul de încredere al bătrânei. „L-am adus – îl anunță Drăgan, de parcă l-ar fi adus de guler, cu forța. Domnu pictor are de luat trei sute de franci. Eu mi-am pus obrazu, cum că rămâne cu chestia? Banii! Domnu pictor pleacă în străinătate și are nevoie de bani.” „Dar ce sunt eu de vină?” se văicărea ceasornicarul. „Dumneata, de douăzeci de ani, trăiești de pe urma babei, îl amenință Drăgan. Ai pus bani la chimir! Și ține la dumneata mai mult decât la nepoate. Dumneata meriți să ai poza asta. Dai trei sute și ai o amintire. Am auzit că bătrâna a căzut după scaun și și-a rupt oasele. S-o spânzuri de perete și să te rogi pentru ea. Te-a făcut om…”

Ceasornicarul căsca ochii mari, fiindcă nu știa dacă trebuie să spânzure tabloul, sau pe bătrâna Cațian. „Dă-i lu domnu pictor trei sute și ia-ți baba…” Drăgan era mulțumit de el însuși, împăcat, ca Solomon când împărțea dreptatea. Ceasornicarul amuțise. Lui Drăgan îi mergea faima că un singur pumn de-al lui ajunge ca să te trimită pe lumea cealaltă. Omul i-a adus trei sute de franci peste un ceas, și și-a luat portretul. „O să viu să văd unde l-ai atârnat!” a strigat Drăgan după el. Lena a vrut să împartă banii cu Drăgan, dar el n-a primit. Era mulțumit că a putut, în sfârșit, să-și arate recunoștința.

Marta se mira grozav că bătrâna trăiește.

— Trebuie să aibă aproape o sută de ani.

Mai târziu, stinse lumina din mijlocul atelierului; globul cel mare. Încăperea rămase luminată de o lampă în forma unui cal, cu un călăreț în goană. Era în metal sau în carton vopsit fumuriu, cu marginile roșii, portocalii, cu becul în spate. Lumina cădea pe o pânză cât un perete, întinsă pentru un panou. Pe acest fond se profilau umbrele mânecilor largi și ale pletelor Martei.

— Mă duc la bucătărie să văd ce face Lip-Lip. Rămâi să iei un ceai, Mirona. Aștept un gazetar…

A scris reportaje interesante despre războiul din Abisinia.

Nu îndrăzneam s-o întreb când s-a măritat cu Lena și de ce s-au despărțit…

— Spune, Marta, cum a ajuns aici portretul bătrânei?

— L-am găsit la un anticar, într-una din prăvăliile de pe Sfânta Vineri, într-un gang, între gramofoane vechi și discuri sparte. Căutam niște sfeșnice și am găsit comoda asta, dulapul ăsta fără sertare și fără uși, dar care e cam ceea ce-mi trebuie mie. Portretul l-am recunoscut după trandafirul mai sus de umăr, de care-mi vorbise Lena. Am găsit semnul făcut cu creion chimic de bătrâna Cațian, ca nu cumva Lena să-i pună trandafirul mai sus sau mai jos. Dar pictorul avea umor: trandafirul a rămas în aer, cu riscul să-i dea în cap, cu riscul să nu-i plătească.

— Noi avem în hol un portret aproape identic, dar de alte proporții și nesemnat.

— Da, când Lena a aflat că bătrâna mai trăiește, i-a făcut portretul, în mărime naturală, așa cum a crezut el de cuviință, și i l-a trimis. Am auzit că, de furioasă ce era, a bătut slugile la rând.

— E adevărat! Totuși, a atârnat tabloul în hol. Prea costase mult; cinci sute de galbeni nu era glumă!

Îmi aminteam cu amănunte discuțiile care avuseseră loc în casa noastră în jurul acestui portret și ce furtună au stârnit cuvintele mele când, privindu-l, am suspinat fericită: „Ce bine îmi pare că semăn cu bunica mea Fana!” Câți ani au trecut și câte au trebuit să se întâmple ca strănepoata bătrânei Cațian să ia cafeaua cu fata lui Drăgan!

Lip-Lip apăru și își luă coșul cu floricele, gata să plece.

— Lasă-le aici, o sfătui Marta. Tot nu le mai vinzi acum, seara. Vino mâine dimineață să-mi pozezi. Îți cumpăr tot coșul cu floricele. Uite,

Mirona, dacă vii mâine, Lip-Lip o să-ți ghicească în ghioc. Nu vrei să-ți cunoști viitorul?

Atunci am auzit soneria. Lip-Lip s-a repezit să deschidă. Marta a urmat-o. Eu mă grăbeam să plec, când, pe ușă intră un bărbat înalt, cu tâmple cărunte, cu fața suptă sub pomeții ușor proeminenți, palizi. Purta haine cenușii, lavalieră.

Marta făcu prezentările. Mă întrebam unde mai văzusem ochii aceștia albaștri, reci, când am auzit vocea Martei, șoptită, egală. (Fermecătoare voce!)

— O viitoare romancieră…

Am simțit că obrajii îmi iau foc.

— *La valeur n'attend pas le nombre des années*[(3)] a spus musafirul sărutându-mi mâna. Rimbaud, la douăzeci de ani, era celebru…

Nu știu ce am bolborosit, cum am fugit.

Pe scară, pe stradă, mirosea a lavandă…

•

Trecuse o lună de la moartea bunicului. Scotoceam cu înfrigurare prin cufere ca să găsesc rochiile Fanei, scrisoarea, când a sunat telefonul, Marta mă invita la o conferință.

— Pe bulevardul Dacia… Chiar azi la cinci la Institutul Francez…

Aș fi vrut să întreb cine e conferențiarul și despre ce va vorbi, dar, auzind pașii mătușilor mele, am repetat „da, da" și am închis.

Deși spuneau că le e „lehamite" să se tot țină după mine, tanti Marie și Neneea aveau oroare să mă vadă ieșind singură.

— Când ai să fi departe, te privește. O să spunem: fata noastră e la Paris, și cu asta basta! Dar aici? Vrei să ne faci neamul de râs?

În asemenea împrejurări, plutea în atmosferă isprava Fanei și rușinea abătută asupra familiei în urmă cu ani.

Ca de obicei, am așteptat un moment potrivit să mă strecor pe culoare și apoi pe poarta cea mare de fier.

Habar n-aveam cine e conferențiarul, nici despre ce va vorbi. Dar mă ispitea s-o întâlnesc pe Marta și, pe ocolite, să aflu ceva despre *El*. Mătușilor mele le-ar fi plăcut un nume ca Raoul, Sever, Gaston. Mie mi se părea că nume mai frumos ca Ștefan nu există…

La numărul indicat, pe bulevardul Dacia, o casă cufundată în beznă. Probabil că Marta, distrată, îmi dăduse o adresă greșită. Pe vremuri, mătușile mele mă duceau la *Maison des Français*, unde se țineau conferințe.

— Nu, mi s-a răspuns când am ajuns acolo, conferința e la Institutul Francez, pe bulevardul Dacia.

M-am înapoiat hotărâtă să dezleg enigma. Și într-adevăr, alături de casa unde mă oprisem întâia dată era acum o clădire luminată *a giorno*. Dar se făcuse târziu. Conferința începuse.

— Curaj, făcu portarul văzând că șovăi, intrați!

Conferențiarul era *El*. Am încremenit lângă ușă. Ștefan s-a oprit la jumătatea unei fraze. S-a înclinat. Mi-a zâmbit, invitându-mă parcă să iau loc undeva. Întreaga sală aștepta. Zăpăcită sau poate ca să mă încredințez că nu mă înșel, că în adevăr este *El*, am înaintat spre rândurile din față, unde, în margine, era o strapontină liberă.

Îmi zvâcnea inima. Mi se părea că fiecare observă că vorbește pentru mine, că vrea cu orice preț să mă facă să înțeleg importanța lui Victor Hugo… „Cine-l mai citește azi?” murmura cineva în spatele meu. Așa aș fi spus și eu cu câteva minute înainte. Acum îi eram recunoscătoare. Înțelegeam în sfârșit de ce e atât de mare, cel mai mare… Dar conferențiarul voia parcă să-l și iubesc pe autorul lui Hernani. Hotărât, vorbea pentru mine. Mă vedeam la școală, la ora de franceză: *J’ai mis un bonnet rouge*: *au vieux dictionnaire*[4]…

Pe Marta am găsit-o în hol, la ieșire, unde unii și alții schimbau impresii despre conferință, despre conferențiar.

— Interesant bărbat!

— Dar e însurat…

— Ce importanță are?

— Are, replică Marta, zâmbind misterios.

Cum de n-am deslușit sunetul de oracol al răspunsului ei, înțelesul acelui zâmbet?!

Cu un cap mai înalt decât lumea dimprejur, conferențiarul părea că ne caută, că ne așteaptă…

— Sunt dezolat că am vorbit așa de prost, se scuză.

— Dimpotrivă, am șoptit.

— Nu, nu. Am vorbit prost. Eram nu numai obosit – am venit de la gară, direct –, dar și emoționat. Cred că ați băgat de seamă că am vorbit numai pentru dumneavoastră…

Descumpănită de faptul că Marta nu era lângă mine, n-am știut ce să răspund, când un bărbat impunător, greoi, cu părul ca zăpada, se apropie. Ștefan mi-l prezentă și rostind numele meu adăugă cu accent ușor ironic:

— O viitoare romancieră…

— Mirona? repetă maestrul mirat. E ingenios, dar prea căutat, neverosimil… Să vii să-mi citești ceva. Lasă, că-ți găsesc eu alt pseudonim. Și, potrivindu-și ochelarii, ca un profesor care nu se decide să-ți puie o notă de trecere: Vino duminică la cenaclu.

Cenaclu! Ce simplu și firesc spuse cuvântul, care pentru mine însemna „Sesam, deschide-te!”

•

Nu mi-aș fi putut închipui că nu-l voi găsi pe Ștefan la cenaclu, că nu va veni. Luându-și rămas bun, se uitase atât de adânc în ochii mei și-mi șoptise atât de cald:

— Atunci, duminică… la cenaclu!

Ce greu am scăpat de acasă în duminica aceea, și cât de tulburată am intrat în casa maestrului! În ajun îi lăsasem în plic o schiță de câteva pagini. Iar acum mă înnebunea gândul că va trebui să citesc. Nu știam că lectura se anunța ca un spectacol de

teatru, cu mult înainte, nici că începe la oră fixă, dar eram sigură că-l voi vedea pe Ștefan.

Maestrul s-a uitat la mine pe sub sprâncenele groase, cu o clătinare a capului, ca o dojană: „De ce-ai întârziat?” Apoi, zâmbind, îmi arătă un scaun, chiar lângă biroul lui. Nu știam că asta însemna că îmi citise schița, și nota era bună.

Mai emoționată ca în fața comisiei de bacalaureat, privirile mele îl căutau pe Ștefan. Eram sigură că e foarte aproape și-mi urmărește fiecare mișcare, că-mi citește gândurile și-mi aude până și bătăile inimii. Când în cele din urmă m-am încredințat că n-a venit, am simțit o ușurare. Apoi, nu știu cum, m-a invadat suferința. Era de neîndurat. Ca să mă apăr, căutam să-mi amintesc invectivele mătușilor mele, veșnic pornite împotriva bărbaților: „Niște egoiști, niște șarlatani, niște mincinoși! Hoți de cai! Când nu-ți iau averea, îți strică sufletul, ți-l calcă în picioare!”

În liniștea încăperii a zbârnâit o sonerie. Speriată, am întors capul spre ușă. Dar maestrul făcea semn unui tânăr, care a înțeles că trebuie să răspundă la telefon. Doamna care citea își întrerupse lectura. Lumea avea privirile îndreptate spre locul unde suna telefonul. Tânărul se grăbi într-acolo, și când se întoarse, în tăcerea încordată rosti aceste cuvinte:

— Doctorul Ștefan… Vă roagă să-l iertați, a trebuit să plece cu trenul de șase în provincie, nu poate veni și se scuză…

Maestrul părea uluit.

— Ciudat, foarte ciudat… Umerii se ridicară, brațele se desfăcură în semn de uimire. Ei, asta-i bună! Dar nici nu-l așteptam. Nu l-am poftit. La mine vine cine vrea. Prima dată, mai înțeleg, spuse privindu-mă cu simpatie. Altminteri, nimeni nu-i poftit și n-are de ce să se scuze. Nu pricep nimic… Ce om ciudat!

Umerii i se ridicară din nou, și maestrul își potrivi iar ochelarii, nedumerit.

Am înțeles într-o frântură de clipă că telefonul era pentru mine. Că între riscul de a trece drept nebun față de gazda care nu-l poftise și acela de a mă dezamăgi, îl alesese pe cel dintâi. În inima mea se răsucea ca un sfredel o durere amară și dulce. Mintea mi se aburea, ca amețită de o băutură tare. Eram vrăjită, îndrăgostită…

Zile întregi am umblat pe străzi, ca dușii de pe lume, năucă, beată, absurd fericită în nădejdea de a-l întâlni. Știam că trăiește în alt oraș sau undeva la țară, dar credeam în minuni.

Acasă se discuta pe toate fețele plecarea mea. Tata căuta să reziste, aducând argumente, cu ziarul în mână:

— În Spania, război civil…

— Ce-are fata noastră cu războiul din Spania?

— Când aud „fascist", „antifascist", se încrâncenă carnea pe mine, se strâmba tanti Marie.

— Mi se strepezesc dinții! o aproba Neneea.

Mama compunea o scrisoare pentru *madame* Janine, fostă guvernantă, apoi profesoară de franceză în familie. Mai rămânea să trimită o telegramă cu ziua și ora exacta când trebuia să sosesc la Paris.

•

Îmi dau seama, recitind în diferite versiuni capitolul *Veneția*, că am șovăit mult între persoana întâi sau a treia: *Mirona* sau *eu*.

Pe apa aceea largă, verzuie, palatele plutesc într-o boare de argint. Ștefan și Mirona se urcă în gondolă, cu multe valize, ca într-o birjă. Trăsăturile lui Ștefan sunt nelămurite. Umărul lui Ștefan, singura realitate pe lume. Mirona ar fi gata să-l urmeze până la capătul pământului. Mintea ei, obișnuită să dilate sau să reducă totul la proporții de basm, e în sfârșit liniștită. Nu mai știe ce e frica. Se simte tămăduită, scăpată de ea ca de o boală chinuitoare și lungă. Alunecă pe străzi lichide, se întoarce pe cotituri de apă, înecate în ceață, și nu-și pune întrebări. Gondola se oprește în fața unei

cetățui plutitoare, care s-a ivit ca prin farmec. Ștefan o ajută să coboare din gondolă și să urce pe prispa îngustă care s-a desprins neașteptat din fumul amurgului. Trage de o frânghie și se deschide o poartă. Doi oameni în livrea iau tăcuți valizele. Totul se petrece în tăcere, totul e nebulos și straniu, ca pe vremea când la Veneția se purtau măști.

După atâtea ceasuri de drum, în care privirile străinilor au stânjenit-o și gândul despărțirii a chinuit-o, iată-i singuri într-o cameră, scăldată, ca într-o pulbere de aur, în lumina galbenă a candelabrului, în strălucirea oglinzilor cu rame fastuoase de bronz.

Veneția era dincolo de ferestrele acoperite cu falduri grele de mătase purpurie peste perdelele de dantelă, îngălbenite din timp. Din viața palatelor înșirate pe Canale Grande, din serenada cântată pe undeva, pe unul din acele misterioase canale, din limpezimea oglinzilor în cure se găteau iubitele dogilor, pătrundea un ecou, o armonie, care îi amintea Mironei ceva ce mai trăise parcă într-o altă viață. Da, era ceva în preaplinul clipei, dar și în fragilitatea ei, în impresia aceea de catifelat și cald, ceva ce mai simțise cu siguranță, fără să-și poată aminti unde și când…

De undeva, din depărtări neștiute, venea ecoul unui cor de catedrală. Mirona ar fi vrut să atingă lucrurile dimprejur, să prindă legătura cu ele. Să se încredințeze că fericirea există, ca o prezență vie, că o poți prinde în palmă.

În clipa aceea, Ștefan deschise o valiză și scoase o cutie de bomboane. O fotografie mică, în ramă ovală, era gata să cadă.

— Madeleine… zâmbi Ștefan; e convinsă că-mi poartă noroc.

— Madeleine?…

— Mirona, ce s-a întâmplat? Nu știai că sunt însurat? Dar draga mea, ce importanță are?! Madeleine nu e o rivală… Și punând pe măsuță,

lângă radio, fotografia în ramă ovală: Mirona, dragule, ochii tăi îmi amintesc povestea acelei căprioare pe care vânătorul, după ce a împușcat-o, n-a mai putut s-o uite și s-a lăsat de vânat. Desigur că nu era numai tristă privirea căprioarei, ci așa cum este a ta. Micuța mea Mirona, cu toate nedumeririle din lume… Dar eu nu ți-am făcut niciun rău, nu-i așa? Spune! De ce ești supărată? Dac-ai ști…

— Aș vrea să știu tot…

— Îmi place când te uiți în ochii mei, fiindcă întinzi gâtul atât de mult, încât buza de jos n-o mai atinge pe cealaltă, și dinții, cei doi din mijloc, ies la iveală pe neașteptate, poznași…

Înconjurându-mi spatele cu brațul drept, mă strânse lângă el, toată.

— Ei hai, spune, de unde să încep?

— De la început.

— E drumul prea lung.

— Atunci, la întâmplare, de unde vrei… Dar să ieșim pe terasă, te rog.

Simțeam că mă sufoc.

— Uite, Mirona, turlele bisericii San Marco…

Pe Canale Grande lunecau gondole ca într-o carte poștală banală. Luna nu lipsea din decor. Ștefan a luat brațul de pe umărul meu. Cu mâinile proptite pe balustrada terasei, părea că se pregătește să vorbească la bară. Umerii ridicați îl făceau și mai înalt. Stătea față în față cu noaptea, mare, liniștit și sigur de el, ca și ea. Hainele aveau nuanța argintie a părului și a dârelor lăptoase pe cer. Eu devenisem parcă mai mică, mai sfioasă, acolo, lângă el.

— Bine, uite… Eram student la Paris. Madeleine mă tot cicălea să luăm un apartament, cât de mic. Se plictisise de odăi mobilate, și i-am făcut pe plac. Am găsit o casă, am plătit chiria, dar bani pentru mobilă nu ne-au rămas. Parcă văd odaia goală în care am pus într-un colț câteva geamantane și într-altul umbrela de ploaie

deschisă. Ședeam pe valiză și ne uitam la umbrelă. Totuși, nu ne-am putut hotărî să dormim pe parchet și ne-am dus la hotel. A doua zi am descoperit peste drum de casa noastră un negustor, care furniza unui teatru din cartier decoruri. Omul, înduioșat de tinerețea noastră, s-a învoit să ne împrumute mobilele de care n-avea nevoie decât atunci când se schimba piesa. Și așa se întâmpla să plec dimineața de acasă lăsând mansarda sărăcăcioasă din *Rața sălbatică*, și seara când mă înapoiam să mă pomenesc în dormitorul Mariei Antoaneta, numai gobelin, oglinzi și bronzuri. Într-o noapte dormeam în *Azilul de noapte* a lui Gorki, într-alta, în patul somptuos al lui Lady Macbeth, visam mâini însângerate; și-mi era frică să nu mă trezesc într-o zi pe masa de operație a doctorului Knock…

Ștefan se plimba acum pe terasă, întinerit, vesel. Obrazul îi râdea, ochii îi luceau, și, oprindu-se în fața mea, ca între bărbați:

— Bine de tot am dormit în actul doi din *Veninul* lui Bernstein… Știi, mobila principală e patul. Înțelegi că binefăcătorul nostru de câte ori avea nevoie de un decor îl ridica fără sfială chiar în lipsa noastră, luând cheia de la portar, și aducea altul care nu-i trebuia.

Cu gesturi largi, nespus de amuzat, declamatoriu:

— În felul ăsta, săream clasele sociale, așa, de la o zi la alta, în sus și-n jos, de nu mai știam, când mergeam pe stradă, din ce lume fac parte, în ce epocă trăiesc…

Mi-era inima strânsă. Zeci de întrebări se îngrămădeau grăbite să capete răspuns. El nu vedea nimic. Parcă nici nu eram acolo, atât de senin zâmbea trecutului, și, fără să stărui, își urmă povestirea, plimbându-se cu pași mari.

— Odată am fost poftit de prietenii mei Antoine și Antoinette la Château Thierry. Fetița lor Françoise avea patru ani și era irezistibilă. În

urechi îmi răsuna vocea ei. Felul în care repeta „*V'là l'autobuss*". Când m-am întors, am găsit în mijlocul odăii goale, în plină noapte, un coșciug. La căpătâi ardeau lumânări. Alături sforăia, cu capul ascuns în piept, o femeie bătrână.

Ștefan se oprește în fața mea și, cu vocea scăzută, misterioasă, vrând să-mi capteze toată atenția:

— Închipuie-ți, în toiul nopții, o cameră goală, în care ard lumânări, lângă un sicriu… Am crezut că am greșit casa, și mai ales am vrut să cred. Am ieșit, m-am uitat la numărul din poartă și am intrat din nou; am recunoscut vestibulul, umbrela și pălăria mea pe cuier. M-am uitat înăuntru. Erau inițialele mele. Înnebunit, am intrat în odaie. Același tablou halucinant. Un sicriu în mijlocul odăii și lumânări la căpătâi…

Ștefan e încredințat că mă emoționează întâmplarea.

Dar eu aud: „Înduioșat de tinerețea noastră…" și ajung la aceeași oribilă concluzie: Madeleine există și e soția lui. Ștefan își aprinde liniștit o țigară și se așază în fotoliul de paie.

— Dezlegarea enigmei: În lipsa mea, portarul i-a spus nevestei mele că proprietăreasa dorește să-i vorbească personal. Și când proprietăreasa voia să vorbească personal cu chiriașii nu era semn bun. Chiria era de trei luni neplătită. O, nu ți-am spus că părinții Madeleinei nu ne-au dat la început niciun ban. În sfârșit, asta e altă poveste… Madeleine se aștepta ca proprietăreasa să tune și să fulgere. Când colo, a poftit-o să șadă și i-a vorbit cât se poate de amabil. „Știu, e greu cu chiria, i-a spus, dar nu-i nimic, totul se aranjează când există bunăvoință. Și tocmai despre bunăvoință e vorba. Uite ce v-aș ruga: să faceți o pomană. S-a prăpădit la spital chiriașa mea de la etajul trei. Și trebuie s-o aducem acasă. Să-i facem slujba. Și e greu s-o urcăm până la etajul trei. Ne-am gândit s-o ducem

la dumneavoastră, la parter. Femeia a lăsat cu limbă de moarte să i se facă slujba acasă.”

Ștefan căuta să redea cât mai firesc monologul proprietăresei.

— Lucrurile s-au petrecut întocmai, numai că eu m-am înapoiat cu o zi mai devreme. Madeleine dormea la o prietenă, iar în casa noastră, în puterea nopții, am găsit o femeie moartă în sicriu, lumânări aprinse și o babă sforăind.

Ștefan era iar lângă mine și, amuzat, îmi mângâia părul și mă întreba ca pe un copil:

— Ei, ți-a plăcut povestea? Am vrut s-o public într-un volum de amintiri. Am vrut și eu să scriu. Pe urmă m-a prins gazetăria, reportajul… Nu-mi place de loc ce se petrece în Spania. Eu sunt un democrat convins.

Un om de stânga, înțelegi. Vreau să mă duc la fața locului, să văd cum stau lucrurile. Eram foarte grăbit să ajung acolo. Și totuși… mi-am întrerupt călătoria. Înțelegi, Mirona?

Tot ce înțelegeam era drumul lung și întortocheat pe care l-a parcurs fără mine. Și acel lanț de amintiri din care fiecare verigă era o părticică din viața lui. Să cunosc toate verigile îmi apărea la fel de imposibil cum ar fi să desfaci un râu în apele pâraielor întâlnite în drum. Mă simțeam plutind, cu inima strânsă, între adevăr și basm, iar Ștefan abia acum devenea pentru mine un străin.

Când am ridicat ochii spre el, nu mai era lângă mine. În fața mea se profila pe cerul luminos biserica San Marco și parcă nu eu plecasem luată de gânduri, ci ea dispăruse, și se întorcea să-mi spună că n-am visat.

— Uite, Mirona, am cerut să ni se aducă masa, și luându-mă de mână Ștefan mă trase înăuntru. Am pregătit un whisky… Sau poate vrei o vișinată? auzi, jazz la Savoy la Londra, îți place? Sau poate vrei mai întâi să te schimbi? Cum de nu m-am gândit?! Valizele tale sunt în odaia de

alături. Iartă-mă că nu te-am condus să-ți arăt baia. Nu m-am îndurat să mă despart de tine, iubita mea.

Mi se părea ciudat acel „tu” și parcă fiecare cuvânt suna fals. Și cât de strident era jazzul și cât de prezentă Madeleine!

— Mulțumesc, am să nimeresc singură. Sunt obosită… Aș vrea să rămân în camera mea.

— Mirona, ce e cu tine? Ce înseamnă „camera mea?” Și privindu-mă rece, sever: Spune, de ce ai venit cu mine? Acum ești a mea, înțelegi? A mea!

Și, pătimaș, m-a luat în brațe.

— Nu! Nu! am strigat îngrozită.

Mi se părea că mă ridică mereu mai sus, că râde în hohote. Nu știam cum să mă eliberez din strânsoarea mâinilor lui. Nu știu cum m-am smucit, cum am ajuns la ușă, cu mâna pe clanță.

În mijlocul încăperii, Ștefan părea împietrit. Cineva suflase ca într-o candelă în lumina ochilor lui. Și o voce străină sparse tăcerea:

— Camera dumneavoastră este alături…

•

Acolo, în acea cameră de alături, unde, prizonieră, cu simțământul că plutesc, fără nicio legătură cu lumea, pe un canal al Veneției, nu mai vedeam decât grilajul casei bătrânei Cațian, strada lungă a copilăriei, poarta înaltă… O fetiță cu cozi pe umeri vrea să iasă în stradă, să ajungă la maidanul de peste drum…

•

— La culcare, Mirona, ai stat afară destul! glasul ascuțit al lui tanti Marie.

— Vara am voie să stau mai târziu.

— Mai e până la vară, două luni cel puțin.

— A fost o zi de vară azi, se auzea vocea bunicului, îndepărtată, blajină.

Mama și surorile ei parcă se certau. Tanti Marie susținea că a plouat cu găleata. Mama se mira:

— Cum de poți să spui că a plouat? La șapte fix mă uitam la ceasul de deasupra hotelului Bulevard. Cerul era senin.

Ca să le fac în ciudă mătușilor mele, îi țineam mamei isonul:

— N-a plouat niciun pic… n-a plouat…

— Ce te amesteci când vorbesc oamenii mari? mă repezi Neneea.

— O fi fost o rupere de nori, interveni tata împăciuitor.

Tușa Lavinia strângea masa. Era numai de câteva zile în casă la noi și nu pricepeam cum ne înrudim. Dar grozav mi-ar fi plăcut să mă cheme Lavinia! De ce erau atât de mici în seara aceea, sub bolta înstelată, tanti Marie, Neneea și mama? Poate fiindcă mă îndepărtasem prea mult. De aici, de lângă poartă, fața de masă părea cât o batistă. De ce se așezase tata în așa fel ca să nu-l pot vedea? Unde era bătrâna Cațian? De ce era cerul mai înstelat ca de obicei și strada mai lungă? Ce-nseamnă o rupere de nori? Dacă aș sta până dimineața cu ochii pironiți pe cer, aș vedea cum se rupe un nor?

— Hai, Mirona, că doar n-o să te faci astronom! De câte ori să ți se spună: la culcare…

Când glasul ascuțit al lui tanti Marie se îngroșa, nu mai era nicio scăpare. Dar nu-mi era somn de loc, și seara aceea ascundea puzderie de taine. M-am hotărât să intru în casă și să ies afară numaidecât după plecarea celor mari. Ca să nu-mi ghicească cineva gândul, am întrebat nevinovat:

— Ce-i aia astronom?

Și am început să alerg pe pietriș, zgomotos. Cozile cu funde mari mă loveau prietenos pe umeri…

În casă, prin fereastra deschisă, pe întuneric, împungea iar vocea lui tanti Marie. Ca de obicei când plecau la plimbare, era vorba de legătura de chei, de cheia din dos, de cea de la poarta din față… O scurtă ceartă între părinți și intervenția obișnuită a mătușilor: „Mai încet, ne aud vecinii! O să spună că suntem neam prost…” Aș fi vrut să

întreb ce înseamnă „neam prost”. Și de ce e Marta „neam prost”. De ce e Trude „neam prost…”

În liniștea la început desăvârșită, am început să deslușesc zgomotele tulburătoare ale străzii: pași grăbiți, pași greoi, pași mai sprinteni, mărunți. Un câine lătra departe, o trăsură cu cai se apropia. Toate aveau pe asfalt același răsunet de vară, același ecou călduț…

Fără să-mi mai pun întrebări, am ieșit iar în curte. Cozile mă loveau pe umeri ca mai înainte, dar curtea mi se părea altfel. Parcă o regăseam, după multă vreme, străină. Liliacul de lângă chioșc părea mai departe, într-o umbră mai deasă. Salcâmul, la fel. Mă izbea un miros de iarbă tânără, de pământ reavăn, de mușețel. Mirosea gardul de lemn-câinesc de alături și poate chiar păpădia de pe maidanul de peste drum.

Maidanul de peste drum părea un lac întunecat, înconjurat de sălcii. În dimineața aceea îngropasem acolo miez de pâine, în secret. Floarea, spălătoreasa, se jura că dacă pui miez de pâine albă în pământ și dacă stropești în toate zilele, ies ciuperci mari, cărnoase. Dar câtă apă intră într-o stropitoare și câtă într-o ploaie ca aceea de azi? Dacă au ieșit dintr-o dată? Doar există o vorbă: Au ieșit ca ciupercile după ploaie… De ce spunea mama că n-a plouat?

Strada nu era lată și nu era întuneric ca în grădină. Frică? „Nu sunt fricoasă!” Totuși, nu mă așteptam să scârțâie poarta așa de tare… Ce să caut pe stradă la ceasul când copiii dorm?

— Nu ești cuminte, Mirona, semeni cu bunica ta, Fana, un monstru.

— Ce-nseamnă monstru?

— Cineva care nu e ca toată lumea. Înnădești aici toate haimanalele…

Era vorba de Trude, pe care o iubeam mai mult ca pe oricine pe lume. Dar tanti Marie nu trebuia să știe. Poate că are dreptate, poate că nu sunt ca toată lumea, poate că semăn cu bunica mea Fana…

Dar dacă nu vreau să ies pe poartă, nu ies… și nu mai semăn cu ea. Aș fi vrut să semăn cu Trude. Aș fi vrut să am zece ani, și mama să mă trimită după cumpărături. Dar eu aveam șase, și eram „o răzvrătită, un balaur, un monstru: Fana leită”.

Trebuia s-o întreb pe Floarea ce înseamnă răzvrătită… De ce nu aveam voie să mă joc cu Marta, fata lui Drăgan? Floarea știa tot. Dar până mai venea la spălat era o cale și-o vale, și eu trebuia să mă duc la culcare. De ce trebuia? Nu ești cuminte Mirona. Ba sunt dacă vreau… Dacă vreau! Dar atunci de ce am ieșit pe poartă, cum am ajuns pe maidan?

•

Pe locul unde îngropasem pâinea, făcusem un semn cu o piatră. Dar pământul era acum altfel. Mai întins și mai negru. Și pietre erau peste tot, o mulțime, și fiecare petic de pământ semăna cu alt petic. Căutam febril, cu spatele încovoiat, cu genunchii îndoiți, cu brațele atârnate, cu fruntea aproape atingând pământul jilav. Dacă mințise Floarea? Nu, asta nu se putea. Floarea jurase. Dar în întuneric era greu să găsești o biată ciupercă. Sau poate nu ajunge o singură ploaie ca să răsară? Voi veni în fiecare dimineață cu stropitoarea și chiar seara, de câte ori vor pleca cei mari de-acasă…

Și iată: tocmai când încercam să mă resemnez, neașteptat, ca printr-o minune, vârfurile degetelor mele atinseră o ciupercă. Era mică și catifelată și mi se părea că palpită, că-i vie, ca un pui de vrabie. Sufletul mi se umplu deodată de o bunătate necunoscută până atunci, de o duioșie aproape prea mare ca s-o pot îndura. În jurul meu simțeam un freamăt. Pământul parcă răsufla, parcă voia să-mi vorbească. Mireasma acelei seri de vară se strânsese acolo, în jurul meu, toată. Era poate ora când coborau stelele ca să ocrotească plantele și gâzele părăsite? Adierea aceea catifelată și sigură ca ciuperca pe care o țineam în palmă era poate

răsuflarea cu care voiau să le acopere, să le ferească de răcoarea nopții. Sau poate o stea coborâse pentru mine anume, ca să-mi arate ciuperca sau să mă ferească de răufăcători, fiindcă era întuneric? Sau poate – cine știe – venise să-mi predea maidanul și să mă prefacă în zână? Pe umeri, prin păr, pe rotunjimea obrajilor am simțit o tremurare de aer mângâietoare, am auzit șoapte: „Te numești Fana, prințesă de Ringhi-Ring, și vei stăpâni peste domeniul din Blamstod”. Niciodată mai târziu nu mi-am putut lămuri de unde scornisem aceste cuvinte, aceste nume absurde: Ringhi-Ring, Blamstod?! Din ce reminiscențe de filme sau cărți de aventuri comentate prin casă veneau? Prințesă Ringhi-Ring!… De câte ori îmi aduc aminte și oricât de necăjită aș fi, îmi vine să râd.

Dar în seara aceea cuvintele erau vătuite, fără răsunet, fără ecou și totuși grave, clare, de parcă ar fi fost scrise. Printre buruieni se iviră o mulțime de puncte strălucitoare. S-ar fi spus că cerul și stelele se oglindesc pe pământ, ca într-o apă. Erau licurici, erau firimituri ca de sidef, diamante sau numai bucățele de sticlă, sau poate stelele care cădeau se prefăceau în licurici și în pietre scumpe? Șopteau gâzele între ele, sau foșneau frunzele? Oare așa era zumzetul, viața, taina pământului noaptea? M-am gândit că poate această destrămare dulce, această Încătușare plăcută, până la durere, aceste aripi care îmi creșteau trebuie să fie ceea ce oamenii mari înțeleg prin cuvântul „iubire”, și o clipă mi s-a părut că viața e numai mângâiere, cântec, iubire…

Dar acea deplinătate se risipi deodată, fiindcă în același timp, ca și când cu o mână aș fi atins un cărbune aprins, iar cu cealaltă o bucată de gheață, am auzit, ca o detunătură, un hohot de râs și m-am pomenit ridicată la o înălțime amețitoare. Cineva râdea spart, altcineva spunea: „Hai, destul, lasă gluma!”

Cerul coborâse parcă, negru și cu sclipiri nefirești. Brațele care m-au ridicat s-au îndoit. Eram acum la nivelul unei priviri crucișe, al unei respirații grele de tutun și de vin. Înnebunită de spaimă, simțind pe coapse degete multe și reci, am văzut totuși ochii celuilalt, luminoși, limpezi. Nu mi-am dat seama dacă erau albaștri, sau verzi… Erau deschiși, limpezi. „Lasă făta”, stăruia, și mâinile lui puternice voiau să mă ajute. Cu toată zăpăceala, cu toată groaza acelei secunde, am simțit aerul dimprejur parfumat. Mă zbăteam, mă smuceam, dădeam din picioare. Nu știu cum am scăpat, cum am traversat strada și curtea. Urcam scările de piatră, treceam prin săli și sălițe, ușile se deschideau ca prin farmec, sau poate treceam prin ele ca o nălucă. Nu respiram, ca să nu pierd timp. Alergam.

În odaia mea, am răsucit cheia de două ori și am aprins lumina. Am rotit privirea împrejur și am răsuflat. Scăpasem. Am dat fuga la oglindă. Nicio schimbare: fundele mari, albe, la capătul cozilor întunecate, săltau nepăsătoare la fiecare mișcare; fusta albastră, plisată avea bretele încrucișate cuminte pe spate peste flanela roșie. Am ridicat-o să văd dacă nu au rămas urmele degetelor aspre sau vânătăi. Nu, nicio urmă. Dar nici când te lovești vânătăile nu apar numaidecât. Poate că mâine o să apară și o să vadă toată lumea…

Nădușită de spaimă, am cotrobăit într-un sertar să caut batiste, să-mi pun comprese. Mâinile îmi tremurau, în fața casei se auzeau voci cunoscute. Într-o clipă, am stins lumina, m-am dezbrăcat, m-am strecurat în așternut.

Cineva râdea tare. Același râs îngrozitor… Și totuși, vocea tatălui meu… Doamne, cum e cu putință să râdă tata ca un străin, ca un bărbat? Tatăl meu era și el bărbat, era în stare să râdă ca orice bărbat? Tata era un bărbat?

Tanti Marie bătea cu pumnii în ușă. Apoi năpustindu-se înăuntru:

— Ce s-a întâmplat? Au fost hoții?

— Nu știu nimic… Am dormit…

Învălmășeală de voci, exclamații. Tata m-a luat în brațe.

— Bine că nu te-ai speriat, Mironel!

Mama mă privea împietrită (fusese la Institutul de înfrumusețare în ziua aceea și nu voia să facă riduri). Neneea mă privea cu ochi de bufniță. Tanti Marie, cu fața lungită, cu sprâncenele veșnic mirate.

— Ce somn de buștean…

S-au făcut cercetări toată noaptea. Ușile fuseseră găsite vraiște. Totuși, în casă nu lipsea nimic. Răvășite erau batistele și sufletul unui copil. Dar asta n-a băgat nimeni de seamă…

•

Un far puternic lumina întâmplări vechi, porniri cu totul stranii care zăceau cine știe unde, departe, în straturile adânci ale conștiinței. Iată o clasă cu gulerașe albe înghesuite în recreație lângă fereastră, se aud voci tinere înfiorate:

— Mie-mi place să fie înalt și blond, cu gâtul lung, cu ochii negri, mie-mi place să fie cum e Rudolf Valentino, mie-mi place… mie-mi place… mie-mi place… Și ție? Ție, Mirona?

Se face tăcere. Tăcerea crește, și eu, Mirona, fetiță cu coadele întunecate, rotite în jurul capului, șoptesc aproape fără să vreau:

— Mie-mi place… mie-mi place să fie… parfumat…

Râd, chicotesc gulerașele albe și toate perechile acelea de ochi, care mai întâi mă încolțeau, lăcrimează acum de mult ce se amuză. Unei fetițe cu trăsături mongole și ochi oblici, verzi, îi ard obrajii de rușine și ciudă. Nimeni nu știe că e prințesa Ringhi-Ring… și că la vârsta când atâtea colege de școală erau îndrăgostite de ofițeri, ea iubea un pisoi cu ochi limpezi, albaștri… Totuși, odată, ieșind dintr-un cinematograf pe întuneric am lăsat-o pe tanti Marie buimăcită și m-am dus după

un bărbat necunoscut atrasă de o adiere proaspătă de lavandă. Dar după o plimbare lungă pe tot felul de străzi întunecoase, când am intrat în cofetărie și l-am văzut la lumină, înainte de a ne așeza la masă, am spus că vreau să telefonez acasă și apoi pe nesimțite m-am strecurat pe ușă și am dispărut.

Ce căutam mereu? De ce fugeam? De cine îmi era teamă? De ce erau atâtea mistere în casa noastră? De unde această impresie de confuz și de muced? De ce aveam groază de oameni și totuși îi căutam? De ce m-am simțit atât de liniștită când mi-am lipit fruntea de brațul lui Ștefan, când el și-a pus mâna grea pe umărul meu? Găsisem parcă, în mâinile lui, în hainele lui, care miroseau a lavandă, sub pleoapele acelea care se ridicau rar, ceva ce pierdusem de mult. Eram sigură că el era omul pe care îl căutam. De atâtea ori făurisem cu mintea, pe când nu puteam dormi, în patul meu de acasă, o Veneție la fel ca aceea văzută în poze, în filme sau descrisă în cărți. Și într-o zi, când visul se împlinea, când gondolele alunecau în jurul acelor pereți, în fața acelor ferestre, eu nu mai vedeam altceva decât grilajul verde al casei bătrânești, maidanul, nu mai auzeam decât vocea când răgușită, când ascuțită a lui tanti Marie:

„Nu uita că ești o fată de familie bună… Tu nu trebuie să semeni cu bunica ta Fana. Nu trebuie să ne faci neamul de râs.”

•

Pe hârtia albă apare umbra stiloului, umbrele părului meu în șuvițe dezordonate. Toată vremea cât am scris, am simțit pe umeri coadele cu funde mari. Apoi am revăzut iar mâinile lui Ștefan, lipite de fereastra trenului, și ochii lui neașteptat de luminoși, reci și albaștri. Aerul împrejur mirosea a lavandă.

•

Continuarea la capitolul Veneția am găsit-o într-un alt caiet.

•

Un soare difuz se joacă parcă în ceața luminoasă, subțire, ca o pojghiță de gheață. Gondolierul vâslește în picioare și arată un *palazzo* în dreapta, un *palazzo* în stânga și pretinde că i-a plimbat deseori pe Eleonora Duse și pe D'Annunzio… „Ce mult l-a iubit! Și el, bineînțeles, dar bărbații sunt nestatornici." Pe Lida Borelly, artista de cinema, o plimba și acum. „Locuiește în *palazzo*, acolo… Nu, acolo locuia un grec bogat, îndrăgostit de o italiancă. Alături, un miliardar american, care a răpit în țara lui o fată… E un om însurat. Dar nevasta e departe, iubita aici…" Râdea cu înțeles. „Acolo e casa Desdemonei, pe care a sugrumat-o Maurul. O poveste adevărată…"

Ștefan parcă ar vrea să spună ceva. Mirona îi urmărește mișcările buzelor, simte arsura sărutării din tren. Cine și-ar fi putut închipui că vor petrece noaptea fiecare în altă odaie, și a doua zi se vor plimba în gondolă ca doi străini?! Plimbarea asta e poate ultima politețe a unui om bine-crescut. Ștefan e lângă ea, acolo, cu tâmplele cenușii, cu fruntea misterios obosită, cu pleoapele grele peste o privire care ar fi putut să-i lumineze viața întreagă. Unde mai văzuse ochii aceia albaștri? De ce a fugit din brațele lui? De ce? Buzele lui se pregăteau poate s-o întrebe: „Ce s-a întâmplat aseară, Mirona? De ce-ai fugit?"

Ea îi va povesti întâmplarea de pe maidan. Ar vrea să înceapă, dar Ștefan o oprește:

— Nu-i nevoie să-mi explici… E mai bine că s-a întâmplat așa. Am înțeles… Am înțeles că ești o fată cuminte, Mirona! Nu-i așa? Nu-i așa că ai vrut să rămâi o fată cuminte? Când ai acceptat să cobori cu mine din tren, am fost fericit, măgulit. Totuși, n-aveam conștiința împăcată. Ca să mă liniștesc, îmi spuneam: „Nu-i prima ei aventură", și eram gelos. Am fost gelos și atunci, la conferință, când ai întrebat pe cineva cât e ceasul. M-am gândit: „Are o întâlnire". Sunt un

temperament gelos, ce vrei?… Dar panica în care ai intrat aseară când te-am luat în brațe, ura sălbatică din privirea ta când ai pus mâna pe clanță m-au dezmeticit. Acum știu că e mai bine așa. Într-o zi va trebui să te măriți. Ești o fată de familie bună.

Mirona recunoștea uluită vocabularul, prejudecățile mătușilor ei.

„Ce înseamnă familie bună?” ar vrea să întrebe, și ar vrea să râdă, să se prăpădească de râs… „Familie bună!”

— Eu nu te-aș putea lua de nevastă, fiindcă Madeleine…

Ștefan spunea o sumedenie de lucruri pe care tot așa de bine ar fi putut să le înșire bătrâna Cațian, tanti Marie și Neneea. Mirona repeta în gând răvășită: Madeleine…

Gondolierul era și el vorbăreț. Fiecare *palazzo* ascundea, după spusele lui, o mare pasiune, fiecare din treptele de marmură care coborau largi în apă, fiecare din grădinile din fund, ascunse cu gelozie, evocau o poveste de dragoste pentru care cineva și-a dat viața.

•

Țin minte că atunci când am pus tocul jos, lumina palidă a zilei intra pe fereastră. „Sunt la Paris”, îmi spuneam, fără bucurie și fără vlagă. Odaia mea era acolo tot o sufragerie; o canapea Récamier, un bufet masiv și o vitrină șubredă, pereții acoperiți de gobelinuri înrămate și fotografii de familie. Am locuit numai câteva zile la *madame* Janine, pe *rue* La Boëtie. *Madame* Janine a fost fericită când a auzit că vreau să mă mut. Bărbatul ei, un pensionar ursuz, nu putea să-mi ierte că nu sosisem în gară în ziua și la ora anunțată și nici că țin toată noaptea lumina aprinsă. El mi-a găsit camera din 13, *rue* Jules Simon. O cameră la mansardă, proaspăt spoită, spațioasă și cu spălătoria alături, „unde vă puteți bălăci cât doriți”. Am înțeles că-l supăra și consumul prea

mare de apă. *Madame* Janine mi-a împrumutat canapeaua Récamier și două taburete. Eu mi-am cumpărat o masă de brad, un scaun cu rezemătoare, niște rafturi pentru cărți și o lampă. Într-o seară, trecând prin fața unui magazin cu lămpi, mi-au plăcut atât de mult umbrele unor lanțuri încât am vrut să le am la mine în odaie, dar fiindcă nu puteam cumpăra umbrele, am cumpărat lampa: o cutie mare, pătrată, de sticlă aburită, cu marginile de nichel cromat, prinsă în patru colțuri cu lanțuri, care își proiectează umbrele lungi pe tavan. Într-un vas, cele trei cale pe care mi le-a adus *madame* Janine le înlocuiesc cu altele proaspete, fiindcă vreau să regăsesc pe pereți umbrele lujerilor, umbrele corolelor, imense ca niște pâlnii de gramofon.

15 august 1936.

Nu pot să înțeleg de ce întâmplarea de la Veneția pare inventată. Despărțirea noastră, convențională. Frazele rostite de Ștefan au iz de naftalină, ca toate lucrurile din casa bătrânei Cațian. Nu știu cum am avut curajul să cobor cu Ștefan la Veneția. Eram sigură, până în ultima clipă, că n-am să-l urmez, dacă nu vreau… dacă nu vreau…

La Ventimiglia, când treceam granița din Italia spre Franța, am găsit în buzunarul jachetei o hârtie împăturită:

> *Mirona, nu ți-am spus nimic din câte aș fi vrut. Suntem, hotărât, mai prejos decât hazardul și nu destul de tari pentru a fi demni. Aș vrea să nu-ți amintești decât ceea ce e providențial în asemenea întâlnire, deasupra vieții zilnice a obiceiurilor. Aș vrea să-ți fi dat ceva, așa cum tu mi-ai dat mie. Ceva ce nu are nume, desigur, ceva asemănător unei*

confesiuni, dar mai mare și mai adâncă în sine; certitudinea că suntem în stare să iubim și să fim iubiți, așa dintr-o dată, că există între tine și alte ființe omenești o măsură comună, un punct de întâlnire, un punct slab unde te poți atinge – foarte slab și totuși dătător de mari forțe. Nu știu de ce ai acceptat să cobori la Veneția cu mine, nici de ce ai fugit din brațele mele, de ce n-ai vrut să fii a mea. Dar știu că, mai presus de frumusețea și inteligența ta, ai o rară sensibilitate și nu ești naivă și suferi din pricina lucrurilor și ascunzi totul mai bine decât un bărbat. Păstrez toate astea în adâncul meu, ca și gândurile tale și tot ce am simțit din ceea ce ești tu… Ștefan.

Ceva se răsucește în mine dureros și totodată nespus de plăcut. Sufletul mi se contractă parcă, și mă simt toată afundată într-o deplinătate caldă și bună, de câte ori îmi vin în minte cuvintele astea: „ai o rară sensibilitate și suferi din pricina lucrurilor și ascunzi totul mai bine ca un bărbat”! Ce coardă anume a atins arcușul făcut din împreunarea asta de vorbe, pentru ca toată sensibilitatea, toată feminitatea mea să fie tulburată?! De ce celelalte cuvinte din aceeași scrisoare, nu-mi dau această scurtă și precisă durere fizică pe care-mi vine s-o numesc fericire?

• CAPITOLUL IV • 13, RUE JULES SIMON

Și-apoi?

Când eram mică și, rar de tot, bunicul meu – sărmanul omuleț cu voce stinsă și ochi galbeni, vinovați – îmi spunea câte-o poveste, eu întrebam:

— Și-apoi?

— E târziu, îmi răspundea bunicul, și mâinile cu pielița mototolită se răsuceau una într-alta, se cuibăreau ca să se încălzească.

E târziu, îmi spun și eu, și mă pomenesc frecându-mi palmele la fel ca bunicul meu. Dar pe foaia albă văd umbra alungită a tocului. Cineva mă întreabă: „Și-apoi?”

E târziu. E ora când încep să simt ca o prezență rece spaimele copilăriei, când mi se pare că cineva se află în spatele meu, când parchetul scârțâie din când în când sub apăsarea stranie a unor pași… Dar fluturarea rece dispare. Ridic ochii și caut umbrele cunoscute; sunt alte umbre dar cunosc și ele strădania nopților mele. E ora când mi-e dor de Ștefan… E ora când încep s-o caut pe Fana… Când vin nechemați Giulia și Gian… Când văd trecând ca o flacără o fată care se numește Lisandra… E ora când sunt blestemată să scriu.

„Scrisul nu trebuie să fie un blestem, ci o bucurie, Mirona! E un blestem numai când ești obligată să exprimi ceea ce nu gândești, să justifici mârșăviile burgheziei.”

„Eu nu fac politică, Jacquot. Vreau să scriu un roman.”

„Romanul va servi uneia sau alteia dintre cele două lumi care se înfruntă. Uite ce se întâmplă în Spania.”

„Atunci, orice carte trebuie să fie politică?”

„Orice carte poate să-i ajute pe oameni, sau să-i ajute pe lupi.”

Jacquot mă lua în serios și eu mă simțeam măgulită.

„Mirona trăiește în nori, nu vezi?” mă apăra Gian.

„Această trăire în nori nu e deloc nevinovată…” îl combătea Jacquot.

•

13, *rue* Jules Simon era o casă ca o cazarmă. Deseori întâlneam în ascensor, la portar, unde lăsam cheia, sau în curtea mare, pătrată, cu peluza

proaspătă, rară, un tânăr brun, cu părul foarte lustruit și silueta șuie, cu ochi negri, înguști și tenul palid. Tot felul de prieteni îl căutau și îl strigau:

— Gian! Gian!

Acest nume la început mă irita.

— De ce nu Jean, dacă e francez?

Portarul, singurul meu prieten pe atunci la Paris, căuta să-mi explice:

— Când locuia aici și sora lui, Giulia, vorbeau spaniola. Tatăl lor e francez. Mama italiancă, dar copiii s-au născut în Argentina. Părinții au divorțat. Italianca s-a măritat cu un german și trăiește la Berlin. Franțuzul cu o grecoaică…

Eram năucită. Dar era greu să-l oprești pe portarul Jules când se pornea.

— Cum schimonosesc străinii cele mai frumoase nume! În fond Giulia înseamnă Julie. Așa cum mă cheamă pe nune Jules… Oh! Nu sunt rudă cu Jules Simon. Eu n-am ambiția să ajung, „o stradă…” Sunt *Jules*, *tout court*[51]. Nume frumos, cinstit. Fata noastră se va numi Juliette, deși nevasta mea ține morțiș s-o cheme Hermione, ca pe ea. Nu e banal de loc: Hermione! Trebuie să recunosc. Dar când te numești Hermione, începi să ai pretenții și te măriți mai greu. Dacă ați ști câte discuții se iscă între noi din cauza asta!

— Veți avea un copil, după câte înțeleg.

— Din an în an sunt mai puține speranțe. Totuși, noi facem sacrificii destule. Soția mea pleacă vara la băi, consultă reviste și pune în aplicare tot ce se recomandă. Cheltuim ultimul ban. Altfel, Juliette ar avea zestre, vă închipuiți! Că doar pentru ea strângem. Dar așa, risipim toate economiile, tot pentru ea… Ca să vie pe lume. E ceea ce se numește un cerc vicios.

•

… Și așa făceam zilnic un pas mai departe în intimitatea lui Gian și a portarului Jules, vieți a

căror singură legătură era curiozitatea mea nesățioasă.

•

Într-o zi, în grădina Luxembourg, urmăream pe lac vaporașele de hârtie pe care le lansau copiii râzând zgomotos, când l-am recunoscut, de departe, pe Gian. Are desigur o întâlnire, m-am gândit, și, lăsându-l să treacă, m-am îndreptat după câteva clipe pe aceeași alee, în urma lui. Între arbuști, pe o bancă, o fată ședea ghemuită, eu capul plecat pe genunchii ridicați până la gură. Fusta largă, albastră îi acoperea ca un clopot picioarele. Nu i se vedea decât părul strălucind ca arama și umerii fragili într-o jachetă de lână de un cenușiu decolorat. Gian s-a așezat lângă ea. Fata a ridicat capul și l-a privit cu ochi rotunzi, castanii, care, deși umezi, de parcă ar fi plâns cu puțin înainte, izbuteau totuși să fie vioi, ba chiar veseli.

— De ce ești necăjită?

— Fiindcă sunt un copil abandonat.

— Ei drăcie!

— Crezi că numai copiii în fașă pot fi abandonați?

— Și cine te-a abandonat?

— Mai întâi tata, pe urmă mama, și acum un băiat.

— Mizerabilul!

— Nu e mizerabil, e un băiat care nu mă iubește.

— E un prost…

— E unul din cele câteva milioane de proști care nu mă iubesc.

Au râs amândoi.

— Și unde locuiești?

— Deocamdată aici.

— Pe urmă?

— Nu știu.

— N-ai casă?

— Nu! Tocmai asta îmi lipsește, un pic de casă și un pic de masă.

— Și ce ai de gând să faci?

— Am de gând să stau așa, să văd ce se întâmplă. În romane totdeauna se întâmplă ceva…

— În romane… Firește!

— Viața e mai tare ca orice roman.

— Ai dreptate. Atunci, să așteptăm…

— Nu, dumneata trebuie să pleci neapărat.

— De ce?

— Dacă stai lângă mine nu se mai vede că sunt un copil abandonat și nu mă mai ridică nimeni de-aici.

Gian dădu să plece, dar după ce schiță primul pas se opri.

— Uite, îți las adresa mea. Dacă nu trece până diseară un domn bogat cu suflet bun, ca în romane, vino să-ți dau patul meu. Eu am să dorm la un prieten.

— Îți mulțumesc. Pregătește și un corn… pentru orice eventualitate.

Desigur, nu-mi închipuiam că fata se va duce. Era prea spirituală ca să cred că într-adevăr nu avea un pic de casă și un pic de masă. Dar a doua zi i-am văzut ieșind împreună. Indignată (cum ar fi fost mătușile mele) și printr-o ciudată dedublare, uitând-o pe Mirona, care a coborât cu Ștefan la Veneția, mi-a venit să exclam: „Fetele de azi!”

•

Lis nu putea trece nebăgată în seamă. Nasul cam mare, dar în vânt, spiritual, cu nări care adulmecau, întrebau, voiau să aspire, să afle, să știe, îi dădea un aer inteligent, sprințar. Părul, o claie învăpăiată, îi lăsa în stânga cărării urechea descoperită și cădea, bogat, pe dreapta, pe obraz și pe gât. Talia, neverosimil de subțire, îi dădea atâta grație, încât nu te mai supărau picioarele cu glezne prea subțiri și gambe grea groase; purta de altminteri o fustă creață, care se înfoia la fiecare mișcare, anume croită, poate, ca să-i lase descoperite picioarele numai spre glezne. Talia de viespe, jocul răsfățat al umerilor, părul de foc,

nasul acela nesățios – un nas care întreabă – și ochii spirituali, iscoditori, sub franjurile arămii, totul în ființa ei stârnea curiozitatea. Și parcă avea totdeauna o nedumerire, și întreba mereu ceva, dar din învălmășeala cuvintelor, singurul care ieșea la iveală cu un relief curios era: Gian… Gian era prea înalt și prea slab, cu picioare și mâini prea lungi, cu ochi prea negri, cu buze prea groase, prea roșii și gene prea dese. Era prea palid, prea trist, prea romantic, prea distrat. La masa lor de la Coupole sau Capoulade, mai se adunau și alți tineri și discutau despre războiul din Spania. Ultimul cuvânt părea să-l aibă Jacquot, un om în toată firea. Nu prea înalt, umeri largi, solizi, un cap leonin, roșcat, făcea un ciudat contrast cu Gian, adolescentul cu silueta și paloarea aristocratică, fiul unui diplomat din America de Sud.

Îi credeam fericiți, și o pizmuiam pe Lis. Gândul că mă aflu într-un oraș în care tinerii sunt atât de curajoși, de liberi, și fericirea se poate ivi atât de simplu, la colț de stradă, mă entuziasma, îmi înaripa fantezia, mă ajuta să-l uit pe Ștefan.

Dar o săptămână mai târziu, cel mult zece zile (am prostul obicei, să nu notez data), am scris în caiet:

Azi, coborând scara, m-am oprit în fața ușii lui Gian. Rămăsese întredeschisă și se auzea fiecare cuvânt.

— Va să zică umbli cu alții! striga Gian scos din minți.

— Cu unul singur! suna ca un clopoțel glasul Lisandrei.

— Cu cine, spune, cu cine?!

— Cu băiatul cel prost… care nu-i prost de loc. Cu Octav…

— Octav? Cine e acest Octav? Ce-ai căutat acolo sau ce cauți aici?…

Rușinată că ascult la uși, ca toți cei din casa bătrânei Cațian și ca *madame* Hermione,

portăreasa, am fugit pe scară, în vârful picioarelor, ca o pisică.

•

În aceeași zi, am mai notat:

L-am văzut pe Gian venind singur. Când intra să-și ia cheia, ca de obicei fără să mă bage în seamă, portarul i-a dat o scrisoare, surâzând cu o ironie care mă face să cred că-i cunoștea conținutul.

Gian a luat plicul și l-a rupt, palid, nervos.

Ținea plicul într-o mână, hârtia în cealaltă și avea fața albă ca varul.

— A plecat de mult? l-a întrebat pe portar.

— Înainte de masă.

— Și n-a spus nimic?

— A rugat-o pe *madame* Hermione să vă fiarbă laptele în fiecare dimineață și să vă ia cornuri proaspete. I-a dăruit un cordon. Numai că talia nevestei mele și a lui *mademoiselle* Lis!… I-a lăsat și colierul acesta de scoici… Și cheia…

Gian nu-și desprindea ochii de pe scrisoare. Era atât de lungă, sau o tot recitea? Când în cele din urmă îl privi pe portar, mișcă buzele ca și când ar fi vrut să spună ceva. Scena aceea mută se prelungea, tăcerea devenea încordată, apăsătoare. Atunci, portarul exclamă cu un imens dispreț:

— Femeile! Și, încântat că a găsit cuvântul potrivit, repetă: *Les femmes*!…

Dar Gian nu părea că aude. Privea atent colierul de scoici, ca și când ceea ce-l interesa acum era să știe de unde îl avea, când îl purtase Lis!

— Dacă-l vreți… întrebă portarul ironic.

— Da, l-aș vrea, șopti Gian.

•

Seară după seară, în fața hârtiilor albe, căutam să dibui misterul acestei povești, să completez cu fantezia golurile care se iveau, fără a izbuti să fac un pas înainte. Nici Jules, portarul, nu-mi putea fi de mare folos. Dar asta nu mă împiedica să-l trag de limbă.

— Lis e un nume ciudat, nu găsești, domnule Jules?

— O cheamă Lisandra… O fată de la țară, spuse cu un ușor dispreț. Nu prea știu cum a ajuns la Paris. Mi se pare că a însoțit un bolnav care s-a operat aici. Pe urmă a rămas fără o lețcaie și a lucrat într-o fabrică de bomboane. Și măcar de-ar fi fost de bomboane! Dar nu era decât o fabrică de cutii de bomboane. Pe urmă și-a găsit de lucru la un ziar. Făcea cafele, ducea scrisori… Văd că e la toartă cu Jacquot și nu m-aș mira să plece în Spania. E o modă să pleci să ajuți Spania republicană. Nu se vorbește decât despre asta. Mitinguri peste mitinguri, conferințe populare. M-am dus și eu o dată. Chiar domnișoara Lis m-a luat. Ați fost la *Maison de la Culture*? E întotdeauna fum, se vede ca prin ceață și, sub pretextul unor conferințe, se discută despre intervenție… neintervenție… Chiar și femeile vor să se înroleze. A înnebunit tineretul. Nu vă supărați, dar eu susțin că femeile care fac politică nu sunt femei.

Fraze de felul acesta îmi sunau familiar. Portarul Jules avea un fel de a gândi și un vocabular aidoma celor din casa bătrânei Cațian. Dar poate că nici curiozitatea mea nu se deosebea prea mult de a mătușilor mele, a lui *madame* Janine și a portăresei.

— După accent, parcă n-ar fi franțuzoaică, încercam să-l descos ne Jules, ca să revin la Lisandra.

— Oh! Franțuzoaică?! Nu vedeți cum rulează r-ul? E românca sadea. De altminteri, ne-au năpădit o mulțime de români… Nu vă supărați. E vorba de cei care vor să lupte în Spania. La urma urmei, și eu sunt democrat. Am votat pentru Frontul Popular, dar de aici până la ajutor cu oameni și arme e o diferență. E drept că începutul l-au făcut italienii și boșii. Îi ajută pe generalii rebeli, e clar. Dar asta nu înseamnă că noi trebuie să ne

amestecăm. Îl cunoașteți pe Jacquot? E un băiat simpatic, isteț. Mecanic la Uzinele Cuadron. A urmat și școala de piloți. Păcat că se ocupă de politică!

Pe mine mă interesa Lisandra, dar portarul își descărca sacul.

— Credeți că degeaba e prieten cu studenții din cartierul Vaugirard?… Face propagandă. A luat o bicicletă de la domnul Gian, pe motiv că-i fier vechi, numai că el se pricepe ca din fier vechi să facă biciclete, motociclete și camioane noi pentru Spania. Nu știu dacă trebuie să lăsăm lucrurile așa. Treaba lui dacă vrea să ajute Spania, dar de ce să-i zăpăcească pe studenții noștri? N-are decât să se ocupe de emigranți. Sunt destui… Și mulți români. Nu vă supărați, dumneavoastră sunteți cu totul altceva. Soția mea vă apreciază foarte mult. O fată la locul ei. *Très comme il faut*[6]. Și în privința asta suntem de acord. De fapt în toate privințele ne înțelegem. Numai că prea se bagă în toate. A început să aibă idei și în politică. La urma urmei, și eu am făcut politică, am vrut Frontul Popular, ca orice francez democrat. Mi-am spus cuvântul și mi-am dat votul, la fel ca alde Jacquot. Cine a fost cu gura mai mare ca el?! Cine m-a convins că n-are importanță că-l cheamă Blum?! Cine a strigat cât l-a ținut gura: „Vrem Frontul Popular!”? Și acum, deodată, tună și fulgeră. De ce? Nu vrem să ne amestecăm în Spania? Ei bine, i-am spus domnului Jacquot, *mes quatre vérités*[7]. Dar el știe una și bună: dreptatea e de partea republicii spaniole. Asta așa-i. *Ça crève les yeux*[8]. Spania are un regim constituit pe bază de alegeri. Ei au avut Front Popular înaintea noastră, trebuie să recunoaștem. Regim legal. Perfect, sunt pentru legalitate. Atacul generalilor contra unui regim legal constituit e admisibil. Ordinea trebuie să fie restabilită, *ma foi*[9]. Dar asta acolo, la ei. Cum s-ar zice, dincolo de Pirinei! Să se frece pe cap între ei

și să-și restabilească dreptatea. Îi privește. Dar să le trimitem noi arme? Asta nu!

Căutam să revin la Lisandra, dar nu era ușor, mai ales că *madame* Hermione, portăreasa, apărea ca din pământ oriunde te-ai fi aflat și îi ținea isonul, vorbind tare și gesticulând cu mătura.

— Noi nu ne amestecăm și nu intervenim.

— Până una-alta, nu te amesteca dumneata, *madame* Hermione, o repezea portarul, și mătura las-o din mână, că nu e baghetă și nu ești dirijor.

— Nu mă amestec, dar de ce i-a dat lui Jacquot bicicleta? Mai bine ți-o dădea ție, sau domnișoarei Lis… Și coborând tonul, roti ochii împrejur, să nu audă cumva cineva. Domnișoara Lis pretindea, într-o discuție cu domnul Gian, că guvernul Republicii Spaniole are depuneri la Banca Franței și că noi, adică noi francezii, am fi blocat banii ca să împiedicăm înarmarea…

— Va să zică, asculți la uși, *madame* Hermione, se supără portarul. Deși ți-am interzis. Noi suntem portari din tată-n fiu. Avem o tradiție…

— Dar n-am ascultat la ușă, n-am obiceiul, Doamne ferește! Am vrut numai să văd, adică am vrut să știu ce se întâmplă acolo. Sau dacă se întâmplă… Mă înțelegi. De obicei, înainte de zece seara, domnul Gian o lăsa și pleca. Dormea la un prieten, sus la mansardă, dar în seara cu pricina nu l-am văzut plecând, și atunci m-am dus să văd, fiindcă, vedeți, domnișoară Mirona, acum, între noi fie vorba, nu era normal să stea împreună și să doarmă separat, ea în camera lui, el pe unde nimerea. Bietul băiat! Ce, asta e normal?! Și când o dată a rămas mai târziu, în loc să facă dragoste, au făcut politică. Nici asta nu e normal.

— Și dumneata ce cusur ai, *madame* Hermione? se oțărî portarul. Ați ajuns ca la piață, la măcelărie și noaptea cu bărbatul în pat să trăncăniți despre Spania. Și vă mai mirați că nu rămâneți însărcinate!

•

În sfârșit, l-am cunoscut pe Gian. Scotocea cărțile la unul din anticarii de pe malul Senei. Fără să mă bage în seamă, a întrebat:

— Aveți *Wuthering Heights*[10]?

Ca să-i atrag atenția, am cerut cu glas tare *Cuore*.

Gian s-a uitat la mine, ca un om care se trezește din somn. Parcă mă întreba: De unde-ai răsărit? Unde te-am mai văzut? Anticarul i-a adus cartea. Iar către mine:

— Regret domnișoară nu am *Cuore*.

— Ați citit *Wuthering Heights*? mi s-a adresat Gian.

— Da, i-am răspuns cât se poate de sec.

— Dar filmul l-ați văzut?

— Nu.

— Eu l-am văzut de trei ori. Dar aș fi în stare să-l mai văd o dată… N-ați vrea să mergem împreună?

„Nu-și pierde vremea tânărul Gian”, m-am gândit. Și, agresivă, l-am întrebat dacă la cinema stă în fundul sălii, sau în față. Puțin nedumerit, a răspuns:

— În fund…

— Eu stau în față. Asta înseamnă că nu vom putea merge niciodată împreună.

— De ce? Nimic nu ne împiedică să mergem împreună și să stăm separat.

— Mai rămâne ca dumitale să-ți placă filmul și mie nu.

Gian a rămas o clipă încurcat.

— Totuși, cred că v-a plăcut romanul, e cartea mea preferată.

Ca să-l fac să vorbească mai mult, am spus strâmbând din nas:

— Am citit o traducere. Și apoi, prea suflă vântul tot timpul, cu furie, în landa aceea, la răscruce de vânturi. Prea sunt oameni încruntați. Au vorba aspră, crudă. Atmosfera e prea deprimantă.

— Cred că a fost deprimantă traducerea. Ar trebui să vedeți filmul. Neapărat. Semănați cu actrița care joacă în rolul Catherinei.

— Nu-mi place numele Catherina!

— Cum se poate? se supără Gian. Cât despre Merle Oberon, e marea mea slăbiciune, a adăugat, cu gândul în altă parte.

Eram sigură că se gândește la Lisandra. Și, n-aș putea spune de ce mi-era ciudă.

— Ceea ce nu v-ar împiedica, dacă ați fi vecini cu Merle Oberon, să n-o băgați în seamă…

— De ce credeți asta? Și încruntând sprâncenele: Pe unde locuiți?

— În cartierul Vaugirard.

— Atunci, totul se explică. Sunt sigur că ne-am mai întâlnit.

— În toate zilele.

— E posibil?

— E așa.

— Pe ce stradă locuiți?

— 13, *rue* Jules Simon…

Gian s-a oprit din mers și s-a uitat bine Ia mine.

— Adevărat?

— Îngrozitor de adevărat.

A surâs. Era uneori atât de greu, atât de amar și de dureros surâsul în colțul gurii lui, acolo unde se stingea treptat, unde parcă murea…

— Iertați-mă…

— De ce? Vecinii nu sunt obligați să se cunoască.

— Totuși… Aș vrea să știu dacă ați mai purtat taiorul acesta alb.

— Nu. Asta într-adevăr nu. Azi l-am pus pentru întâia oară.

— Atunci, totul se explică. Sunt sigur că nu vă stă bine decât în alb.

— Sunt sigură că nu vă plac decât rochiile albastre, largi și bine strânse în talie, am spus, făcând aluzie la Lisandra.

De astă dată, zâmbetul lui s-a ivit acolo unde se pierduse înainte, în colțul amar.

— Da, cred că locuim în același bloc… Sunt confuz. Sunt un zăpăcit.

— O să treacă.

— Ce o să treacă?

— Zăpăceala…

A zâmbit surprins, amuzat și totuși trist.

— Nădăjduiesc…

— Dimpotrivă, ar fi bine să nu vă treacă…

— De ce?

— Fiindcă-mi închipui că abia atunci începe să fie trist cu adevărat, când trece.

M-am gândit la Ștefan…

•

— Știi, i-am spus într-o zi lui Gian, eram în grădina Luxembourg când ai întâlnit-o pe Lis. Eram la doi pași… Mi-a plăcut dialogul.

— Ai fost acolo? Atât de aproape?

— A doua zi v-am văzut împreună.

— O, să nu îți închipui, nu, nu, aparențele, sigur, au fost împotriva mea. Sau mai bine zis împotriva Lisandrei. După ce am întâlnit-o acolo pe bancă, am plecat convins că nu o voi mai vedea niciodată. Când colo, târziu, după miezul nopții, zbârnâie soneria. Când am deschis ușa, era ea. Mi s-a părut mai mică și cu părul mai încâlcit. Se vedea că face o sforțare să nu plângă. Parcă nu putea vorbi. Totuși, a reușit să glumească:

„Mi-ai pregătit cornul?”

„Firește, am spus, arătându-i un pachet în care aveam trei cornuri”. Le-a așezat pe masă, la rând, a zâmbit ironic.

„Felul unu, felul doi, felul trei. Mă răsfeți!”

I-am explicat că am luat cornurile într-o doară, pentru orice eventualitate, și i-am oferit un pahar de vin și mere. Pe urmă am spus:

„Îți dau patul și plec…”

„Nu, a protestat Lisandra. Asta ar fi prea mult, și, și apoi, de ce te uiți așa? m-a întrebat. E

adevărat, sunt murdară, dar, ce vrei, am hoinărit toată ziua. O, dacă mi-ai da voie să mă spăl aș fi fericită, ador apa. Poate că într-o altă existență am fost rață…”

„Poate lebădа… am căutat să glumesc.”

„Nu! a spus Lisandra serioasă. Lebedele sunt ridicole, îngâmfate și prețioase. Prefer rațele. Mă întreb ce-ar fi fost dacă în loc de trei cornuri aș fi avut acum o splendidă porție de rață pe varză.”

I-am promis pentru a doua zi o splendidă porție. Dar n-a părut încântată.

„Mâine… E ușor de spus.”

„Și ce e greu? am întrebat-o.”

„E greu că astă-seară nu am unde să dorm.”

Și privindu-mă drept în ochi m-a rugat s-o las să doarmă într-un fotoliu, eventual cu două scaune sub picioare. I-am explicat că nu pot să dorm eu în pat, și pe ea s-o las în fotoliu.

„În tren, mi-a replicat, când ai atâta spațiu e un adevărat noroc, și nu sforăi, nu vorbesc în somn, nu sunt lunatică, ai să fii foarte mulțumit.”

„Nu sunt obișnuit să dorm cu o femeie în aceeași odaie; sau cu ea în pat, sau de loc…”

— Lis a înțeles punctul meu de vedere și m-a lăsat să plec.

•

Când, cum s-a îndrăgostit de Lisandra, Gian nu-și dădea seama. Într-o dimineață, când i-a adus cornuri, a găsit ușa deschisă. Lisandra dormea. Uitase să încuie ușa. Soarele cădea pe umerii ei dezgoliți, pielea lucea ca sideful, un sidef roz, nefiresc. I-a cuprins umărul în palmă. Era cald de somn, cald de soare, cald de toată feminitatea adunată în rotunjimea aceea. Dar fruntea Lisandrei căpătă o cută. Figura i se umbri ca de un vis urât. Gian își retrase mâna. Lisandra se trezi și-și acoperi umerii cu palmele, ca și cum i-ar fi fost frig.

— E așa târziu? l-a întrebat. Soarele mi-a luat-o înainte. Dar cum ai intrat? Se vede că am uitat să

încui ușa…

De obicei, ea era aceea care se scula mai devreme. Se ducea să cumpere laptele, îl fierbea. Pe la nouă, luau împreună cafeaua cu lapte. Stăteau de vorbă, râdeau. Gian era îndrăgostit, o dorea exasperat, suferea. Lisandra iubea pe altcineva, dar avea nevoie de un pic de casă și de un pic de masă. Acum i se pare și lui neverosimilă această întâmplare. Totuși, dacă ar fi s-o ia de la început, n-ar proceda altfel. Voia ca Lis să fie a lui cu tot sufletul, cu toate gândurile ei. Să profite de faptul că n-avea ce mânca, unde dormi?… Asta nu! Femei putea să aibă oricâte. Lis trebuia să-l iubească.

— Dar totul s-a terminat, nu-i nimic de făcut! Îl iubește pe Octav, spuse Gian, cu un surâs amar, resemnat.

— Octav?

— Octav Olt, e român. Bun prieten cu Jacquot. S-au cunoscut în ’32, la un congres, la Amsterdam.

— Ce căutau acolo?

— Se formase atunci la București un comitet antirăzboinic, care a intrat în legătură cu comitetul antirăzboinic de aici. La congresul de la Amsterdam și apoi la sala Pleyel, la noi, delegatul României era Octav Olt, delegatul Franței – Jacquot. Pe urmă au colaborat câtva timp la buletinul pe care-l scotea comitetul mondial de luptă împotriva războiului.

— Ce complicate mi se par toate astea!

— Fiindcă nu citești ziarele.

— La noi în casă, când se deschide gazeta se caută anunțurile de logodnă, de căsătorii, de botezuri și înmormântări. Cronicile mondene, despre baluri, bazaruri de binefacere, premierele de teatru, de operă… Nu ajunge?

Credeam că Gian își va descreți fruntea, dar fața lui deveni și mai întunecată.

— Jacquot a intervenit să-i împace. Mie ce crezi că mi-a spus? „Sărmanul meu Gian, tu n-o iubești

pe Lisandra. Tu te iubești pe tine, numai pe tine. Concepția ta despre iubire e mic-burgheză, egoistă…” Înțelegi cât mă scoate din sărite când se amestecă politica și iubirea, politica și literatura?

— Și totuși, ții la el.

— E un om întreg. Știe ce vrea și încotro merge și pentru ce trăiește. Nu cunosc pe nimeni care să iubească atât de mult viața ca el, și totuși ar fi în stare să și-o dea pentru Spania. Are treizeci și doi de ani, și eu douăzeci și doi, și el e tânăr, eu sunt bătrân. M-am născut bătrân, Mirona. Și nu numai eu. Am să-ți arăt o fotografie, unde suntem cinci prieteni, după bacalaureat. Trei nu mai sunt… Și altă fotografie, cu alți trei colegi, studenți, la Science Po[11], în primul an. Am rămas doi…

— Și ceilalți?

— S-au sinucis…

Nu-mi venea să cred.

— Eram sigură că tinerii care reușesc să ajungă la Paris, să studieze, să trăiască departe de prejudecățile și tirania familiei se simt fericiți, liberi.

— Liberi? Nu, Mirona, venim din toate părțile lumii, cu aceeași cocoașă: idealurile false, meschine, atmosfera otrăvită în care am crescut. Apoi, încruntat ca un om care caută să se adune, să-și amintească ceva sau să înțeleagă un lucru prea încâlcit, dar risipit sau mai curând pornit pe linia altor gânduri, își scoase port-vizitul din haină. Uite, scrisoarea…

Era un bilețel, o hârtie împăturită, care parcă nu semăna cu aceea care tremurase, cu o lună înainte, în mâna lui. Am șovăit. Atât de aprigă fusese dorința mea de a cunoaște conținutul acestei scrisori, încât ușurința cu care se împlinea acum parcă mă dezamăgea. Aș fi vrut să întârzii, s-o mai țin în mână așa împăturită, s-o desfac încet, treptat, dar rândurile se și aflau în fața mea, vioaie, săltărețe, așa cum erau mersul, vorba, mișcările, toată ființa vie a Lisandrei.

Îți mulțumesc, Gian, pentru tot ce ai făcut pentru mine. Nu vreau să spun banalități. Totul e complicat. Totul mă depășește. Mi-a fost greu să-l înțeleg pe Octav, fiindcă e altfel. Dar el are dreptate. Acum sunt sigură că am să-l urmez, oricum, oriunde. Iartă-mă. Papa Jacquot o să-mi lipsească. Și tu Gian… Gian… Gian…

Scrisul Lisandrei era mărunt, naiv, dar ici-colo o literă rebelă sărea dintre celelalte, ascuțită, curioasă și tot așa un cuvânt sărea din rând, parcă făcea o piruetă, parcă dansau semnele negre, parcă se răsfățau: Gian… Gian… Gian…

•

Eram sigură că n-am s-o mai văd pe Lisandra. Că n-am s-o cunosc. Și iată. Azi, la *Maison de la Culture*… (Oare nu mă dusese Gian acolo în nădejdea de a o întâlni?) lume multă, fum gros de țigări și niciun loc. Am rămas lângă ușă, în picioare. Se vorbea despre un poet: Maiakovski. Era un nume pe care îl auzeam pentru întâia oară. Totuși, ce forță! Versurile pe care le cita conferențiarul parcă rupeau zăgazuri, parcă dădeau zidurile în lături. Eram tot așa de tulburată de noutatea lor ca în copilărie, când ascultam Wagner. Nu știu prin ce dibăcie reușea conferențiarul să strecoare în atmosfera aceea dinamizată anumite vești în legătură cu Spania:

„Insula Majorca e invadată de italieni. S-a ocupat Irunul lângă frontiera franceză. San Sebastian a căzut în mâinile fasciștilor. Războiul civil se transformă în război de invazie străină. Guvernele care se pretind democrate ne cer să încrucișăm brațele și ne refuză armele. Dar din cincizeci și trei de țări sosesc voluntari, gata să-și dea viața pentru cauza republicii.”

Mă întrebam dacă nu cumva Lis a și trecut Pirineii. *A fost minciună și înșelăciune libertatea popoarelor…* cita conferențiarul din versurile poetului. Aplauzele nu conteneau. Crezând că Gian e alături, am spus:

— Ce imagini puternice, ce forță de expresie, ce elan!

— Copii ai revoluției, se auzi o voce groasă.

Era Jacquot.

Îl văzusem, o singură dată în fața porții din 13, Jules Simon, discutând cu Gian destul de aprins: „Faimosul Jacquot, îmi suflase în ureche *madame* Hermione. Dacă află că aveți o mașină de călcat, v-o cere pentru Spania republicană!” „Dacă are nevoie, îi dau și reșoul electric…” am spus destul de tare. Portăreasa a rotit ochii, speriată. Jacquot – o fi auzit, sau nu? – a întors capul și mi-a surâs cu simpatie. Gian ne-a prezentat, iar el mi-a strâns mâna cu atâta putere, încât, din pricina inelului pe care-l purtam în deget, m-am strâmbat de durere. Și iată-l acum strângându-mi mâna cu grijă, zâmbindu-mi prietenos:

— Să vă purtați inelul pe stânga, să poată să vă dea omul bună ziua așa cum se cuvine.

Eram măgulită că băgase de seamă și că ținuse minte, în clipa aceea, apăru Lisandra.

— Am fost vecine, mi-a spus în românește, întinzându-mi mâna cu un surâs fermecător.

— Da, am răspuns, fâstâcindu-mă fără să știu de ce.

Gian se apropie de grupul nostru. Sângele îi pierise cu totul din obraz, dar Lisandra, peste umărul lui, se adresă altcuiva, în chipul cel mai firesc:

— Octav, uite, el e Gian… Era timpul să vă cunoașteți.

Apoi, tot grupul începu să discute, iar Lisandra, dându-și seama că mă uitase – deci era totuși emoționată – a încercat să se scuze că nu mi l-a prezentat pe Octav.

Am pornit cu toții împreună. Era o zi în care totul părea de aur vechi și aramă lustruită, ca părul Lisandrei. Suprafața Senei părea ruginită. Octav era cu totul altfel decât mi l-aș fi închipuit pe rivalul lui Gian. Și totuși, am înțeles de ce îl iubește Lisandra. Ochii lunguieți, cu pernițe dedesubt, se închideau puțin, de parcă îl supăra soarele. Gura avea colțurile buzelor ridicate într-o mișcare veselă, atrăgătoare. Părul aspru, ca o bidinea, părea prăfuit, zburlit; scurta strânsă în talie părea umflată de vânt.

— Trebuie să recunosc, spuse Gian tulburat ca un elev la examen, trebuie să recunosc că Maiakovski e genial.

— Ce curios că n-am auzit de el până azi! am mărturisit cu sinceritate.

— E totuși tradus în toate limbile, în gazete și reviste apare foarte des, interveni Octav.

— Gazetele și revistele de stânga, precizează Gian. În școli nu se pomenește niciun cuvânt.

— Le e frică burghezilor să nu sară școala, în aer, zise Jacquot.

— Eu am venit să studiez, am spus cu un fel de mândrie prostească.

Iar Gian, ca să mă pună în valoare:

— Mirona scrie un roman.

Octav mă privi mai atent:

— „Trebuie să mănânci un pud de sare, multe sute de țigări să transformi în nori de fum, / pentru a deslușI acel cuvânt de preț / care țâșnește ca dintr-o fântână arteziană din străfundul inimii”, spune Maiakovski.

— Ar fi un *motto* potrivit pentru cartea mea, am spus cu entuziasm.

— Merită cartea un asemenea *motto*? m-a întrebat Jacquot.

— Mi-a citit primul capitol, continuă Gian să mă laude. Mirona are talent.

— Poate ne citești și nouă, mi se adresă Lisandra. Tocmai voiam să trec într-o zi…

— Treci la atac! o întrerupse Jacquot.

Iar Octav, explicându-mi potolit:

— Lisandra lucrează la un centru unde se expediază colete în Spania.

— Ne e necesară și o farfurie, și o lingură, și o linguriță. În Spania voluntarii se folosesc câte trei de aceeași ceașcă, de aceeași furculiță, sună vibrant glasul Lisandrei.

— Apropo, i se adresă Gian lui Jacquot, ți-am găsit o mașină de scris. Roger Dolin a șterpelit-o din birourile lui taică-său.

— Dacă e Dolin acela care micșorează mereu cutiile de conserve și le mărește prețul, poate să-i mai șterpelească una.

— Am și eu un aparat fotografic, e de la străbunicul, am spus. Un obiect de muzeu.

— Îi redau eu valoarea de circulație, n-avea nicio grijă, făcu Jacquot încântat.

•

Lisandra a venit azi, numai decât după dejun. La început a stăruit să lucrez la acel centru unde se expediază colete cu medicamente, pansamente și tot felul de materiale pentru Spania.

Am încercat să-i explic că n-am timp.

— Nu m-am putut încă decide între Drept și Litere și urmez cursurile la ambele facultăți. După-amiezile le petrec în muzee, seara ici-colo un spectacol, noaptea scriu.

— Dar tocmai fiindcă scrii ar trebui să vii să vezi ce se petrece acolo.

— Nu mai știu cum să mă rup de ecourile zilei ca să pot să scriu noaptea. Lucruri pot să-ți dau. Ia ce vrei. Mi se pare că totul îmi prisosește, afară de caiete.

— Și de stilou, surâse dulce Lisandra.

— Am două: unul pentru mine, celălalt pentru republicanii din Spania. Mi-ar plăcea să știu că un soldat îi scrie iubitei lui o scrisoare de dragoste cu stiloul meu…

— Asta înseamnă că ești îndrăgostită. (Desigur că Lisandra se gândea la Gian.)

— Gian te iubește pe dumneata, Lis… numai pe dumneata…

— I se pare. Gian se iubește pe el, numai pe el.

Lisandra îmi povesti viața ei.

La paisprezece ani a intrat infirmieră într-un spital, declarând că are optsprezece. După un an, când totuși a trebuit să aducă actul de naștere, a fost dată afară.

— Și cum ai ajuns la Paris?

Cu gândul la Octav, Lisandra mi-a răspuns:

— O, foarte greu… Ba agățat de planșeul vagonului, ba ascuns în cabina de cărbuni… poți să-ți închipui?! Din frontieră în frontieră a fost arestat.

— Nu, eu am întrebat cum ai ajuns dumneata la Paris.

— La spital am îngrijit un bolnav care s-a atașat de mine. Pe urmă l-am îngrijit acasă. Suferea de morbul lui Pott. L-am însoțit la Berck, o localitate pe Canalul Mânecii; e cel mai vestit sanatoriu pentru tuberculoză osoasă. A murit în timpul operației.

— Pe urmă?

— Am venit aici, să caut de lucru. Și, tot căutând, mi-am cheltuit puținii bani pe care-i aveam. Într-o zi, când gazda mi-a închis ușa și mi-a reținut valiza, când nu mai știam încotro să mă îndrept, l-am întâlnit pe Octav. Îl cunoscusem înainte de a pleca din țară, era prieten cu pacientul meu. Venise anume de la București la Iași să-l vadă. Ne-a spus că se pregătește să plece în Spania și a vorbit atât de înflăcărat despre ceea ce socotea că e datoria lui, încât m-am îndrăgostit de el.

— N-ai confundat cumva dragostea cu admirația?

— Da, cred că a fost o imensă admirație la început.

— Și dacă într-o zi vei admira pe altcineva, Lis?

— Când o admirație este atât de puternică încât se transformă în iubire, atunci, te leagă zdravăn.

— Sau te amețește, am spus cu gândul la Ștefan.

— Eu sunt lucidă.

— Și fericită, Lis?

— Da, fericită.

— Și Octav?

— Vezi, pentru el fericirea trebuie să aparțină lumii întregi ca să aibă și el dreptul la o părticică. Jacquot e din aceeași plămadă.

— Prea altruiști. Nu-i înțeleg.

— De ce? Ne-am învățat cu egoismul societății în care trăim. Acum știu că în toate neînțelegerile dintre mine și Octav el avea dreptate, nu eu.

— Și cum v-ați întâlnit în orașul ăsta imens?

— La o gazetă, o fițuică a emigranților. Speram să găsesc ceva de lucru acolo. Lui Octav i-am spus că n-am nevoie de bani, că familia prietenului lui, bolnavul pe care l-am îngrijit, m-a răsplătit generos, dar că aș vrea să fac practică la mașina de scris. Bineînțeles, nu trebuia să știe că n-am unde să dorm, nici ce să mănânc. În seara aceea am rămas ultima la gazetă. În cele următoare, la fel. După ce plecau toți, îmi spălam la cuvetă lucrurile de pe mine, le puneam la uscat pe calorifer, mă culcam pe un birou, cu capul pe un vraf de ziare, și mă înveleam cu haina.

— Ce mâncai?

— Pe la zece le aduceam băieților cornuri sau pateuri de la bistroul din apropiere, și atunci, bineînțeles, mâncam cu ei. Tot eu le făceam cafeaua pe mașina de spirt. Și așa, cu un pateu, cu un corn cu o cafea am rezistat zece zile. Într-o seară Octav, care-și uitase niște note, s-a întors la gazetă și a înțeles totul dintr-o privire.

— Ei, cum te aperi? m-a întrebat.

— Mi-e foame! a fost tot ce am putut să răspund.

M-a dus în hale, mi-a dat une *soupe à l'oignon gratinèe*[12] și am rămas împreună… Nu știu ce mi-

a venit a doua zi să-l întreb dacă mă iubește. Nu mi-a răspuns. În zilele următoare, la fel: eu îl întrebam, și el tăcea. Avea oroare de întrebarea asta, și eu nu-mi dădeam seama. Până când picătura a depășit paharul. Părul i s-a zbârlit ca la arici, și ochii i-au devenit fosforescenți ca la pisici noaptea. Striga: „Ce sunt eu, margaretă? Vrei să-mi smulgi petalele: „mult, puțin, cu pasiune, de loc?”… Trăim momente când n-avem voie să fim superficiali. Ești o femeiușcă, un moft, un moft apodictic…”

Cât farmec și haz avea Lisandra imitându-l pe Octav!

— Tot ce am înțeles, Mirona, e că nu mă iubește. Eram sigură că oamenii ăștia nici nu știu să iubească. Furioasă, nefericită, hotărâtă să nu-l mai văd niciodată, am fugit. Credeam că o să vie după mine. Întorceam capul, sigură că am să-l văd. Da de unde?! Am mers și am tot mers, până am ajuns în grădina Luxembourg. Acolo m-a găsit Gian. Și deodată, amintindu-și parcă de ceva foarte important: Spune, Mirona, ce înseamnă „apodictic”?

Cum să descriu ochii rotunzi, lucioși ai Lisandrei, pupilele, care se dilatau, se întindeau, ca niște pete de cerneală, și nasul prea mare, cu nările în vânt, și cei câțiva pistrui care întrebau ce-nseamnă apodictic?

Încercam să-i explic, când au intrat Jacquot, Octav și Gian.

— Am venit cu un camion, glumi Jacquot, bine dispus. Ce încărcăm?

— Tot, afară de hârțoagele astea, am spus arătând masa plină de hârtii și caiete.

— Și despre ce scrii? mă întrebă Octav.

— E un roman de dragoste, răspunse Gian în locul meu, cam agresiv.

— Oh, romanele astea de dragoste… Ce narcotic pentru adormirea conștiințelor, turnul de

fildeș, ce mijloc savant pentru a neutraliza forțele combative ale scriitorilor!

— Și atunci, orice roman trebuie să fie politic? am întrebat cu ironie.

— Orice roman poate să ajute sau să frâneze progresul.

— Dar un jurnal? O confesiune?

— Depinde de pe ce poziții se face confesiunea.

— O carte implică o concepție, spuse Octav.

— Cred că nu există o singură concepție, replică Gian.

— Tocmai că există numai una, îl contrazise Octav. Numai una singură adevărată. După cum nu pot exista două morale și amândouă valabile. Oricât ar fi cineva de cinic sau snob, nu poate să ia un copil de ceafă și să-l arunce de la etaj pe caldarâm. Și totuși, în Germania se întâmplă astfel de orori. În numele concepției rasiste, a unei așa-zise morale se atentează la demnitatea umană. Se fac crime care depășesc ororile inchiziției. Ce crezi dumneata, care e starea sufletească a scriitorului care asistă la cele ce se întâmplă acolo fără să ia atitudine? Nu e, conștient sau inconștient, ros de îndoială, de singurătate, nu ajunge un disperat?

Lisandra îl asculta atentă. Fața ei se transfigura, se deschidea ca o floare peste care cade lumină. Frumusețea ei venea dinăuntru și creștea necontenit.

Am simțit o mână pe umăr. Mâna unui prieten. Mâna lui Jacquot.

— Hai, Mirona, citește-ne ceva. Dă-i drumul. Hai, fără mofturi!

Le-am citit capitolul *Fana*.

A urmat o clipă de tăcere.

— Ai talent, Mirona, și deocamdată asta e important, spuse Jacquot. Totul e să știi să arăți ce a devenit această bunică, sau nepoata care a pornit s-o caute.

— Înțeleg, interveni. Octav, că fuga Fanei în ziua nunții celei mai mari dintre fetele ei e un gest

de protest, o palmă pe care o dă nu numai familiei, dar și lumii din care face parte. A două rotiță care se va desprinde, a doua breșă, o va face probabil nepoata…

— Lumea de care vrea să fugă – completă Jacquot – nu e specific bucureșteană. E specific burgheză. O va găsi peste tot. E inutil să alergi pe traiectoria aceluiași cerc. Mai există o lume, Mirona, caută să te apropii de ea. Dar nu platonic, sentimental. Nu din curiozitate, ci cu tot sufletul, cu toată dragostea.

Și Octav, Jacquot, Lisandra mi-au pus o mulțime de întrebări: cine era mama adevărată a Fanei, cum de ajunsese bătrânul Miron, fiu de țăran sărac, să studieze ingineria în Germania, de unde avea avere Catrina Cațian…

— Bunicul mi-a vorbit de o scrisoare care ar răspunde la multe întrebări.

— Viața îți va răspunde la orice întrebare. Numai dacă ai s-o iei în piept, așa cum trebuie, cinstit și cu încredere în forțele tale, spuse Octav, privindu-mă cald.

— Și crezi că Fana mai trăiește? întrebă Gian, ca trezit din somn.

— Nu asta e important, interveni Jacquot. Ai citit *Mama* de Gorki?

— Nu, dar tu le cunoști pe eroinele lui Turgheniev?

— Închipuie-ți, că le cunosc. Când eram mic, mama era spălătoreasă în casa unui preot care avea două fete interne la un pension. Într-o vacanță de Paște, cea mică a încercat să se sinucidă. În învălmășeala din casă, am găsit lângă pat, pe jos o carte: *Un cuib de nobili*. Înăuntru, un bilețel; sinucigașa i se adresa eroinei lui Turgheniev: „Liza, ce bine te înțeleg! Tu ai nouăsprezece ani, eu numai șaisprezece, dar și eu iubesc un om însurat. Nici mie viața nu mai are ce să-mi ofere. Tu ai luat drumul rugăciunii, eu sunt sătulă de

rugăciuni, fiindcă tata e preot. Prefer moartea, Liza, *la mort carrément*[13]”.

Jacquot dădea ochii peste cap, cu atâta haz, încât pe Octav și Lisandra îi pufni râsul. Eu mă gândeam, cu sufletul strâns, la Ștefan.

— Cum erau eroinele lui Gorki, l-am întrebat pe Jacquot.

— Am să-ți împrumut cartea. Trebuie s-o cunoști pe Nilovna.

Octav ne dădu câteva exemple despre eroismul femeilor spaniole.

Lisandra îi sorbea cuvintele ca o școlăriță îndrăgostită de profesorul ei și din când în când parcă întreba:

„Ei, ce ziceți? N-am dreptate să-l iubesc?”

Iar eu mă simțeam mai apropiată de Gian ca oricând și căutam să ghicesc ce se întâmplă în sufletul lui sau cum m-aș simți eu dacă ar trebui să mă aflu în prezența lui Ștefan și a Madeleinei… Era de ajuns să-mi amintesc fotografia în rama mică, ovală, ca să mă întunec.

— Spune, Jacquot, crezi că e momentul acum ca muncitorii să facă greve? Chiar la voi la Caudron…

— Dar cum? Ce nu înțelegi? E o stare de lucruri pe care n-o mai putem îndura. Avioanele pe care le construim noi, nu sunt trimise în Spania. În schimb, Germania și Italia trimit masiv arme generalilor rebeli. Cărțile s-au dat pe față. Toată lumea își dă seama că naziștii pregătesc un al doilea război mondial. Totuși, în guvernul de la Madrid mai sunt demagogi care se plimbă în salopetă și pretind că spaniolii trebuie să lupte *a pecho descubierto*[14]. Ce demagogie! Unii cu pieptul gol, ceilalți înarmați până-n dinți.

•

La facultate, în cafenele, în tramvaie și în metrou – nu se vorbea decât de războiul din Spania.

— De la Renault și Citroën au plecat foarte mulți muncitori, care acum instalează ateliere de reparații de mașini în Spania, mă informă Gian. La Caudron e grevă iar.

Nu puteam să-mi închipui că aceste lucruri îl pot neliniști într-atât, încât să fie trist, abătut. Totul era desigur în legătură cu Lis, care-l urmase pe Octav peste Pirinei.

— Știi, Mirona, mă obsedează capitolul pe care ni l-ai citit atunci. Climatul mi-e familiar. Și mai ales Fana. Pe mama mea vitregă o cheamă Fany.

— Câți ani are?

— O, despre ea nimic nu se știe precis, și mai ales vârsta.

Pe atunci, titlul cel mai potrivit pentru romanul meu mi se părea *Coincidențe*. Lui Gian îi plăcea cum sună și repeta încântat: *Coincidences*.

Jacquot îl găsea stupid.

— Ce înseamnă „coincidențe”? La noi la uzină sunt două muncitoare pe care le cheamă Apriliane. Mai sunt Paule, Paula, Pauline, Paulette… Jacques suntem cinci, Jean șase. Ce vreți, există mai mulți oameni pe pământ decât sfinți în calendar…

Și când vedea că întorc ceașca de cafea și caut să descifrez hieroglifele din zaț se înfuria.

— Legile istoriei nu încap în fundul unei ceșcuțe, micuța mea Mirona.

•

— Tata e fiul unui librar din Meaux, un mic orășel de lângă Paris. Așa a început Gian să-și depene povestea. Mama e catolică, tata protestant. Părinții lor au fost împotriva acestei căsătorii. Îndrăgostiții s-au cununat romantic, pe vapor, în drum spre Argentina. Tata avea la Buenos-Aires un unchi bogat, antreprenor, care l-a angajat pe șantierele lui. Când unchiul a murit, eu aveam cinci ani. Atunci ne-am mutat în casa unei doamne care avea un apartament de închiriat. O doamnă în doliu. Tata s-a oprit în prag când a văzut-o și n-a mai putut să scoată un cuvânt.

— Era așa de frumoasă?

— Nu și-a dat seama dacă era frumoasă. O neliniște vie s-a răspândit în toată ființa lui, sentimentul că soarta i se hotărăște atunci, peste voia lui, că destinul i-a purtat pașii, i-a deschis ușa… Cel puțin așa pretinde…

— Era tânără?

— Se pare că nu chiar în prima tinerețe și totuși o înfățișare zveltă, de fată, ochii verzi, de pisică. Îi murise bărbatul. Dar despre el, despre ea însăși nu-i plăcea să vorbească. N-avea pe nimeni, nu se ducea nicăieri, și totuși nu se plictisea niciodată. Fluiera uimitor de frumos și povestea întâmplări dintr-o țară îndepărtată. Parcă citea dintr-o carte, și basmul nu se sfârșea; era colorat și din frânturi care nu se legau între ele. La urmă spunea: „Sunt născocirile mele”. Când tata o întreba de ce nu le așterne pe hârtie, râdea. „Cred că nici nu mai știu să scriu. E atâta vreme de când n-am scris, că am uitat. N-am mai scris de când eram mică.” Uneori se încăpățâna să tacă, dar prezența ei era catifelată, vie, ca a unei pisici.

— Și cum se numea țara aceea îndepărtată?

— Tocmai aici se încurca, și se încurcă și astăzi. S-a născut undeva în Munții Pindului, a trăit câțiva ani la Constantinopole, apoi în Bulgaria, Serbia, Italia. De altminteri, are oroare de precizări. Sau râde de se prăpădește, sau tace când nu-i convine să răspundă.

— Ce limbă vorbește?

— Multe, și toate cu accent străin. Dar n-aș putea preciza ce fel de accent. În tot cazul, are fantezie și haz. Tata a fost parcă vrăjit, dar și mama la început. Despre acest început îmi amintesc foarte vag. Țin minte că amândouă îl așteptau pe tata cu aceeași, nerăbdare. Fany conducea mica pensiune – mai avea doi chiriași – și lua masa cu noi. Mama era bosumflată și n-avea poftă de mâncare, pe când ea ciugulea cu plăcere din toate bucatele și se minuna de fiecare în parte.

Era, și așa a rămas, o femeie fără astâmpăr. Are o voce de alto, cântă bucăți pe care nu le poate repeta. Știe să realizeze ploaia, furtuna, o dimineață însorită, un amurg liniștit, se acompaniază la pian singură, fără să fi luat lecții de pian. Cel puțin așa pretinde.

— Cum a ajuns în Argentina?

— Soțul ei făcea comerț cu fructe exotice. Călătorea mult. A murit subit, în Argentina.

— Fără să-i lase nimic?

— Ba da. Dar a băgat banii în tot felul de combinații nereușite. I-a rămas numai casa. Mama și-a dat seama într-o bună zi de legătura dintre Fany și tata. Dar era obosită, n-avea destulă energie să lupte și era prea singură în orașul acela prea mare. Fany era îndemânatică, ieșea din toate încurcăturile casnice cu abilitatea unui scamator. Mama nu se putea lipsi de ajutorul ei. Avea grijă de mine, mă adora. Giulia era pentru ea o jucărie. Pe când mama, bolnavă mereu, cel puțin așa se credea, se descurca greu. Din această epocă mi-l amintesc pe tata nervos, încruntat, sau, jucând șah cu mine, pe covorul gros, cu pătrate albe și negre…

Despre toate câte mi le-a povestit Gian, despre casa din Buenos-Aires și despre sora lui, Giulia, aș mai avea multe pagini de scris, dar sunt obosită. Aș vrea să las tocul, dar casa noastră, casa bătrânei Cațian, vine spre mine, perete cu perete, ungher cu ungher, cu lumina ei filtrată, cu mirosul ei vag de naftalină. Aud pașii bătrânei Cațian, zăngănitul cheilor ei, fâșâitul rochiilor mătușilor mele, văd strecurându-se umbra Fanei și caut să imaginez conținutul scrisorii de care mi-a vorbit bunicul. Mai ales

Fana, legendara Fana, apare așa cum mi-am închipuit-o mereu: în rochia de mireasă a mamei, rochia pe care a furat-o și a brodat pe ea buchețele de flori. Se pare că ceasul sunase nepăsător: cucu, cucu, de douăsprezece ori, pitpalac de trei ori. Era

miezul nopții când a dispărut Fana… De câte ori în copilăria mea n-am urmărit în închipuire goana trenului, șinele fără capăt, noaptea aceea care nu se sfârșea?!

— Și trăiesc tot timpul pe Coasta de Azur, la Monaco? Sunt fericiți? am întrebat.

— Ce poți să știi? Se ceartă, se împacă, deci se iubesc, zâmbi Gian ironic, amar.

februarie, *1937*

Cred că în dorința de a o uita pe Lisandra sau de a mă ajuta să-l uit pe Ștefan, Gian mă plimba peste tot, și nu mi-aș fi dat seama cum a trecut vremea dacă într-o scrisoare pe care a primit-o de la sora lui din Elveția n-aș fi citit aceste cuvinte: „… În toate scrisorile îmi vorbești de Mirona. Pe Ile Saint Louis te-ai plimbat cu Mirona. I-ai arătat Mironei Notre Dame-ul în apusul soarelui, Sacré-Coeur-ul în lumina lunii. La Lapin Agile ai fost cu Mirona, la Cabane Cubaine ai dansat cu Mirona, expoziția ai văzut-o de cinci ori cu Mirona. Și nu mai mănânci decât la restaurantul românesc, bineînțeles cu Mirona.”

Desigur că nici Giulia, acolo unde se afla în Elveția, în sanatoriu la Davos, nici lumea care ne întâlnea nu-și puteau închipui că Gian e îndrăgostit de Lis. Dar eu bănuiam că și interesul cu care urmărea evenimentele din Spania era tot în legătură cu ea.

— Știi, Mirona, am auzit la radio că grupul român de artilerie a distrus o baterie inamică, a aruncat în aer un depozit de muniții, a distrus cuiburi de mitralieră, a respins atacul fascist…

Limbajul lui Gian semăna din zi în zi mai mult cu al lui Jacquot: „Generalii, cu toate școlile și galoanele lor, fii înarmați până-n dinți, sunt bătuți de comandanții ieșiți, din popor, muncitori, țărani și intelectuali care n-au pus în viața lor mâna pe armă”.

•

Azi la expoziția pictoriței Suzane Valadon, am întâlnit-o, spre surprinderea și bucuria mea, pe Marta. Părea foarte schimbată. Avea acum un cap de băiețandru sau mai curând de dansator mexican, cum întâlnești des în localurile de noapte. Părul, tuns băiețește, lipit și lustruit cu *gomina argentine*, contrasta ciudat cu cerceii imenși ca niște roți de argint și cu taiorul negru bărbătesc. La gât purta un fel de colier, ca o zgardă de mops, cu fire de păr țepos și ținte argintii bătute în piele. Jacheta descheiată lăsa să se vadă o bluză, roșu-aprins, de mătase lucioasă. În talie era încinsă cu faimosul ei brâu lat, țintat, și în jurul mâinii răsunau aceleași brățări orientale, pe care le știam. Tinerii care o însoțeau vorbeau românește, zgomotos, despre Suzane Valadon.

„Dacă nu-și rupea piciorul, rămânea dansatoare de circ”.

„La treisprezece ani a avut un copil din flori.”

„Maurice Utrillo e fiul ei, știai, Mirona? mi se adresă Marta, în sfârșit.”

Eram nespus de tulburată la gândul că mi-ar putea da vești despre Ștefan, că poate l-a văzut de curând. Poate că mi-a trimis un cuvânt prin ea…

— De când ești la Paris, Marta?

— De-o veșnicie. Și cu aceeași indiferență, preocupată de altceva: Cum îți place expoziția?

— O găsesc prea decorativă.

— Dimpotrivă, a luat prea mult de la clasici, e prea echilibrată, prea sinceră.

— Ce înseamnă prea sinceră?

Dar Marta își oprise privirea asupra lui Gian, care tocmai se apropia.

— Frumos băiat!

I l-am prezentat.

— Toți banii expoziției sunt pentru Spania, pentru republicani, îmi spuse Gian încântat. Franța e democrată prin tradiție…

— Și burgheză tot prin tradiție, surâse Marta sceptic. Apoi, prinsă în discuția cu prietenii ei, se grăbi să-mi ceară adresa.

— Am să trec să te văd…

De teamă că aș putea s-o pierd în imensul oraș, am întrebat-o la rândul meu unde locuiește.

— Într-o peșteră. Vino, Mirona, să vezi ultimele locuințe lacustre…

•

Un cartier de case dărăpănate, copii desculți, slabi și murdari. Soarele cădea necruțător peste mizeria străzilor. Pe Marta am găsit-o în fața unui șevalet în pragul casei. În jurul ei, o droaie de copii din vecini căscau gura.

— O, Mirona, ce curaj să ajungi aici! Înăuntru n-am pic de lumină, ai să vezi. Casa asta trebuie dărâmată pentru insalubritate. Dar proprietarul profită să mai ciupească ceva. Chiria e într-adevăr foarte mică. Nu sunt mulți nebuni care să stea în condițiile astea, ce zici? Și asta n-ar fi nimic, dar mă hrănesc cu stridii stricate.

— De ce stricate?

— E un negustor pe aici care nu se îndură să le arunce și le vinde pe mai nimic, dar „mai nimic” înseamnă că totuși mai scoate ceva.

— După câte știu, ai avut o expoziție la București, am spus uluită de înfățișarea pe care o lua mizeria în „orașul luminii”.

— Da, a fost un succes, adică s-au găsit câțiva snobi care să pretindă că înțeleg ceva. Dar știi, sala, ramele, publicitatea, datoriile vechi… și „succesul” a fost mâncat cât ai zice pește. La noi nu se poate trăi din pictură, Mirona, ce să mai discutăm?!

— Dar aici?

— Aceeași junglă. Cu legi mai aspre.

Când am intrat înăuntru, am rămas înmărmurită.

— Uite, tavanul e găurit. Noaptea, când plouă, picăturile mă trezesc din somn. Ziua, dacă n-aș

lăsa ușa deschisă, ar fi întuneric beznă. Ferestrele sunt bătute în scânduri, după cum vezi.

Era un aspect al Parisului pe care nu-l bănuisem.

— Și nu găsești altceva?

— Deocamdată, umblu prin cafenele și fac schițe, caricaturi. Așa i-am cunoscut pe băieții pe care ți i-am prezentat la expoziție. N-ai văzut ce atentă eram cu ei? M-au invitat la masă la *Prunier*. În sfârșit, am mâncat pe săturate. Păcat că pleacă în Spania.

— În Spania?

— Sunt „gardiști”. Guvernul român, bineînțeles neoficial, în surdină, stipendiază Garda de Fier. O mișcare fascistă.

— Și se duc pentru bani?

— Tâmpiți. De obicei, când ți se cere punga sau viața, dai punga… Știi ce mi-au spus? „Dacă nu faci un compromis, unul serios, ești obligat să trăiești din nenumărate găinării toată viața.”

— Sper că nu te-au convins.

— Eu nu fac politică, Mirona, eu fac portrete. Apropo, înainte de plecare mi-a pozat Ștefan. Mi-a spus că te-a întâlnit în tren…

Am simțit că-mi ard obrajii și mă temeam să nu-mi tremure vocea.

— A scris reportaje despre războiul din Spania, cu material cules în Italia… zâmbi Marta ironic.

— E totuși un om de stânga, pe cât am putut să-mi dau seama.

— Da, dar soacra lui are o moșioară, care-l trage un pic spre dreapta… Ce-i, Mirona, ți-e frig?

— S-a înnourat.

— Hai să mergem undeva, într-o cafenea, să ne încălzim. Aici, cu lampa asta de gaz, e lugubru. Și când începe vântul, bate în tabla acoperișului ca într-o tobă uriașă. Am să-ți arăt un autoportret. Eu, cu o tobă gigantică în cap și zeci de mâini, bătând cu bețele în tobă. Ce-i de neînțeles dintr-un astfel de tablou? Uită-te și tu la încăperea asta! Cum e: realistă, sau suprarealistă?

— Nu mi-aș fi putut închipui că există la Paris locuințe fără lumină electrică.

— De toate există la Paris, Mirona.

•

Se apropia vacanța de vară.

Veștile de acasă, sumbre, mama internată într-un sanatoriu, bolnavă de nervi. Orice femeie intră pe ușă, i se pare că e Fana și o înfurie sau, dimpotrivă, în așteptarea ei, cere mereu oglinda, roșul de buze, și se pregătește s-o înfrunte. Pe medici îi confundă cu tata, și asta o irită peste măsură. Confidenta ei e Mitzi, așa-zisa secretară a tatei. De altminteri, singura care niciodată n-a crezut în această legătură a fost mama, sau poate închidea ochii dinadins.

„Biata Mitzi, avea obiceiul să spună, tare-i urâțică, lungă ca o zi de post și chioară!”

Uneori se amuza să-i ascundă ochelarii, ca să le arate surorilor ce rău îi stă lui Mitzi fără ochelari, cum bâjbâie și cât e de mioapă și lipsită de cochetărie. „Parcă n-ar fi femeie…” Ele îi cântau în strună „ca să nu se amărască, mititica.” Și apoi mai era riscul, după părerea lor, să izbucnească un scandal, și tata s-o urmeze pe Mitzi, să se însoare cu Mitzi. N-o lăsase cândva pe Lavinia ca s-o ia pe Tanți? *Qui a bu*, *boira*[15], și iată-le acum pe toate laolaltă, ultimele rămășițe ale haremului dăinuind în casa bătrânei Cațian. Nu știu cum să găsesc o foarfecă miraculoasă și să tai firele încâlcite care mă leagă de familie. Cum să găsesc mijlocul de a rămâne la Paris? Mi-am luat toate examenele, la Drept; la Litere am renunțat. Dar bătrâna ține neapărat să mă întorc. Tata insistă să viu în vacanță și îmi promite că mă va trimite înapoi. Dar n-am încredere în tata.

Gian o așteaptă pe sora lui din Elveția, ca să plecăm cu toții la Monaco, *à la maison des tourterelles*[16], cum are obiceiul să spună, dar eu nu mai am astâmpăr, vrând s-o cunosc pe Fany.

— Nu aș avea curajul să trăiesc în condițiile Martei, i-am spus lui Gian. Dacă nu mi se vor mai trimite bani de acasă, va trebui să mă întorc.

— Nu, Mirona, și luându-mi mâna. Nu te mai las să pleci. Deocamdată nu-ți spun mai mult.

— Deocamdată, nu cred nici atât… și, ușor, mi-am retras mâna.

— Am vorbit cu niște prieteni de-ai mei, vor să ia lecții de pian. Giulia le-a dat lecții de limba spaniolă.

— Îți mulțumesc că te-ai gândit la mine.

— Mă gândesc foarte mult la tine…

Era în timbrul vocii lui o tristețe, o nostalgie, care mă făcea să cred că se gândește totuși mai mult la Lisandra.

— Prietenii mei locuiesc pe *rue* La Boëtie, în blocul Révillon, chiar vis-à-vis de Sale Pleyel.

Mă gândeam că n-am trecut de mult pe la *madame* Janine, unde primeam și acum corespondența.

— Aș fi preferat să nu-i cunoști, Mirona, dar n-am găsit altă soluție. Și, într-un fel, n-aș putea spune că nu sunt interesanți. Mai ales pentru tine.

— De ce „mai ales”?

— Fiindcă un scriitor are nevoie de oameni, ca o albină de flori… Dolinii sunt foarte bogați, foarte stricați, foarte excentrici. Ți-am vorbit de Violine și Roger Dolin. Dar bagă de seamă, tatăl lor e seducător la propriu și la figurat. Se pare că nici Violine nu i-a rezistat.

— Nu înțeleg, nu-i fiica lui?

— Ba da. Dar se pare că tocmai asta îl atrage. De altfel, și ea e suspect de geloasă. Nu-i vorbă, Violine e geloasă așa cum sunt unii zgârciți sau băutori… Zice că din cauza ta nu mai dau pe acolo.

— Și cine a indus-o în eroare? Cum a aflat că exist?

— Se pare că-ți pomenesc numele apropo de orice. Pretinde că dacă numără în gând până la

douăzeci, eu spun „Mirona.” Ai observat că atunci când cineva ți-e drag îți face plăcere să-i pronunți numele, să-l auzi?

M-am gândit la Lisandra.

— Ești nestatornic, Gian, și asta nu-mi place.

— Ești prea statornică, Mirona, și asta nu-mi place.

Gian mi-a luat mâna. Eu i-am lăsat-o.

•

În sfârșit, i-am cunoscut pe tinerii Dolin. Mai întâi am zăbovit prin galeriile de tablouri din *rue* la Boëtie. Mi se părea că am timp să mă răzgândesc. Dar iată-mă în fața blocului Révillon. În ascensor am dat peste o pereche. Se sărutau cu atâta foc, încât nu și-au dat seama de prezența mea, sau poate nu s-au sinchisit. Neîndrăznind să-i întreb la ce etaj se opresc, am apăsat pe ultimul buton și am ieșit din lift, lăsându-i exact în aceeași situație.

Când am intrat în hol mi s-a părut că am greșit, că nu poate fi al unei case particulare sala aceea imensă cu dale de marmură verde, lustruite ca oglinda. Un pian pierdut într-un colț, tablouri puține, sculpturi de proporții mari, un candelabru gigantic, din cristale care îți luau ochii. Valetul, auster și rigid, așa cum scrie la carte, m-a poftit să aștept.

Grozav simțeam nevoia să plec, când apăru un tânăr, un fel de fătălău scund, bălai, cu ochelari în ramă de baga.

— Prietena lui Gian? m-a întrebat impertinent.

— Profesoara de pian, am răspuns rece, sec.

Părea de vreo șaisprezece-șaptesprezece ani. Față rotundă, gură de copil, dar prin lentilele groase, ochii cafenii mă priveau cu o matură intensitate.

— Deci, dumneata ești Mirona…

— Dumneata, intendentul acestui muzeu?

— Muzeu, de ce? Ați văzut aici vreun obiect de artă? M-aș mira… Aici s-ar putea face cel mult o

hală de carne, de păsări, de pește. Un ring de box sau o sală de scrimă.

Avea un zâmbet crispat și nimic de copil în expresia obrazului acela rotund și bălai.

— Sau un ospiciu, a adăugat. Un mic și elegant sanatoriu de boli nervoase. Primii pacienți am fi noi. Familia Dolin. Ne veți cunoaște pe rând. Știți, noi între noi ne plictisim. Ar fi mai amuzant să venim în contact cu alți nebuni. De ce zâmbiți cu acest aer de superioritate? Primul simptom al nebuniei e să te crezi normal.

Acest *enfant terrible* era Roger. Prima dată îi auzisem numele în legătură cu o mașină de scris pe care i-o procurase lui Gian, pentru Jacquot. Trecuse un an de atunci, și războiul continua în Spania. Gian îl urmărea, febril, în ziare, pe hartă, pe undele de radio. Și eu uneori, alături de el, dar cu gândul în altă parte. Totuși, noaptea, când în fața hârtiilor mele căutam să continui povestea Fanei, auzeam: „Dacă fasciștii străpung o linie, apărați-o până la ultimul zid, până la ultima piatră”. Acum, în fața lui Roger, mă gândeam la Lisandra și căutam să fac socoteala timpului care a trecut, când apăru, într-o rochie de catifea violet, o fată cu părul vopsit acaju, împletit ca o diademă în jurul capului, și care se prezentă cu o exagerată trufie:

— Violine Dolin.

Ar fi putut fi frumoasă cu ochii aceia violeți și foarte mari dacă genele n-ar fi fost grele de prea mult rimel, fața obosită de fard, gura veștedă, zâmbetul crispat – zâmbetul lui Roger.

— Ne-a venit peste noapte ideea asta năstrușnică: să luăm lecții de pian. Am mai învățat când eram mici… Roger e de acord s-o luăm de la început. Iar eu sunt de părere că orișice poate fi luat de la început la orișice vârstă, afară de balet. Gian vă admiră foarte mult. Spune că scrieți o carte și că aveți talent. Scrieți în românește? Cum e în România?

— Peste tot e la fel, am răspuns scurt.

— Cum „la fel”? se miră Roger.

Nu știu de ce, felul în care îmi vorbea, sau purtarea celor din ascensor, sau poate sărăcia în care trăia Marta, sau gândul la Lisandra m-au făcut să răspund agresiv:

— Peste tot sunt unii prea bogați și alții prea săraci.

— Și peste tot cei bogați sunt impertinenți, asta ați vrut să spuneți domnișoară?

— Nu e politicos să spui tot ce gândești, am replicat.

— *Attrape ça*[17], Roger! râse Violine zgomotos, și-mi declară că s-a răzgândit; nu mai ia lecții.

— Eu, dimpotrivă, încep chiar acum, hotărî Roger.

•

În jurnal am notat:

Lui Roger îi place să uluiască și să scandalizeze prin tot ce spune, prin tot ce face. Nu pot să-mi dau seama când minte și când nu.

Marea pasiune a trăit-o la cincisprezece ani. Femeia pe care a iubit-o, o americană foarte frumoasă, avea de două ori vârsta lui. A murit mușcată de un câine turbat.

— A murit sub ochii mei, mi-a spus Roger. E o grozăvie pe care n-o pot uita. Ca să uit, beau, trișez la cărți și șterpelesc… O, nu te speria, fur numai de la tata…

Știam de la Gian că Roger, pe căi ocolite, își ajută colegii săraci. Dar ține cu tot dinadinsul să pară lipsit de suflet, cinic, și nimic nu-l înfurie mai mult decât să încerci să-i dovedești contrariul. În schimb Violine, sub aspecte catifelate, feline, e rece, rea și crede că totul i se cuvine. De la Roger am aflat că sora lui a vrut să se mărite cu Gian, adică a vrut să-l cumpere.

— Cred că a fost prima jucărie pe care a dorit-o și viața i-a refuzat-o. De ciudă, a încercat să se sinucidă. Pe urmă a plecat în convalescență la

Davos, în Elveția. Ca să pară generoasă, a luat-o și pe Giulia. Dar fiindcă e meschină, capricioasă și rea, n-a pierdut niciun prilej s-o umilească. Poate că altfel Giulia nu se mărita cu directorul sanatoriului.

— Crezi că nu-i fericită?

— Cuvântul ăsta ar trebui să fie scos din circulație, e ridicol. Totul e să știi să alegi între două rele. Și decât bătrânul rechin, adică tata, mai bine criminalul.

— Criminal?

— Soțul Giuliei, pașnicul elvețian, e vizigot și-l cheamă Moerder[18]. În orice caz, Giulia o poate privi pe Violine de sus, de pe *Montagne Magique*, și asta-mi place…

•

Recitesc caietele în care e vorba de familia Dolin. Neinteresante. Am cunoscut în casa lor literați, artiști, critici de artă, pictori, poeți, oameni ale căror nume mă tulburau. Am notat spectacolele pe care le vedeam, restaurantele, barurile unde dansam. Recepțiile la care eram invitată mă amețeau, îmi plăceau… Totuși, într-o zi n-am știut cum să fug. În schimb, Marta, pe care am introdus-o în acest mediu, se simțea la ea acasă.

— Mi-ai deschis porți de aur, Mirona, îmi spunea încântată.

— Porțile sunt de aur, Marta, dar prin ele intri direct în iad.

— Foarte bine! Vreau să pictez iadul.

iulie, 1937

Aseară la Rotonde îl așteptam pe Gian. Marta, ținând blocnotesul pe genunchi, desena. Roger voia să ne uluiască debitând aforisme:

— Nu știu ce e conștiința unei canalii, dar o cunosc pe a omului cinstit; e teribilă, spune Josephe de Maistre. Și când o doamnă l-a întrebat: „Unde ați găsit acest noroi?”, dumnealui i-a

răspuns: „În mine, doamnă”. În concluzie, dragă Mirona, numai în tenebre poți găsi personaje interesante.

— Mulțumesc. Unde o fi Gian?

— S-a dus să se arunce în Sena…

— Cum era Lis? întrebă Marta. Crezi că Gian a iubit-o atât de mult?

— Nu cred într-o iubire care-ți interzice orice avânt total absolut, orice sentiment al infinitului, declară Roger cu patos.

— N-am înțeles nimic, făcu Marta cu sinceritate.

— Ce înseamnă „avânt total absolut”? am întrebat. Și după tine ce trebuia să facă Gian?

— S-o sechestreze sau s-o ucidă.

— Spune, Mirona, ce fel de om e Octav? se interesă Marta.

— Un om care merită să fie iubit.

— În Spania s-au adunat oameni din toate continentele, se aud toate limbile, spuse Roger.

Iar Marta, întrerupându-l:

— Păcat că nu luptă fiecare în costum național. Îți dai seama ce pictural ar fi?

Mă stânjeneau din zi în zi mai mult indiferența Martei, și, mai ales, cinismul lui Roger.

— Am citit un maldăr de gazete de stânga și de dreapta, ca să pot să discut în contradictoriu cu Gian. Te rog, Marta, să arbitrezi, spuse Roger.

— Cu alte cuvinte, între înger și măgar, eu sunt piatră de hotar…

Roger desfăcu o gazetă.

— Paul Robeson e în Spania. Și Hemingway. În brigăzile internaționale, bineînțeles, și Pablo Neruda și Ilya Ehrenburg… Și plictisit, făcu semn chelnerului: Garçon, mi-ai găsit linguriță? Cum? Te faci că nu înțelegi? Am luat de aici unsprezece linguriițe, una câte una, toate la fel. Și când s-o iau pe a douăsprezecea, s-a schimbat serviciul. Te rog să faci ce știi și să-mi găsești din vechiul model încă una. Să-mi completez duzina.

— Înțeleg, trebuie să fie foarte neplăcut să n-ai douăsprezece linguriță la fel. Dar noi am schimbat serviciul tocmai fiindcă a fost descompletat. Era un model care avea „succes” printre studenți… Totuși, mă duc să caut.

În tavanul rotund, de oglindă, printre imaginile răsturnate ale perechilor care dansau, apăru silueta deșelată a lui Gian. Mai puțin palid ca de obicei, mai animat, ne-a strigat de departe:

— A sosit Giulia.

— Giulia? Unde e? am întrebat emoționată.

Roger părea și el tulburat.

— Când a sosit?

— A venit de la gară pe jos, n-a avut nici bani de autobuz.

— Cum? Ce s-a întâmplat?

— Nimic deosebit. Trebuia să scoată niște fotografii de la developat și s-a gândit: „Cu banii ăștia, mai bine mă duc la Paris să-mi văd prietenii”. Șefului i-a lăsat un bilețel: „*Plec la Paris pentru o zi. Mi-e dor de Paris*, *de Gian*, *de prieteni*.” Și s-a iscălit „*Giulia*”. Acum ați aflat totul. E de prisos să vă spun că n-are nicio valiză cu ea, nici pijama, nici periuță de dinți.

Eu mă gândeam: „Cât de mult trebuie s-o iubească bărbatul ei și câtă încredere trebuie să aibă în ea! Deci fericirea există. Dovadă Giulia. Și, desigur, Trude. Slavă Domnului, nu te sufoci peste tot ca în casa bătrânei Cațian și nici nu-i război peste tot!”

Roger era în picioare.

— Unde e Giulia? Vreau s-o văd.

— Abia aștept s-o cunosc, făcu Marta.

Eu repetam în gând cuvintele pe care Giulia le-a lăsat soțului ei. Acel bilețel mi se părea că dezvăluie climatul căsniciei lor. Câtă libertate! Ce oameni fericiți! Ce lume!

— Îi cumpăr eu o periuță de dinți, îl asigura Roger pe Gian.

— N-o să-i lipsească nimic, am spus entuziasmată, îi dau eu ce-i trebuie.

• CAPITOLUL V • GIULIA

M-am gândit mult în noaptea asta dacă să renunț sau nu la capitolul Giulia, care e atât de lung. Dar altfel, cum aș putea arăta că, pe căi cu totul diferite, am ajuns să înțeleg că Jacquot și Octav aveau dreptate, că atmosfera irespirabilă din casa bătrânei Cațian o voi găsi oriunde m-aș duce, oricât aș fugi, că rămânând în cercul aceleiași lumi voi da de același noroi?

•

Era o zi invadată de soare. Rămăsesem în urmă cu Gian. Fiecare cu gândurile lui. Roger, bine dispus, declama:

— *Car j'ai vécu de vous attendre et mon coeur n'était que vos pas…*[19]

Îmi aminteam de conferința lui Ștefan despre Victor Hugo. Probabil că Gian se gândea la Lisandra.

— S-a întrunit la Valencia Congresul internațional al scriitorilor antifasciști ca să aducă Spaniei republicane adeziunea lor. Romain Rolland a trimis congresului un mesaj.

— Cât o să mai mărșăluim așa? întrebă Marta, care când nu ținea blocnotesul pe genunchi se plictisea.

Giulia era hotărâtă să se înapoieze la Davos, chiar în după-amiaza aceea. Mi se părea mult mai frumoasă decât în fotografiile care împodobeau pereții din odaia lui Gian. Curajoasă, independentă, părea că știe foarte bine ce vrea. Și grozav mi-ar fi plăcut să semăn cu ea!

— Dacă pleci, Giulia, ne pierdem iar pofta de mâncare și – ceea ce e mai grav – simțul umorului, spuse Roger. Parisul va deveni mărunt, apăsător, insuportabil. Și în loc să declamăm versuri din *papa* Hugo, vom discuta despre intervenție și neintervenție! Draci!

Gian îmi arătă hotelul ducelui de Guise, cu grădina suspendată.

— Se mai vede anul: 1670.

— Ce timpuri! oftă Roger.

— Ce timpuri? îl repezi Gian. Gândește-te că dacă ai fi trăit atunci, ai fi avut eczemă din cauza murdăriei, ai fi avut păduchi sub perucă…

— M-aș fi scărpinat toată ziua cu andrele de aur și nu m-aș fi plictisit.

— Asta dacă ai fi avut norocul să faci parte din Curtea lui Ludovic al XIV-lea, dacă ai fi avut, cu alte cuvinte, cinstea să-i aduci dimineața sticla cu apă de colonie, și seara să-i pregătești oala de noapte.

— Ești trivial, Gian.

Și scoțându-și din buzunarul de sus al hainei batista de olandă, albă, scrobită, gest care devenise un tic, Roger își șterse ochelarii.

— Dar ai fi putut să fii un meseriaș amărât sau un țăran iobag, continuă Gian.

— Mai rămâne să-mi ții un discurs despre exploatarea din epoca feudală ca să ajungi la exploatarea capitalistă. Jacquot n-a pierdut vremea cu tine…

Giulia se opri în loc și, cu vădită emoție:

— Ce mai face Jacquot? M-am gândit mult la el în ultima vreme. Și schimbând vorba: Despre ce scrii, Mirona?

— Deocamdată, încercări.

— E modestă, spuse Gian, și muncitoare, perseverentă. Tu ești ca artificiile de pe pomul de Crăciun, Giulia. Cum le dai un chibrit, se aprind, strălucesc o clipă și se sting.

— De ce simți nevoia să mă pui în inferioritate, Gian? Când eram mică n-auzeam decât drăgălășenii de astea: gât de barză, labe de gâscă…

— Toți frații sunt geloși pe surorile lor, făcu Roger, competent.

— Mai lasă psihanaliza…

— Îmi băgaseși în cap că am mâinile prea mari și o gură cât o șură…

— Când ai venit de la Berlin n-aveai niciun chichirez.

— Eram timidă.

— Nu se poate spune că nu ți-a trecut timiditatea, o necăji Gian.

— Și că nu vă aveți ca frații, surâse Marta.

— Cum arătai când erai mică? mă întrebă Giulia.

— Mi se spunea tătăroaica și mă credeam pocită.

Giulia mă privi cu interes.

— Și acum ce crezi?

— M-am învățat cu mine.

— Să schimbăm subiectul și să facem un program, propuse Marta.

— Eu plec la Davos. La 6,40 trebuie să fiu în gară, declară Giulia.

— Asta în niciun caz, protestarăm în cor.

— Dacă e vorba numai de o periuță de dinți n-avea grijă, ți-am pregătit eu peria de parchet, nou-nouță, neîntrebuințată, o tachină Gian.

Râdeam acum, bine dispuși. În soare sclipeau dinții, într-adevăr prea mari, dar lucioși și expresivi ai Giuliei. Nu știu de ce mă gândeam la Fana. Deși totul în chipul Giuliei era prea bine conturat, prea teluric, pe când Fana, așa cum era în fotografiile descoperite în pod, plutea romantic între incertitudini. Și – uitând o clipă că Fany nu era mama adevărată a Giuliei – căutam asemănări și mă întrebam cum să ajung la Monaco.

— La ce te gândești, Mirona? mă întrebă Gian.

— Iată un titlu de roman: „La ce se gândește Mirona”, zâmbi Giulia.

— La un program distractiv, făcu Marta plictisită. Am auzit că soldații obosiți ajung să doarmă mărșăluind, dar eu nu pot să desenez mergând. Așa că hotărâți-vă.

— Eu o să aduc un TSF, spuse Gian.

— Un aparat de radio? Ar fi grozav, dar de unde? am întrebat.

— Mi-l aduce acasă proprietarul magazinului de radio, domnul Jupien. Mi-a propus chiar el să mi-l dea de încercare pentru o săptămână. Ei bine, voi accepta „să-l încerc”.

Eram cu toții încântați.

— Jupien? Unde am mai auzit numele ăsta? întrebă Giulia.

— Proust se duce să-și facă serviciul militar și îl întâlnește pe Charlus, care e foarte preocupat de Jupien, vizitiul, îi răspunse Roger.

— O lume de perverși, snobi și parveniți, făcu Gian.

— Cine mai bine decât Proust a descris înalta societate franceză?

— De acord. Dar un scriitor de măsura lui Proust trebuia să arate și partea adevărată, sănătoasă a Franței. Cum adică, Franța e *le Côté de Guermantes*[20], Franța sunt Verdurin-ii? Numai atât? Totuși romanul are șaisprezece volume…

Iar Roger, ieșindu-și din fire:

— Ascultă, Gian, atâta vreme cât erai un socialist moderat erai suportabil, dar văd că ai luat-o razna.

— Încep să cred că nu mai e timpul să fim diletanți.

— Te privește. Azi o sărbătorim pe Giulia, și atât ajunge. Unde am rămas și încotro pornim?

— La *monsieur* Jupien, cel cu aparatul de radio. Trecem pe acolo și-i spun să mi-l trimită pe cel mai bun. Să vedeți cum vine să mi-l instaleze, cum ni-l lasă două săptămâni „de probă”.

— Excelentă idee. Bravo, Gian! se bucură Marta. Vom dansa două săptămâni, dacă rămâne Giulia.

— Imposibil.

— Impossibile n’est pas français…[21]

•

După-amiaza izbuti peste toate așteptările. *Monsieur* Jupien veni personal să instaleze radioul. Roger șterpeli fursecurile primite de Tudor din țară și ni le aduse într-o pungă pe care scria „Rumpelmayer”. Tudor, student la Medicină, poreclit *Le Grand eunuque* (făcând figurație în diferite filme, căpătase în sfârșit un neînsemnat rol, de Mare-eunuc), trecea drept zgârcit; de fapt era foarte sărac, și-i era veșnic foame. Mai avea ici-colo câte-un client, căruia îi făcea o injecție sau îi plimba câinele. Gian și cu mine intervenisem pe lângă *madame* Hermione să-l lase să doarmă în spălătorie, călcătorie sau uscătorie, seara după zece, contra unei chirii foarte mici. Deseori rămânea noaptea la logodnica lui, una din cele două surori gemene, sosite de curând din insulele Réunion.

Ceaiul era gata. Giulia ni-l servi într-un pahar de apă, într-unul de coniac, într-o ceșcuță de cafea. Toate cu numele cafenelelor de unde erau „luate”. Pe linguriță, singura de care ne serveam toți era gravat: „Wikings”. Urmară cafelele – turnate într-un ouar de la Capoulade, într-un pahar de lichior de la Rotonde, într-o farfurioară de la Coupole. Până și lampa era un felinar șterpelit. Marta îi povestea Giuliei cum ceruse Roger unui chelner o linguriță, sub motiv că schimbându-se serviciul n-a mai „găsit” a douăsprezecea la fel. Ei bine, chelnerul i-a adus-o!

— Oh, minunat Paris! oftă Giulia. În toată Elveția nu găsești un pic de umor…

— Cred că în special studenții români abuzează de umorul francezilor, am spus. Mă întreb dacă nu-și fac iarna foc cu furculițele de la restaurantul chinezesc.

Într-o dezordine greu de descris, Giulia, care zărise calapoadele în papucii lui Gian, începu să-și bată joc de el:

— Ce burghez, ca maniac! Ce tipicar! Ia priviți, calapoade în papuci! Nu, asta-i prea mult!

Gian se jura pe toți sfinții că nu i-a pus el, fără să-și dea seama că în amețitoarea dezordine a odăii jurămintele erau de prisos.

Marele-eunuc lua fursecurile unul câte unul, fără să bage de seamă că sunt ale lui.

— Îmi plac grozav, spunea plescăind.

— Nu-ți amintesc copilăria?

— Ba da. Așa le făcea mama… cu gust de anason. Și mai lua, cu mari scrupule, câte unul, în timp ce noi mâncam pe nerăsuflate și ne umflam de râs.

Marta îmi șoptea:

— Grăbește-te, Mirona, până ce nu descoperă că sunt ale lui, că le ia și fuge cu ele.

Tudor simțea că i se face o farsă și nu era în stare s-o dibuie. Dansam toți, cu gura plină, după radioul luat „de încercare”, când ne-am pomenit cu gemenele, zise și „Fecioarele din Réunion” și „Logodnicele”. Semănau atât de mult, că nimeni nu știa care-i logodnica lui Tudor.

— Ce mult seamănă Giulia cu Mirona! exclamară.

Tudor încercă să le scuze.

— Simt nevoia și ele să spună altora că seamănă, prea aud asta toată ziua.

— Și totuși, seamănă, susținură gemenele.

— Aceeași croială a ochilor.

— Aceiași pometi…

— Cu totul altă gură, protestă Marta.

— Închisă, ermetică, bosumflată a Mironei, observă Roger.

— Mare și rânjită a Giuliei, completă Gian.

— Mirona e o versiune europeană de japoneză, spuse Marta.

— Cum vine asta „versiune europeană”?

— Când europenele se costumează în japoneze sau chinezoaice, cred că-i destul să-și tragă ochii în sus, cu o linie neagră de cărbune, să umble cu pași mici și să-și pună o crizantemă în păr…

În fotografiile găsite în pod, Fana purta crizanteme în păr. În tren, Ștefan îmi spusese: „Parcă ai fi o mică gheișă”. Am închis ochii, încercând să-mi stăpânesc dorul care uneori mă năpădea dureros. Mai târziu, când cheful s-o încins, am reușit să mă strecor pe ușă, fără ca ceilalți să bage de seamă. Giulia mă urmă.

Din camera mea, vederea deasupra cartierului Vaugirard era impresionantă noaptea.

— Nu ți se pare tristă viața, Mirona? Absurdă?

— Tristă? Da, Giulia. Absurdă nu. Mi se pare că asist la mai multe piese de teatru care se joacă în același timp, că decorurile se schimbă deodată și încerc să prind câte ceva din fiecare, sau că citesc mai multe cărți concomitent. Aș vrea să le urmăresc pe toate. Și să le înțeleg.

— Pe care din ei îl iubești?

— Cine sunt „ei”?

— De care din băieții ăștia ești îndrăgostită?

— Dar, de niciunul, Giulia!

— Ai totuși aerul unei fete îndrăgostite.

— Mai există și alți bărbați pe lume.

— *Les absents ont toujours tort*![22]

— Dimpotrivă, mi se pare că numai absenții au dreptate.

— Și de ce e absent?

— Cine știe?!

— Ai o țigară, Mirona?

— Gian a lăsat aici niște *Gauloise*. Uite-le, dar n-am chibrituri…

— Mulțumesc, am o brichetă.

Giulia stătea în picioare în fața ferestrei.

— La Berlin locuiam într-un bloc de unde vedeam, tot așa, numai ziduri și acoperișuri de case. Pe atunci îmi era dor de grădina noastră din Buenos-Aires.

— Și de covorul cu pătrate albe și negre, unde Gian juca șah cu tata.

— Ți-a povestit?

Vocea Giuliei mi se părea înecată. Parcă abia își ținea lacrimile. Poate băuse prea mult…

— Sunt foarte nefericită, Mirona, spuse deodată.

Nu-mi venea să cred. Giulia nefericită! Poate că n-auzisem bine.

— Dar te-ai măritat din dragoste!

— Dacă ai ști, Mirona! Dacă ai ști cu cine trăiesc!

Îmi treceam mâna pe frunte, voiam să mă dezmeticesc, să înțeleg. Giulia, care era atât de strălucitoare, atât de veselă! Giulia, despre care credeam că a nimerit numărul câștigător la loteria vieții.

— De ce te-ai măritat, Giulia?

— Ca să rezolv problema banilor, a casei, a familiei, să am o stare socială, un rost… Dacă Gian ți-a povestit copilăria noastră, atunci știi.

— Într-o măsură.

— Făceam mereu naveta între Buenos-Aires, unde trăia tata, reînsurat, și Berlin, unde s-a stabilit mama, remăritându-se.

— Și școala?

— Am fost internă la călugărițe. Internatele de maici nu se deosebesc în nicio parte a lumii. Tot ce era în noi iubire de oameni trebuia să se sublimeze în iubire pentru Fecioara. Pornirile noastre firești se întorceau uneori în practici perverse, și dacă nu acceptai aceste două formule: iubirea sublimă pentru Maica Precistă și cea echivocă pentru o maică sau o colegă, începea disprețul sau persecuția. În vacanță mă duceam la mama, care e măritată cu un inginer, director la A.E.G. Inginerul venise în Argentina pentru niște lucrări de electrificare. Tata trăia de mult cu Fany, când mama a acceptat, *par dépit*[23], să plece în Germania cu inginerul ei.

— Știi, Giulia, bunica mea a fugit cu un grec bogat, înainte de a fi venit eu pe lume. Toată copilăria mea am visat să pornesc în căutarea ei. O

chema Fana. E o asemănare de nume, care mă tulbură…

Giulia ar fi vrut să spună ceva, dar Gian dădu buzna:

— De ce stați pe întuneric? Roger și Marta s-au îmbătat. Marele-eunuc nu mai știe care dintre gemene e logodnica lui. Și când le-a întrebat cu care din ele a dormit noaptea trecută, amândouă au răspuns „cu mine”.

Gian se aștepta să facem haz.

— Mi se pare că vă deranjez…

— Stăm de vorbă, Gian.

— Nu vreți să vă aduc ceva de băut?

— Dacă ai putea să ne faci câte-o citronadă, ar fi grozav, spuse Giulia.

— Poate că Mirona vrea altceva. Am găsit o nouă formulă de cocktail.

— Ba tocmai o citronadă aș bea.

— Să vedem dacă am lămâie. Dacă nu, mă duc la restaurantul din Vaugirard; tot am nevoie de aer – mă doare capul.

Când am rămas singure, am lăsat-o pe Giulia să reia firul.

— Când am împlinit cincisprezece ani, îndemnat de Fany, tata m-a trimis la Berlin, de data asta *pour de bon*. Casa mamei mele era tristă; odăile mari, reci. Pe fereastră nu vedeam decât îngrămădiri de acoperișuri. Sora mea, fiica lui *Herr Direktor*, e o mică nemțoaică înfumurată, perfidă. Grete, guvernanta ei, era amanta lui *Herr Direktor*. Mama, care simțea că dușmanul era pe undeva prin apropiere, adulmeca.

O ascultam pe Giulia înfiorată. Atmosfera pe care o evoca mi-era cunoscută.

— Masa era locul unde toate personajele dramei se întâlneau laolaltă, continuă Giulia, spre uluirea mea. Grete o ajuta pe mama, cu discreție și bunăvoință. Îi ghicea și-i împlinea gândul, îi spunea că rochia cea nouă e superbă, că a fost căutată la telefon. Mama nu întreba cine a căutat-o,

ca să stârnească gelozia soțului ei. Grete o ajuta în aceste jocuri, punând-o într-o situație ridicolă, tocmai în fața omului pe care mama se temea să nu-l piardă și care, dacă n-o mai iubea, ar fi trebuit cel puțin s-o stimeze. Era, sărmana, ca un jucător care, fără să-și dea seama, ține cărțile cu fața spre parteneri. Mi-era milă de ea, o milă cumplită. Iar *Herr Direktor*, pentru a-mi cuceri complicitatea – și-a dat seama că știu tot – era de-o exagerată amabilitate cu mine. Purtarea lui i se părea mamei ciudată. Simțea că mocnește ceva acolo, în apropierea ei, dar, cum nu o putea bănui pe Grete, ochii i-au căzut asupra mea.

Gian intră în odaie, aducând o lămâie.

— Despre ce tot sporovăiești, Giulia? Despre viața ta la Davos? Știi ce-a spus Jacquot despre tine? „Giulia e o orhidee putredă a capitalismului degringolant.” Nu e formidabil?

Giulia zâmbi cu amărăciune.

— Mi-e dor de Jacquot.

— L-ai dezamăgit, să știi. Am căutat să te apăr. *Le coup de foudre*, marea pasiune.

Giulia se opri în fața lui Gian, cu ochii scăpărând de ură.

— Marea pasiune? Dacă ai ști, Gian… Dacă l-ai cunoaște pe bărbatul meu, l-ai ucide. E un monstru… Gian, sunt în pragul sinuciderii, înțelegi?

Gian rămase împietrit, apoi, revenindu-și:

— Atunci, scrisorile, fotografiile și toată apariția ta triumfătoare?… Ești o mare actriță.

— Toți suntem mari actori. Numai că jucăm ca pe vremuri, cu măști.

— Poate ai dreptate. Dar în seara asta nu sunt în stare să te văd fără mască. Mă duc să beau. Hai, vino, Mirona! Vino cu mine!

— Nu-mi place să beau.

— Nu bem de plăcere.

— Îmi pare rău că din pricina mea…

— Nu din pricina ta, Giulia. Nu trebuie să te crezi buricul, pământului.

Și Gian părăsi camera fără alt cuvânt.

Giulia a rămas câteva clipe tăcută. Apoi și-a reluat confesiunea.

— Înțelegi, Mirona, c-a trebuit să fug, să mă întorc la tata, în Argentina. Fany făcea bagajele. Plecau în Europa. Tata era angajat la o bancă în Marsilia. M-a lăsat internă la călugărițe. În primul an a trimis taxele școlare. Pe urmă n-am mai primit niciun ban. O ducea greu. Ziua avea slujbă, noaptea învăța. Voia să dea examene, să intre în diplomație. Maicile m-au ținut de milă, adică am curățat zarzavaturi la bucătărie, am spălat vase și le-am încălțat pe elevele mici, le-am făcut lecțiile celor mari, le-am scris scrisorile de dragoste, le-am dus la adresele cuvenite, am așteptat răspunsurile. Și așa, din bacșișuri și umilințe, am strâns bani și am ajuns la Paris. Jacquot m-a ajutat să intru la Uzinele Caudron, Era prieten cu Gian.

— Prietenia lor e atât de veche?

Încercam să mi-l amintesc așa cum îi văzusem prima dată împreună, fiindcă numai în acest contrast îmi apărea cu toată stridența figura de o transparență verzuie, silueta deșirată, eleganța firească, privirea întunecată, melancolică, atât de atrăgătoare a lui Gian.

— Nu știi? Gian, pe bicicletă, l-a lovit pe Jacquot. Amândoi erau cu capul în nori. Și-au recunoscut reciproc vina, și-au strâns mâinile și au început să discute politică. Era în ’935… Războiul din Abisinia… Gian, cu pretenții de intelectual, rămânea fără replică în fața lui Jacquot. Eu îl ascultam pe Jacquot fascinată. Așa trebuie să fie un bărbat, mă gândeam. Cunoști biografia lui?

— Nu.

— La treisprezece ani lucra într-o mină. La șaisprezece, a ieșit de acolo, și trei ani a tăiat lemne în pădure. Pe urmă a învățat tâmplăria și s-a angajat tâmplar pe un vas comercial. A călătorit

câțiva ani, în care timp a învățat, de la un mecanic pe același vas, meseria de mecanic. Cum a ajuns la Uzinele Caudron, nu mai știu, dar datorită lui am fost angajată acolo, la o secție unde se lucrau parașute. Din nenorocire, într-o zi, citind în ziar că se caută o profesoară de limba spaniolă, am nimerit la faimoșii Dolin. Și așa am dezertat din lumea lui Jacquot în lumea lui Dolin.

— Despre ei nu-i nevoie să-mi vorbești, îi cunosc. Giulia!

— Și ai scăpat întreagă?

— Se pare că Dolin, bătrânul rechin, cum îi spune Roger, a descifrat într-o zi „misterul Mironei." N-o interesează nici rochiile, nici blănurile, nici bijuteriile, într-un cuvânt: n-o interesează banii. N-o interesează nici femeile, nici bărbații. Cu alte cuvinte, e frigidă. Ba chiar mai rău: e fecioară. Îl enervau deopotrivă, tăcerile și replicile mele. Iar pe Violine, când îmi cerea s-o însoțesc la blănari și croitorese, o refuzam sub diferite pretexte.

— Eu devenisem camerista ei. Așa am ajuns la Davos în Elveția. Îți închipui ce consternată a fost când directorul sanatoriului, fără prea multe fraze, m-a cerut de nevastă. Aveam pentru el o repulsie fizică. Dar într-o clipă am revăzut trecutul, drumurile triste între Buenos-Aires și Berlin, cele două familii care mă azvârleau ca pe-o minge, umilințele din internat. Mi-era groază de zilele searbede care mă așteptau în sărăcie. Pe Violine n-o mai puteam suporta. De altfel, își apăra tatăl ca o leoaică, poate de aceea m-a și îndepărtat. Nu știu dacă ai înțeles, Mirona, de ce m-am măritat? Apoi, cu un accent de revoltă cum nu mai auzisem, cuprinzându-și obrajii în mâini, a șoptit: Nu mai pot îndura. Te invidiez. Odăița asta curată, cărțile pentru care ai scotocit anticariatele, trandafirul roșu din paharul cu apă, calele albe… Îți invidiez visurile, Mirona! Să nu renunți la ele. Nu știu de ce-ți vorbesc așa. Nu știu cum am îndrăznit să te

țin până la ora asta. Poate fiindcă la început, am simțit nevoia să te împung. Nu mai știu ce răutăți am spus – am ajuns rea și pizmuitoare ca Violine –, dar tu mi-ai zâmbit dulce, atât de dulce, că mi-ai amintit de *mère* Hortanse, o maică blândă, oarbă, singura de treabă între toate și care avea obiceiul să spună: „Lasă, Giulia, o să treacă”. Dar *mère* Hortanse avea nouăzeci de ani.

M-am apropiat de Giulia, i-am mângâiat părul mătăsos.

— Eu am o sută de ani, Giulia, sunt mai bătrână ca *mère* Hortanse. Dacă ai ști cât seamănă biografiile noastre! Povara lor e cumplită! Ani de zile am așteptat să pot pleca de acasă. Ei bine, seara, când mă închid aici, dispare vasul negru cu nelipsitele cale, cărțile astea, și pe hârtia albă, care mă așteaptă, apare familia: străbunica, mătușile mele, toată casa plină de compromisuri, de superstiții și de manii. Casa din care am fugit se reface din bucățele, o simt în spinare ca o cocoașă. Lisandra pretindea că viața e un miracol și voia neapărat să se măsoare cu el. Nu știu cum a avut curajul să plece în Spania. Poate tocmai ca să se măsoare cu acest miracol. De când i-am cunoscut pe Octav, pe Jacquot, pe Lisandra, mi-am dat seama că există și altfel de oameni, Giulia, și alt fel de a privi viața. Deși folosesc același vocabular, cuvintele au pentru ei alt conținut. Libertate, iubire și fericire înseamnă altceva. Nu înțeleg încă prea bine ce, dar îmi dau seama că fericirea pentru ei nu e rezultanta unui șir de plăceri. Greșeala pe care o face fiecare dintre noi – cel puțin așa au căutat să-mi explice – este că se gândește prea mult la micile lui înfrângeri, la dorințele lui personale și prea puțin la acest miracol care e viața, la obligația pe care o avem față de ea, obligația de a o face mai frumoasă, mai bună… Fiecare trebuie să poată răspunde: Iată pentru ce am trăit! fără să roșească. În ce mă privește, când apune soarele mă gândesc: A mai

trecut o zi. Încă o zi în care n-am făcut nimic. Iar când răsare soarele, nu știu încotro să apuc, pe ce drum trebuie să merg, unde vreau să ajung. Eram sigură că fericirea există undeva, dincolo de zidurile casei noastre. Că într-o zi voi pune mâna pe ea, așa cum pui mâna pe-o ceașcă sau pe scoarța unui copac. Că dragostea este supremul miracol…

— Vorbe, Mirona, vorbe! Când ți-e frig, ți-e frig, și când ți-e foame, puțin îți pasă de acest miracol care e viața. Îți vine să înjuri, să scuipi și să te spânzuri.

Giuliei îi curgeau pe obraji lacrimi mari, grele, ca niște pietricele de sticlă. Dar fața îi rămânea senină, luminoasă.

— Spune, Giulia, de ce e bărbatul tău „un monstru”? Nu există nicio punte, nicio posibilitate de înțelegere între voi?

— O, dac-ai ști, Mirona, dac-ai ști… Tocmai aici am vrut să ajung. Tot ce ți-am povestit a fost o introducere, ca să înțelegi mai bine… Și aprinzându-și o țigară: După celebrarea cununiei, în cerc foarte restrâns, soțul meu și-a luat rămas bun de la mine și, foarte politicos, mi-a spus: „Pe mâine, draga mea”. Mărturisesc, am fost puțin dezamăgită. Dar, cu obiceiul pe care-l avem să literaturizăm, m-am gândit că vrea să mă cucerească mai întâi, să mă atragă sufletește, să mă facă să viu într-o zi spre el, de bunăvoie. Și asta m-a emoționat. În zilele următoare, aproape că nu l-am văzut. Era mereu foarte ocupat. Apoi am primit o cutie de la o casă de mode din Paris. Nu dintre cele cunoscute. Înăuntru, două perechi de ciorapi negri, nu prea subțiri și foarte lucioși, pantofi de antilopă cu funde și tocuri excesiv de înalte, o pălărie mică cu voaletă deasă, o vulpe neagră și o rochie neagră de *crèpe-satin* lucios, lenjerie de dantelă neagră cu trandafirași roz, o cutie de pudră cu un miros strident, o sticluță de parfum vulgar, un vaporizator. Tot acest negru și calitatea proastă

m-au impresionat neplăcut. Totuși, mi-am spus: „Nu se pricepe, și nu sunt obligată să le folosesc. E prea ocupat ca să-și dea seama cum mă îmbrac…” Dar când i-am mulțumit, ochii i-au scăpărat și mi-a spus că i-ar face plăcere să vin la el în birou îmbrăcată cu tot ce am găsit în cutie, că m-așteaptă la ora cinci. Mă privea atât de insinuant, încât am încercat un sentiment de teamă, și ca să-mi dau curaj mi-am spus: „Dacă a comandat cutia aceea, dacă a dat bani, vrea să mă vadă gătită, e natural”. Deodată, mi-a luat mâna, mi-a strâns-o, și, cu ochii înfipți într-ai mei, m-a întrebat în șoaptă: „Ți-a plăcut vaporizatorul? Te rog să te parfumezi… Neapărat… Te aștept în birou.”

Mă întrebam dacă nu cumva băuse prea mult, dacă n-ar fi mai bine să nu mă duc. Prea îi sticleau ochii. Totuși, am început să mă gătesc cu tot ce era în cutie. Când m-am privit în oglindă, mi-a venit să râd; parcă eram deghizată. Ciorapii îmi produceau mâncărime. Prea erau negri, prea lucioși. Și nu eram obișnuită să port tocuri atât de înalte. Rău nu-mi stătea nici pălăria cu voaletă, nici vulpea. Dar nu mai eram eu, ci o femeie fatală, din filmele demodate. Ieșind pe ușă, mi-am adus aminte de vaporizator și m-am întors, m-am parfumat. Când am intrat în birou, soțul meu a venit spre mine grăbit, emoționat și mi-a zâmbit curtenitor. „Ai întârziat, mi-a spus, ești o cochetă. Știi că-mi placi?” Mi-a sărutat mâna, mi-a reținut-o și mi-a arătat fotoliul din fața biroului. Apoi, răzgândindu-se, m-a rugat să trec pe canapea. El a rămas în picioare și a început să mă examineze și să-mi dea sfaturi: „Pune picior peste picior. De ce-ți tragi rochia? Ai genunchi frumoși. Genunchi rotunzi, plinuți…”

Nu înțelegeam de ce-mi dă Giulia toate amănuntele astea dezgustătoare. Mi-era silă. Abia scăpasem de confidențele familiei Dolin.

— Mirona, adu-ți aminte de scenele din filmele americane, în care directorul de varieteu angajează

actrițe. Ei bine, așa mă măsura, mă cântărea soțul meu, potrivindu-și ochelarii, umezindu-și buzele, mângâindu-și mustața. Apoi a venit lângă mine și a început să-mi umble cu degetele pe picioare. „Îmi plac ciorapii, mi-a spus, îți strâng bine gambele.” Și, spre uluirea mea, m-a întrebat: „Cum te cheamă?” Îmi pierise graiul, dar el dădea ochii peste cap, visător. „O să-ți spun Dolly, îți place?” Am vrut să strig, dar, ca într-un coșmar, simțeam că niciun sunet nu-mi va ieși din gâtlej, că am amuțit. Am vrut să mă ridic, dar el, cu o energie, cu o insistență neașteptată, m-a ținut pe loc. Cu o mână îmi strângea brațul, îi simțeam verigheta rece, cu cealaltă îmi mângâia picioarele. „Ce vrei să-ți cumpăr? mă întreba. O să capeți un cadou ori de câte ori ai să vii îmbrăcată așa. Și mai multă pudră, Dolly, ne-am înțeles? Și mai parfumată! O să-ți iau o voaletă mai deasă. Să-ți văd numai gura. Picioarele și gura. Îți plac banii, Dolly? Îți plac, nu-i așa? Așa sunteți toate… Vă plac banii. O să-ți dau bani de câte ori ai să vii la mine, aici, o să te cumpăr, oricât de scumpă ai să fii.”

— Giulia, taci! Te rog, taci!

Fără să știu de ce, m-am repezit să deschid fereastra, deși era deschisă… Fumul care se ridica dintr-un muc de țigară zvârlit în scrumieră era singura realitate de care mă legam ca să mă încredințez că nu visez. Ce legătură aveau toate astea cu tenebrele casei bătrânei Cațian? De ce mă gândeam la scrisoarea străbunicului Miron către Fana și de ce mi se părea că acum aș putea s-o reconstitui… Voiam să ies în stradă, să umblu mult, să mă dezmeticesc, aerul curat să mă împrospăteze, și totuși o curiozitate bolnavă mă țintuia pe loc și mă îndemna să ascult mai departe.

— Mi-am dat seama că sunt în mâinile lui, continuă Giulia vorbind mai rar. Nu știu dacă ți l-am descris. Capul mare, picioare scurte și mici, pielea lăptoasă, ochii ca oțelul de reci și de vineți, tuns chilug, așa că nu mai știi dacă e chel sau tuns,

blond sau alb. Nasul lung, subțire, o mustață mică, buze subțiri, mâini mici, foarte albe, transparente. De o extremă eleganță, o ridicolă eleganță. O voce hotărâtă, care ordonă, care impune. Nu mă lua în brațe decât în birou, îmbrăcată, pe canapea… Ceea ce mă îngrozea și mă exaspera erau niște umbre care se mișcau la fereastră. Exista o scară din dos, care avea o fereastră spre curtea de lumină și spre birou. Crispată, îmi concentram privirea într-acolo, iar el îmi șoptea: „Dacă ne-ar vedea cineva, ce-ar fi? *Ça nous coûte si peu*, *et ça leur fait tant de plaisir*![24] N-ai vreo prietenă care ar vrea să vină aici cu tine? Îi voi face un cadou. O brățară, o broșă…”

— Taci, Giulia, te rog! Isprăvește!

— Totuși, vrei să fii scriitoare, Mirona… De ce ți-e frică de viață?…

— Asta nu e viață, Giulia, astea sunt canalele prin care se scurg lăturile ei.

— Poate. Dar noi în lăturile astea trăim. Nu-ți cunosc viața. Iartă-mă. Nu știu cum e la voi, dar aici totul se cumpără și totul se vinde. Bărbatul meu îmi dădea bani numai când veneam la el în birou, îmbrăcată în negru, și atunci sume mici, ca să am nevoie să-l vizitez mai des. La Davos se face sport; aveam nevoie de un costum de schi, de bocanci, de un pulover. Bărbatul meu îmi cumpăra numai voalete, ciorapi, pantofi cu tocuri înalte. În loc de schiuri, un lănțișor de aur, să-l port la gleznă. Face mici chefuri intime cu vizitatorii în trecere prin sanatoriu. Mă îndeamnă să beau și-i place să urmărească pe chipurile bărbaților dorința pe care o suscit. Atunci mă cheamă la el în birou… Într-o seară, am refuzat să mă duc. M-am furișat pe terasă. Un bărbat privea munții. M-a întrebat de când sunt în sanatoriu. Nu știu de ce am simțit nevoia să-i spun: „Nu sunt bolnavă. Mi s-a întâmplat o nenorocire mai mare… M-am măritat”. „Sunteți în călătorie de nuntă?” „Nu, sunt soția directorului acestui sanatoriu.” În clipa aceea

apăru soțul meu… „Giulia, mi se pare că ai stat destul pe terasă. E frig…” „Nu e frig, ți se pare.” „Aici, în sanatoriu, când mi se pare mie că cineva e bolnav, e bolnav… Și când mi se pare că moare, moare…”

Și în timp ce continua să-mi răsucească mâna, să mi-o strângă ca un clește, se înclină în fața străinului și mă luă cu el. În biroul lui, a închis ușa calm, și mi-a tras o palmă, apoi, sălbatic, m-a trântit pe canapea. Luminile erau toate aprinse; prin fereastră, mi se părea că străinul acela privește… „Ți-e frică să nu ne vadă… Am să-l aduc eu să vadă”, gâfâia bărbatul meu.

— Nu înțeleg, Giulia, de ce înduri toate astea? De ce nu fugi? În sfârșit, cum poți să te întorci acolo? Nu trebuie…

— Tocmai asta am vrut să aud. Îmi dau seama de cruzimea fiecărui cuvânt, de mocirla pe care am îndrăznit să ți-o arăt, dar n-aveam cui să-i vorbesc și nu mai puteam să tac. E mai bine de un an de când tac. Trebuie să înțelegi personajul cu care trăiesc, ca să poți să-mi dai un sfat. Am mințit destul, nu mai pot. Chiar și aici, de când am venit, mint într-una. Adevărul e că am fugit de acolo și nu mai vreau să mă întorc. Și Giulia izbucni într-un hohot de plâns. Iată mirajul după care am alergat, iată castelul fermecat pe care l-am căutat. Era din cărți de joc…

Cărțile de joc erau acum la pământ.

— Totuși, Giulia, trebuie să existe un colț de lume în care viața e frumoasă. Fericirea trebuie să existe. Sau poate e nevoie de un potop, de un cutremur, de niște mâini uriașe care să zgâlțâie globul, și totul să înceapă din nou…

Mi se părea că am găsit sfârșitul romanului.

Le vedeam pe bătrâna Cațian, pe mama și mătușile mele, pe sărmana Lavinia fugind care-ncotro, căutând să salveze ce se mai putea, dar luând, ca de obicei când oamenii își pierd capul, tot ce e mai nefolositor: instrumentul de înfundat

sticle de bulion, fierul de frezat, cuțitele de pește, un binoclu, roșul de buze. Singura care deschide ferestrele larg și ochii mari ca să privească prăpădul e Mirona. Numai ea va dori să culeagă și ultimele aspecte de viață în speranța că, cine știe, dacă nu se năruie lumea, va putea să le folosească în cartea ei.

— Giulia, acum văd, acum știu cum se va termina romanul meu. Un cutremur… Pământul va pârâi din încheieturi…

În clipa aceea ne-am pomenit cu Jacquot. Ce curios că nu i-am auzit pașii!

— Credeam că Gian e aici, începu cu totul firesc. În camera lui se vede că a fost mare zaiafet. Unul sforăie, altul varsă. El, nicăieri! Dar, mai întâi, bună dimineața! Am găsit ușa deschisă. Și acolo, și aici. De obicei o uitați descuiată numai când plecați de acasă.

— Ce faci, Jacquot, bătrânule! Jacquot? Jacquot! repeta Giulia, cu vocea înecată, și-l săruta pe amândoi obrajii.

— Sunt neras, dar îmi pare bine că am picat la timp ca să împiedic un cataclism. Un cutremur.

— Pentru sfârșitul romanului meu văd foarte bine un fenomen cosmic, un cutremur…

— De ce nu o revoluție, Mirona? O simplă revoluție.

Ochii lui albaștri parcă aduceau tot seninul lumii în casă.

— Și Revoluția Franceză ce a schimbat? întrebă Giulia.

— Revoluție burgheză. N-a mers până la capăt. S-a oprit la mijlocul drumului, a acceptat compromisul. Și așezându-se pe marginea mesei: Nu întâmplător… Degeaba surâzi, Mirona, de câte ori auzi „nu întâmplător”. Ei bine, nu întâmplător te gândești că-i nevoie de un cutremur. Îți dai seama că trebuie să se schimbe ceva radical, și asta e bine. Așa nu se mai poate. Munca a milioane de oameni nu poate fi culeasă și stoarsă de câteva

mâini hrăpărețe. Muncitorii de azi nu mai sunt sclavii care au ridicat piramide pentru faraoni și au tras la galere, sunt oameni conștienți de forța lor, solidari prin efortul lor comun, prin truda lor, prin nevoile și aspirațiile lor.

Jacquot se plimba prin odaie și privea peste capetele noastre de parcă vorbea la un miting.

— Nu cărăm după noi nicio ciozvârtă din vițelul de aur. Nu avem de aruncat peste bord decât sărăcia. Nu moștenim nimic și n-avem altă avere decât brațele noastre. Dacă le încrucișăm, nu mai mișcă niciun tren, nu se mai aprinde lumina, nu mai curge apa, se opresc în drum scrisorile de amor…

— Jacquot, de ce nu mă iei la uzină la Caudron?

— Vrei să-i vezi pe muncitori de aproape, Mirona?

Și Jacquot râse, zgomotos, sănătos, cum avea obiceiul.

— Crezi că sunt expuși acolo ca manechinele în Muzeul Grévin? Dacă vrei să-i vezi, uită-te la mine. Dacă vrei cu adevărat să-i cunoști, îți găsesc poate o îndeletnicire acolo. Cum i-am găsit și Giuliei altădată… Numai să nu dai bir cu fugiții. Ia spune, Giulia, unde ai zburat și cum e în colivie? Ce ți-a venit să te închizi într-un sanatoriu? Aș fi înțeles dacă ai fi fost medic, soră de caritate sau dacă ai fi avut nevoie să culegi material de roman, ca Mirona, dar așa, numai ca să devii, doamna doctor”… Vezi, că dacă divorțezi îți pierzi „doctoratul”.

Nu știam cum să-l opresc. Giulia avea pleoapele roșii, ochii uscați, era palidă, obosită, ca după o noapte albă.

— Dar ce-i cu voi, n-ați dormit? Totuși, n-aveți aerul să fi luat parte la sindrofia de jos… V-ați făcut confidențe? Mirona e ca un fluture: strânge polenul de pe orișice floare. Și tu, Giulia, trebuie să fii un caz interesant, o floare rară. Dar și eu sunt curios… Când am auzit că ai rămas acolo, mi s-a

părut original. Oamenii intră în spitale, în sanatorii, ca să se vindece, și sunt bucuroși să scape, să plece, să reintre în viața normală. Tu ai intrat sănătoasă și, cum s-ar zice, te-ai legat la cap fără să te doară. Înțeleg să-ți iei o traistă în spinare, să pui înăuntru un codru de pâine și să te cațări pe munți. O pată albă într-o poiană însorită, un sanatoriu, hai până acolo, îl vizităm și plecăm mai departe. Dar să rămânem?… Ce perversitate!… Nicio pasăre nu intră de bunăvoie în colivie, niciun animal nu intră de bunăvoie în cușcă, dar încă un om să-și caute singur gratiile! E contra naturii…

Simțeam nevoia s-o apăr pe Giulia.

— Jacquot, ești într-o vervă demnă de un mare miting. Viața e mai complexă totuși…

— Jacquot are dreptate, suspină Giulia, aprinzând de la mucul țigării altă țigară.

— Resemnarea e și ea specific burgheză. Lisandra era făcută din alt aluat.

— De când am venit, aud mereu Lisandra. La urma urmei, dacă nu era îndrăgostită de Octav, crezi că pleca? întrebă Giulia.

— Nu știu dacă a înțeles de la început că apărând Spania împotriva fasciștilor își apără propria ei țară, propriul ei cămin. Dar, odată acolo, ce extraordinară școală a patriotismului și a eticii, ce lecție a solidarității!

— Și dacă aș vrea să plec și eu?

Giulia rosti atât de repede și de firesc aceste cuvinte, încât Jacquot se opri din mers și o privi drept în față.

— Spune, Jacquot m-ai ajuta? Am auzit că e nevoie de șoferi, eu conduc bine mașina. Ai spus singur că n-are importanță din ce motive pleci… Voi îi utilă, asta ajunge, pe cât înțeleg. Vrei să mă ajuți? Am auzit că ai ajutat și pe alții.

Jacquot rămase descumpănit o clipă. Voia parcă să câștige timp înainte de a răspunde.

— Înseamnă că lucrurile nu prea merg în colivie, Giulia.

— Acolo nu mă mai întorc, Jacquot e tot ce pot să-ți spun. Fără alte explicații.

— Și romanciera ți-a dat această soluție romantică? Văd că e inspirată. Pentru sfârșitul romanului a născocit un cutremur.

Și, poate pentru a ocoli răspunsul pe care-l aștepta Giulia, mi se adresă mie:

— A fost un cutremur celebru la San Francisco, micuța mea Mirona, și cred că-ți dai seama că n-a folosit la nimic. Dar a fost un alt cutremur, în octombrie 1917, care a zguduit lumea. Oamenii cu mâinile lor au zguduit pământul. L-au răscolit până în temelie, pentru pace și pâine, pentru dreptate. Dar nu ca să vă spun toate astea am venit aici la cinci dimineața. Vă cer iertare, clasicul *de cinq à sept* e după amiază, știu. Dar eu am pornit cu altele. Am nevoie de o mașină de scris, de două, trei dacă se poate. Chiar vechituri; le pun eu la punct. Am organizat un important serviciu de poștă. Voluntarii trebuie să indice o adresă unde să poată primi corespondența. Altminteri, numai faptul că rudele expediază scrisori în Spania și primesc scrisori de acolo e destul ca să fie persecutate și chiar arestate în așa-zisele „țări democrate”. Voi sunteți prieteni cu Roger Dolin. Pentru el nu-i mare lucru să mai facă rost de o mașină de scris și chiar de mai multe. Giulia, tu cunoști câteva limbi și ne-ai putea fi de folos dacă vrei.

— La sanatoriu la Davos am învățat să fac injecții, pansamente… Și să conduc mașina. Știu că e nevoie de șoferi. Am auzit la radio: *Los choferes*, *los choferes*, și m-am gândit: E nevoie de șoferi, de brancardieri. Nu țin la viață, Jacquot.

— Mulți au vorbit ca tine. Dar azi, când îi transportă pe răniți printre măslini, prin pădurici, printre gloanțe, când îi poartă în spate și se luptă cu moartea, înțeleg ce preț are viața.

•

Puțin după plecarea lui Jacquot, Gian apăru cu o telegramă în mână și i-o întinse Giuliei.

— Citește!

— *Tatăl vostru a înnebunit. Vrea să divorțeze. Vino urgent. Fany*. Ei, ce ziceți, după douăzeci de ani! Nu sunt adorabili, porumbeii?

— De unde știe că Giulia e aici?

— Habar n-are. Dar, fie că mi se adresează mie, fie Giuliei, întrebuințează pluralul: tatăl *vostru*, din cauza *voastră*, nerecunoștința *voastră*, *voi* sunteți de vină. Totuși, vezi, mă cheamă numai pe mine: „Vino urgent”.

Giulia nu părea tulburată de conținutul telegramei.

— Nu-i prima dată că „divorțează”.

— Unde ai fost, Gian? Te-a căutat Jacquot.

— Le-am condus pe gemene până acasă. Locuiesc la dracu-n praznic. Pe Marele-eunuc nu l-am putut urni. Doarme și acum. Pictorița a băut până a apucat-o o criză de ficat. Nu-i prieste băutura. Roger s-a dat la mine și l-am plesnit. Ce voia Jacquot?

— Are nevoie de o mașină de scris. Dacă îi putem procura două, trei, cu atât mai bine.

— Pentru Roger e un fleac, spuse Giulia. Totuși, dacă citește *Action française*[25], înțeleg în ce ape se scaldă.

— Se scaldă în toate apele, și ca să-i facă o figură bătrânului rechin, e în stare de orice. Dar ce-i, Giulia, ce-i cu voi? Nu arătați prea strălucit. Credeam că o să vă amuze telegrama. Nu știu dacă-ți dai seama, Mirona, de hazul acestui text: „Tatăl vostru a înnebunit. Vrea să divorțeze”.

— Câți ani are Fany? am întrebat, nu pentru întâia dată.

— Mulți, dar nu-i poartă pe toți deodată…

•

Giulia și Gian au plecat la Monaco.

„Să-i spui lui Jacquot, m-a rugat Giulia cu o emoție care o împiedica să vorbească, să-i spui că

în câteva zile mă întorc. Apoi, când trenul se puse în mișcare: să știi că Gian te iubește.”

Nu pot să uit strângerea de mână, intensitatea privirii lui Gian, o privire care ar fi putut să clatine munții, tremurul ușor al buzelor, așteptând o încurajare.

În liniștea nopților, aud ca un ecou îndepărtat: „Să știi că Gian te iubește…”

Și totuși, nu pot să cred că am luat într-un timp atât de scurt locul Lisandrei, și în ce mă privește, undeva în străfunduri mai stăruie nădejdea absurdă că firul rupt la Veneția se mai poate înnoda…

•

În sfârșit, după multă așteptare, o scrisoare:

> *Mirona dragă, acasă după cum era de așteptat, atmosfera e irespirabilă. De divorț nu se mai vorbește, dar ghearele sunt tot timpul afară din teacă.* «*Tinerii*» *miaună, mârâie; la bază, tot gelozia. Poți să-ți închipui, la vârsta lor!... Căci dacă nu știu câți ani are Fany, tata va împlini 50 în curând.*
>
> *Dacă am zăbovit atât e fiindcă am vrut să mă adun pentru o lungă scrisoare. Dar prefer să-ți vorbesc de vive voix*[26]*. Îmi lipsești, Mirona. N-ai vrea, să faci o săritură până aici? Prezența ta ar fi poate o destindere pentru toți, iar mie mi-e necesară ca aerul și apa. Ce zici, te lasă Ștefan?*

Era o glumă obișnuită între noi. De câte ori venea să mă ia la un spectacol sau la o plimbare, Gian mă tachina: „Ce e, Mirona, de ce șovăi, nu te lasă Ștefan?” Iar eu răspundeam: „Cred că Ștefan îmi dă voie, dar ce facem cu Lis?”

•

Azi după ce mi-am luat niște solduri de la Lanvin – o țesătură de in în culoare naturală,

lucrată cu arabescuri bleu-pal și negru, și un *jersey* de lână pe același fond de nisip cu romburi *corail* – l-am întâlnit pe Jacquot. Nu mi-aș fi închipuit niciodată că tocmai el îmi va da adresa unei croitorese. Ba chiar va accepta să mă conducă.

— E o refugiată din Germania. Să stai de vorbă cu ea, Mirona, să pipăi o rană adevărată. Și sunt azi milioane de răni…

Plouase. Cerul curat era împodobit de un curcubeu imens.

Pe o stradelă îngustă, murdară, o femeie grasă, în fața unei barăci de legume și fructe, cu obrazul congestionat, striga:

— Ei, *madame*, ai uitat să mă întrebi, dacă m-am culcat cu bărbatul meu în noaptea asta! Apoi către noi, arătând-o cu degetul: O vedeți, aia măruntă, plinuță, cu tocuri înalte, aia cu pălăria cu pană, care își leagănă șoldurile? M-a întrebat cât costă kilogramul de cireșe, de sparanghel, salata, și după ce i-am răspuns frumos la toate întrebările, m-a întrebat de o croitoreasă și a plecat fără să cumpere nimic. *Sales bourgeois*![427] Mai rămânea să mă întrebe dacă m-am culcat cu bărbatul meu…

— Și de fapt, cum a fost? zâmbi Jacquot.

— Perfect.

— Las', c-o ajungem din urmă și-i spunem noi, o liniști Jacquot.

— *Sales bourgeois*… mârâi femeia.

După alți câțiva pași, am intrat într-un bistrou din colțul străzii și am trecut printr-o sală unde jucau biliard doi tineri fără haină, cu mânecile suflecate. O fată brună, cu bluză galbenă și fustă strâmtă neagră, cu părul tuns băiețește, foarte fardată, căsca urmărind loviturile. Am trecut printr-o ușă și am dat de o scară cu miros de pivniță și mucegai. De acolo am ieșit într-o curte mizeră, cu lăzi de gunoi în descompunere. Mi-am pus batista la gură, mi-am astupat nasul. Pe o sală îngustă, cu o mașină de gătit, o femeie însărcinată

stătea de vorbă cu o fetiță de vreo șase ani, care, deși foarte slabă, ținea în brațe un copil.

— Băiatul e al meu, spuse femeia, cu adâncă tristețe. Nu știu ce să-i mai fac să-i treacă eczema. La început i-a ieșit o bubă cât un bob de mazăre. Nu știu cum de s-a întins, că i-a căzut părul. Fetița e a unei vecine…

— Mama e dansatoare, și arătându-ne picioarele slabe ca niște bețe; și eu știu să dansez.

Spre mirarea mea, în ușa care se deschise apăru pana pălăriei pe care ne-o arătase precupeața de fructe. Cucoana aceea plinuță, cu spatele la noi, vorbea ascuțit:

— Auzi, nu mai ai voie nici să întrebi cât costă un kilogram de mere. Doar n-o să mă car tocmai de aici cu zarzavaturi și fructe. Am vrut numai să văd dacă-i mai ieftin ca în centru. La revedere, *madame* Hölden! Ce păcat că n-ai telefon! La revedere!

Camera în care am intrat avea un luminator. Ușa, cu oglindă, a unui dulap era astfel așezată, ca lumina să cadă pe ea. O canapea cu un picior rupt și droturi umflate rămânea, ca și garderobul căruia îi lipsea ușa, în umbră. Mai erau vreo două scaune de lemn, din acelea de bucătărie, și un fotoliu din care ieșeau paiele. Mi-era inima strânsă și-mi era rușine de pachetul pe care scria cu un fel de indecență „Lanvin”.

Doamna Hölden îmi surâdea blând. Parcă voia să-mi dea curaj. Avea o figură osoasă. Adânciturile sub pomeți făcuseră poate altădată farmecul acestui chip; acum scobitura din dreapta și cea din stânga voiau parcă să se întâlnească. Fruntea excesiv de largă, tăietura ochilor căprui o făceau să semene cu o fotografie a celebrei Marie Curie.

— Aveți nevoie de rochii chiar săptămâna asta? m-a întrebat.

Era atât de trist glasul ei, încât am spus stânjenită:

— Numai dacă se poate. Nici nu știu dacă plec. Nu sunt hotărâtă.

— Totul depinde de reușita acestor rochii, de forța lor de seducție, zâmbi Jacquot ironic.

Și îmi explică de unde să iau la plecare metroul.

— Vi le croiesc chiar acum, spuse doamna Hölden, cred că știu ce vi se potrivește. Am să vă arăt câteva schițe. Numai dacă vreți să rămâneți aici până vi le croiesc și vă fac prima probă.

Jacquot își luă rămas bun…

•

N-am mai plecat la Monaco. Banii pe care îi așteptam de acasă nu mi-au sosit. Scrisorile lui Gian continuau să fie pline de reticențe. Părea copleșit de necazuri. „Soțul Giuliei a trimis un ultimatum: sau se întoarce imediat sau divorțează. Colac peste pupăză, tata are ceva la inimă. Nimic grav deocamdată, dar medicii i-au interzis să fumeze și e foarte nervos…”

Într-o altă scrisoare, Gian mă anunța că Giulia, care se împrietenise cu un grup de tineri fugiți din Italia fascistă, a plecat într-o plimbare mai lungă pe mare cu un iaht. „Probabil că vor încerca să ajungă în Spania. Tata e supărat cum nu l-am văzut niciodată. Fany pregătește valizele. Convingerea ei e că în orice împrejurare (nu numai în dragoste) cea mai bună soluție e fuga. Avem o cabană în munți, unde ne ducem de obicei vara, la Casita Couloubroux. Tatei i-ar face bine să plecăm, și nu pot să-l las. Altfel, m-aș întoarce numaidecât, Mi-e dor de tine, *horriblement* «dor».”

Septembrie, *1937*

E târziu? Abia zece…

„E târziu, zece ceasuri, hai copii la culcare”, spunea tanti Marie când pendula bătea de trei ori cucu, de zece ori pitpalac. În fiecare seară, de îndată ce ultimul pitpalac înceta, auzeam aceleași cuvinte… „E târziu, zece ceasuri…”

Formula era a bătrânei Cațian, ca și pendula care împarte timpul, ca și casa cu tot ce-i aparține, cu sunetele ei care transmit spaime, fiori, ca și mirosul de naftalină, gutui, levănțică, mere uscate și mucegai. Se aude foșnetul ziarului. Tata îl împăturește. Iglițele Neneii sunt lăsate să cadă în cutia de metal, romanul de Maupassant se închide, după ce mama i-a pus semnul de carte – lucrat în gobelin, cu margini și franjuri de piele vișinie. Gesturile sunt toate puțin obosite, fiecare știe că mai are un răgaz de un sfert de oră și cu toți se gândesc: „Unde e Mirona acum? Cine știe ce viață destrăbălată duce…” Dar fiecare imaginează altfel, și nu fără invidie, viața mea desfrânată.

După ani în care închipuirea, curiozitatea și poate invidia se suceau în jurul acelui personaj legendar care a devenit Fana, iată-mă luându-i locul. „Unde-i Mirona acum?” Pendula răspunde: Pitpalac! A mai trecut un sfert de oră… Ultimul… Căci chiar dacă cineva s-a ridicat mai înainte, așteaptă, căutându-și de lucru, această ultimă bătaie a pendulei: pitpalac… Sufrageria e părăsită de toată lumea. Pentru familia mea, a mai trecut o zi. Pentru mine începe o noapte în care voi scrie până în zori…

•

Vești de acasă. Scrisoarea e de la Mitzi. În sfârșit s-a spart buba. Mătușile mele au aflat că nu locuiesc la *madame* Janine, ci „într-o mansardă nenorocită”, și că îmi fac de cap cu niște „haimanale”; fata lui Drăgan (Marta), un dansator mexican (Gian seamănă destul de bine cu un astfel de personaj), niște nespălați care fac politică (despre asta oricine poate fi bănuit, și mai ales Jacquot), niște dansatoare negrese (gemenele din Réunion sunt la fel de oacheșe și nostime ca Joséphine Backer). Mama e supărată că nu am luat lecții de pian, iar bătrâna mă amenință că mă dezmoștenește dacă nu mă întorc până la Anul nou.

•

Singurul refugiu sunt caietele mele. Dar pereții devin parcă din zi în zi mai subțiri. Tudor – Marele-eunuc – și prietenii lui ascultă toată noaptea posturile de radio. Aș vrea să scriu despre flori, despre stele, despre vacanțele petrecute la Râșnov, rătăcirile mele pe potecile munților când eram copil, la Sinaia, și aș vrea să reiau capitolul Fana. Dar în liniștea nopții aud: „Brigada XI-a a respins între Quijorna și Brunete, opt atacuri". În zorii zilei aud: „Fasciștii reocupă Brunete…" Mi se pare că văd miriștile arzând, pleoapele îmi ard, exploziile mă asurzesc și în vâlvătăi uriașe apar când Lisandra, când Octav, când Giulia…

Drama Heddei Hölden nu mă lasă să dorm. Refugiată din Germania. Soțul ei a fost ridicat într-o noapte și dus într-un lagăr. Apoi au fost închiși ea și băiețelul lor, Kurt, fiindcă au încercat să-i trimită o valiză cu lucruri de schimb. Acolo au luat legătura cu un grup care se pregătea să evadeze… Moartea lui Kurt a fost un ghinion." Copilul a alunecat de pe frânghie de la o înălțime mică și s-a lovit la frunte. O lovitură nenorocită. Când l-a ridicat în brațe, nu și-a dat seama. E adevărat că i s-a părut foarte greu, dar poate fiindcă ea era foarte slăbită. Și apoi, băiețelul era mare pentru cei nouă ani ai lui. Era fericită că n-a țipat când a căzut și că luna se ascunsese în nori. A început să fugă cu copilul în brațe, luna îi urmărea printre nori, se ținea după ei, parcă voia să-i prindă. Mai târziu și-a dat seama că nu bătea inima copilului, ci a ei, numai a ei… Despre clipa când a descoperit că băiatul era mort nu vorbește. Șase luni a stat internată într-un sanatoriu în Belgia.

•

Pe prima pagină a unui caiet din '38 găsesc foarte sumar descris revelionul.

•

Picnicul era organizat în atelierul Martei, în mansarda casei Dolin. Un panou reprezenta *Târgul*

de fete de pe muntele Găina. Altul: *Căluşei la târgul Moşilor*. Marele succes al serii au fost sarmalele Martei și o mămăligă răsturnată – ca la țară – pe o masă rotundă și scundă. Eu n-am reușit să pregătesc decât niște ochiuri românești. Gian, italian după mamă, a adus macaroane într-un cazan și pretindea că poate să le prepare în treizeci de feluri. Era un picnic internațional, și costumele trebuiau să sugereze colțul de lume de unde venea fiecare. Locurile în jurul mesei au fost trase la sorți și bănuiesc că Violine a măsluit biletele ca să-l aibă pe Gian lângă ea. Se apropia miezul nopții și mă plictiseam lângă un frumos turban de maharadjah, când Gian, cu ochii pe tavan, strigă:

— Cutremur!

Cât ai clipi, maharadjahul dispăru, și Gian se afla lângă mine. Violine, care înțelesese farsa, își aruncă boneta frigiană, vrând să-l lovească pe Gian, dar nimeri în tortul de frișcă, pe care tocmai îl aducea un tânăr american, costumat în Charlot. Așa începu Anul nou și povestea de dragoste dintre mine și Gian.

• CAPITOLUL VI • ÎN CĂUTAREA FANEI

August, 1938

Traversam Franța în compartimentul de a treia. Alături de mine – o învățătoare cu soțul ei, tot din învățământ, pensionar.

— Căldura nisipului îi face bine… Din cauza reumatismelor căpătate în tranșee… are nevoie de soare și plajă.

Capul bărbatului moțăia pe umărul ei. Îl mângâia: *Mon petit*… „Copilul meu”… Apoi îl întreba cu vocea alintată, arătându-i o salcie:

— Ce-i asta?

El tăcea. Moțăia.

— *Mais allons réponds*, *mon cher*. *C'est un saule n'est-ce pas*, *saule-parasol. Allons répète*: *saule-parasol*[28]. Iar către mine: E încăpățânat, e tăcut. De când s-a întors din război, e rău.

Vorbea așa ca și când războiul ar fi fost ieri, și nu cu douăzeci de ani în urmă. Apoi, neașteptat:

— Dumneata crezi într-un al doilea război? Eu nu cred. Cine-și va mai lăsa copilul să plece?… Bărbatul e și el un copil. Cine mai poate dori un război?

Femeia mângâia capul încărunțit al soțului ei, fruntea lui zbârcită. Omul moțăia. Și răsfățându-l mereu cu o tandrețe maternă:

— Eu pe al meu nu-l mai las, nu-l mai las, nu-l mai las…

Mă gândeam la Hedda Hölden, care spera să-și regăsească bărbatul. S-au iubit douăzeci de ani, dar au fost căsătoriți numai zece, fiindcă Georg era pe atunci violonist, iar tatăl ei, mare avocat și om cu principii, pretindea că asta nu e o meserie serioasă. Pentru ca să se poată căsători, Georg, care adora vioara, dar urmase și Dreptul, a intrat în magistratură.

Mama lui Georg era o cunoscută pianistă. Dădea concerte. Într-o bună zi, fără nicio explicație, s-a retras. Totuși, în urma unor mari stăruințe, a acceptat să cânte la o serbare cu scop filantropic. Pe scenă a fost huiduită. Se aflase că nu e ariană. Curând, prin legăturile ce le avea, a reușit să plece în Elveția. Câteva luni mai târziu, a urmat-o soțul ei, Georg. Hedda și micul Kurt au rămas la Berlin. Într-o zi l-au dat afară din școală pe Kurt. Băiatul a venit acasă, cu năsucul roșu. Tremura tot. „Mamă, e adevărat că am o optime de sânge nearian? Ce înseamnă «sânge nearian»?"

Hedda Hölden povestea croind materialul, însăilând rochia, fără o lacrimă.

De ce îmi aminteam, după atâta timp, cum stăteam cocoțată acolo pe masă, cu rochia aceea care se desfăcea pe coapse, ca niște evantaie

alăturate, ca niște cozi de păun, și mă învârteam în fața oglinzii prostește, ca o păpușă cu arcul întors? „E poate neobișnuit procedeul, spunea Hedda Hölden. Îl am de la croitoreasa mea din Bonn. I se părea umilitor să stea în genunchi să potrivească lungimea. Clientele ei se urcau pe masă. Mie nu mi se pare umilitor dar cred că-i un sistem foarte bun ca să iasă tivul egal."

Trenul fugea, gonea, gâfâia. Eu mă vedeam și acum în oglindă, singură în mijlocul acelei mizerii, cocoțată pe masă, cu brațele goale, îndepărtate, cu rochia umflată ca un abajur. O uitasem pe învățătoare.

— Nu e numai reumatismul, a fost și gazat. A avut un șoc nervos. Dar alții n-au mai venit deloc. Eu am avut noroc, al meu e aici… Spune-mi, te rog, cine mai vrea război? Și de ce? Cine are interes? Uite ce măcel e în Spania… Dumneata ce crezi despre neintervenție?

Niciodată nu m-am simțit atât de departe de Ștefan ca în lungul acestei călătorii. Dar și pe Gian îl uitasem. Învățătoarea își purta pe umăr, ca o greutate dragă, epava trecutului război. Hedda Hölden, croitoreasa, avea forța de a trăi fără Kurt, încredințată, că-și va găsi bărbatul și va trebui să-l mângâie de pierderea copilului lor. De ce mă întrebam după atâta vreme despre ce vorbeau atunci, ca două bătrâne, spălătoreasa și fetița vecinei?! Culoarul acela întunecos se prelungea parcă în acest compartiment de tren, și întrebări care mocneau demult cereau deodată răspuns. Cum iubeau aceste femei – învățătoarea, Hedda Hölden, Lisandra – și cum iubeam eu? De ce încurajasem iubirea lui Gian? De când, cum îl iubeam? Din noaptea Anului nou, când ne-am muiat buzele în același pahar de șampanie, ce-a devenit Ștefan? Și de ce acum, când în fața mea strălucea Mediterana topită într-o boare de argint în scânteierile albe ale soarelui, și iahturile albe îți luau ochii, de ce tocmai acum vedeam un șorțuleț

roz agățat într-un cui, o lebădă fără picioare, cioburile unor globuri colorate, o fetiță cu genunchii osoși, un copil cu eczemă pe cap, și iar fața suptă a Heddei Hölden? Poate fiindcă învățătoarea avea aceiași ochi triști. Aceeași față uscată.

— Dacă nemții au anexat Austria, înseamnă că vor un al doilea război…

„Această perfidă politică burgheză, spunea Jacquot, ne duce la un al doilea război.” Și iată, nemții au anexat Austria. Trude va avea de suferit la fel ca Hedda Hölden? Nu… Nu…

— Iar război? mă întreabă învățătoarea în șoaptă, zvonurile astea îi fac rău, îl enervează.

Și privirea i se așterne ocrotitoare asupra bărbatului ei.

Coasta de Azur, marea, ca un imens smaragd, cu lumina ei argintie, sonoră, trece o clipă prin fața mea și dispare. În locul a tot ce mă înconjoară apare strada copilăriei mele și casa dărăpănată din colț, unde, în subsol, locuiește Trude, unde îmi iau rămas bun de la Trude. Și iar stradela sordidă, cu dugheana cu fructe și câțiva pași mai încolo bistroul, o curte soioasă, scări șubrede, cu rampa ruptă. Coasta și marea se luau la întrecere în risipa lor de albastru și verde, în lumina lor de aur, argint și smaragd. Iahturile, ca niște imense lebede, apăreau somptuoase, sugerând o viață de lux fabulos, și se îmbinau curios în mintea mea cu imaginea sărăciei în care o găsisem pe Marta, a mizeriei cartierului în care locuia Hedda Hölden, a nemulțumirii care mocnea în lume. Ochii obosiți, de un calm tomnatic, ai Heddei Hölden. Și privirea neagră, agitată, a învățătoarei parcă îmi cereau socoteală, parcă mă întrebau; „Încotro? Unde te duci?” Și mă împiedicau să fixez culori, sunete, vibrații, să culeg acele schițe care m-ar fi putut ajuta să reconstitui mai târziu, în tihnă, frumusețea unor clipe de care, acum, nu mă puteam bucura.

Învățătoarea, obosită, ațipise, soțul ei avea ochii deschiși. Fiecare dintre ei a văzut din această călătorie alte frânturi de peisaj. Fiecare, pe rând, s-a odihnit. Numai eu eram blestemată parcă să stau la pândă ca o santinelă, în misiunea severă de a vedea tot ce se întâmplă dincolo de fereastră și pe chipul celor dimprejur, în sufletul meu, veșnic nemulțumită.

Mă încăpățânam să țiu ochii mereu deschiși, să nu pierd nimic din tot ce se depăna în fața mea și, cu o sete absurdă, încercam să captez ceea ce se desfășura aproape la fel de mii de ani, fără să înțeleg ceea ce se întâmplă dincolo de priveliște, undeva mai departe și mai adânc. Curioasă să știu ceea ce se schimbă în fiecare clipă, nu eram în stare să prind viața în ceea ce e esențial, în raportul dintre întâmplări, în întrepătrunderea dintre evenimente, în ciocnirea dintre ele, în contradicțiile, în evoluția și dramatismul lor.

Din când în când, învățătoarea mă oprea din goana gândurilor:

— Ați fost la Grasse? Nepotul nostru s-a însurat la Grasse cu nepoata unui fabricant de parfumuri. E rea și zgârcită, dar ce să-i faci?! Au casă la Nisa. Honoré are nevoie de soare. Apoi apropiindu-se, îmi suflă în ureche:

Brodez pentru ea un an întreg, toată noaptea brodez, tot anul, ca să ne țină o lună gratis la mare. Honoré are nevoie de aer. Și arătându-mi un iaht de neobișnuite proporții: Cum fac unii să fie așa de bogați? Din muncă, oricâtă economie ai face, n-ajungi să ai un iaht, nu-i așa? Noi facem atâtea economii! Meaux e un orășel liniștit.

— Meaux?… „Tatăl meu este fiul unui librar din Meaux.” Parcă așa începuse Gian.

— Meaux este o mică localitate lângă Paris, precizează învățătoarea.

De acolo au plecat părinții lui Gian ca să ajungă tocmai în Argentina, la Buenos-Aires, în casa ciudatei Fany. Îmi imaginam o casă învăluită în

iederă și o curte cu grilajul înalt… Fany era văduvă… A trăit la Constantinopole, în Grecia, Italia… Fana, bunica mea, a fugit în lume cu un grec frumos și bogat și nu se știe pe unde a umblat, ce a devenit… Și dacă ar fi una și aceeași, pe lume ce s-ar schimba? Aproape că-mi venea să strig: „Și dacă ar fi una și aceeași, ce importanță ar avea?!”

— Cine se bucură de toată frumusețea asta? suspină învățătoarea. Eu nu fac politică, dar asta nu mă împiedică să mă întreb. Când soțul meu zăcea în tranșee, alții se plimbau pe Coasta de Azur… Câștigau bani, aveau iahturi…

Aș fi vrut să fiu singură în compartiment, singură cu gândurile mele, și totuși nu puteam să nu mă întreb cine erau învățătoarea și soțul ei, *ce brave Honoré*, cum îl numea, mângâindu-l ca pe-un copil. „Vă puneți din când în când întrebări, sunteți în stare chiar de revolte, în discuțiile voastre din tren. Grozav vă place să discutați în tren… Mic-burghez, Mirona, e cineva care duce o viață fără orizont, fără revolte, fără pasiuni, fără ură, fără aspirații, fără luptă… Revoltele voastre – spunea Jacquot – nu se transformă în fapte, ci în văicăreli și nostalgii…”

•

Pe măsură ce călătoria se apropia de sfârșit, nemulțumirile mă prindeau ca într-o plasă. Îmi dădeam seama că din cele două Fane alcătuisem un al treilea personaj, singurul pentru mine autentic și atât de împodobit cu tot ce făcea farmecul straniu al modelelor mele, încât oricare din ele nu mi-ar mai putea apărea decât despuiat, golit, ca o casă după ce a fost jefuită. Și apoi, acest al treilea personaj pe cine ar mai interesa dacă focul din Spania s-ar răspândi în lume? Dar de ce să mă gândesc la un al doilea război, când e atâta soare, atâta lumină pe cer și pe mare, când Mediterana îmi desfată ochii, mă cheamă?! Nu văzusem marea până la cincisprezece ani. N-o văzusem decât în filme, în cărți poștale ilustrate, în

expozițiile de pictură. N-o auzisem decât în poemul simfonic al lui Debussy. Dar, când am împlinit cincisprezece ani, s-a făcut consiliu de familie, în cap cu bătrâna Cațian: alături a luat loc și bunicul, mama și surorile ei, tata și Mitzi. Numai Lavinia și cu mine nu aveam cuvânt în aceste împrejurări grave. Și s-a hotărât că trebuie să văd și eu marea. Atunci ne-am deplasat cu toții, la Constanța, (Numai biata Lavinia a rămas acasă.) Și de pe terasa cazinoului mi s-a arătat marea: „Uite, Mirona, vezi, asta e marea”.

Valurile se loveau de stânci și praful de apă ajungea pe obrazul meu, parcă mă săruta și parcă mă chema. Am întins brațele s-o simt mai bine, am deschis nările s-o aspir. Aș fi vrut s-o aspir cu toți porii. Dar cineva mi-a dat peste mână, altcineva m-a tras înapoi. „Ce valuri!” repetau pe rând toți membrii familiei și când un val mai puternic s-a repezit până la noi, s-au dat cu toții câțiva pași înapoi. Numai eu am rămas pe loc și am întins fața spre mare.

— Ei, Mirona, destul… Acum ai văzut marea.

Era de un albastru închis, de cerneală, și valurile ei furibunde se izbeau atât de puternic încât le simțeam pe buze spuma sărată. Și parcă mă chemau, parcă voiau să mă înhațe. Mă țineam cu mâinile strânse de barele ude, de fier. În spatele meu, familia neliniștită, își pierduse răbdarea.

— Hai, Mirona, ajunge…

Îmi venea să strig: „Nu, nu-mi ajunge… Vreau să rămân aici, s-o văd, s-o simt, s-o cunosc, să intru în valuri, cu dorul sălbatic al unei ondine”. Dar în aceeași zi ne-am înapoiat… Se dezlănțuise o furtună grozavă.

— Nicăieri nu-i mai bine ca acasă, spuneau mătușile mele. Și bătrâna Cațian care conducea caravana:

— Ei Mirona, ai văzut marea?

Oare voi trece mereu pe lângă mare, pe lângă viață, fără să mă opresc, fără să cunosc bucuria

pietrelor mângâiate, lovite, frământate de valuri?

„Uite, Mirona, marea… Într-o zi, familia o să-mi aleagă un bărbat… Uite, Mirona, bărbatul tău, uite cu cine ai să faci copii…” Și iată acum marea așternută ca un covor fermecat la picioarele mele. Simțeam boarea ei răcoroasă, sărată și dulce, fierbinte și rece. Palmierii apăreau ireali, ca în poze. Aș fi vrut să pun mâna pe scoarța lor ca să mă încredințez că nu sunt zugrăviți. Aș fi vrut să-mi afund obrazul în imensitatea aceea albastră și verde, să mă îmbăt de bucuria contopirii mele cu mirosul și vibrațiile, cu sunetul și iradierile ei. Mă simțeam îndrăgostită de mare, îndrăgostită de Gian și de viață și voiam să uit că după o săptămână voi fi iar între zidurile casei bătrânei Cațian și poate că nu voi revedea niciodată meleagurile astea albastre. Dar poate că Gian se pregătește să-mi spună: „Nu te mai las să pleci, Mirona, rămâi aici, rămâi… Uite cerul, soarele, palmierii, totul e al nostru și ne aparține, fiindcă suntem tineri, tineri, tineri…”

•

În gară, la Nisa, Gian mi-a părut atât de stânjenit și încurcat, încât sufletul meu s-a golit dintr-o dată, aripile mi-au căzut, cuvintele mi-au înghețat pe buze. Mi-am închipuit într-o străfulgerare că Fany, dându-și seama, din toate câte i-o fi povestit Gian, cine sunt, refuză să mă primească. Trebuie să fie destul de neplăcut să mărturisești că ești bunică (ba chiar străbunică ar fi putut să fie dacă m-aș fi măritat la șaisprezece ani, așa cum era tradiția familiei).

— Dragă Mirona, închipuiește-ți că suflă vântul *à la maison des tourterelles*. Fany a plecat la Grasse, unde este internată bucătăreasa, care a avut o criză de apendicită. A luat-o cu ea pe Dorita, fetița bucătăresei, și pe cățelușa Pepita… E vorba iar de divorț. Tata a descoperit niște scrisori. Niște istorii de acum douăzeci de ani. A plecat și n-a mai dat pe-acasă de-o săptămână. Toate sunt cu josul în

sus. Aș fi putut să-ți scriu, să-ți telefonez să nu vii, dar credeam că lucrurile or să se aranjeze ca de obicei, și mi-era prea dor de tine.

Gian folosea cuvântul dor, vorbind franțuzește: *J'avais trop* «*dor*» *de toi et j'ai encore* «*dor*» *de toi*, *j'ai toujours* «*dor*» *de toi*…[29] Ascultam înghețată. De ce nu mă anunțase? Și, cu urme de prejudecăți moștenite, mă întrebam dacă mă pot duce într-o casă în care vom rămâne peste noapte numai noi, deși la Paris stăteam de vorbă uneori până se lumina de ziuă.

— În condițiile astea, am socotit, că nu vei putea locui la noi, Mirona! Și ți-am luat o cameră, într-o pensiune, aici, la Nisa. După ce te odihnești și te schimbi, trec să te iau. Spune-mi când să trec. Aș fi prea egoist dacă nu te-aș lăsa să faci o baie și să dormi un ceas, două. Dar nu mai am răbdare, mi-e dor.

Priveam acum palmierii și căutam să câștig timp. Îmi dădeam seama că mai mult decât nerăbdarea de a-l vedea, crescuse în răstimp curiozitatea de a o cunoaște pe Fany, de a-i vedea fotografiile din tinerețe, poate aidoma celor pe care în copilărie le descoperisem în pod.

— Mirona, pari dezamăgită. De ce iubita mea? La urma urmei, suntem aici, împreună. În sfârșit, împreună! Cred că n-aveam nevoie de un *chaperon*[30]…

I-am cerut vești despre Giulia.

— Conduce-o ambulanță a Crucii Roșii. Dar dacă știrile ar fi numai de acum o oră, încă ar fi prea vechi față de ce se întâmplă acolo.

Mergeam alături apăsați de griji, ca doi bătrâni. I-am povestit despre învățătoarea cu care călătorisem.

— Crezi, Gian, crezi că s-ar putea să înceapă războiul?

— Nu văd ce-i mai poate opri. Soarta noastră este pecetluită, Mirona!

— Ești prea pesimist. Suntem tineri…

— Tocmai fiindcă suntem tineri vom fi înghițiți.. Și chiar dacă vom scăpa… cum vom scăpa?… Iartă-mă, Mirona. Ești aici, în decorul în care am visat să te văd. Sunt fericit că ești aici, că te văd. De ce să ne gândim la ce va fi mâine?

Ne-am despărțit în holul pensiunii.

•

Camera în care am intrat era mare, urâtă, banală. Pe fereastră nu se vedea decât un teren verde, îngrădit, plin de copii, care nu se deosebeau cu nimic de cei care se jucau pe maidanul de peste drum de casa bătrânei Cațian. Dar marea, respirația ei uriașă îmi dădea neastâmpărul de a dori să scap cât mai repede de cei patru pereți în care mă simțeam singură. Parcă prea singură, mereu singură. Sufletul mi-era îngreunat de tot ce trăisem, și totuși gata să-și ia zborul. „Tinerețea noastră cu aripi și cu plumb…” cum spunea Gian.

•

Un ceas mai târziu, luam ceaiul într-un mic bar, unde câteva perechi dansau. Gian îmi admira taiorul pepit alb cu bleumarin, pălăria albă de panama cu panglică albastru-închis.

— Ești întotdeauna simplă și elegantă, Mirona. Și parcă plutești. E în jurul tău o vibrație pe care numai Marie Laurencin ar putea s-o redea. Vrei să dansăm?

Mai târziu ne-am plimbat pe *Boulevard des Anglais*.

— Uite, Mirona, faimosul *Casino de la Méditerranée*.

Totul îmi părea familiar în Nisa aceea atât de visată, atât de râvnită. Chiar și orchestra lui Ray Ventura pe care de atâtea ori o auzisem la radio, chiar și Pils și Tabet, care împreună cu Odette cântau neobosiți: *Couchés dans le foin*, *avec le soleil corni ne témoin*[31]… Chiar și tăcerile lui Gian chiar și întrebările lui, care n-așteptau răspuns. Din când în când îmi lua brațul, mâna și voia să-mi facă o destăinuire.

— Uneori mi se pare că suntem surdomuți, Mirona. Ba chiar mai rău. Ei au destule mijloace să se exprime, să se înțeleagă.

— Și nouă ce ne lipsește, Gian? Puțin curaj, puțină sinceritate.

— Curajul de a ne lupta cu morile de vânt? Sinceritatea de a-ți spune: „Sunt un neisprăvit, *le fils à papa*. Deși mi-am luat licența, aștept să-mi dea tata bani de țigări și te tramvai. Ce înseamnă licența în Drept, dacă nu-mi pot lua nicio răspundere? Dacă în clipa asta nu pot să-ți spun: Mirona…”

— Gian, te rog taci.

— Vezi, vezi… Nici tu n-ai curaj. Nici măcar să asculți. Ce blestem! Această mult cântată tinerețe e un blestem. Dacă nu-ți pot spune: „Rămâi cu mine, Mirona! Rămâi toată viața cu mine!… Îmi iau toată răspunderea”. Și dacă totuși ți-aș spune: „Mirona, rămâi!”

Seara târziu, când m-a condus, a zăbovit mult în fața pensiunii, așteptând să-i spun „Rămâi, Gian, rămâi!” Am plecat lăsându-l nefericit, nedumerit, dezamăgit. De ce? De ce nu l-am chemat la mine?

•

A venit să mă ia a doua zi la Monaco. Mi-a arătat serpentina pe care urma să aibă loc concursul de automobile *Pour le grand prix de Monaco*, palatul prințului de Monaco, celebrul cazino și, în sfârșit, după mari ocoluri, *La maison des tourterelles*, casa lor.

Părea într-adevăr pustie. De pe verandă am intrat într-un salon cu parchetul în două tonuri, foarte lustruit, așezat în romburi. Mobilă puțină. Pianul *demi queue*, în mijlocul încăperii, ca pe o scenă. În fața căminului o masă ovală, imensă, foarte scundă, picioarele ei fiind simple coloane scurte, o canapea și trei fotolii englezești de aceeași înălțime, adânci, comode, de piele țintată, cu perne de catifea moi, cafenii, te invitau la conversație tihnită.

— Uite și covorul cu pătrate albe și negre, pe care tata juca cu noi șah când eram mici. Nu se prea potrivește aici, dar ne leagă de el prea multe amintiri.

— Și s-ar putea să nu vie? am întrebat neliniștită.

— Fany? Poate să pice în orice clipă. Nu intră, ci năvălește. Și-i place să găsească focul aprins, chiar când e cald afară.

— Arată-mi niște fotografii, Gian! M-ai făcut foarte curioasă.

— Nu-i place să se fotografieze.

— Crede c-a îmbătrânit?

— Sunt femei care nu îmbătrânesc niciodată.

Când vreascurile ardeau în cămin, am auzit o ușă trântindu-se și de pe verandă a intrat ca o furtună Fany. „Nu este ea”, mi-am spus liniștindu-mă. Pe Fana mi-o imaginam înaltă. Și eram sigură că la orice vârstă și-ar fi păstrat mijlocul de viespe, silueta șuie, aerul romantic din fotografiile găsite în pod. Fany era mai curând scundă și plină. E drept că avea multă suplețe în mișcări, un mers firesc, degajat, ținuta capului mândră. Părul, închis, cu nuanțe vinete de prune brumării, era tăiat scurt și cădea în ondulații naturale. Un ten mai de creolă, o gură mare cărnoasă, dinți sclipitor de albi, mărunți și gata parcă să muște. Părea de patruzeci și cinci de ani, cel mult cincizeci. Tipul ei de orientală, prea carnală, prea greoaie, m-a dezamăgit la început. „Nu este ea”, repetam. Femeia care mă privea puțin încruntată, îngustându-și ochii verzi de pisică, nu purta pălărie, nici fular, nici mănuși. Haina largă de lână, ușoară, de un gri aproape alb, neîncheiată, îi aluneca pe umeri; parcă venea din vecini. Într-o mână ținea o valiză albă de piele, pe care o lăsă jos, aproape de cămin.

— Uite, Fany, uite-o pe Mirona, de care ți-am vorbit, se grăbi Gian să ne prezinte.

— Bine că te-ai liniștit! spuse Fany fără a se sinchisi de prezența mea. Și, fără a-mi întinde mâna, ni se adresă amândurora: A intentat acțiunea. Da, închipuiți-vă, a intentat acțiune de divorț. De mult amenință, dar a intenta o acțiune e cu totul altceva. Am rămas peste noapte la Grasse, ca să vorbesc de dimineață cu avocatul. Și către mine: Pentru niște scrisori de acum o sută de ani, i-a cășunat să divorțeze.

— Chiar o sută de ani? încercă Gian să glumească.

— Aproape o sută, replică Fany cu toată seriozitatea, și, obosită, se așeză pe un scăunel din cele pe care se proptesc picioarele.

Gian îmi arătă fotoliul și se așeză pe covor între noi amândouă.

— Niște scrisori de pe vremea când nici nu eram nevasta lui. Odette nici nu plecase.

Și începu a istorisi de parcă ar fi citit dintr-o carte, din care tocmai paginile care făceau legătura între faptele mai însemnate lipseau. Din când în când, ne întreba: „Ei, ce ziceți?", de parcă ea ar fi fost adolescenta, iar noi bătrânii cu experiență.

— Cum adică, nu aveam dreptul să primesc scrisori de dragoste, în timp ce tatăl vostru – i se adresă lui Gian – îmi închidea ușa în nas și se retrăgea cu Odette?

— Dar era nevasta lui, ridică glasul Gian. Cum adică, nu avea dreptul să răsucească cheia și să rămână noaptea cu nevasta lui?

— După lege avea toate drepturile, spuse Fany. Dar mai există și altfel de legi. Și făcând apel la înțelegerea mea: Închipuie-ți! Iubești o femeie, ești nebun după ea, gelos ca Othello, o amenințî că dacă iese din casă o ucizi, dar tu strângi noaptea în brațe altă femeie fiindcă legea îți dă dreptul! Eu nu înțeleg asta…

Și ochii ei verzi-cenușii deveneau duri și tăioși ca oțelul. Cu toate că fruntea era prea îngustă, sprâncenele îmbinate prea groase, Fany era în

unele clipe frumoasă. Când se credea neobservată, colțurile gurii cădeau și trădau, într-o măsură, anii pe care-i ascundea. Mâinile uscate contrastau și ele uluitor cu vioiciunea și tinerețea feței. Vocea prea joasă, aproape bărbătească, avea totuși inflexiuni atrăgătoare, de neuitat.

— Solidaritatea bărbaților, repeta ea, egoismul lor feroce, stupiditatea lor.

Și încerca să-mi explice o situație, care pentru ea era cât se poate de simplă. Ca să poată suporta duplicitatea bărbatului pe care-l iubea și care nu se hotăra între ea și Odette, se lăsa amețită de pasiunea unui poet.

— Un tânăr de douăzeci de ani, încântător: Manuel.

Fany surâdea trecutului cu extaz.

— Manuelito voia să se însoare cu mine. O să vă arăt scrisorile. Numai iubirea lui înflăcărată m-a ajutat în epoca aceea penibilă să îndur giugiulelile tatălui vostru cu Odette. Și amenințările ei… Nu te supăra, Gian, dar mama voastră devenise insuportabilă, maniacă… Nu vorbea decât de sinucidere. Ce perfidă! Se prefăcea că nu știe nimic și-mi făcea confidențe. Mă introducea în viața ei intima, ca să mă exaspereze…

Și așa, acolo, în fața căminului, până seara târziu, se reactualiza după douăzeci de ani o lume, o dramă, pe care o cunoșteam într-un fel și într-o măsură de la Giulia și Gian, dar parcă și mai demult, de totdeauna. Și totuși, Fany izbutea să ne încredințeze că victima, marea nedreptățită, fusese ea.

— Bineînțeles, sunt femei care știu să inspire milă, spunea. Aceste muieruști plângărețe și slabe sunt totuși cele mai tari. Odette a plecat cu inginerul în Germania, dar prezența ei a rămas și mai tiranică, umbra ei ne-a întunecat viața și ne-a otrăvit-o.

Aveam sentimentul straniu că mai auzisem cândva cuvintele astea, aidoma.

— Bine-bine, admise Gian. Dar acum să vedem ce-i de făcut. Spui că tata a intentat acțiunea de divorț. Trebuie să stăm cu el de vorbă.

— Nu vreau să stau cu el de vorbă! Și în picioare, agilă, își dădu părul după urechi cu un gest tineresc. Mă gândesc cu plăcere c-am să fiu liberă, liberă în sfârșit. Te rog. Gian, ia o hârtie și scrie.

Fany se plimba prin cameră cu mâinile încrucișate, ținându-se parcă în brațe, cu gâtul întins și privirea în tavan. Apoi, când îl văzu pe Gian cu stiloul în mână, începu să dicteze continuând să umble de colo până colo.

— Te rog scrie așa: „Nu regret nimic". Ba nu, să începem altfel: „Ce-a fost dragostea ta, Jeanot? Instinct de posesiune. Mângâierile tale? Insulte, gelozie. Ai văzut cum vorbește Manuel despre genele mele? Tu ai văzut vreodată genele mele, Gianito?" Apoi, aducându-și parcă aminte de ceva foarte important: Unde trimitem scrisoarea, Gian? Pe ce adresă? Trebuie să-i găsim adresa neapărat.

Gian făgădui că va face toate investigațiile.

— La urma urmei, o putem trimite avocatului.

— N-am încredere în el, spuse Fany. Să-l ia dracu! Am să mă gândesc… *La nuit porte conseil*[32]. Și acum, să dăm o raită pe la Casino.

•

Fany a jucat la ruletă: „paisprezece cu cai", și a câștigat. Distrată, lasă miza pe loc și câștigă și a doua oară.

— Cine n-are noroc în dragoste… încercă să glumească, și-i dădu toți banii lui Gian, Să vă plimbați, copii.

Am roșit și mi-a părut rău că Gian i-a primit.

•

A doua zi în fața aceluiași cămin, se comenta telegrama pe care Gian o primise de la tatăl său. „Sosesc ora optsprezece. Vreau să stau de vorbă numai cu tine." Fany era bine dispusă. Hotărâtă să plece de acasă, își luase bilete la cinema. Dar nu se

grăbea. Schimba apa florilor și pregătea tot ce trebuia pentru ceai. Mica mulatră, Dorita, intră cu o tavă atât de mare, că m-am repezit s-o ajut.

— Nu scapă tava, n-avea grijă, mă liniști Fany. Ai văzut căluții de munte? Niciodată nu fac un pas greșit, nu-și răstoarnă povara…

Fetița era urmată de Pepita, o cățelușă cocker, ca de un prieten credincios.

— Fany e în stare s-o învețe și pe Pepita să ducă tava, surâse Gian.

— Ce puțin mă cunoști! Am oroare să dresez animalele. Dorita e altceva. E o mică femeie, cu ambiții de gospodină. Uită-te la ea! De dimineață își pune șorțul și nu se mai dezlipește de bucătărie, de cratițe.

— Cineva trebuie să aibă în casa asta ambiții de gospodină.

— Ceea ce e curios, îi replică Fany, e că sunt și femei în toată firea care au asemenea ambiții…

Și, așezându-se la pian, începu să se acompanieze, aproape fără voce, dar frazând cu emoție reținută, o romanță spaniolă: *Quero ver otra vez tus ojitos de noche serena*[33]. Apoi, sculându-se brusc:

— Am mai comandat flori… Nu știu de ce nu le aduce… Te rog, Gian, să le pui în vaze și să le aranjezi frumos. Uite, las și cafeaua în ibric. Tatălui vostru îi place cafeaua rece. Tablele sunt acolo.

Pluralul pe care-l folosea din obișnuință o făcea veșnic prezentă pe Giulia.

— Joacă foarte prost table, oftă Fany.

Îmi sunau în urechi cuvintele tatei: „În serile lungi din timpul scurtei noastre logodne, mama ta broda pe gherghef, iar eu jucam table cu Fana. Jucam foarte prost table. Mai ales eram distrat, fiindcă mă uitam la mâinile ei înguste, cu degete lungi și subțiri, mâini de copil”. Femeia care pregătea acum cafeaua avea obrazul neted, întins, tânăr. Mâinile ei ridate n-aveau nimic din mâinile

de copil de care pomenea tata. Erau lungi și înguste, dar poate că tocmai aici, în uscăciunea, în oboseala acestor mâini, ca și în cuta adâncă dintre sprâncene, se ascundea vârsta adevărată a Fanyei. Și totuși, de șaizeci de ani nu părea. Nu…

— La urma urmei, copii, ce-ar fi să bem noi cafeaua asta. Și lui să-i pregătim un filtru? Gian, pregătește tu filtrul.

Iar când am rămas singure:

— Câți ani ai, Mirona?

— Douăzeci și doi.

Am privit-o atentă, să văd dacă o interesa în mod deosebit vârsta mea.

— Ce pacoste tinerețea! mi-a spus luându-mi mâna, ca să-mi citească în palmă. Mai ai de tras, fetițo. Te văd într-un tren care aleargă. Parcă treci prin foc. Înfrunți moartea. Pentru un bărbat. Și zâmbind cu ironie: Nu merită, să știi. Trebuie să urmărești altceva… Apoi, trecând privirea de la mine la Gian, care intrase cu aparatul de filtru: Niciun bărbat nu merită. Niciunul. Ai grijă, Gian, să nu-i lipsească nimic. Și mai ales eu să nu-i lipsesc, glumi, arătându-și dinții mărunți, gata să muște. Apoi, din nou către mine: Nu vrei să ieșim împreună, Mirona? Să rămână bărbații între ei. Să ne foarfece cum e mai bine.

Eram gata de plecare, ea își căuta mănușile, când se auzi soneria.

— Trebuie să fie de la florărie, spuse Fany, și repezindu-se spre ușă, deschise.

În prag, un bărbat cu tâmple argintii desfăcu brațele, și Fany căzu la pieptul lui, ca într-o scenă de zeci de ori repetată.

— Tata… șopti Gian, emoționat.

Spre uimirea mea, spre uluirea noastră, Fany rămase cuibărită în brațele bărbatului ei, fără să scoată un cuvânt.

— Ei, ce zici, Mirona? mă întrebă Gian. Comedia Franceză…

Când, în sfârșit, s-au îndreptat spre noi ținându-se de mână – ea radioasă, întinerită, el cu fața obosită, cu tâmple argintii și cu o anume lene în mișcări – mi-am amintit de Ștefan, și dorul mocnit sub cenușă s-a trezit dureros. Cu zâmbetul trist, ridicând o sprânceană, tatăl lui Gian s-a uitat la mine, vrând parcă să-și amintească ceva.

— Mirona?

— Bineînțeles, surâse vesel Fany, cine ar putea să fie!

I-am întins mâna.

— Gian mi-a vorbit mult de dumneata. Apoi, întunecându-se: Ați primit ceva de la Giulia?

— *Pas de nouvelles*, *bonne nouvelles*[34], răspunse Fany, prompt.

— Nu în război, replică îngrijorat soțul ei. Văd în ziar că o strălucită contraoperație republicană pe Ebru angajează toate forțele fasciste. Dar câți morți, câți răniți…

— Am văzut brigăzile internaționale la cinema. Pe steagurile lor scrie: *Por vuestra e nuestra libertad*[35]… E superb! exclamă Fanny entuziastă, și ne oferi biletele de cinema.

•

— Aș vrea s-o conduc pe Mirona până la Triest, a spus Gian a doua zi, la masă.

— Numai până la Triest? a surâs tatăl lui, curtenitor. Eu aș conduce-o până la capătul lumii.

— Atenție, Gian! Tatăl tău e irezistibil; *quand il s'y met*[36]… glumi Fany.

— Nicăieri nu se îmbină mai bine albastrul Adriaticii cu verdele cipreșilor ca la Miramar, continuă tatăl lui Gian.

— Totuși, aseară, când am pus rochia albastră și pălăria verde, ai țipat: „Ce eroare!" Vezi, natura are toate îndrăznelile, numai noi suntem convenționali și lași, spuse Fany.

Nu știu de ce urmă o tăcere stingheritoare, pe care tot ea o curmă, întrebându-l pe Gian:

— Ai procurat bilete pentru cursa de automobile? Apoi către mine: Nu rămâi să vezi cursa *pour le graiul prix de Monaco*? E la fel de pasionantă ca o luptă cu taurii.

Am înțeles că e grăbită să plec și că tot așa de grăbită ar fi și bunica mea Fana să scape de nepoata indiscretă care i-ar descoperi bârlogul și mi-am amintit că odată, la cimitir, lângă soclul unei statui, a unei fete, prea tinere și prea suave ca să nu-i oprească pe trecători, să nu le stârnească o emoție, o femeie depunea flori.

„E fiica dumneavoastră?" am întrebat-o cu glasul înecat.

„Nu, este bunica mea… A murit la șaptesprezece ani, când a născut-o pe mama…"

Așa mi-o închipuiam pe Fana, părăsind viața ca o petală de floare proaspătă, gingașă, pe care un vânt nemilos o desprinde. Și atunci ce căutam la Monaco? De ce eram mereu în căutarea unor himere?

septembrie, *1938*

Imaginile aleargă, se succed, se repetă, dispar și apar cu viteza cu care se întreceau automobilele pe serpentina de la Monaco, în ziua celebrului concurs pentru marele premiu. Amintirile scapără în plin soare, imaginile scânteiază. Serpentina se desfășoară, ca o panglică vie de pe un ghem nevăzut. Golful îmi pare ca o imensă piatră albastră incrustată în coasta ca de marmură albă. Totul lucește prea tare și e prea albastru, prea alb, în văpăile soarelui, și pleoapele mă dor ca și atunci. Privirea lui Gian arde mai tare ca soarele și stăruie cu aceeași intensitate. Lumea pare cuprinsă de nebunia vitezei, de beția ei. Numai Fany, necontaminată și la adăpostul ochelarilor fumurii, mă observă. Gian, vrând parcă să mă ferească de emoțiile ce se iveau la fiecare cotitură a teribilei pante, îmi strânge brațul, mă strânge lângă el. Și

dincolo de murmurul provocat de emoțiile spectatorilor, aud ca un geamăt șoaptele lui:

— Mirona… Mirona… Rămâi…

Convingerea lui Gian, teama și groaza lui erau că, o dată în țară, n-am să mă mai înapoiez.

— Dar trebuie să termin facultatea, Gian. Încercam să-l liniștesc. Măcar să-mi iau licența.

— Atunci, de ce nu rămâi, dacă e vorba de un an? Vom împărți tot ce primesc de la tata. Am să fac figurație în filme, ca Marele-eunuc, am să plimb câinii unei contese sau pe îndrăgostiții care nu știu să vâslească.

Mă întrebam dacă Gian mă iubește într-atât sau dacă simțurile îi dau acele elanuri. Și în măsura în care mă dorea, creștea în mine nevoia de a mă apăra, fără să știu de ce, de a-mi frâna pornirile, de a fi cât mai departe de el pentru a înțelege mai bine ce se întâmplă în sufletul meu. Era în mine o chinuitoare nevoie de orizont nou, curat, de o înțelegere limpede a lucrurilor. Mă simțeam îndrăgostită de Gian sau, mai bine zis, atrasă ca într-un câmp magnetic, deopotrivă ațâțată de răbdarea și stăruința lui, de tristețea și tinerețea lui. Și totuși ce teamă ciudată.

— Trebuie să plec, dar am să mă întorc, repede, repede, îi șopteam, în timp ce automobilele alergau nebune pe serpentinele acelea, parcă anume croite ca să biciuie și să răstoarne, să sfărâme, să întărâte, să spulbere ambiții și vieți omenești.

•

Tatăl lui Gian, cu tâmplele argintii, zâmbetul obosit și acest fel de a spune ca despre paradisul pierdut: „Ce tânără ești, Mirona!”, îmi amintea atât de mult de Ștefan, încât privirea mea îl căuta mereu. Iar invitația lui, adresată lui Gian și mie: „Haideți, copii, să scotocim prin magazine, am nevoie de mănuși”, o scoase din sărite pe Fany.

— Ai un depozit de mănuși desperecheate. De îndată ce-ți cumperi o pereche, pierzi una.

— În fiecare clipă pierdem câte ceva mai prețios decât o mănușă, replică soțul ei. Și luându-ne de mână: Hai să hoinărim!

•

Gian m-a condus până Ia Triest.

— Mirona, abia aștept să-ți arăt Miramarul…

Înlănțuită de brațul lui, îi ascultam bătăile inimii, glasul. Îmi vorbea despre castelul prințului Maximilian și-mi arăta, în goana trenului, cetățile medievale care apăreau ici-colo în vârful unor stânci, dominând, semețe, marea. Dar eu aveam febră și toate simptomele gripei. Când am ajuns la Triest, n-am vrut să renunț să văd Miramarul. După ce am vizitat castelul, ne-am plimbat prin toate aleile parcului, și dacă n-aș fi fost ostenită și moleșită de febră nu m-aș fi despărțit de malul Adriaticii, de cerul acela parcă proaspăt vopsit cu albastru, și aș fi înnoptat acolo printre chiparoși.

— Gian, crezi că voi izbuti vreodată să redau în cuvinte frumusețea acestei clipe? Nici nu știi ce greu e să redai culorile, vibrația aerului, sunetul unei clipe. Ce greu e să scrii, să descrii marea… Literele vor trebui să se înșire ca mărgelele albastre, marea să pară un câmp de albăstrele, de cicoare, de flori de gențiană. Dar liniștea chiparoșilor, umbrele lor cum vor intra în foi de caiet…? Nu crezi că chiparoșii exală tăcerea asta imensă? Uite, parcă s-a răsturnat cerul la picioarele noastre…

— Se pare că numai în Grecia e cerul atât de albastru… – mi-a povestit Fany.

Seara, când mi-a pus termometrul, Gian s-a îngrozit. Camera lui era la celălalt capăt al culoarului. A stăruit să rămână cu mine.

— Nu, Gian, n-aș putea să adorm.

N-am primit cu niciun chip să cheme un medic.

În cele din urmă am rămas singură, dar cu bănuiala că Gian nu s-a depărtat de ușă. Și într-adevăr, mai târziu, în întuneric, fără să fi auzit deschizându-se ușa, i-am simțit prezența.

— Iartă-mă, Mirona, încerca să se scuze. Eram îngrijorat. Am intrat în vârful picioarelor, credeam că dormi. S-a așezat pe marginea patului. Dormeai?

— Nu știu, Gian… Nu cred.

— Stai așa, vreau să te privesc la lumina stelelor.

— De ce ai lacrimi în ochi, Gian? Nu sunt chiar așa de bolnavă…

— Nu pentru că ești bolnavă, Mirona, ci pentru că ești nespus de frumoasă. Îmi amintesc după-amiezile din Luxembourg. Te priveam fără să te văd. Acum știu că nu-mi vor ajunge toate ceasurile vieții ca să te contemplu. De obicei ai tenul smead. Acum ești albă, și buzele tale sunt negre, și sorbi aerul cu aviditate senzuală… Mirona… iubita mea.

— Gian, Gian…

•

— Spune, Mirona, m-a întrebat a doua zi, căutând parcă să se dezvinovățească, de ce m-ai chemat? Sau poate m-a chemat închipuirea, dorința mea, sau poate ți-era frică să rămâi singură? Nu! N-am visat, nu-i așa? Te simt și acum în brațele mele, fierbinte și totuși ireală. Buzele tale șoptesc numele meu. M-am depărtat, ții minte? Voiam să te văd mai bine, să înțeleg mai bine. Aș fi putut să plec, ar mai fi fost posibil, dar ți-ai apropiat buzele umede de buzele mele și mi s-a părut că repeți cuvintele lui Fany: „Natura are toate îndrăznelile, numai noi suntem convenționali și lași”. De ce plutea același surâs ironic pe buzele tale, surâsul ei? Simțeai că vreau să fug, sau, dimpotrivă să mă strecor în viața ta ca un hoț, cu toate că erai dezarmată de febră.

— De ce te simți vinovat, Gian?

— Mă simt ca Tristan când a băut filtrul. Marinarul cântă: *Diletto d’onta piéno*, / *Delizici di delitto*[37].

M-am făcut că nu înțeleg.

— Ai dormit bine, Gian?

— N-am dormit deloc, m-am plimbat, fericit și năuc, pe străzile somnoroase. Am așteptat să se deschidă florăriile. Aș fi vrut să găsesc o floare care să-ți semene, să fie modestă și superbă, simplă și fantastă. Dar n-am avut răbdare să aștept să deschidă. Mi-era dor de tine și, prins de panică, am dat fuga. Și iată-mă aici. Mirona, a strigat cu toată puterea dragostei lui, ești aici? Ești a mea? Mi-era teamă că nu te mai găsesc.

L-am întrebat cu îngăduitoare afecțiune:

— Ce-i Gian, ce-i neliniștea asta?

Intimidat, s-a interesat dacă mi-am pus termometrul. I-am răspuns liniștită:

— Am 37 cu 3 liniuțe și vreau să plec.

— Să pleci? Unde? De ce? Mi-a luat capul în mâini, m-a privit în fundul ochilor și amețit de dragoste, m-a întrebat: De ce?

I-am luat mâinile.

— Fiindcă-i mai bine așa, Gian. Aș vrea ca noaptea asta să rămână izolată, unică în viața noastră. Să rămână intactă, nerepetată, nediscutată. Înțelegi, Gian? Orice explicație ar știrbi ceva din frumusețea ei. Orice scrupul din partea ta m-ar umili.

A vrut să spună ceva, dar i-am pus degetul pe buze.

— Voi lua trenul de unsprezece. Vreau, înainte de a mă întoarce în țară, să rămân câteva zile la Viena. Și acum, hai să bem o cafea cu lapte, mi-e foame. O, cornurile de la Paris! Ce dor o să-mi fie de ele!

— Mirona, nu-ți stă bine să fii cinică. Lasă tonul ăsta indiferent. Aș vrea să știi că n-ai fost pentru mine o aventură, femeia unei nopți. Ai fost împlinirea unui vis foarte vechi, iubirea mea cea mare! Spune, de ce vrei să pleci? Îl mai iubești pe Ștefan? Dar atunci, de ce ai acceptat, de ce ai dorit, de ce m-ai chemat, de ce ai fost a mea? Spune, de ce?

Nu i-am răspuns. N-aș fi putut să-i explic nici lui, și nici chiar mie. Dar ce bine mi-aminteam, mai târziu, în goana trenului, camera aceea banală, modestă, așa cum aveam s-o văd în zori, când întunericul se risipea… Camera de hotel pe care, în amețeala febrei, mi-o închipuiam somptuos împodobită cu cristale, oglinzi venețiene, draperii de brocart, fără să mai știu dacă sunt la Veneția sau la Triest, în drum spre Paris sau înapoi spre țară…

Visul întrerupt cu doi ani în urmă se prelungea dezlegat de voința mea, incoerent. Se răspândea parcă în toată ființa mea o bucurie imensă. Era ca o dezgrădire, o dezlegare, o eliberare a tot ce zăcuse în răstimp înăbușit, ferecat. Când mi-am dat seama că lângă mine era Gian, a fost ca o trezire bruscă dintr-un vis deosebit de plăcut, și vrând să-l continui am închis ochii, să refac starea de vrajă, să regăsesc feeria pierdută, s-o reconstitui, s-o trăiesc până la capăt. În brațele lui pătimașe, am căutat disperată tot ce pierdusem la Veneția sau poate și mai demult, foarte demult. Dar poate că și Gian și-a pus în pasiunea acelei nopți toată exasperarea cu care o dorise pe Lis.

Abia în tren, cu depărtarea care creștea între noi, lămuream mai bine motivele tainice ale întâmplării, înțelegeam că nu din pricina lui Ștefan hotărâsem să plec, ci fiindcă nu voiam să mă simt încătușată… Încătușată? De ce? Cum? Nu-mi dădeam seama. Era în mine o nevoie de a mă descătușa, de a căuta alt climat. De a căuta…

I-am spus:

— Mă voi întoarce curând, Gian, trebuie să vin să-mi termin studiile. Tu să-ți iei doctoratul și să nu mai depindem – tu de ai tăi, eu de ai mei. Să rupem și unul, și altul cordonul ombilical care ne leagă de familiile noastre. Poate că am să reușesc să scriu o carte.

— Rămâi, Mirona. Îmi iau toată răspunderea.

— Fiecare trebuie să-și ia singur toată răspunderea, Gian.

•

Din Viena, pe o ilustrată înfățișând Schönbrun-ul, i-am scris: *Tăcerea ta îmi impune. Ceea ce ai tăcut*, *Tristan*, *înțeleg*, *și tac tot ceea ce tu n-ai priceput.*

• CAPITOLUL VII • TREI ZILE LA VIENA

Cea dintâi imagine a lui Trude: o fetiță vioaie, cârnă, cu un ghiozdan greu pe spate. Purta, ca o brățară prea mare, pe mână, un covrig cu susan.

— Va să zică, tu ești hoțomanu', golanu', ciobanu', striga tanti Marie. După tine ies în fiecare zi, cloanțo! Tu suni și fugi! Tu ești haimanaua cu soneria! Tu mă scoli de la masă!…

Îmi părea bine că tanti Marie, vorbind și gesticulând n-o mai trăgea de urechi. Fetița stătea lângă pian. Și în timp ce mătușa mea își continua imprecațiile, variind vocea între răgușeli și ascuțimi, ochii ei, două mărgele albastre sub un breton castaniu, mi-au zâmbit prietenos. Habar n-aveau de suduielile care curgeau ca apa când e stricat robinetul. „Nu te potrivi!" am clipit și eu ca s-o încurajez. Și atunci, fetița, făcând un pas spre mine, mi-a întins covrigul cu susan.

— N-a, poftim, ia…

Pe tanti Marie, neprevăzutul o intimida.

— Cum te cheamă? a întrebat-o, mai potolit.

— Gertrude… Dar mi se zice Trude.

— Și ce neam ești?

— Tata e din Bucovina.

— În ce clasă ești?

— Într-a patra.

— O să mai suni la ușă?…

Trude n-a mai sunat și multă vreme n-am mai văzut-o. Printre gratiile grilajului verde, îi pândeam pe covrigar și pe Trude. Mirosul susanului pe coaja caldă prăjită, mă atrăgea și îmi

evoca toate minunile străzii, tot ce îmi era neîngăduit.

Dar zilnic aceleași dezamăgiri. Trude nu se ivea și covrigi cu susan nu căpătăm. Hotărârea mătușilor mele este neschimbată și aspră ca o lege nedreaptă:

— Nu trebuie să-ți strici pofta de mâncare înainte de masă!

Dar eu n-aveam niciodată acea poftă de mâncare de care se făcea atâta caz. Poftă aveam dimineața la 11. Când trecea covrigarul, și apoi după-amiaza la 5. Când venea halvițarul. Dar eu, la orele acestea, trebuia să mestec din felia mare de pâine cu unt… La școală nu mergeam fiindcă n-aveam decât șase ani. La grădiniță erau numai copii „neam prost”, cum îi numea tanti Marie. Zilele treceau greu. Erau lungi, posomorâte, de aceea aveam mereu câte o dorință care mă chinuia.

Într-o zi, bunăoară mi-am dorit cu atâta patimă un cățel, încât am deschis poarta să-l caut. N-am trecut bine de colț, când, într-un grup zgomotos, am recunoscut-o pe Trude.

— Ce faci? m-a întrebat bucuroasă.

— Caut un cățel.

— L-ai pierdut?

— Nu. Dar vreau să am un cățel.

— Nu vrei o pisică? Știu mai încolo o curte unde e una albă de tot.

— Nu, vreau un cățel, am răspuns hotărâtă.

Trude m-a luat de mână și m-a tras după ea. Îi ajungeam până la cot.

— Să vedem tot acolo unde e pisica. Poate găsim…

Era un fel de curte, deși gardul lipsea în întregime.

Casa era scundă, cu geamlâc lung, și fereastra fără perdele, o femeie spăla rufe afară, iar o fetiță, cu părul aproape argintiu de decolorat ce era, muia într-un lighean un prosop. De câte ori îl scotea să-l stoarcă, se uda toată. Trude o cunoștea. Ne-am

apropiat și am început să ne bălăcim toate trei în apa clăbucită. De cățel am uitat, atât de fericită eram. Dar Trude n-avea astâmpăr.

— Hai să căutăm cățelul.

M-a luat și m-a dus pe un maidan care vuia de țipetele unor copii. Jucau leapșa pe ouate. Într-altă curte, iar copii: numărau pentru v-ați ascunselea: meni, meni, minclang, minclang, ozo, pozo, pacativ, aer, vaer, veg, ia-l pe dracu' de urechi. Am fost primite și noi. Parcă văd degetele scurte, aspre și roșii ale Trudei numărând: meni, meni, minclang…

Ce zi minunată a fost și cât i-am dus dorul! Eu n-aveam voie să mă joc fiindcă, la vârsta de două luni, avusesem o congestie pulmonară. De aceea purtam și vara o flaneluță pe dedesubt, *crêpe de santé*. Venea de la Viena. Și nu trebuia să mă încălzesc cu niciun chip, nu trebuia să răcesc. Și mai aveam și nenorocul ca madame Jeanine, guvernanta, să fie cea mai bună prietenă a unei Schwester. Trăiam ore de nesfârșită plictiseală lângă un căruț, unde un plod sugea biberonul sau se uita sașiu la propriile lui degețele. Și, ascultând tot ce vorbeau guvernanta și dădaca, intram în cele mai neîngăduite, mai dubioase secrete.

O întâlneam rar pe Trude. Într-o zi mi-a spus că pleacă la Viena. Tatăl ei nu mai găsea de lucru. Fratele lui, intendentul unei case de raport din Viena, era bolnav și-l chema să-i predea slujba. Trude mi-a jurat că n-o să mă uite, c-o să-mi scrie. Anii au trecut. Într-o zi am primit o scrisoare care începea așa: „Sunt fericită. Mă mărit". Peste un an, altă scrisoare: „Sunt fericită. Am o fetiță".

•

Trude, după indicațiile pe care mi le dăduse în ultima scrisoare, când credem că drumul meu spre Paris va fi prin Viena, locuia chiar lângă Augustiner Kirche într-un bloc al cărui intendent era tatăl ei. Ce bine îmi aduceam aminte de el! Un om cu privirea blajină, slăbuț, străveziu, cu ochi

blânzi. Știa poezii de Heine pe dinafară și ne acorda pianul „aproape gratis”, cum recunoștea până și tanti Marie. La început a dus-o greu la Viena. După trei ani (urmând un curs, se calificase mecanic), a fost angajat în locul cumnatului său, care zăcea în spital, la un bloc cu multe etaje. Acolo credeam că o voi găsi pe Trude, care era măritată cu un violonist, avea o fetiță și era fericită.

Portarul, un adolescent cu multe insigne, căruia i-am spus politicos: „Domnule portar”, m-a cercetat sever.

— Nu există portar, eu sunt intendentul…

— Atunci, poate-l cunoști pe mecanicul Vogelsang. Un om mai în vârstă.

— Se prea poate. Nu sunt aici de la facerea lumii.

— Dar mai de curând decât de la facerea lumii, mai recent, n-a avut casa asta un mecanic, Vogelsang?

— Din păcate, da! mi-a răspuns veninos.

Văzând că n-o pot scoate la capăt și bănuind că e vorba de un conflict personal, l-am luat binișor, pe un ton îndulcit:

— Am fost prietenă cu fiica lui, Trude…

— Felicitările mele pentru astfel de prietenii, a răspuns băietanul spelb, cu nasul turtit, cu ochii spălăciți de pește fiert, cu freza bine pieptănată și lustruită, la dreapta cărării lăptoase.

Fără să-mi pierd calmul, am spus:

— Știam că vienezii sunt politicoși!

— Eu sunt german, și când mi se pomenește de o anumită rasă… murdară…

Mi-a întors spatele.

— Văzut din spate, ești mult mai interesant și mai inteligent, am spus, și am plecat furioasă.

Dar n-am făcut doi pași, și m-am pomenit prinsă de mână, zdravăn.

— Nu mi-ai spus cum sunt din profil, rânjea cârnul.

— Dezgustător, am replicat prompt.

— Pentru toate aceste insulte, vei da socoteală, domnișoară!

— Dacă vor ieși prea puține la socoteală, am și provizii, să știi.

În clipa aceea se opri o mașină impunătoare în fața porții blocului. Un militar, cât se poate de galonat, a coborât. Intendentul mi-a dat drumul și s-a repezit, reușind s-o ia înaintea celuilalt și să facă milităreşte drepți. Mă uitam cum dă umerii spre spate și bate soldățește și foarte nemțește din bocanci. De mine uitase.

Am răsuflat ușurată. Simțeam, fără să știu de ce, că nu trebuie să am încurcături cu poliția… Deodată, mi-am amintit că Trude îmi scrisese cândva că dă lecții de gimnastică fetiței unei doamne înstărite, care ținea o cafenea peste drum de locuința ei. Abia atunci mi-am dat seama că de la Triest nu mâncasem nimic. Intrând, am vrut să întreb numaidecât pe cineva, pe casieriță bunăoară, dacă știe ceva despre Trude. Dar experiența cu intendentul fiind proaspătă, m-am așezat la o masă, hotărâtă să intru în vorbă cu chelnerul mai pe îndelete, în timp ce mă va servi. Am început prin a întreba cât e ceasul. Apoi, dacă se poate dejuna acolo, dacă e ceață totdeauna la Viena, așa ca la Londra, dacă n-a servit cumva la un restaurant la Paris și dacă doamna care e la casă nu e cumva chiar patroana cafenelei.

— Am auzit că are nevoie de o profesoară de gimnastică pentru fetița ei…

Nu s-a mirat.

— Tot ce se poate. A avut mai înainte, dar… Făcând o pauză, suflă printre dinți, să n-audă nimeni: Știți… era… adică nu era ariană…

— Da, da, înțeleg.

Faptul că înțelesesem așa de ușor îi cuceri încrederea.

— Mă duc s-o întreb pe doamna…

— Prefer să mergem împreună, să mă prezinți dumneata dacă vrei.

Era mulțumit că patroana va vedea că, dacă a pierdut mai multă vreme cu un client, era într-un fel tot în interes de serviciu.

— Domnișoara vrea să vă vorbească, rosti chelnerul, și se retrase.

Am început fără ocol:

— Am auzit că aveți nevoie de o profesoară de gimnastică pentru fetița dumneavoastră…

Femeia roti ochii împrejur.

— Eu sunt și profesoară de franceză și de pian, urmai, și ar profita în ambele direcții. Am o metodă nouă, predau franceza în timpul orei de gimnastică și unele exerciții le acompaniez la pian. Nu iau pentru asta mai mult. De bani nici nu prea am nevoie. M-aș mulțumi cu o masă de trei ori pe săptămână, când dau lecțiile. Gimnastică ritmică…

În momentul acela se apropie un bărbat.

— E soțul meu, s-a nimerit bine. E ora când îmi ia locul la casă. Facem cu schimbul. Așa că o să putem sta de vorbă.

La o masă, în fund, unde veneau tot felul de mirosuri de bucate, a început să mă descoasă. De unde știam că are o fetiță care are nevoie de profesoară? I-am pomenit de Trude.

A întors numaidecât capul într-o parte și în alta, să vadă dacă n-aude nimeni.

— Mi-a fost prietenă, în copilărie… Nu știu cum pot s-o găsesc.

— Nu mai e. A plecat.

— Unde?

— La Budapesta. Un an de zile s-a zbătut să plece, și-a găsit un loc de spălătoreasă la un hotel acolo.

— Trude? E poate o confuzie…

— A avut mare protecție, și dacă i-ar avea pe bărbatul ei și fetița…

— Dar cum, s-a despărțit de ei? Cum s-a îndurat? Eu cred că-i o confuzie…

— Tatăl și soțul ei sunt în lagăr… Bătrâna, mama ei, e surdă. De la o vreme, aproape că nici nu mai vede. Trăia din cerșit. Dar acum nu mai au voie să cerșească… În sfârșit, înțelegeți…

— Și fetița, am întrebat cu un nod în gât, Ines?

— E cu bunica. Bătrâna se stingea de foame și-i aducea ei…

— Și unde stau?

Femeia privi din nou împrejur, apoi, cu voce și mai scăzută:

— Domnișoară, e un secret mare… Văd că sunteți străină, altfel n-aș scoate un cuvânt. Dar să știți că mă nenorociți dacă suflați o vorbă, și am și eu un copil, o fetiță…

— *Gnädige*, *Frau*, am spus în nemțeasca mea destul de curentă, puteți avea toată încrederea. Adevărul e că v-am propus să dau lecții numai ca să aflu câte ceva despre Trude, dar eu plec chiar mâine în țară, sunt din România. Ce interes aș avea să vă fac neplăceri? Dimpotrivă.

A mai privit de câteva ori împrejur și apoi, cu un creion cu care până atunci se jucase nervos, a scris pe marmura albă: „Sunt la mine în pivniță, amândouă…” Și apoi, ștergând cu degetul de câteva ori, până nu a mai rămas nicio urmă, a continuat în șoaptă:

— Trude speră să poată să-și ia într-o zi copilul acolo. Știu că face demersuri disperate. Mulți în situația ei s-au omorât… I-am promis să le iau la mine. Erau pe trotuar, în stradă. Li s-a luat tot ce au avut.

Deodată, începu să râdă zgomotos. Era atât de nepotrivit râsul acela cu momentul pe care-l trăiam, încât m-am speriat. Am crezut c-a înnebunit.

— Mi, s-a părut că cineva ne urmărește, mă lămuri cu o figură schimonosită, între zâmbete forțate și o tristețe firească. Am râs și eu, ca lumea să creadă că ne amuzăm…

Nu înțelegeam totuși cum a putut Trude să se despartă de Ines. Îmi aminteam de scrisorile ei, adevărate explozii de bucurie: „Voi avea un copil. Sunt fericită. Aș vrea să fie fetiță…” Și o altă scrisoare: „Am o fetiță. O cheamă Mirona ca pe tine, Ines ca pe mama soțului meu și Ilse ca pe mama mea: Mirona-Ines-Ilse. Nu e frumos?”

— Era singura posibilitate s-o salveze, izbucni patroana iar într-un râs zgomotos, și întinzându-mi mâna voinicește, așa încât ceilalți să vadă că între noi e o atmosferă de veche prietenie, se ridică.

— Nu pot vedea fetița? am întrebat.

Râzând, reuși să-mi șoptească.

— E greu și inutil. Din cauza lipsei de aer, e foarte slăbită. E chestie de zile… Dacă are noroc și vin hârtiile azi-mâine, poate scapă. Apoi, tot veselă, în timp ce mie mi se înnodau lacrimile în gât: Metoda dumitale e foarte amuzantă. Gimnastică în timpul orei de franceză. Franceza în timpul orei de gimnastică. Foarte practic, foarte ingenios. Uite, să-i spun și lui Hans…

Am plecat de acolo cu sufletul strivit și fără să știu încotro s-o apuc.

Mi se părea că fiecare om care zâmbește sau râde comunică altuia o veste sinistră, că mușchii fețelor se destind numai în măsura în care trebuie să acopere, să ascundă sufletul întunecat și chinuit de groază.

A doua zi, după o noapte lungă – dormisem puțin și visasem urât – m-am dus la aceeași cafenea, cu un pachet în care aveam bomboane, turtă dulce și o rochiță pentru micuța Ines. Și iată ce am aflat: Bătrâna a murit în noaptea aceea. Fetița, care n-avea nici șase ani, nu scosese un cuvânt, un geamăt. Știa că sunt ascunse acolo în mare taină. La început a crezut că bunica a leșinat și a vrut să-i dea apă să bea. A deschis gura moartei ca să-i toarne apă pe gât. Pe urmă a stropit-o cu apă ca s-o trezească, a învelit-o ca s-o încălzească. A stat lângă ea ca s-o ferească de

șoareci. Dar când i-a văzut ochii deschiși, mari și sticloși, și gura căscată, s-a speriat și s-a ascuns după niște lăzi goale. Totuși, la gândul că mama o va întreba într-o zi cum s-a întâmplat, ce a făcut pentru bunica, și-a învins groaza și s-a dus înapoi lângă moartă, s-a culcat alături și a luat-o în brațe ca s-o încălzească.

— Nu știu cum a rezistat copilul. Dacă ați ști cât o iubea Trude, cum o păzea de tot ce ar fi putut s-o tulbure, și cum o răsfăța! Ce va deveni un copil care a stat o noapte întreagă, căutând, cu mânuțele ei, să încălzească un cadavru?

Spunând toate acestea, *Frau* Wilma uitase că mai e lume primprejur la mese, dar deodată, când își dădu seama, începu să râdă în hohote.

— *Wunderbar… reizend*[38]… se minuna.

Când zâmbea, din cauza lipsei de concordanță dintre ceea ce simțea și ceea ce căuta să exprime, avea un aer cretin. Am întrebat dacă pot să văd fetița.

— Acum nu. Are frisoane și febră destul de mare.

— E tot în pivniță?

— Vă rog, mai încet. Bărbatul meu nu știe nimic. Mă tot întreabă unde dispar, de ce sunt zăpăcită. Azi am greșit o adunare și s-a înfuriat. Cadavrul nu-l pot transporta decât la noapte când se întunecă bine. Și începu să râdă: ha-ha-ha! *Glänzend*, *aber sie sprechen glänzend*…[39] Vreți să-mi ajutați la noapte…

Am râs și eu.

— Foarte amuzant… Și fetița o să rămână toată noaptea în pivniță, singură? am întrebat, bătând cu degetele pe masă ca cineva care cântă la pian.

— Nu știu cum să fac. După ce scap de bătrână, voi spune că m-am pomenit cu Ines. Soțul meu o cunoaște pe fetița lui Trude. E un om fricos, dar nu-i rău. Când o s-o găsească în pat bolnavă, n-o să aibă inima s-o arunce în stradă. Fetița noastră e în Tirol, la rude.

— Dar cum o s-o lăsăm până dimineața fără aer, singură, cu febră? Trebuie să ne ducem imediat…

Patroana râse.

Am înțeles că cineva privește spre noi și m-am forțat să râd și eu.

— E imposibil să rămâie în pivniță până mâine, fără aer, în miros de cadavru. Ce putem face ca s-o scoatem numaidecât?

— Nu e prudent. Mai întâi să scăpăm de bătrână. Și având aerul că se distrează de minune, că iar îmi spune o anecdotă cu haz: Noi riscăm lagărul, gândiți-vă la asta. Avem și noi un copil…

Și iar începu să se prăpădească de râs.

— Foarte amuzant! Foarte amuzant! repetam…

Și în același timp aduceam mereu alte argumente să-mi dea fetița, iar ea, continuând să râdă, începu să-mi explice unde e ușa din dos, scara, pivnița.

Cum să descriu ce am găsit acolo? Cu ce să încep? Cu întunericul? Cu mirosul stătut și muced de butoaie de vin?

Bătrâna, rostogolită pe jos, învelită cu o cuvertură galbenă. În partea opusă, o canapea verde, stricată, trasă spre ferestruica ce dădea chiar spre trotuar. Un breton băiai acoperea o frunte îmbrobonată de febră. Fetița lui Trude delira. Nu m-am gândit prea mult ce fac. Mi-am dat seama că primul lucru de care are nevoie e aerul proaspăt. Am luat-o în brațe. Era de bine, de rău îmbrăcată. Probabil că de mult nu mai știa ce e o cămașă de noapte. Grea nu era. Pe stradă a deschis ochii și m-a privit încercând să mă recunoască. La hotel s-au uitat cam chiorâș la mine, dar n-au îndrăznit să întrebe nimic. Apucasem să cer portarului să trimită la farmacie după niște alcool, iar de la restaurant am cerut două ceaiuri cu lămâie și am dat bacșișuri mari. Așa cum am prevăzut, mica Ines avea nevoie de aer. Am deschis ferestrele larg. Dormea acum mai liniștită. O oră mai târziu avea ochii iar deschiși, ochi verzi, cu irizări de aur. Mă

gândeam la tot ce însemnau pentru biata Trude aceste licăriri galbene în ochii copilului ei. Aici trebuie să fie sursa ei de lumină, de soare, de energie, de viață, aici, în ochii ăștia deschiși asupra mea. Aveam vârsta lui Ines când Trude mi-a întins un covrig cu susan: „Na, poftim, ia!”

— Eu sunt o bună prietenă a mamei tale, Ines.

S-a ridicat deodată cu spatele drept, cu ochii, măriți.

— *Wo ist Pussy*?[40]

Probabil că așa îi spunea mamei ei…

— Pussy te-a trimis să mă iei?

Ca să-i stimulez dorința de a se însănătoși, i-am spus:

— Da, dar uite, trebuie să te faci bine, Ines, e o călătorie lungă până la Budapesta, trebuie să fii puternică.

— Sunt puternică, mi-a răspuns, cu vocea slabă, și a căzut iar cu capul pe pernă. Apoi, ridicându-se în coate, încercă să se scuze: Dar n-am dormit toată noaptea. Am păzit-o pe Grami, am strâns-o în brațe, i-am frecat mâinile ca s-o încălzesc…

Ochii i s-au umplut de lacrimi, care se desprindeau câte una, și curgeau apoi, tăcute, pe obraz. Am simțit că-i face bine.

— Plângi, Ines, plângi cât vrei tu.

— Acolo n-am plâns, ca să nu fac zgomot, mi-a mărturisit printre sughițuri, și deodată s-a oprit, cu năsucul în vânt. Cum te cheamă?

— Mirona.

— Mirona? Pussy are o prietenă Mirona, și pe mine mă cheamă Mirona. Am trei nume: Mirona-Ines-Ilse.

— Eu sunt Mirona.

— Atunci, ai fost la Paris? E frumos acolo? E departe? Pussy a primit multe ilustrate de acolo și o scrisoare de la tine. Știi franțuzește? Și eu învăț… învățam…

A doua zi când am stat de vorbă cu *Frau* Wilma mi-am dat seama că se simțea ușurată. Cărase într-

o boxă a pivniței canapeaua și toate lucrurile pe care le folosiseră cele două protejate, timp de trei săptămâni, și-l înștiințase pe bărbatul ei că a găsit în pivniță o femeie moartă.

Deși desfigurată, el a recunoscut-o pe mama lui Trude, fără să bănuie tot ce se petrecuse acolo și fără să comenteze. În tot cazul, se grăbi să anunțe poliția. Nimeni nu se miră. Sinuciderile, morții găsiți ici-colo, din pricina foamei și a persecuțiilor rasiale, erau cazuri destul de frecvente în Viena ocupată.

De la *Frau* Wilma, patroana cafenelei, m-am întors cu un ibric electric, cu o sticlă de lapte și cu o bucată de pâine. În alt pachet am găsit o cămașă de noapte a fetiței ei, una de zi, ciorapi, pantalonași, pantofi aproape noi.

Nu puteam să-mi dau seama ce-i făcea bine lui Ines: fereastra mereu deschisă, faptul că avea cu cine vorbi, că nu-i mai era frică sau nădejdea de a pleca la Budapesta, la Pussy? În tot cazul, după ce am dezbrăcat-o și i-am făcut câteva frecții cu alcool și o baie (nu făcuse baie de luni de zile), parcă era alt copil. Dimineața, când s-a trezit, avea culori în obraji. Am săpunit-o din nou din cap până-n picioare, i-am făcut un duș cald. Mi l-a cerut mai fierbinte, și la urmă „rece de tot”, striga ca s-o aud. Îmi dădeam seama că însuși zgomotul apei îi face plăcere, îi face bine.

Dar trebuia să mă pregătesc de plecare spre țară. Să iau o hotărâre în privința lui Ines. Un lucru era sigur: în pivniță n-o voi lăsa să se întoarcă. Tot căutând o soluție, mi-am amintit de un film. Sub influența lui, m-am dus cu Ines la Notre Dame de Sion, unde am cerut să vorbesc cu *mère supérieure*. Acolo am inventat o alambicată poveste: Ines e copilul meu din flori, bineînțeles creștină. Mi-au înfiat-o niște prieteni buni ca să mă scoată din încurcătură. Când m-am măritat, n-am îndrăznit să mărturisesc soțului meu adevărul… I-am făcut acte false lui Ines. De unde să știu că are

importanță religia prietenilor care au înfiat-o?! Atunci n-avea importanță… Dar Ines e fetița mea, e ortodoxă, am venit s-o salvez, când am aflat că părinții ei adoptivi au fost deportați…

Mère supérieure a încercat să lămurească romanul meu complicat, dar singurul lucru pe care l-a înțeles și l-a crezut e că sunt străină și că fetița mea trebuie să rămână acolo câtva timp, din pricina soțului meu. Care dacă ar afla…

— Dar e un păcat să-ți induci în eroare aproapele. Trebuie să-i spui că ai păcătuit, m-a dojenit *mère supérieure*, ștergându-și ochelarii cu o batistă de un alb ireal.

— Sunt o păcătoasă…

Era cât pe ce să stric totul, dar rezultatul a fost dimpotrivă neașteptat de bun.

— Ai avut, desigur, o viață grea, copila mea, departe de binefacerile bisericii noastre. De altminteri, dumneata ești ortodoxă. Vezi… Catolicismul… În sfârșit, cred că e mai bine pentru Ines să rămână câtva timp la noi. Cred că ar fi mai bine să treacă la catolicism.

— Da! am exclamat eu cu toată sinceritatea. Da, așa-i. Să aveți grijă de ea. Binefacerile bisericii catolice sunt cunoscute. Și dacă va veni s-o ceară o doamnă, Wilma, Wilma Raeder, care e o bună catolică, să i-o încredințați numaidecât. Vă rog foarte mult.

Despărțirea a fost grea. Fetița se lipea de mine cu toată deznădejdea. Nu plângea, dar ochii ei erau înecați, ca și vocea.

— Îmi pare așa de rău că pleci! repeta Ines.

Am luat-o deoparte, i-am ridicat bărbia spre mine, i-am pus mâna pe umăr și i-am vorbit ca unui om în toată firea.

— Ascultă, Ines, trebuie să ai grijă de tine, tu singură să ai grijă de tine, trebuie să te aperi dacă e nevoie, trebuie să reziști. Când mama va putea să te ia, va trebui să te găsească sănătoasă, voinică. Sunt sigură că nu trăiește decât pentru tine.

— Și papi la fel, zâmbi fetița.

— Cu cine semeni? am întrebat fără să vreau, poate ca să mi-l pot imagina pe acest tată, îngropat cine știe în ce lagăr.

— Pussy spunea că sunt leită tăticu. Papi e frumos și face două gropițe când râde. Eu am numai una, aici… Și zâmbi ca să-mi arate gropița, dar lacrimile începură să i se desprindă una câte una.

— Îl iubesc atât de mult! mi-a mărturisit ca un secret. Așa de mult! Apoi, surâzând iar: Când eram mică voiam să mă mărit cu el…

„Când eram mică”, am repetat în gând cu o imensă milă; Ines avea acum cinci ani și nu mai era mică…

— Sa fii curajoasă, Ines, făgăduiește-mi.

— O să fiu, cum am fost și noaptea trecută, acolo…

De ce nu pomenea de bunica ei? De ce nu întreba nimic? S-ar fi spus că se teme, că nu vrea să afle ceea ce totuși știa – că bunica murise. Cred că refuza să-și amintească grozăvia acelei nopți. Era matură Ines, un om întreg, un om bătrân cu fruntea aceea de cinci ani!

Când am plecat de acolo am trecut printr-o grădină publică. Voiam să mă reculeg. Mi-era sufletul greu și abia îmi târam picioarele; parcă mi se lipise tot noroiul orașului de tălpi. Și parcă eram amețită. M-am așezat, nu departe de poartă, pe o bancă. Nu pricepeam de ce se aflau atâția copii, strânși claie peste grămadă, când parcul se întindea departe, imens și foarte îngrijit. Aici, dimpotrivă, un rotogol de pietriș și praf, și în loc de verdeață, bălării. Dar, cu gândul la Ines, am vrut să mai zăbovesc printre copii. O femeie tânără, palidă, care stătea lângă mine, puțin adusă din spate, cu mâinile încrucișate, tăcea. Am simțit nevoia să schimb câteva cuvinte cu ea.

— De ce sunt îngrămădiți copiii acolo?

— Sunteți străină, probabil…

Dar alta, mai în vârstă, care ședea lângă ea, a strâns-o de braț.

— Da, sunt în trecere…

S-au ridicat deodată. Abia atunci am văzut că purtau câte-o bandă galbenă pe braț, cu o stea neagră. Copiii purtau și ei astfel de banderole, și privirile lor se îndreptau spre largul grădinii, unde alți copii chicoteau veseli și se jucau cu trotinete, cu cercuri, cu triciclete. Un bătrân abia putea să țină de umăr un băiețel care încerca să treacă rotogolul de pietriș unde stăteau înghesuiți cei cu semnul pe braț.

— *Aber warum*? întreba băiatul, *warum*, *warum darf ich nicht*?[41]

M-am ridicat, le-am zâmbit celor două femei îmbrăcate în negru. Una era foarte tânără, cealaltă mai în vârstă; dar la fel de frumoase. Mama și fiica, după cum semănau. Amândouă blonde, cu buzele albe, ochii uscați. Sufletul mi-era greu, ochii înlăcrimați. Am plecat fără să spun un cuvânt. Pe stradă, aproape alergam. În fața mea se ridicau, ca o sfidare a tot ce văzusem. Augustiner Kirche, Votivs Kirche, Stefans Dom, superbe dantele de piatră și fier, gata să atingă cerul cu vârfurile lor. Dar la adăpostul rugăciunilor creșteau, la fel de înalte, fărădelegile pe care le făceau sau le tolerau, tăcând, credincioșii.

Am trecut pe la *Frau* Wilma să-i spun unde e Ines. Am dat buzna în cafenea, dar a trebuit să aștept un moment prielnic ca să-i pot vorbi. *Frau* Wilma, uitându-se împrejur ca să vadă dacă nu-i spionată, a râs zgomotos.

— Ce mai faci? Ce mai faci? Ai noroc, e vreme frumoasă la Viena… O vară minunată.

Am încercat să-mi înveselesc fața, dar cred că n-am izbutit.

— Tatăl lui Ines a încercat să fugă din lagăr, mi-a șoptit *Frau* Wilma. Cel puțin asta e versiunea oficială… L-au împușcat azi-dimineață. Apoi cu o forțată, penibilă voie bună: Cum te-ai distrat? Cum

ți se pare Viena? Ai luat cafeaua la *Sacher*? Are prăjiturile cele mai bune. Și în șoaptă: Bunicul ei s-a sinucis în aceeași noapte când s-a prăpădit bunica. Apoi tare: Trebuie să vă duceți la Grinzing, domnișoară! Sezonul e în plin! Călușei, trageri la țintă…

I-am explicat unde e Ines și am rugat-o să aibă grijă de ea. S-o trimită la Budapesta de îndată ce-i vin actele, s-o trimită cu orice mijloc…

— Ce vreme frumoasă! zâmbea fără încetare *Frau* Wilma.

— Ce vremuri! am spus, strângându-i mâna și, grăbită, m-am strecurat printre mese.

Mi se părea că toți ochii mă urmăresc, că sunt înconjurată de asasini și de spioni.

La hotel am găsit lucrurile în geamantan răvășite.

Drumul spre țară nu mi s-a părut destul de lung pentru ca să-mi adun gândurile, să reflectez la toate prin câte trecusem. Erau clipe în care recapitulând cele trei zile petrecute la Viena îmi venea să dau alarma, să opresc trenul, să arăt ce se petrece în secolul al XX-lea, în inima Europei, într-una din cele mai civilizate țări de pe glob, și erau clipe când voiam să șterg cu un burete miraculos capitolul Viena, ca să mă pot gândi la Gian, la noaptea petrecută în brațele lui la Triest.

Dar în minte îmi apărea Hedda Hölden. În urechi îmi răsunau cuvintele lui Jacquot: „Ai să cunoști o refugiată din Germania. Ai să pipăi o rană adevărată, ai să înțelegi pentru ce luptăm în Spania…”

• CAPITOLUL VIII • SFÂRȘITUL CATRINEI

Și acum să povestesc ce am găsit acasă.

Odăile parcă mai mici, plafoanele mai scunde, tapetele mai afumate. Mirosul de muced mai supărător. Numai pendula din sufragerie spunea

pitpalac și cucu la fel ca înainte. În patul ei, bătrâna Cațian, străbunica, în numele căreia fusesem atât de stăruitor rechemată, avea obrazul și mai gălbejit, și mai mototolit decât mi-l aminteam. Sub plapumă rămăsese parcă numai o grămăjoară de oase. În ochiul sănătos, speriat, mărit și în degetele agățate de mâna mea era strânsă puțina, ultima ei putere.

— De ce-ai zăbovit atâta, Mirona? Nu ți-am trimis vorbă că te dezmoștenesc? Dar ție puțin îți pasă de moștenire; de aia am eu încredere în tine. Vreau să dormi aici cu mine, pricepi? Tu să mă păzești, numai în tine am încredere. Uite patul tău acolo. E pregătit demult. Mi-e frică de Fana. Ție pot să-ți spun, că tu știi să taci. Asta-mi place la tine, că taci. Spune, ai auzit ceva? Merge vestea că trăiește. Poate a venit să-și ia moștenirea? Cred că fetele știu… Mi-au cerut să le dau, din viață… Dar nu le dau… Bagă mâna sub pernă, cheile sunt aici…

— Cheile?

Am înlemnit. Orice mi-aș fi putut închipui, dar că bătrâna va da într-o zi din mână cheile ei, că altcineva îi va deschide dulapul, asta era desigur cea mai mare încercare la care o supusese viața, suprema înfrângere pe care trebuia s-o îndure pe acest pământ. Am șovăit. Cheile Catrinei Cațian! Eram sigură că nimeni nu le-a atins vreodată.

— Hai, Mirona. Acum fiecare ia cheile și umblă în lucrușoarele mele, în banii mei, în bănuții mei scumpi. Și să vezi, au obiceiul să stea cu spatele, să nu văd cum scotocesc ele acolo, afurisitele! Du-te, fetițo; uite acolo e o cutie… penalul tău… Ții minte?! Penalul chinezesc… Ți l-am dat când ai intrat în a doua primară. Pe urmă tot eu ți l-am luat înapoi… Am lăsat să cadă vina pe slugi… Nu-i nimic, și așa furau. Uită-te acolo, dar să te dai la o parte, ca să văd și eu. Fetelor degeaba le spun să se dea la o parte, ele stau dinadins cu spatele, ca să nu văd ce fac, să nu știu ce cotrobăiesc. Vezi, colo

sus, mai la dreapta. Deasupra sunt mosorele, ibrișine, iglițe, un ciorap de lână început… Dedesubt… mai dedesubt… Bravo, fetițo, uite ce repede te-ai întors. Să le vezi pe ele cât zăbovesc, niște prefăcute și hoațe…

A scos din vechiul meu penal o cheie. Mâinile-i tremurau.

— Asta e, mi-a șoptit… Și acum vezi dedesubt, sub rufele alea rupte… e o lădiță… Așa, drăguța mea, bravo… Numai în tine am încredere, de aia te-am tot chemat… Știu că nu m-ai iubit, dar nici n-ai jinduit după bănuții mei. Și nu ești lingușitoare, semeni cu bunică-ta Fana. Dar Fana era rea. Rea… Și îmi voia moartea. Mă blestema. Tu nu mi-ai dorit nici rău, nici bine. Tu ești cu capul în nori… Semeni cu răposatul Miron… Așa era străbunicul tău, cu capul în nori. Stai, vino mai aproape de mine. Bănuții i-am împărțit în pungulițe. Trei pungulițe pentru fete, una să fie a ta. Și mai am și o salbă, a ei. Salba asta o purta Fana… Era a ei!… Era de la… Nu te privește de la cine era… Ți-o dau s-o păstrezi. Uite și punga mea și pungile fetelor… Dacă vine Fana în noaptea asta, să nu găsească nimic. O simt de câtăva vreme că dă târcoale pe aici… Crede că mor și vrea să-i rămână casa. Da de ce să-i rămână? A stat aici? A dus greul, ea?

A păzit-o? Nu i-a plăcut să stea s-o îngrijească, nici n-o să aibă parte de ea… Degeaba-i tot dă târcoale… Am văzut-o eu cum umblă la dulap. Caută salba… S-a apropiat și de patul meu, a băgat mâna sub pernă, a căutat cheile. Cheile mele… Ei, să poftească să caute: n-o să mai găsească nimic. Bine că ești aici, fetițo! După ce pleacă ea, să-mi dai pungile înapoi. Și salba. Nu-i așa că mi le dai? Îmi dai și partea ta, că eu ți-o îngrijesc mai bine. În fete n-am încredere și nici tu să n-ai. N-o să-ți dea nimic, ascultă-mă pe mine. Niciuna nu te iubește. Nici maică-ta nu te iubește… La drept vorbind, nici eu nu te iubesc, dar am încredere în tine,

fetițo. Numai în tine am încredere. Am să-ți las și casele vechi din Stupinei. Niște cocioabe, dar nu-i nimic, ai să le repari și ai să stai acolo… că tu aici mulți purici nu faci.

Nu înțelegeam cum putea să vorbească atât de mult, cum mai putea face atâtea socoteli grămada aceea de oase, rămășița aceea de viață. Eram cutremurată. Aveam în fața mea lacrimile săracilor de la care a luat camătă, banii slugilor pe care le dădea afară, cu tot felul de pretexte ca să nu le plătească. De ce spusese: „Salba era a ei. O avea de la…”? De la cine o avea? Să fi existat într-adevăr acea doamnă cernită, înaltă, subțire care aducea daruri Fanei când era mică, o îmbrățișa și dispărea? Mama adevărată a Fanei? Poate că aici se afla faimoasa scrisoare de care-mi vorbise bunicul, brâul roșu de catifea?

— Pungulița și salba să mi-le dai înapoi dacă mă mai fac bine. Ai auzit, fetițo? Eu cred că fetele au mai luat dinăuntru, sufla bătrâna. Să le numărăm. Tare-s plăcute la pipăit băncuțele… Încuiem ușa și numărăm. Hai, să vezi… E o plăcere. Tu nu poți să înțelegi, fetițo, ție nu-ți plac banii… Îți place să dai. Dar fără bani să știi că n-ajungi departe. Nu, lasă, acum nu pot să număr, sunt obosită. Uite, ia punga mea și salba și tot ce ți se cuvine și pune-le bine, ascunde-le în odăița ta. Bagă-le acolo, în geamantan, sub caietele și hârțoagele tale… Acolo nu umblă nimeni. Știu că scrii poezii sau romane. Treaba ta, te privește. Celelalte pungi să le pui la loc. Încuie și dă-mi cheia înapoi. Cheile mele. Cheița pune-o înapoi în penal. Și cheamă fetele. O să creadă că atâta avem. Că atâta a rămas. Așa! Ne-am înțeles? Unde-s cheile? Vezi că am încredere în tine?

O lacrimă i-a acoperit ochiul sănătos, dar atât de obosit, de tulbure, încât nu se mai deosebea de cel cu albeață.

Au mai trecut multe zile până s-a hotărât bătrâna să se despartă de bănuții ei, să împartă pungile,

căci mai avea ceva de poruncit și voia să fie „înarmată”. Mie mi-a cerut să dorm în camera ei și să-i păstrăm scaunul la masă… Coliva să i-o facă Floarea, cât va trăi… Eu să mă mărit cu Doru, fiul unui nepot de vară. M-am împotrivit. Mătușile mă îndemnau:

— Spune da, poate să mai scoți ceva de la ea…

N-am vrut s-o mint.

— Bine, conveni bătrâna în cele clin urmă. Și arătând portretul: Ți-l las ție… a costat… Lena… suflă bătrâna Cațian. Apoi, nespus de mirată: Lena! ce nume?! Ochiul cel sănătos se închise, apoi cel cu albeață. Buzele uscate, albe, se mai mișcară o dată, șuierând cu dispreț: Ce nume!

— Am auzit că nici n-a luat-o pe fata lui Drăgan, șopti mama.

Bătrâna a deschis ochii și numai, că n-a bătut din palme.

— Foarte bine! Nici să nu-l ia, escrocul!

— Atunci, de ce-i poartă numele? întrebă tanti Marie.

— Dar cum? Drăgan?

— Păi dacă așa e născută…

— Și de unde are averea respectivă?

Erau întrebări care nu lipseau niciodată când un personaj feminin intra în discuție. „Cum e născută” și „De unde are averea respectivă”?

— Cică a înfiat-o pictorul.

— Escrocul! făcu bătrâna Cațian deschizând ochiul sănătos și privindu-ne pe fiecare în parte cu o ascuțime pe care nimeni nu i-ar fi bănuit-o. Și ridicând greu brațul arătă cu degetul portretul din perete. Averea respectivă, uite aici, averea… Brațul îi căzu, în timp ce Neneea, tanti Marie și mama, mai întâi în șoaptă, apoi ridicând vocea, discutau în contradictoriu, una susținând că Marta s-a măritat cu Lena, alta că Lena a înfiat-o. Pe Neneea o pufni râsul, râdea cu sughițuri, fără să poată explica de ce. Iar ochii bătrânei Cațian, întredeschiși, păreau că iau parte la conversație.

Îi priveam brațul atârnând, gata să atingă dușumeaua, un braț scheletic, cu pielea zbârcită, de o transparență verzuie. Aș fi vrut să-l ridic, dar n-aveam curajul să-l ating, când deodată bătrâna, ridicând brațul, o amenință pe Neneea, care râdea:

— Stăpânește-te, proasto! apoi arătând spre portret: Averea respectivă…

Fetele încercară s-o liniștească, și bătrâna, ascultătoare, parcă ațipi. Mâna îi atârna iar, galbenă, uscată și grea ca de plumb.

— Ia vedeți… am șoptit.

Tanti Marie vru să-i ridice brațul, dar, speriată, îi dădu drumul. Brațul greu căzu. Lovindu-se de dușumea. Mama îi potrivi perna; capul bătrânei, parcă și el prea greu, se prăbuși.

Pitpalac! se auzi o singură dată bătaia pendulei.

•

Punga pe care mi-o dăduse în păstrare n-am mai găsit-o. Cineva scotocise prin caietele mele. Scosese monedele, salba, și totuși în grabă a mai lăsat o băncuță din toate câte strânsese bătrâna. Nepoatele n-au făcut cercetări. N-au pus întrebări. N-au discutat testamentul. Ceea ce însemna că erau înțelese între ele. Le rămânea casa, de care erau foarte mândre, casa cu multe odăi și mistere, un pod plin de cufere și lucruri inutile și un proces început cu treizeci de ani în urmă, pe care dacă l-ar fi câștigat ar fi devenit proprietare pe o pădure și pe un știu ce ape termale la Siriu.

Nepoatele se văitau:

— Procesul ăsta a băgat-o în pământ, sărăcuța! S-a luptat cu o sută de moșneni și n-a reușit să iasă din indivizie. Acu e rândul nostru. O sută de procese în curs și atâția avocați! O să ne bage în pământ și pe noi.

Eu mă uitam cum se-ncheie o viață irosită în ambiții mărunte și în sete de bani, cum se topește o voință încordată, aproape o sută de ani, asupra unui maldăr de chei, asupra unor cămări, asupra unei pivnițe cu șobolani și a unui pod cu boarfe,

asupra atâtor odăi inutile. Cum se stinge, în sfârșit, lupta cu slugile, cu nepoatele, cu zvonurile, cu superstițiile casei, cu umbra și secretele Fanei!

•

Din anul care s-a scurs după moartea bătrânei Cațian nu voi transcrie decât scrisorile lui Gian. Cea dintâi are conținutul unei telegrame: *Mirona, mon chéri, mon père est mort cette nuit. Comme je voudrais pleurer dans les bras*![42]

Niciun cuvânt mai mult. Nicio posibilitate să aflu vreun amănunt. Aș fi vrut să știu ce a devenit Fany, cum a îndurat lovitura. Sigur, și pentru Gian trebuie să fie năprasnic – știam cât de mult își iubește tatăl –, dar Fany era îndrăgostită. Revedeam scena din cadrul ușii, în casa din Monaco. Un bărbat hotărât să divorțeze deschide brațele, și femeia cade în brațele lui, ca și când de la începutul lumii se căutau și totul era ireversibil… Dar veșnicia a durat câteva luni. Fany, care l-ar fi smuls cu ghearele oricărei femei, nu l-a putut smulge morții.

N-a trecut mult, și am primit această uluitoare scrisoare:

Mirona mea dragă,

Am aflat, în sfârșit, cum a murit tata. De inimă, bineînțeles… Actul de deces este cât se poate de clar. Dar iată împrejurările. O seară plăcută și calmă. Tata citea la birou. Fany o învăța pe Dorita să scrie. Apoi fetița s-a retras într-un colț cu o jucărie, iar Fany a continuat să scrie pe aceeași foaie. Ea, care nu scria niciodată! Bine dispus, tata s-a ridicat și a venit binișor pe la spatele fotoliului ei, vrând să-i ia caietul din mână. Ea s-a apărat. El a stăruit. Apoi a căzut și a murit… Am căutat faimosul caiet. Era nou, și prima pagină

– smulsă. Am găsit-o ghemotoc, într-un ungher, unde câinele își cară tot ce șterpelește din casă: un ciorap, un papuc, un ghem de lână. Am desfăcut hârtia. Pe ea, câteva litere mari, repetate de mâna stângace a Doritei. Apoi, cu un scris mărunt, apăsat: fiară, fiară… Același cuvânt era repetat, atât cât încăpea pe foaie, pe marginile ei, și în colțuri… Nu știu dacă tata, apucând să-i smulgă caietul din mână, a avut revelația adevăratelor ei sentimente sau dacă Fany, tocmai ca să evite acest lucru, a refuzat să cedeze. Nu știu care din ei a rupt foaia pe care am găsit-o mototolită… Dar ce importanță mai are?… Tata a murit. Am luat o foaie din același caiet și am scris de zeci de ori: Tata a murit, tata a murit… Am strâns hârtia în pumn, ghemotoc, am băgat-o în sertarul măsuței de noapte a lui Fany și, fără s-o mai văd, am plecat.

În 13, rue Jules Simon, pustiu. Roger, prin nu știu ce legături suspecte cu doi tineri germani care-și făceau buzele și-și creionau sprâncenele, a plecat la Berlin. Marta a avut o expoziție la galeriile Zack, cu destul de mult succes, dar fără vânzare. Tudor a dispărut fără urmă.

Eram singur, îngrozitor de singur… Într-o noapte – nu râde, Mirona! – hotărâsem să mă sinucid. Dar tocmai când stăteam așa, cu coatele pe masă, între multe sticle de băuturi golite (nu pentru întâia oară regizam despărțirea cea mare), aud o sonerie. Deschid. În fața mea, un om ținea cascheta în mână. Mă împinge când mă vede că mă împleticesc pe picioare și că mă bâlbâi. Înalt, o față energică, uscată, foarte

brun, *ochii parcă-i ardeau.* „Sunt un prieten al lui Jacquot, mi-a spus, am nevoie să fiu găzduit o noapte, două.”

Dădeam din cap năuc, *înțelegând pe jumătate. Dar omul părea și el nedumerit că Jacquot avea astfel de „relații*”. „Unde e Jacquot?” *am întrebat.*

Omul m-a dus și mi-a vârât capul sub duș, *apoi am stat de vorbă până în zori. Mi-a spus că lucrează la Uzinele Caudron*, *unde în ultima vreme s-au făcut multe greve. În ajun erau adunați toți în curte*, *când a intervenit poliția. A urmat o încăierare. Capii grevei au fost arestați. El a reușit să fugă. Avea demult*, *de la Jacquot*, *adresa mea.*

Prietenul nostru, *Jacquot*, *a făcut mereu naveta peste Pirinei. La Barcelona*, *brigăzile internaționale și-au luat rămas bun de la tovarășii de arme*, *dar ce extraordinară pagină de solidaritate au înscris în istorie…*

Post-scriptum

Reiau scrisoarea întreruptă cu o lună în urmă. Mirona, *sunt mulțumit că mi s-a refuzat amânarea pentru studii. Trebuie să-mi fac stagiul militar. Încep o viață cazonă. Sunt mulțumit că te știu acasă*, *la adăpost de lipsuri materiale. Dar ce mult îmi lipsești*, *Mirona*, *ce dureros te doresc*! *Ce singur sunt*!

Azi am primit de la Gian un simplu bilețel.

Mirona, *sunt pe linia Maginot și aștept. Așteptăm…* «C’est une drôle de guerre»[43]. *Așa i se și spune:* Cette drôle de guerre. *Mă gândesc la tot ce s-a întâmplat ca să ajungem aici. Și mă*

gândesc la tine. La tot ce-ai însemnat pentru mine… iubirea mea, tu…

Gian îmi scrie:

Sunt la patruzeci de metri sub pământ cu tot echipamentul de război. Nimeni nu știe că te-am luat cu mine. E întuneric ca la cinema, dar ecranul e luminos, filmul colorat. O poveste de dragoste… Peisajul se schimbă, fără grabă. Suntem pe Tour Eiffel, te țiu bine lângă mine, simt cum îți bate inima… Bulevardele se desfac ca niște raze, pornind de la Arcul de Triumf. Uite și Mediterana. Porți o pălărie mare de panama albă, panglica albastră atârnă pe spate: „Suirez-moi, jeune homme". *Ești înaltă, cochetă, subțire, simplă, modestă, misterioasă și gravă. Sunt mândru și intimidat lângă tine. Suntem la Miramar, pe coasta Adriaticii, cipreșii sunt aproape negri, cerul – poate prin contrast – albastru strident, simt că ești a mea. Simt că ne vom despărți, așa cum simt că se apropie războiul.*

Și știu că undeva există Ștefan și că ai să-l mai întâlnești.

Dar nu. Filmul are numai doi eroi. Trebuie să păstrez regulile jocului.

Dintr-o scrisoare a lui Gian:

Iarnă aspră și monotonă. Un obuz a explodat ca un trăsnet, destul de aproape de mine. Când totul s-a liniștit, am simțit nevoia să-ți scriu. N-aș vrea să mă crezi descurajai, pesimist. Dacă ai să găsești în scrisorile mele tristețe, melancolie, grijă, ele sunt pentru țara

mea și pentru tine. Dar viața zi de zi aici e, deocamdată, calmă, fără ciocniri, fără spaime. Fiziceşte fac față și războiul e într-o măsură o scuză pentru tot ce n-am făcut până acum și pentru despărțirea noastră care, atunci, mi se părea de neîndurat, inumană, absurdă.

Peste o oră voi ieși din adăpost. Începe să se întunece. Și până la cinci, voi rămâne treaz, ascultând cel mai ușor zgomot, păzind din două în două ore somnul fiecăruia. Fiecare e un prieten. La început a fost greu, inima îmi bătea prea repede pentru nimica toată. Apoi sfârșești prin a-ți obișnui nervii și, de două zile, noaptea sunt calm. Ca o bătrânică de treabă, mă servesc de manta ca de un șal și, pe nopțile astea clare, unele siluete care se desprind mi se par nostime.

De ce, gândindu-mă la tine, îl revăd pe tata înaintea plecării noastre la Triest?… Și pe urmă, noi trei prin magazine, pentru a cumpăra o pereche de mănuși. Ce tare strălucea soarele! Dar e ceva mai profund, mai complex… Admirația mea pentru el era legată de dorința de a-i semăna, pentru ca să te pot merita pe tine, ca să mă admiri tu… Și dacă războiul distruge multe, mie îmi dă iluzia că am să pot lua totul de la început după aceea, așa cum a pornit tata după primul război. Știu că n-am dreptul să te tulbur cu proiecte de viitor. Eu mă simt legat de tine, dar tu ești liberă, Mirona. Și acum, pentru amândoi, important e să învingem. Și mi se pare că, dacă sunt aici, e și puțin pentru tine. Sunt sigur că scrii și aștept să-mi trimiți cartea. Acum te las.

Noaptea e frumoasă. Nu mi-e frig. Am să continui să te țin lângă mine și să-ți șoptesc atâtea lucruri pe care nu ți le pot spune. Sunt fericit că exiști. Fiecare soldat trebuie să aibă o iubită…

Post scriptum – Dacă aș avea cartea ta… Ai terminat-o?

Mi-ai făgăduit primul exemplar. Am cu mine un dicționar. Dar nu cred că am nevoie. Cu tine în gând vorbesc românește. Știu, *n-am dreptul să te tulbur. N-am niciun drept. Numai dreptul de a ucide… de a fi ucis.*

Ultima scrisoare parcă-i un geamăt.

Mirona, *Mirona*! *Azi a căzut Parisul*; *a fost ca și când cel mai bun prieten mi-ar fi murit. Cizma teutonă pe cheiurile Senei*! *Îți poți imagina asemenea oroare*? *Dar n-o să stăm cu mâinile în sân. Ne înțelegem vina și suntem gata s-o plătim cu arma în mână*, *cu viața. Mirona*, *draga mea*, *sunt sigur c-o să ne întâlnim într-o zi*, *cu capul sus. Dar tineri n-o să mai fim*, *nu*, *niciodată.*

• CAPITOLUL IX • MADELEINE

Iunie, *1940*

Prin fereastra deschisă, privirea mea cuprinde case înțepenite în noapte, cu acoperișuri suprapuse, înecate în tăcere. Și totuși, câte lumini, câte culori nu se pot deslușI în desimea unei nopți plumburii! Fiecare acoperiș e întunecat altfel, fiecare copac își întinde altfel brațele în somn… Personajele mele aleargă pe un disc, își pierd conturul, îl recapătă capricios, și iar îl pierd, devenind rotocoale albe.

Parcă sunt numerele de ruletă care se amestecă în goană. Jocurile sunt făcute, nimic nu mai merge… Un nume se desprinde din haos: Madeleine!

Multă vreme mi-am închipuit-o romantică, veșnic singură, părăsită, privind în zare ca *Madame* Butterfly. Și de multe ori, când, cu fruntea lipită de geam, îl visam pe Ștefan, apărea chipul ei, îngrijorat, la fel de îngrijorat ca al meu. Era, în imaginația mea, o soră geamănă, care aștepta goana unui tren, un vapor spintecând marea, un avion coborând din văzduh…

Știam despre ea puține amănunte. Povestea decorurilor și fotografia zărită o singură dată, la Veneția, în mâna lui Ștefan, se estompaseră în timp. Durerea mea se potolise. Dar chipul ei lua mereu altă înfățișare. Până într-o zi… Ciudată zi!

Casa răsuna de parcă cineva, în primejdie, apăsând încontinuu butonul soneriei, cerea ajutor. Suna lung, fără întrerupere. Zăpăcite, mătușile mele dădeau din colț în colț. Poate se gândeau la strigoi și chiar la întoarcerea Fanei. Dincolo de ușă nu era nimeni. Și totuși, un deget nevăzut suna neîntrerupt. Liniștită, am cercetat instalația din vestibul, de deasupra pervazului ușii. Zarva pornea de acolo. Nu se observa nimic și totuși un clopoțel alerga prin săli, dădea alarma… În cele din urmă, am descoperit că în dreptunghiul de galalit castaniu, butonul alb, pe care totuși cineva apăsase, era înțepenit și făcea contact continuu. Când l-am tras la locul lui cu un ac de cap, zarva s-a potolit ca prin minune. Întâmplarea îmi amintea de o fetiță cu ghiozdan pe spate, care suna și fugea… Trude îmi întindea un covrig cu susan… Cu inima strânsă, mă gândeam la Trude, la Ines, la Gian. Poate sunase poștașul. Într-adevăr, în cutia de scrisori un plic mare, alb. Dar scrisul mi-era necunoscut. Un scris subțire, ordonat, caligrafic. Înăuntru – câteva rânduri:

Domnișoară, am citit cu interes schițele dumneavoastră și aș dori să stăm de vorbă. Vă aștept sâmbătă, la șase după-amiază. Cu toată stima, Grig.

Dedesubt – o adresă și data.

În casă se prelungea tulburarea. Afară de mine, nimeni nu dezlegase misterul. (Nu voiam să se știe că am trimis unei reviste câteva schițe și că am primit răspuns.)

În neliniștea care dăinuia, încercam să mi-l imaginez pe domnul Grig. Sigur că nu era directorul și nici primul redactor – numele lor apar pe prima pagină a revistei. Și de ce nu mă chemau la redacție? Trebuie să fie o eminență cenușie, un sfetnic misterios. „Da, ai talent, îmi va spune ironic. Firește, altfel n-ai pierde vremea scriind. Dar vezi rafturile anticarilor și vitrinele librăriilor și pe stradă coșurile acelea pline de cărți? Toți au talent… în felul lor. În sfârșit, când întâmplările sunt picante sau senzaționale, te poți și dispensa de talent. Pe când în schițele dumitale nu se întâmplă nimic… S-o luăm pe cea dintâi: *Fetița vrea să moară*, De ce? va întreba domnul Grig, fiindcă s-a îndrăgostit de un amurg de vară? E neverosimil, absurd.” … La început m-am gândit: n-am să mă duc.

Nu, n-am să mă duc. N-am timp de pierdut. Nu vreau să mă risipesc, să mă fărâmițez în discuții. Când rămân ore în șir între zidurile casei, sau când cutreier fără țintă orașul, reușesc să prind ceva din tot ce s-a adunat fără să știu, din tot ce a rămas din câte s-au pierdut. Ajung uneori să deslușesc un zumzet, o aromă, un sunet, o imagine uitată… o melodie suprapusă peste altele mai vechi… Undeva s-a furișat sunetul unei clipe, un zâmbet, o licărire, un strop de tristețe sau de bucurie. De acolo trebuie să scot poveștile care nu se vor scrise, care fug de lumină, de strânsoarea cuvintelor, de vârful peniței. Mi le închipui

orânduite acolo în adâncuri, ca frunzele într-o pădure; unele, deși putrezite, mai trăiesc prin mireasma lor, altele, căzute mai târziu, își păstrează elasticitatea, iar cele desprinse înainte de vreme, sunt încă verzi, pline de sevă. Dar când vreau să le scot la lumină, sunt la fel de rebele. Și totuși, îmi dau târcoale, își cer dreptul la viață: îmi amintesc de duminica aceea… Fusese o zi caldă. Una din acele ce nu fac parte din anotimp. O mașină de tăiat lemne îmi amintea toamnele copilăriei. Niște fetițe care săreau într-un picior, atente să împingă o pietricică pe un fel de pătrate trase cu creta strâmb. Îmi trezeau în minte începuturi de vară, uitate de mult. Strada avea tristețea și goliciunea unei duminici. Era afară în soarele acela difuz, în lumina aceea apăsătoare, lăptoasă, în liniștea trotuarului lung ceva ce mai trăisem odată. Dar când? De unde veneam? Câți ani aveam?… Umblam pe marginea unui trotuar, cu grijă să-mi țin echilibrul. Când am ridicat ochii, în față, clădirea mare a Școlii Centrale, și la fereastră, cu obrazul lipit de geam, o fată în negru cu guleraș alb. Și-a dezlipit obrazul, și-a legănat umerii și mi-a zâmbit. M-am gândit că nimic nu poate fi mai trist decât să privești strada, duminica, de la fereastra unui internat. Aș fi vrut să știu cum de a rămas acolo, de ce n-a venit nimeni s-o scoată? Cu ce a greșit? Strada în jurul meu era goală. Clădirea imensă a Școlii Centrale părea goală toată. La o fereastră, o fată în șorț negru cu guleraș alb. După primii pași, m-am gândit: „N-o voi revedea niciodată”. Dar când am întors capul, era la fereastră. Nu voia să mă piardă. I-am făcut semn cu mâna și i-am promis să n-o uit. Când am uitat-o? De ce mi-am reamintit-o acum? Când am plecat de acasă? Unde mă aflu? Șoseaua Tudor Vladimirescu… Străzi cu nume de panduri… Un București necunoscut. Dealuri și râpi. Cerul se desfășura în voie, nestingherit de clădiri. Soarele dispărea pe un deal, pe altă înălțime aluneca un fel

de covor alb, năzdrăvan. Era o turmă de oi. Zgomotul cu care smulgeau iarba, muzica tălăngilor pe locurile virane și înserarea asta o mai trăisem parcă odată, de mult.

Închipuirea mă întoarce iar în urmă cu ani… În fund, un zid de arțari. La mijloc, izolat, un pui de mesteacăn. Printr-un gard scurt, făcut parcă din stuf de baltă, trece o fată cu rochie roșie, floricele albe și șorț verde, încrețit. Printre arțari, promenada, și mai departe, umeri alăturați de tineri țărani formează un zid colorat peste care coboară și urcă umerii celor ce joacă la horă. Fetele se leagănă două câte două, armonica răsună de arii ardelenești. Flăcăii cântăresc din ochi pe fiecare fată în parte. În marginile ei depărtate și drepte, pajiștea parcă respiră. Se lasă o liniște imensă peste sfârșitul duminicii. Cele două armonici se despart. Grupul din satul Cristian o ia de-a curmezișul câmpiei, bine pătruns de însemnătatea lui. Pe promenadă se depărtează grupul din Râșnov. Băieții cu pantaloni bufanți vârâți în cizme înalte și haine cu mâneci prea scurte – par că au crescut prea repede –, din pălării lipsește pana tiroleză, fete gătite… Mă iau după ei, apoi îi pierd treptat…

Parcă văd munții pierduți în fumul vânăt al unui amurg îndepărtat… Munții se prefăceau ei înșiși în noapte. Întunericul nu venea din cer, ci ieșea din pământ și era atât de întins și de des, că piscurile păreau că se înecă în el, în timp ce pe cer ziua înțepenise o clipă în insule de sidef roz-gălbui-portocalii. Soarele era tăiat în două de un nor, care parcă nu-l lăsa să apună. Pe jos se întindea, cât puteau cuprinde ochii, un câmp de covorașe în toate nuanțele de verde și galben. Și fiecare clipă își schimba consistența, adâncimea, tâlcul. Trenul șerpuia în depărtare ca o apă neagră… Casele se micșorau, se adunau una într-alta zgribulite, tăcute. Numai brazii rămâneau neschimbați, parcă și mai înalți, neînduplecați, fără bucurii și, fără slăbiciuni.

Eram deasupra lor, în cetatea Râșnovului, atât de îndrăgostită de acel apus de zi, că am simțit nevoia să mă arunc pe așternutul imens de iarbă moale, să dispar fără să știe nimeni, o dată cu soarele, din care rămăsese doar o dungă de aur încins. Aș fi vrut să știe numai brazii secretul meu și nimeni să nu plângă după mine. Dar o pisică mică, cenușie, ca o bucată de noapte, cu ochi limpezi, albaștri, cu labele scurte, groase, a sărit după un zid al cetății…

„E neverosimil, va repeta domnul Grig. Cât despre schița *Duminică*, *pe Corso*, e comică, dar cam lugubră: Doi ciocli se plimbă pe Corso într-o duminică de august, își poartă uniformele cu toată demnitatea. Parcă ar fi doi ofițeri din armata habsburgică. Are haz, dar… nu-i momentul să ne punem rău cu Habsburgii."

S-ar putea, dimpotrivă, să fie o persoană foarte serioasă acest Grig, și să-mi spuie câteva cuvinte, sobre, uscate, să mă descurajeze. Mai bine, nu mă duc! Eu trebuie să scriu, orice s-ar întâmpla. Nu trebuie să trec prin viață fără să las o urmă, o lacrimă, o tresărire din câte am avut pentru tot ce mi s-a părut frumos și bun… Trebuie să las în urma mea ceva care să-mi semene cât de puțin, așa cum trece uneori pe fruntea unui copil o umbră care amintește cum cădea mama pe gânduri. Dar poate că misteriosul Grig va vorbi ca Jacquot: „Romanele voastre, așa-zis neutre, teatrul cu baroni și contese și veșnicul subiect, adulterul, e o diversiune deloc inocentă. Această aparentă pasivitate ridică ziduri care îi împiedică pe oameni să vadă că focul cuprinde Europa."

Dacă-mi va spune așa, îi voi da să citească fragmentul *Ines* sau *Trei zile la Viena*. „Îți dai seama, domnișoară?…" va sări în sus domnul Grig.

•

La numărul 13, câteva trepte de piatră. O poartă îngustă de *fer forgé*. O scară. În dosul ușii – tumult

înăbușit de voci. Era multă lume, fără îndoială. M-am uitat din nou la plic. Am recitit cele câteva rânduri prin care eram invitată și m-am întrebat dacă nu e o farsă. Sâmburele alb al soneriei se învârtea odată cu discul galben cu șanțuri în spirală… Butonul parcă devenea din ce în ce mai mare, spiralele alergau, se răsuceau… Și fără să-l ating – ca și cum aș fi spus „Sesam deschide-te!” – ușa se deschidea treptat, și în cadrul ei apăru, cu spatele spre mine, un bărbat.

— Nu-i nimic, îi spunea unui personaj nevăzut. Asta-i soarta mănușilor. Dacă totuși le găsiți… Sunt de antilopă gri, destul de uzate… Apoi, întorcându-se și dând cu ochii de mine: Un musafir întârziat…

În dunga întunecată a ușii apăru Ștefan.

— Mirona!

Era vesel. S-ar fi spus că mă aștepta.

— Mirona!

Domnul care-și pierduse mănușile cobora scara grăbit. În vestibul, pălăriile atârnate – unele împodobite cu voalate sau pene, altele simple, bărbătești – păreau, împreună cu hainele agățate mai jos, pe același cuier, o lume de marionete în repaus. Pe ușile acelea nesfârșit de înalte și albe pătrundea veselia unei sindrofii. Parcă lumea era adunată ca să râdă de farsa care mi s-a făcut.

— Mirona! Nu-i așa că nu știai la cine vii? Grig e pseudonimul meu de gazetar. De când am citit schițele tale, nu mai am liniște. Sunt excepționale. Le-a citit și Madeleine. Ține să te cunoască…

Nu izbuteam să desprind din noianul de vorbe decât un nume: Madeleine. Era aceeași Madeleine din pricina căreia ne-am despărțit la Veneția? Ștefan îi vorbise de mine? De ce? Ce-i spusese? Ce știa?

— Ai mai mult talent decât mi-aș fi închipuit, Mirona. Madeleine e foarte exigentă și totuși… Izbutești prin fapte mărunte, lipsite aparent de însemnătate, dar colorate, grele de semnificație…

Nu-l puteam urmări. Aș fi vrut să fiu în stradă, să mă îmbăiez în aerul rece, să mă trezesc, să înțeleg ce mi se întâmplă, să fug.

— Meșteșugul tău este de a stăpâni într-o formă rece o emoție intensă. Madeleine e de aceeași părere. Dar nu ți-aș fi bănuit atâta umor și nici atâta tristețe. De unde ai această experiență a suferinței? Cine ar fi crezut că Mirona mea… a mea… Te-am căutat la Paris pe *rue* La Boëtie. Dar profesoara era plecată în provincie. Niște vecine mi-au spus că te-ai mutat și nu-ți știau adresa. Mirona, Mirona, ai mai crescut. Ești mai frumoasă.

Eu mă gândeam: „A mai îmbătrânit", și căutam să-i regăsesc ochii albaștri, umerii lați, mâinile mari, așa cum le-am văzut atunci, în tren, când mi-am lipit mâinile pe geam lângă ale lui. Mâinile lui Ștefan!

— Mirona mea…

Vorbea încet, gutural, sfârșitul frazelor se pierdea. Hainele și pălăriile atârnate în cuier luau forme omenești și parcă ne priveau. Îmi dădeam seama că, fără să-mi mărturisesc, așteptam această întâlnire, o doream, o imaginam, o visam. De ce eram totuși înghețată, dezamăgită? De ce voiam să fug? Unde e Madeleine?

— Ești de un an în țară, Mirona?… Ei, cum se poate? Totuși am încercat de atâtea ori să te găsesc. Vi s-a schimbat numărul de telefon? De fiecare dată mi-a răspuns altcineva, și în loc să-mi dea lămuriri îmi punea întrebări. Adevărat interogatoriu…

Zgomotul de alături acoperea uneori vocea lui Ștefan atât de mult, că nu-i vedeam decât mișcarea buzelor, ca în filmele mute, alteori se îndepărta atât încât mi se părea că vorbește prea tare și că am putea fi auziți. Eu nu scoteam un cuvânt. Ștefan, când declamatoriu, când simplu, firesc, uneori rece ca un critic care-și cântărește bine cuvântul, alteori pasionat, totul în vestibulul acela întreținea un climat amețitor, încâlcit, din care nu-mi puteam

reveni, în cave nu mă puteam regăsi. Pe chipul de piatră al unei statui apăru mănușa de antilopă gri, probabil aceea de care vorbise domnul care tocmai plecase. Cealaltă era pe jos și aș fi vrut s-o ridic. Îmi aminteam ziua când, împreună cu Gian și tatăl lui, hoinăream, colindam prin magazine la Nisa în căutarea unor mănuși.

— Mirona, de ce nu spui nimic? Mă intimidezi. Aș vrea să te iau în brațe, să lăsăm toată sindrofia asta absurdă și să plecăm.

Eu aș fi vrut să ridic mănușa și s-o scot pe cealaltă de pe obrazul statuii, să văd cum arată acel obraz. Poate-i Madeleine, m-am gândit, poate că ne privește printre degetele mănușii, ne urmărește, ne ascultă…

O adiere de lavandă mi-l apropia pe Ștefan, amintindu-mi clipa când apăruse în atelierul Martei. Ce era adevărat din tot ce se întâmplă acum? De ce era totul nefiresc și vag ca într-un vis pâclos?

Ca în vis am intrat, alături de Ștefan, într-un salon rotund și galben, în care capetele oamenilor păreau pete de culoare pe o paletă, sau în acele tablouri de care nu trebuie să te apropii prea mult… Figurile, vocile, privirile erau topite parcă, într-o lumină de bronz… Abajurul portocaliu, ramele tablourilor, covorul rotund de pe jos, galben cu o margine de un verde cenușiu, ca pelinul, totul părea că se învârtește amețitor. Abia când am simțit pe umăr mâna lui Ștefan, vârtejul s-a domolit, figurile au început să se limpezească, rămânând, totuși, întrucâtva strâmbe și diluate, de parcă se oglindeau într-o apă tulburată de vânt.

— Tânără scriitoare de care v-am vorbit, spuse Ștefan cu emfază, Mira Run. E un pseudonim original. Dar eu prefer Mirona; un nume cu totul aparte, simplu: Mirona Runcu. Ba chiar mai simplu: Mirona!… Așa cum semnează Colette.

Treceam cu mâna întinsă de la unul la altul, între priviri și surâsuri. Mi se puneau întrebări pe

care mai mult le ghiceam. Vocile erau înăbușite, confuze, pașii nu-i auzeam. O doamnă măruntă, brună îmi vorbea ocrotitor și mă privea stăruitor. În încăperea aceea, lumina, căldura, covorul pufos și un parfum care mă ducea cu ani în urmă, acel *Or de Coty* care se răspândea în casă în serile în care mama și surorile ei se pregăteau să plece la Operă – totul mă împiedica să reținfiguri, nume, s-o identific pe Madeleine, pentru ca apoi să n-o mai văd decât pe ea. Aceiași ochi lucioși, șireți, aceeași bărbie ascuțită, același păr negru, artificial și mort ca o perucă, aceleași fire coborând din tâmple spre urechi se răsuceau cu o cochetărie stângace, încercând să imite o pieptănătură spaniolă…

Degeaba voiam să întorc privirea, să scap de această imagine care se multiplica. Același cap se mișca între picături de jăratic alb – un colier de pietre sclipitoare cum nu mai văzusem. Aceiași ochi mă urmăreau, mă încolțeau în oglinda cu ramă de bronz și în portretul de mărime naturală, la fel înrămat.

— Am citit schițele dumitale, domnișoară… Și am auzit că vrei să scrii un roman. Să-mi dai să citesc. Poate îl publicăm în fragmente… Ștefan te admiră. E un entuziast.

Îmi venea în minte terasa hotelului, pe un canal al Veneției, și povestea cu decoruri de împrumut. Aș fi vrut să-i spun: „Tu ești Madeleine din fotografia cea mică, unde purtai o pălărioară cu pene? Îți recunosc ochii bănuitori și ironici. Din pricina ta am fugit de Ștefan. Din pricina ta nu l-am căutat de când m-am întors”.

O boare de lavandă îmi spunea că Ștefan este aproape, mă ocrotește. Aș fi vrut să întorc capul, să-l văd, dar mi se părea că numai înfruntând privirile ei rămân în siguranță, că altfel, la cea mai mică mișcare m-ar putea, înșfăca.

— Vrei să dansăm, Mirona?

Deși întrebarea îmi era adresată mie, Ștefan, printr-un schimb de priviri, cerea încuviințarea

Madeleinei. Zâmbetul care-i făcea să semene întrucâtva ascundea o complicitate, care mă stânjenea.

Acorduri de pian ajungeau slab până la noi.

— Hai, Mirona, spuse Ștefan luându-mi brațul, de parcă voia să mă ajute să traversez o stradă.

„Dacă-mi spune pe nume, și pe un ton atât de intim, înseamnă că i-a vorbit de mine, că Madeleine știe…” Treceam acum printr-un birou, cu pereții tapisați de volume legate în vișiniu. Pe un ton de ceartă, doi bărbați discutau despre invazia Poloniei. Un bărbat cu capul mare, plesuv, cu o privire îndrăzneață, cu ceva impetuos în felul lui de a se mișca, râdea sarcastic:

— Acordul de la München!… Ce cacealma sinistră… Ce rușine!

Celălalt, un personaj leit Victor Emanuel, vorbea stâlcit românește.

Trecând cu mine mai departe, Ștefan voia parcă să mă scape de primejdia războiului. Salonașul în care am intrat era prea mic pentru pianul de concert care-l ocupa. Covorul, făcut sul, era dat deoparte. Două perechi dansau. La pian cânta o doamnă cu brațele goale și părul platinat, lucios ca oglinda. Întorcând capul de păpușă spre noi, întrebă cu o voce suavă:

— Îți aduci aminte, Ștefan?…

Într-un colț, în penumbră, Madeleine. Cum de ajunsese înaintea noastră? Mai exista probabil alt drum, altă ușă. Îndreptându-se spre pian, îi șopti ceva doamnei blonde, care începu să fredoneze acompaniindu-se: *Le bateau des Îles*, *le bateau des amoureux*…[44].

O pereche se opri protestând:

— Dansăm sau ce facem?

Celălalt cuplu părea în al nouălea cer.

— Ștefan nu dansează decât boston, surâse Madeleine, luând locul pianistei, începu un boston demodat.

Ștefan îmi prinse mijlocul.

— Madeleine are dreptate, dansez foarte prost.

Eram stingherită de moarte.

— Nu știu boston, am spus, căutând să mă depărtez, când o ușă se deschise și o subretă, gătită ca într-o piesă de teatru îi făcu semn gazdei.

— N-aveți noroc, îmi pare rău, îmi zâmbi Madeleine, dar niște savarine îmi solicită prezența la bucătărie.

Doamna platinată era mai puțin frumoasă de aproape. Și atât de planturoasă, încât, fără voie, m-am dat un pas înapoi.

— Pare o școlăriță scriitoarea noastră, i se adresă lui Ștefan, care mi-o prezentă plictisit:

— Prințesa Jeanne…

Una din perechile care dansau părăsi salonul fără să mă bage în seamă. Cealaltă se apropie. Tânărul își luă rămas bun înclinându-se în fața prințesei. Fata îmi întinse mâna.

— Eu sunt Sonia… mica Sonia. De când vreau să te cunosc! Îmi dai voie să-ți spun pe nume? Cred că ai auzit de mine… La șase ani colindam Europa.

— Trebuia să-ți dăm boabe de piper, să rămâi mică, spuse prințesa Jeanne.

— E o rețetă pentru căței… zâmbi Ștefan, și amândoi îl conduseră pe tânărul care pleca.

Mica Sonia ținea să mă lămurească.

— Mama vrea să mă mărite cu junele ăsta. E singurul fanariot din familie, cam degenerat. Un fel de văr, a cincea spiță la căruță. Dar mama nu-i prințesă cum nu sunt eu popă. Mă mir că-i snoabă, că proastă nu-i și e frumoasă. Singura femeie pe care Ștefan a iubit-o.

Mi-am simțit întreaga ființă răscolită, și o durere, ca o răsucire în coșul pieptului… Îl mai iubeam? Aș fi vrut să-i cer iertare lui Gian, aș fi vrut să-l simt lângă mine, să mă ocrotească.

— Dar Ștefan e însurat, am șoptit.

— O, Madeleine? Ea i le aduce în casă. E trucul ei. Anostă cum o vezi, lipsită de orice feminitate,

nu știi cât e de tare. Cum să-ți explic? Când eram mică, mama avea obiceiul, cât eram eu de… mare artistă… să mă lege de copacul din curte. Frânghia era foarte lungă, dar nu ajungea până la poartă. Un pas mai mult, și simțeam lesa. Pricepi? Așa și cu Ștefan. Lesa e lungă, dar există. Și e legat zdravăn. Când se îngroașă gluma, Madeleine scurtează lesa. Pricepi? Uite, să ți-l prezint pe maior… Și-a dat demisia din armată de mult, dar noi așa îi spunem.

Era bărbatul plesuv, cu sprâncene mefistofelice, pe care-l auzisem discutând cu aprindere despre invazia Poloniei. Omulețul, care semăna cu Victor Emanuel, îl urma gesticulând.

— Bancherul Beck, mi-l prezintă Sonia.

Atunci intră Marta pe ușă. Am întins brațele de parcă aș fi vrut să mă agăț de un colac de salvare. Mă simțeam deodată mai puțin singură. Intra cu ea ceva din atmosfera Parisului. Avea poate vești despre Gian…

— Marta! De când ești în țară?

Aș fi vrut să-i pun atâtea întrebări! Dar ea era liniștită, de parcă ne-am fi despărțit cu o zi înainte. Îmi aduceam aminte că la fel de rece mi se păruse când o întâlnisem la expoziția lui Suzanne Valadon. Atunci ardeam să-mi dea vești despre Ștefan. Acum Ștefan era aici, la câțiva pași… iar gândurile mele la Gian.

— Mirona! În sfârșit, te-am găsit. La telefon o dată mi s-a răspuns „La cimitir”, altă dată „În pod”. Pe unde te ascunzi? E drept că nici eu nu ies din atelier… Am să-ți explic unde e atelierul.

— De ce nu-i faci portretul? o întrebă Sonia. Când am văzut-o, i-am spus mamei: „Parcă e un portret de Marta Lena, cu aerul ăsta misterios, asiatic”. Ochii parcă sunt îngropați. Sunt verzi? Aș fi jurat la început că sunt galbeni. Să-i ridicăm pletele de pe umeri și să i le adunăm în creștetul capului. Are ceafa lungă, frumoasă.

— Mai rămâne s-o și pictezi, Sonia, surâse Marta malițios.

— O singură dată am avut poftă să pictez: când te-am întâlnit în Montmartre, purtai pe gât o zgardă de buldog, cu clopoței, tunsă băiețește, cu părul lipit cu *gomina argentine*. Spune, Marta, exagerez? Nu purtai într-o ureche o roată de aur?

— Îmi mergea vestea că sunt într-o ureche, știu.

Fără a se sinchisi că are dinții urâți și prea mari, Sonia vorbea într-una.

— Spune, de ce te costumai așa?

— *Pour embêter les gens*…[45]

— Aveai un brâu mexican.

— Și pistoale… Îmi pare rău că nu le-am adus să te ucid.

— În fond, ce ai cu mine?

— Vorbești mult și faci treabă puțină. Era vorba s-o convingi pe Gazela să-și comande portretul sau să-mi cumpere un tablou.

— Ți-aș lua eu portretul lui Lip-Lip dacă mi l-ai da în rate.

— Dă-mi ratele și încearcă să-mi plasezi tabloul.

Ardeam de nerăbdare să rămân singură cu Marta. Dar Sonia îi număra brățările, îi examina ținuta…

— Ai cizme noi?

— Ca pentru *five o'clock*!

— Se zice că dormi și noaptea cu ele.

— Gurile rele.

— Mă întreb cine scornește toate anecdotele pe socoteala ta.

— Sonia, eu cred că tu.

Mai târziu, în jurul mesei, în oglinda de aramă a samovarului vedeam capete deformate, unele prea lungi, altele prea late. Dinți ca de cal mestecau, rânjeau. Se vorbea de război.

— La graniță, zeci de mii de polonezi vor să treacă, oftă prințesa Jeanne.

— Un bătrânel, care a venit cu doi saci de aur, mânca azi la casa polonă, la bucătăria comună, spuse Sonia.

— Numai cine nu are risipește, făcu obeza din capul mesei.

I se spunea Gazela.

— Paradoxal, zâmbi Madeleine.

— *Le paradoxe c'est le nom que les imbéciles donnent á la vérité*[46], șopti Marta.

— Sora mea și-a hrănit copilul – un sugaci de două săptămâni – numai cu apă, în tot timpul drumului. Când a ajuns aici era un schelet, se plânse polonezul.

— Abia răsufla, îl compătimi Gazela; și făcându-și cruce: slavă Domnului, s-a îndreptat!

— Cu puțin înainte de invazia nemților, istorisea prințesa Jeanne sorbind din ceașca de ceai, un aviator s-a înapoiat să-și ia familia. Casa era bombardată, nevasta ucisă, pe copii i-a găsit teferi printre ruine. I-a luat cu avionul pe care-l pilota un coleg. Un avion de două locuri, deschis. Își ținea copiii în brațe. N-avea cum să-i lege. Și nu se știe cum și de ce – poate pentru a evita o ciocnire cu un alt avion – pilotul a făcut un picaj brusc, tatăl a strâns probabil mai bine pe unul din copii, pe cel mic;

celălalt a căzut din avion sub ochii lui.

— *Quelle horreur*! suspină Madeleine.

— Să mai schimbăm subiectul! plescăi Gazela. Ați văzut ce e în fața Băncii Naționale? Vin oameni cu valize de zloți și-i dau pe nimic. Și mestecând întruna: Sunt niște ocazii acum… Niște bijuterii… Superbe!

În luciul samovarului și în paharele bombate de cristal, fiecare zâmbet devenea un rânjet. Din acest haos de fărâme de fraze, de priviri și surâsuri amestecate, pentru mine căpătau relief numai câteva personaje și un singur subiect de discuție: războiul.

— Pereții ăștia, suspina prințesa, eu consider că nu mai există.

— Am știut că dacă o singură piatră se mișcă la hotarul Cehoslovaciei… începu Ștefan.

— Când ți-am spus că așa-zisele democrații ajută fascismul… îl întrerupse maiorul.

Mă gândeam la Jacquot, la Lisandra, la Octav, la Giulia. Unde era Gian?

— În septembrie ’38, hotărârea Ligii Națiunilor de a retrage brigăzile internaționale era elocventă. Urmează perfida tranzacție de la München.

— Adevărul e că situația s-a agravat după München. Obrăznicia *Führer*-ului nu are limite, făcu Ștefan.

— Obrăznicie? Cuvântul nu-i potrivit, spuse Madeleine.

În ochelarii bancherului, becurile se multiplicau la infinit.

— Am să-ți obțin comanda, îi suflă Sonia Martei. Dacă-i pictezi împreună…

— Bună idee: *Logodnicii*.

Sonia râdea pe înfundate, vorbea în șoaptă, voia să mă amuz și eu.

— „Logodnica” a vrut să se interneze la Sibiu într-un sanatoriu, pentru cură de slăbire, dar din greșeală a nimerit alături, într-un ospiciu, și închipuiți-vă că doctorii nu și-au dat seama că nu e nebună. „Logodnicul” a dat fuga s-o scoată. Imaginați-vă scena: Obi – Obeliscul avariției, prescurtat Obi – explicând că „logodnica” nu e nebună, ci numai grasă. Urmărește-i…

— Puțină lămâie? îl întreba Gazela, iar el potrivindu-și ochelarii, în panică:

— Nu, nu, Doamne ferește! Apoi, scoțându-și ochelarii: o picătură, numai una, te rog!

Își ținea ochelarii cu două degete, ușor, ca și când s-ar fi temut să nu-i uzeze, celelalte degete rămânând „cu distincție” în aer.

Madeleine povestea:

— Îmi amintesc, într-o seară, soarele apunea liniștit peste Mediterana. Chiparoșii se profilau pe fondul albastru ca în stampele japoneze. Era o desăvârșită armonie, o pace perfectă. *Et dire qu’on doit mourir*[47]… mi-a spus Ștefan.

— Mărturisesc că umbra morții îmi tulbură cele mai frumoase clipe ale vieții.

În fereastră, seara devenise un dreptunghi negru, opac. Totul părea înecat în imensitatea unei mări sumbre. Dormeau milioane de copii pe lume, și de fiecare căpătâi moartea se apropia. Umărul Madeleinei se lipi de Ștefan. Parcă voia să-l apere. Profilurile lor semănau; erau potrivite ca pentru o efigie. Și, la fel ca la Veneția, în seara când Ștefan îmi povestea cum își mobilau casa cu decoruri de teatru închiriate, mă întrebam ce caut între ei. Abia așteptam să ne ridicăm de la masă, să găsesc un mijloc să plec. Privirea îmi trecu peste chipurile fără relief din jurul mesei și se opri iar asupra aceleiași medalii: Madeleine și Ștefan.

— Anul trecut nebunul declara solemn că Sudeții sunt ultima revendicare în Europa, spunea maiorul.

— Cehoslovacia a constituit o piesă pe eșichierul strategic, interveni Ștefan. Țara asta, cu fortificațiile ei formidabile spre granița germană, ar fi fost o platformă perfectă pentru bazele aeriene înaintate ale frontului din est, baze aeriene care ar fi amenințat întreg spațiul *Reich*-ului. Nu mai vorbim de potențialul ei industrial. Gândiți-vă la Škoda și la fabricile de avioane.

Și uitându-se la mine, făcu un gest ca și cum ar fi dat un bobârnac unei piese pe o tablă de șah.

— Crezi că-i o simplă ambiție? Crezi că o țară poate fi măturată dintr-o simplă ambiție? Nu! Aici se bat două lumi, făcu maiorul.

Avea un fel clar și apăsat de a vorbi, care mi-l amintea pe Jacquot în discuțiile cu Gian.

— Ca și la jocul de șah, piesa asta ar fi jenat acțiunea strategică asupra Poloniei, reveni Ștefan.

Bancherul își scoase ochelarii, îi șterse supărat.

— Cum adică, Polonia, o piesă de șah?

— Una mai importantă, firește. Pentru acțiunea asupra Poloniei a fost nevoie de o bază, care să permită realizarea dublei învăluiri, un clește pornit

de la sud, care, cu manevra pornită din Prusia Orientală, să pună Polonia în imposibilitatea de a se apăra cu eficacitate.

— Și după Polonia? întrebă prințesa Jeanne, pe care discuția părea s-o pasioneze.

— Problema e simplă. Rămâne acel *Drang nach Osten*, ușor de realizat printr-o manevră centrală de rupere.

Și Ștefan se ridică în picioare, ca și când ar fi fost gata să conducă manevrele, sau ca un dirijor în fața orchestrei. Purta haine cenușii în nuanța argintie a tâmplelor. Cravata albastră se potrivea cu albastrul pal al ochilor. Înalt, cu umerii lați, părea un wiking rătăcit pe meleagurile noastre.

— Iată-ne germanofili, își strivi maiorul, enervat, țigara în scrumieră. Măcar de data asta e clar.

Aș fi vrut să-l aud pe Ștefan protestând. Așteptam cu emoție…

— Germanofil, eu? Dimpotrivă. Îi detest pe nemți. Toată educația mea, toată cultura mea, toata structura mea intelectuală e franceză. Când am aflat că a căzut Parisul, mi-am rupt în două arcușul viorii, am aruncat vioara… Sunt un democrat, un om de stânga…

— Dar nu un comunist, îl completă Madeleine. Dumneata ce părere ai? mi se adresă neașteptat, și privirea i se înfipse în ochii mei ca o săgeată.

Fața de masă mi se părea deodată excesiv de albă, merele, nefiresc de roșii, cozonacul, galben și înalt, ca în nu știu ce carte de povești cu poze. „Dumneata ce părere ai?” repeta privirea ei, vrând să-mi știrbească prestigiul pe care poate îl păstram tăcând. Băgase de seamă că Ștefan vorbește mai mult pentru mine? Nu știu de ce mă gândeam de-a valma la Hedda Hölden, la Trude, la mica Ines. Prin fumul răspândit deasupra mesei mi se părea că-l văd pe Jacquot. „Hai Mirona, curaj!”

— Am trecut prin Viena ocupată; oamenii erau fugăriți de oameni, însemnați ca vitele ca să le

recunoști…

Se uitau cu toții la mine, mirați, curioși, ca la un mut care ar fi început subit să vorbească. Îmi auzeam vocea, și ușorul ei tremur îmi răsuna în urechi groaznic amplificat.

Ștefan mă privea cu vădită mândrie. Madeleine, încruntată, ostilă.

— Nu te temi de bolșevici, domnișoară?

— De ce? Primele cuvinte cu care a început revoluția au fost „pâine și pace”.

Repetam cele ce auzisem la *Maison de la Culture* la conferința despre Maiakovski.

Bancherul își potrivea ochelarii, ca să mă vadă mai bine. Nasul i se încrețea, nările i se dilatau, ochii lăptoși se strângeau.

— Am auzit, i se adresă Sonia, că s-a dat foc la două vagoane de bani.

— Propagandă! sări Gazela, de parcă ar fi fost acuzată.

— E și mai greu să-ți închipui zvârlindu-se în ocean vagoane de cafea și de grâu, și totuși aceste lucruri se întâmplă, am spus.

Madeleine se pregătea să-mi răspundă, dar Ștefan, temându-se că cele două spade ar putea fi prea ascuțite și că terenul pe care ne aflăm e primejdios, schimbă firul discuției.

— Războiul va semăna perfect cu cel din 1914. Un război comandat, mecanic, rece. Din comandamente vor porni ordine personale pe fire nevăzute, și masele de oameni vor merge la tăiere cu același zâmbet pe buze, bineînțeles fără să mai creadă, ca atunci, în fraze patriotarde, și totuși fără să-și dea seama că nu constituie decât o biată carne de tun.

Maiorul era de altă părere:

— Un război vine acum în condițiile a două lumi cu idealuri diferite, cu țeluri diferite. Una vrea să-și mențină cu orice preț privilegiile, cealaltă – să aibă dreptul la cultură, la demnitate…

— Și eu sunt pentru armonie și dreptate socială, își muie glasul Ștefan. Am scris articole și reportaje antifasciste încă pe vremea războiului din Abisinia. Sunt pentru dreptate și progres, știi bine, dar realizate pașnic, printr-o politică de stânga susținută în timp.

Maiorul zâmbea ironic.

— Ești un burghez de stânga și un socialist de dreapta, cum e mai rău.

Ștefan părea în fața maiorului la fel de slab în argumente ca Gian în fața lui Jacquot atunci când se discuta despre războiul din Spania. Aș fi vrut să știu cine e maiorul, de unde lua vigoarea, curajul, prestigiul care-l umbreau pe Ștefan.

— Nu te văd bine, maiorule! interveni Madeleine. Și ca bună româncă…

— O româncă bună nu se poate simți bine într-o orânduire în care țăranii sunt analfabeți și mor de tuberculoză, sifilis și pelagră, studenții huligani își bat colegii și sparg geamurile și capetele unor cetățeni pașnici, iar țara e târâtă într-un război în care n-are ce revendica, nici ce câștiga.

— Tatăl ei e pe jumătate grec, și maică-sa un pic turcoaică, încerca s-o apere Gazela.

— În Spania, am spus, aducând ca exemplu unul din acele admirabile cazuri de solidaritate de care îmi vorbise Jacquot, într-un spital pe front, un chirurg francez, ajutat de o infirmieră româncă și de un asistent croat, a salvat viața unui italian ciuruit de gloanțele fasciste…

Bancherul, cu ochelarii în mână și brațul suspendat în aer, mă privea cu ochii miopi. Gazela sufla greu, ca o locomotivă. Prințesei Jeanne, care purta o bluză albă de dantelă, scrobită, și curăța un măr, îi căzu cuțitașul din mână. Dar fața ei de porțelan nu se clinti. Madeleine părea sufocată. Abia acum băgam de seamă că poartă o rochie vișinie, de catifea. Poate de aceea obrazul părea veșted. Marta ținea pe genunchi un carnet și, cu

aerul că se joacă, făcea schițe. Sonia i se adresă maiorului:

— Marta are un tablou: *Spaniolii salutând pe luptătorii din brigăzile internaționale*.

— Crezi că au să ți-l primească la expoziție? întrebă Madeleine.

— Atâta ar mai lipsi! suflă Gazela, și, plescăind, acră: Când aud de brigăzile alea, văd roșu.

— Și pretindeți că nu faceți politică? zâmbi maiorul.

— Să te numești Gazela și să ai de la o sută de kilograme în sus… îmi suflă Sonia în ureche, în timp ce Madeleine ridicându-se, toți ceilalți o urmară.

Ștefan mă reținu să-mi arate un album cu reproduceri din pictorii impresioniști, ca să mă ție într-un ungher retras să-mi vorbească.

Sonia, luându-mă de braț. Mă trase, mai aproape de un grup care părea că se amuză. Să vezi ce haz are Marta când povestește.

— Întâmplarea se petrece la München, preciza Marta… Pictorul Lena avea un prieten vienez pe care voia să-l vindece de o dragoste nefericită. Dar îi prezenta numai vânzătoare de crenvurști, chelnerițe de berării, nemțoicuțe rumene. Toate purtau chiloți groși. Și Balt, pictor și el, avea oroare de chiloți groși. La fiecare escapadă care-l dezamăgea, Balt amenința cu plecarea. În cele din urmă, lui Lena i-a venit o idee și a dat un anunț la ziar: „Pictor tânăr, străin, dorește cunoștința unei doamne din înalta societate pentru a-i face portretul, care, după ce va fi expus într-o galerie importantă, va aparține persoanei care a pozat”, și a iscălit: Napoleon. Când Lena s-a dus, peste câteva zile, la post-restant să vadă dacă a primit răspuns, un bătrânel ofilit, acru, care părea uitat de Dumnezeu de ani de zile la același oficiu, l-a măsurat din cap până-n picioare.

„Ce anunț ai dat dumneata la gazetă, domnule? Sunt aici de treizeci și cinci de ani, dar e prima

dată că sunt curios și prima dată că întreb, fiindcă niciodată n-au venit atâtea răspunsuri. Și de sub tejghea a scos un sac de poștă plin. Toate sunt răspunsuri pentru Dumneata. Ce-oi fi căutat și ce-oi fi oferit dumneata ca să capeți atâtea răspunsuri?!”

„Un model! Caut un model. Sunt pictor!”

„Au mai căutat și alții modele.”

„Dar eu m-am adresat numai doamnelor din aristocrație.”

„Bună idee! Ai două sute de răspunsuri, domnule, două sute, înțelegi dumneata?”

Acasă, în prezența lui Balt, Lena a răsturnat sacul pe covor. Plicuri mari cu peceți de tot felul, hârtii de scris somptuoase, unele ca pergamentul, altele transparente, subțiri, în nuanțe pastelate. Și toate parfumate. Treizeci din ele purtau coroane. Celelalte au fost aruncate la coș. Dar dintre cele cu coroane, una era a baroanei Hardt o prietenă a lui Balt, urâtă foc. Desigur că nu știa cine e Napoleon. Întâmplarea a făcut ca tocmai atunci să-i viziteze baronul.

„Ce sunt scrisorile astea pe jos?” a întrebat intrigat.

Când i s-a povestit despre ce e vorba, a râs să se prăpădească.

„Trebuie să-i spun și baroanei. Ea, care pretinde că aristocrația noastră e exemplară…”

Se tăvălea de râs și, repetând „exemplară”, întinse mâna să ia scrisoarea nevesti-si. Baronul semăna cu Fatty leit, și, fie că se supăra, fie că se amuza, se trântea pe jos și ridica picioarele.

Sonia și ceilalți râdeau cu poftă.

Marta, așteptând să se facă liniște, reluă:

— Când Lena și Balt l-au rugat să le împrumute lacheul ca să deschidă ușa acestor distinse modele, baronul avu și el o idee:

„Ce vă trebuie lacheu! Vă ajunge uniforma lui.”

Zis și făcut! Într-o zi își punea uniforma Lena și făcea pe lacheul. A doua zi, rolurile se schimbau.

Și în felul ăsta fiecare se alegea, pe rând, cu un model și cu un bacșiș.

Cu vocea ei mică, scăzută, egală, unică, Marta povestea cu haz:

— Când Balt, în calitate de lacheu, s-a întors, după ce a condus o splendidă prințesă, cu o monedă de aur, vârâtă în ochi în formă de monoclu, n-a mai vrut în ruptul capului să schimbe rolul. Într-o zi Lena s-a pomenit cu un pachet, în care soțul unei prințese îi trimitea un rând de haine. Nu trecu mult, și se prezentă chiar prințul în persoană. Lena era singur.

„Unde e pictorul?" l-a întrebat.

„Eu sunt", a răspuns Lena.

„Poate ești fiul lui".

„Eu sunt și tatăl, și fiul, și sfântul duh."

„Soția mea mi-a spus că ești bătrân și sărac. Și-am vrut să te ajut."

„Sunt bătrân sufletește și sărac cu duhul", i-a replicat Lena.

„Domnule, am să-ți trimit martorii mei…"

Văzând că se îngroașă gluma, Lena l-a chemat pe Balt, care era în costum de lacheu.

„El a pictat-o. N-am nicio vină…"

„Imposibil!" exclamă prințul, înțepenind.

„De ce? E mai talentat decât mine…"

„Imposibil să mă bat eu un valet."

„Servitorii au numai avantaje", a oftat Lena.

„Așa-i", făcu prințul, epuizat și depășit, în timp ce Balt compătimindu-l i-a întins mănușile, bastonul, melonul fără să clipească sau să sufle vreun cuvânt, fiindcă lacheul trebuie să fie mut. Dar pentru prima dată conducea pe cineva fără să primească bacșiș.

A doua zi am părăsit toți trei Münchenul. Urmează capitolul Italia și aventurile lor cu aristocratele italiene. În numărul viitor… zâmbi Marta fermecător.

•

— Trebuie să ne vedem, Mirona, șopti Ștefan mai târziu, când ne aflam iar alături, proptiți de pian. Vino mâine dimineață în atelier la Marta. Aș vrea să-ți facă portretul. Mi-a arătat câteva schițe pe care ți le-a făcut la Paris. Eram gata să le cumpăr, deși nu-ți seamănă, dar Madeleine…

Mai departe n-am auzit, fiindcă am întâlnit, desprins din penumbră, zâmbetul rece, nedefinit, al Madeleinei. De altminteri, aveam să-mi dau seama că, în orice colț al casei m-aș fi aflat, privirea ei ajungea până la mine, cu nu știu ce forță magică, și mă supraveghea. Iar eu mă întrebam cum de nu o obosește acel surâs convențional pe care-l păstra în orice împrejurare. Care e adevărata ei înfățișare? Abia mai târziu, când, cu desăvârșire dezmeticită, obișnuită cu ambianța casei, am privit-o mai rece, mai atent, mi-am dat seama că ar fi putut trece drept o femeie frumoasă cu ani în urmă. Ovalul feței desăvârșit, nasul în prelungirea frunții bine proporționat, fruntea dreaptă. Ceea ce-i lipsea cu totul era feminitatea, farmecul, grația. Pășea ca o gospodină care ducându-se la piață știe perfect ce trebuie să cumpere și e convinsă că nimeni n-o poate influența sau păcăli.

Sprâncenele groase, bine arcuite, profilul pur de grecoaică pledau în favoarea ei, dar pentru mine devenise prea concretă și poate de aceea mult mai puțin primejdioasă. Gelozia difuză în sufletul meu în tot timpul care s-a scurs din clipa când Ștefan îi rostise numele și îi zărisem chipul într-o mică fotografie, făcuse parte din dragostea mea și atât de constant mocnise în spuza ei, încât acum, când prezența ei o spulbera, mă simțeam ciudat liniștită și parcă sărăcită.

Madeleine era dintre acele femei cărora li se părea distins să nu se entuziasmeze de nimic, să aibă o atitudine cumpătată, ușor ironică, negativă. Fără a fi combativă și fără a fi în stare să aducă argumente, afirmațiile ei aveau totuși o anume forță, făcută din acel dispreț, din acea falsă

superioritate a păturii care trăia în belșug și călătorea. Izbutea să curme orice discuție printr-o simplă afirmație, fără altă valoare decât a unei anumite siguranțe de sine și uneori cu suficiența judecătorului care încheie orice controversă cu formula „Tribunalul e lămurit”. Aducea cu orice prilej în discuție sprijinul unei autorități din trecut, negând orice valoare prezentului și disprețuind perspectivele viitorului, care i se păreau incerte și sumbre.

— Trăim, incontestabil, vremuri în care Shakespeare nu mai e citit, afirma bunăoară. Sau: Goethe a spus tot. Pe lângă *Faust*, nimic nu e mare. Ce înseamnă în muzică Prokofiev, când nu ajunge o viață de om ca să asculți Beethoven?

Ștefan, deși prin felul în care o contrazicea părea să aibă o minte deschisă, lucidă, permeabilă la tot ce-i nou, nu-și dădea seama de platitudinile pe care le afirma soția lui. Dimpotrivă, o urmărea cu un fel de mândrie.

— Nu pot să sufăr politica în pictură, literatură, muzică. Arta trebuie să fie artă, susținea Madeleine. Arta e sfântă…

— Totuși, trei sute de avioane hitleriste au bombardat Polonia, îi replică maiorul.

— Da, da, îl aproba bancherul. Ce oroare!

Era atât de congestionat, încât Gazela ceru un pahar cu apă.

— Și credeți că literatura, muzica, pictura pot să-și păstreze „sfințenia”, adică nepăsarea față de această crimă? întrebă maiorul.

Prințesa Jeanne, intrând îmbujorată cu o tavă cu savarine, întrerupse discuția.

— Nu-mi stă bine ca jupâneasă? întrebă cochetă și sigură de ea.

— E frumoasă prințesa Jeanne, nu găsești? mi se adresă Madeleine.

— Nu, răspunse Ștefan în locul meu, înțelegând jocul nevestei lui. E prea concretă, prea carnală.

— Și crezi că bărbații au nevoie de transcendență?

— Asta e ca și când ai întreba dacă au nevoie să iubească sufletește pe femeia pe care ar putea s-o aibă în pat.

— Și dacă ar trebui să alegi?

— Eu? Eu am nevoie să-mi îndestulez sufletul, fantezia.

— Soțul meu e sentimental astă-seară, zâmbi acru Madeleine.

— Aș alege visul, poezia, continuă Ștefan, fără a mă slăbi din ochi.

Îi ocoleam privirea pe cât puteam. Madeleine se zbătea să găsească o ieșire. Nu mai avea forța să-și păstreze surâsul. Pe când Ștefan mă privea mereu mai cald, mai lipsit de sfială. Aș fi vrut s-o ajut pe soția lui, dar nu găseam un cuvânt potrivit. Tăcerea se prelungea supărătoare. Sonia intră aducând o tavă cu pahare și o carafă cu apă. Avea urme de frișcă pe buze.

— Bravo, Madeleine, savarina e grozavă.

— A făcut-o bucătăreasa, n-am niciun merit, ripostă Madeleine exasperată.

— Rețeta e a ta, tu ai supravegheat-o, surâse Ștefan, încercând s-o îmbuneze. Sunt foarte arătoase, și frișca e slăbiciunea mea.

Prințesa Jeanne se opri cu tava în fața mea. Ștefan mă îmbia să iau.

Am refuzat. Mi-ar fi fost cu neputință să mă ating de ceva. Ceilalți luară grăbiți. Madeleine, cu gestul firesc al cuiva care face obișnuit același lucru, începu să guste din farfuria lui Ștefan. Dar când să ia și el o linguriță, se împotrivi:

— Frișca e acră…

— E excelentă, făcu Sonia, care se apropiase. Eu vreau încă o porție.

Ștefan nu știa ce să creadă. Se uita la Madeleine, la Sonia, la mine, încercând totuși să înfigă lingurița în prăjitura cu frișcă. Dar Madeleine îi dădu ușor peste mână.

— Nu-i pentru tine…

— Crezi? întrebă Ștefan dezamăgit ca un copil, și, urmărind în farfuriile celorlalți savarinele arătoase, privirea i se întoarse încruntată asupra nevestei lui.

— N-ai încredere în mine? îl întrebă Madeleine cu accent de mustrare.

Având aerul că mă interesează cele ce spunea maiorul, m-am depărtat de ei.

— Încrederea ofițerilor în politica demagogică a guvernanților era așa de mare, că loveau cu pumnii în tancuri, convinși că tancurile nemților sunt de carton.

— Și celebra lor cavalerie? întrebă prințesa Jeanne.

N-am auzit răspunsul, fiindcă Ștefan era iar lângă mine. Vorbea pentru mine.

— Germania are un imens avans asupra Europei. E formidabil înarmată. Avioanele și tancurile motorizate nu știu unde și dacă se vor opri.

— Napoleon ar putea să-ți răspundă, zâmbi maiorul.

Atitudinea lui Ștefan era confuză. Sau poate nu eram eu în stare să-l înțeleg. Dar eram totuși dezamăgită de sărăcia argumentelor lui, de lipsa lor de adâncime și mai ales eram stânjenită de stăruința cu care, de câte ori se credea neobservat, îmi șoptea că vrea să mă vadă.

•

Pe stradă, între prințesa Jeanne și Sonia, ascultam comentându-se întâmplarea cu savarina.

— Ai văzut? Nu l-a lăsat să guste… Poți să-ți închipui… O femeie frumoasă n-are niciodată atâtea mijloace, atâta dibăcie, atâta inventivitate ca să-și ție bărbatul.

— Madeleine își păzește fericirea, ce vrei?… spunea prințesa. Nimic nu-i lăsat la întâmplare. Totul e calculat cu migală, studiat.

— A izbutit să-l facă să creadă că n-ar putea trăi fără ea, că-i e necesară ca aerul, ca apa, îmi explica Sonia.

— Îl hrănește numai cu legume fierte și cu supe ușoare, i-a băgat în cap că e bolnav, că orice mâncare îl intoxică…

— L-a dezobișnuit să mănânce.

— A făcut dintr-un om sănătos un debil, un ipohondru.

— Îl ține mai mult la țară.

— Când vine pentru câteva zile la București, Madeleine îi dă pachețele cu ouă răscoapte, salam și tot felul de lucruri picante de care l-a dezobișnuit. Nenorocitul se îmbolnăvește, intră în panică, o cheamă, și ea de-abia așteaptă să-i sară în ajutor. L-a făcut să creadă că nu poate trăi fără îngrijirile ei și fără bucătăreasa pe care o are de douăzeci de ani.

— E un ipohondru, un maniac.

— Madeleine în loc să-i scoată din cap toate spaimele, toate copilăriile, le încurajează, ca să aibă și mai mare nevoie de dânsa. Îl trezește din somn ca să-l întrebe dacă nu visează urât, dacă respiră bine.

— Fiecare gest al ei nu are alt scop decât să-l lege mai zdravăn, să-l facă recunoscător și îndatorat pe viață.

Nu mai urmăream când vorbește mama. Când vorbește fiica. Aveau același timbru de voce, aceeași ciudă pe Madeleine. Iar eu mă străduiam să păstrez o ținută, să par obiectivă. De altminteri, erau prea stridente și mama, și fiica, iar Madeleine prea lipsită de apărare, Ștefan, prea ridicol, în tot ce spuneau.

— E adevărat că v-ați cunoscut în tren? mă întrebă Sonia.

Am tresărit.

— Ne-am cunoscut la un cenaclu literar. Ba nu, la o conferință… nu-mi amintesc exact.

— Madeleine pretinde că în tren.

— Da, ne-am întâlnit…

— Călătorea singur?

— Da… singur.

— Madeleine pleacă totdeauna înainte, sau îl urmează după câteva zile. Are grijă să-i facă bagajul așa ca să-i lipsească ceva… un permis, un articol sau cine știe ce altceva.

— Știe să-l flateze. Ștefan s-a învățat să fie flatat. Prezența oamenilor care nu-l admiră, nu aprobă tot ce face și ce zice el îl enervează, îl obosește. Nu suportă să-i spui adevărul, să nu-l consideri un zeu.

— E convins că e liber, fiindcă pleacă de acasă când îi cășună și se întoarce când vrea. La spectacole, la recepții se duce singur, într-adevăr. I se întâmplă chiar să lipsească toată noaptea de acasă. Madeleine îi trece cu vederea micile aventuri, ba chiar i le încurajează. Dar când simte că se îngroașă gluma, că se leagă sufletește…

— Are grijă să-l dezlege.

— E convins că Madeleine s-ar prăpădi fără el…

— Poate că s-ar prăpădi, încercam să glumesc cu inima strânsă.

— O, nu poți să-ți închipui cât de bine este înarmată, făcu Sonia. Cât e de tare această femeie, cât de dibace… Să nu crezi că bârfim. Dar ești scriitoare, și Madeleine e un tip de roman. Ai băgat de seamă cu câtă religiozitate pronunță Ștefan numele ei? Cum dă ochii peste cap când spune „Madeleine”? Ei bine, încercă să-l întrebi de ce a luat-o, de ce o păstrează de-a lungul anilor, de ce îi sacrifică orice alt sentiment…

— Ultima sacrificată a fost pictorița, șopti prințesa Jeanne.

— Marta? Am întrebat atât de încet, încât cred că nu s-a auzit.

— O! Dacă l-ai întreba, ți-ar răspunde: „Am încredere în Madeleine. Madeleine e copilul meu. E atât de modestă, se mulțumește să ocupe atât de

puțin loc în viața mea! În casă nici nu o simt. Nu mai știe în ce ungher să stea ca să nu mă stânjenească…” În realitate, Madeleine e mama, nu copilul.

— E confidenta lui. Ștefan îi povestește lucrurile cele mai intime.

Nu puteam să cred, nu voiam.

— E ceva foarte tulbure, foarte echivoc în menajul acesta, încheie Sonia.

— Nu numai în menajul ăsta… am spus, gândindu-mă la familia mea, la destăinuirile Giuliei, la scrisoarea în care Gian îmi descrie ultima scenă dintre Fany și soțul ei, scena fatală.

— Ea îi încurajează complicațiile și tot ea îi descurcă dramele, continuă Sonia, ca și când nu m-ar fi auzit.

— Ștefan pretinde că nu poate s-o lase fiindcă nu i-a făcut un copil, spuse prințesa Jeanne. Și, văzând că nu înțeleg: Da, da, închipuiți-vă că a găsit acest argument original. Femeile nu admit să fie părăsite când au un copil. Madeleine nu suportă să fie părăsită tocmai fiindcă nu are un copil. Și imitând-o, cu tremolo în glas: „Cum să mă lase cu mâinile goale! Dacă aș avea un copil – copilul lui – ar fi suportabil. Dar să mă lase cu mâinile goale?…”

Sonia izbucni în râs. Un râs zgomotos, nefiresc. Eu mă întrebam dacă voi ajunge vreodată să dibui tot ce ascundea acel luciu excesiv, fals, al privirii, zâmbetul crispat care întregea masca Madeleinei. Dar prințesa Jeanne, Sonia ce rol jucau în viața lui Ștefan? Marta, maiorul dispăruseră în noapte. Bancherul și Gazela veneau în urma noastră. Stelele scânteiau pe cer ca diamantele în jurul gâtului Madeleinei. Priveam joaca nesfârșitelor focare și căutam să înțeleg ce trebuie să fac, cum să fug de Ștefan, încotro să mă îndrept.

• CAPITOLUL X • COINCIDENȚE

În plimbările nocturne în jurul odăii mele, descopăr mereu alte fotografii, îmi pun mereu alte întrebări. Cine or fi aceste femei cu pieptul umflat și talia strangulată, cu gâtul lung și mândru, pe care se ridică balenele gulerelor de dantelă veche, cu obrazul de madonă, cu părul bogat și greu, adunat pe creștet grațios? Trei frumuseți de altădată, cu un surâs ușor, dureros de tinere fete, păstrând sub fluiditatea zâmbetului parcă aceleași taine, aceleași dezamăgiri. Sunt astăzi, poate, trei babe risipite în diferite colțuri ale lumii și clevetesc: „tineretul din ziua de azi!" Pe fețele lor au lăsat urme necazurile mari sau meschine. În mâinile lor zgârcite tremură o legătură de chei. Poate că *El* e acest ofițer din rama pictată pe mătase albă, îngălbenită, tăiată de vreme. E înalt și subțire ca un lujer de crin, cu ochii spălăciți, care au fost probabil albaștri, cu mustața răsucită și fireturi multe. Poate că pe el l-au iubit toate trei… Iată și o carte poștală, într-o ramă brodată cu *coton perlé* mov. O mireasă firavă, dezarmată ca un miel pe care-l duci la tăiere, lângă un ginere gras, măcelar în redingotă. Florile, speriate, au căzut pe voalul împrăștiat pe jos, deși se vede că și voalul, și florile au fost orânduite cu multă grijă în dezordinea asta. Sunt, desigur, cele dintâi și cele din urmă flori pe care le va fi adus acest soț.

Dar de ce suntem ispitiți să potrivim oamenii și viața lor după trei-patru tipare, așa cum în cărțile de istorie domnii se împart în buni sau răi, pașnici sau războinici?

Poate va fi o vreme când fetele familiei mele se vor împărți tot așa de sumar, unele cumsecade, care s-au măritat frumos, și altele de care se va vorbi în șoaptă: „să n-audă copiii", niște nebune, niște stricate, care au fugit de acasă (ca Fana), au trăit în camere mobilate (ca Mirona). Toate

celelalte deosebiri vor fi nivelate de timp și de judecata grăbită a vreunei nepoate, care, neputând dormi, va face tot felul de ipoteze privind fotografiile vechi… din generația mea…

Nu… N-are să fie așa! Fotografiile fiecărei familii au câte-o poveste. Câte chipuri, atâtea povești; câte povești, atâtea puncte nelămurite, atâtea îndoieli. Pe când în camera asta, cei ce mă înconjoară îmi sunt cu desăvârșire străini, i-am cunoscut pe toți deodată, ca la o sindrofie la care n-am fost poftită. O sindrofie de morți… Mă simt ca și când din greșeală aș fi fost înmormântată într-o criptă străină, în care ceilalți se știu unii pe alții, fiindcă în viață s-au înrudit, au amintiri comune, numai eu sunt singură, stingheră, fără niciun rost printre ei.

„Dar ce cauți într-o cameră mobilată Mirona, cum ai plecat de acasă, cum ai ajuns aici, unde e Ștefan?”

•

Era o dimineață ca oricare alta.

— S-au înmulțit gândacii la bucătărie, se văita tanti Marie.

— Să fierbem acid boric, propunea Neneea.

— Iancu a spus că ar mânca o scordolea… Mereu i se năzare câte ceva. Ba poale-n brâu, ba alivenci.

Ca de obicei, am încercat să readorm vârând capul sub pernă. Într-un crâmpei de vis, apărea nu știu ce peisaj mauresc, spaniol, auzeam unduiri de ape… pe jumătate trează, mi se părea că Ștefan îmi șoptește:

Te caut însetat de vise
În descântece, *în versuri nescrise*,
În catifeaua din petunii,
În cântecul tăcut al lunii.
Plutesc cu tine
Peste lumi, *peste lut*,
Te prind lunatec dintre stele,

Te ţin o clipă în braţele mele…

Erau stihurile pe care le primisem într-o scrisoare 5

Printre tristeţi şi crânguri neumblate,
Sub aşteptări şi nopţi îngânate,
Puful obrazului tău de lumini
Mi-l zvârle în faţă polenul din grădini.

Ne întâlneam de câte ori venea în Bucureşti. Şi atunci ne plimbam prin cartiere mărginaşe, prin cimitire şi grădini publice. Ultima dată am luat masa la o cârciumă în Piaţa Victoriei. N-am mâncat nimic din câte ni s-au adus. Ştefan a comandat şampanie… Nu-mi venea să cred că suntem împreună, că-l pot atinge, că există altfel decât în închipuirea mea, altfel decât în atâtea foi de caiet scrise la Paris, în camera mea din 13, *rue* Jules Simon…

„Să mergem, Mirona, e prea multă lume aici…” Am mers şi am tot mers. Nu ne înduram să ne despărţim. Ne-am aşezat pe o bancă în faţa Facultăţii de Drept. Ca doi studenţi. Mă lipeam de el, plină de tinereţe şi elan. Mă mângâia. Şi parcă înţelegea câtă amărăciune şi neputinţă înseamnă această tinereţe, cât de mult ceream vieţii şi cât de puţin voi căpăta, cât de mult aş vrea să rămânem împreună… De ce nu căuta, de ce nu găsea o soluţie?…

— O mai iubeşti? l-am întrebat.

— Pe cine?…

— Pe Madeleine.

— Ce copil eşti!… Dar n-am iubit-o niciodată.

— De ce te-ai însurat?

— De milă… Eram prieteni. Ne scriam. Ea studia în Italia. Când venea în vacanţă, povestea despre tot ce văzuse: muzee, biserici… Îmi aducea reproduceri, cărţi. Într-o zi mi-a spus că nu se va mai întoarce în ţară. Vrea să rămână în Italia… să

se călugărească. Mi s-a părut absurd. Am căutat s-o conving să renunțe. Am vrut să cunosc motivul, s-o ajut. Mi-a mărturisit, simplu și rece, că mă iubește. Și mi-a cerut să mă însor cu ea. Am rămas consternat. Știa că n-o iubesc. Mi-a cerut să-i dau această unică șansă de a fi fericită. O lună… un an… Și dacă într-o zi am să mă îndrăgostesc… îmi va reda libertatea.

— Și nu te-ai îndrăgostit?

— Până acum, totul a fost fără importanță…

Eu n-am mai pus nicio întrebare.

El n-a spus ceea ce aș fi dorit să aud.

— Tu ești singura mea oază, repeta. Singura mea bucurie. Dacă n-ai fi tu, m-aș închide la țară între cărțile mele. Mi-e silă de tot ce se întâmplă aici. Regele își face de cap. Cedează, cedează… Nu mai pricep nimic și nu mai cred în nimic. Numai în tine cred, Mirona, în dragostea noastră.

Primeam zilnic scrisori la post-restant. Când nu veneau la timp, se adunau 3-4 în aceeași zi. Ultima, un strigăt de bucurie:

> *Am cheia raiului în buzunar*, *Mirona. N-o să ne mai plimbăm prin parcuri*, *ca doi liceeni. Vom avea o casă cu ușă și cheie. Casa noastră! De bucurie*, *ți-am scris toată noaptea*: «*Stihuri pentru Eva*». *Ți le trimit.*

Când pendula a bătut de trei ori cucu și de zece ori pitpalac (era zece fix), dimineața a început să ia neobișnuite contururi. Mătușile mele intrau mereu să vadă dacă m-am sculat. Tanti Marie, cu fața lungă, nasul subțire și nările aproape lipite, avea vârful nasului mai pudrat ca de obicei. Distanța între gură și nas părea mai mare (poate de aceea arăta atât de mirată). Părul negru, răsucit seara pe bigudiuri, îi acoperea urechile ca niște capace.

Bondoacă și oxigenată, răsfățându-se ca în tinerețe, Neneea, care fusese – oricât de ciudat ar

părea – minionă și drăgălașă, și la serbările de binefacere juca roluri de ciobănaș, semăna din zi în zi mai mult cu tanti Marie, deși avea mai curând trăsăturile mamei (care, lipsită de tot ce e disproporție în figurile lor, trecea și acum drept o femeie frumoasă).

— Hai, Mirona… E zece ceasuri. Maică-ta s-a dus tocmai la Floarea, în Tei.

— S-a oprit o trăsură! exclamă tanti Marie.

— Trebuie să fie madam Davidescu. Și repezindu-se la fereastră: Încărcată ca un stup… Pachete și pachete…

— De unde o fi având averea respectivă?

Aș fi vrut să le întreb pentru ce s-a dus mama la Floarea în Tei, când iată-le iar la fereastră.

Un biet om sunase din greșeală. Parcă îl văd în poartă: un plasture lipit neglijent pe bărbie, peste o bucată de vată, se desfăcuse și atârna ca un cioc alb. Dar, avide să afle pe cine caută, mătușile mele nu observau bărbuța albă care se bălăbănea fragilă, obosită și tăbărau mereu cu alte întrebări. Când totuși omul reuși să scape, reveniră la vechea lor preocupare.

— Crezi că o aduce? o întreba tanti Marie pe Neneea.

— Coliva?

— Nu, soro… Pe fata lui Drăgan, crezi c-o aduce la parastas?

— Nu cred să îndrăznească.

— E în stare s-o ia și de nevastă.

— Să ne facă neamu de râs?

Pe mine m-a cuprins o neliniște, mai întâi fără nume, difuză.

— Când e parastasul? am întrebat timidă. Azi?

— Dar pe ce lume trăiești, fetițo? De-o săptămână ne pregătim. Maică-ta s-a dus tocmai la Floarea în Tei pentru colivă. Noi nu știm unde ne e capu, și tu întrebi dacă-i azi.

— La ce oră?

— Ca de obicei. La douăsprezece fix, la Biserica Albă.

Am încremenit.

La ora douăsprezece, la Biserica Albă mă aștepta Ștefan… Nu-mi puteam reveni. Tanti Marie și Neneea, ochi bulbucați, nas ascuțit, mișcări de gât sacadate (parcă erau capete de găini ieșind din coșul precupețului, la piață).

— Vezi că ți-am pregătit totul: ciorapi negri, mănuși negre… Ți-am aranjat și pălăria de catifea. I-am pus două bride, s-o legi strâns sub bărbie. Să n-o ia vântul.

— Ții minte, Marie, data trecută când au început să alerge finul Popa și judecătorul Oreste după pălăria ei? Parcă intrase în pământ…

— Se pitise într-o groapă. A cui o fi fost groapa?

— Nevasta unui farmacist… Irod… Eu știu tot ce mișcă la Bellu.

— Și cum era născută?

— Vezi, nu m-am interesat. Poate aflăm azi.

— Se poate să nu știm cum e născută moarta?

Când a sunat telefonul, ne-am repezit toate trei. Să fie Ștefan?… Nu mă chema acasă decât în caz de forță majoră. Ce fericită aș fi fost să-mi spuie că nu poate veni! Dar tanti Marie a ridicat receptorul.

— Tanți, tu ești? Mătușile mele strigau mai tare sau mai puțin tare, după cum persoana cu care vorbeau locuia mai departe sau mai aproape de casa noastră… Prescură? Cap și prescură? Cum o să uit?! De unde telefonezi, Tanți? Da, bravo, fetițo…

Apoi, lămurindu-ne:

— Telefonează de la madam Alexandrescu.

— Asta înseamnă că e gata coliva, se înveseli Neneea.

— Cu toate dichisurile.

— Și crezi c-o s-o aducă?

— Ei, știi că ești bine? Doar n-o să vie fără colivă!

— Nu, soro, eu vorbesc de fata lui Drăgan.

Și iar a sunat telefonul.

— Aloooo… începu tanti Marie, lungindu-l pe o, muindu-și glasul, până afla cine e. Alooo… Tanți? Cum să nu?! Vai, se poate?…

Tanti Marie striga tare, fiindcă madam Alexandrescu locuia departe, tocmai în Tei, și aproape că o putea socoti în provincie…

— Cap și prescură? Cum să uit?… Mirona o să ție lumânările… Neneea sticla de vin… Eu pachetul cu cap și prescură. Douăsprezece fix…

— Ce-i Mirona? Nu ți-e bine?

— Păi dacă nu mănâncă nimic dimineața…

— Chiar azi e parastasul? am întrebat cu nu știu ce nădejde absurdă. La Biserica Albă? La douăsprezece fix?

— Ei, asta-i bună! N-a fost înmormântarea tot la Biserica Albă, și parastasele tot la douăsprezece fix…

Eram înfiorată. De ce nu alesese Ștefan altă zi, alt loc, altă oră pentru întâlnirea noastră? Când viața face o glumă, e pe măsura ei. În sufragerie, pendula va spune candid: cucu, de trei ori, pitpalac de douăsprezece ori.

Eu voi descinde din trăsură, în negru, cu lumânări în mână, între cei doi ciocli, Marie și Neneea.

Mătușilor mele nu le plăcea drumul tăiat pe străzi dosnice, întortocheate. De câte ori se ivea prilejul, defilau cu trăsura *sur les grands boulevards*, cum le plăcea să spună, ca să creadă lumea că au fost la Paris. De fapt numai mama fusese, dar chiar și o călătorie devenea, după un timp, un bun al familiei, după cum cu frumusețea mamei se mândreau și chiar se identificau și surorile ei.

Eram exasperată. Drumul nu se mai sfârșea. Și singura mea nădejde era să ajungem mai devreme, să nu mă vadă Ștefan coborând din trăsură.

În casă mătușile mele erau demodate, și poate nu cu totul lipsite de pitorescul și hazul albumului de familie. Dar pe stradă erau ridicole, ca

manechinele din vitrina unui magazin de provincie.

Trăsura înainta anevoie.

— Cu stopurile astea, e o nenorocire, spunea tanti Marie.

— Cine le-a mai inventat?

— Ții minte anul trecut când a căzut Sultan?

— Ce chin a fost până l-a ridicat!

— Poate are ceva la copită…

— Aș, de unde?! Nu șchioapătă decât când ne ducem la cimitir sau la biserică. Afurisitul, toate le știe și le ține minte…

— Nu putea s-o sufere pe bătrână…

— I-a făcut destule mizerii…

Dacă Sultan șchioapătă mereu, poate am noroc să întârzii. Poate Ștefan se plictisește și pleacă. Așteptam o minune.

— Am pus la socoteală tot, o să ajungem exact, o liniștea tanti Marie pe Neneea.

În fața bisericii – un taxi negru, lustruit, arătos. Tanti Marie își potrivi panglicuța de catifea din jurul gâtului. Neneea, cutele rochiei. Amândouă holbau ochii.

— Cine o fi?

Ștefan ne privea atent, vrând parcă să se încredințeze că eu sunt una din cele trei ciori.

— Dă-mi mie lumânările, Mirona, și ține tu pachetul cu cap și prescură. Și mai trezește-te, fetițo, ce Dumnezeu?! mă înghiontea tanti Marie.

— Dacă o vezi pe fata lui Drăgan. Să ne faci semn și nouă…

Acum, după apariția noastră grotescă, mă înnebunea gândul că Ștefan, plictisit, putea să dispară. Cu capul vârât în gulerul de lutru, am intrat în biserică. Tanti Marie și Neneea erau fericite.

— Coliva e superbă.

— Superbă!

Și salutau solemn în dreapta și-n stânga. Dar de îndată ce dădură de mama, începură a sporovăi pe

înfundate:

— A adus-o?

— Da, uite-o acolo… Haina strânsă pe talie.

— Parcă-i o călăreață…

— Nu e urâtă!

— Dimie curată. Haină de dimie!

— Poartă cizme.

— Fugi, soro!

— Cum a îndrăznit să vie?!

— Ușa bisericii e deschisă oricui, spuse tata, care se apropiase fără să-l văd.

I-am zâmbit Martei.

— Ce-ți veni s-o saluți? se încruntă Neneea.

Dar, în aceeași clipă, surâzătoare, începu să salute iar în dreapta și-n stânga.

Pâlcuri-pâlcuri, membrii mai depărtați ai familiei și cunoștințe mai apropiate dezbăteau pe înfundate aceeași problemă: Oare Doru, nepotul preferat al Catrinei Cațian, o va lua pe fata lui Drăgan? De bătrâna Cațian nu se mai ocupa nimeni. Fusese, ca de obicei, uitată. Iar eu, prinzând curaj, m-am strecurat spre ușă. Ștefan mă aștepta.

— Mirona, iată-te în sfârșit! Dar pentru cine e parastasul? De ce nu mi-ai spus?

Ce înalt mi se părea, ce lat în umeri! Fața aceea obosită ce dragă-mi era! Uneori, când era departe, când mă gândeam la tot ce ne desparte, îmi spuneam: „Are douăzeci de ani mai mult decât mine”. „Dar tocmai asta îmi place, tocmai asta!” repetam fermecată când îl vedeam.

Ștefan dăduse drumul mașinii.

— Sunt numai câțiva pași, îmi explica.

Soarele încălzea plăcut aerul uscat. Imperceptibile diferențe de temperatură, de lumină dădeau poate acelei amiezi de noiembrie o vibrație stranie. Scoțându-mi pălăria și ținând-o de bride, încercam să mă scutur de toate pudurile negre. O țigancă, cu un coș de crizanteme albe pe un tort

imens acoperit cu frișcă, ținea în mână câteva buchețele de violete. Ștefan le luă și mi le oferi.

— Am ajuns. Chiar aici…

Tăblița unui medic dentist. Un gang, niște scări înguste. O cameră neobișnuit de mare. Pe un birou, gazete, reviste în dezordine. În teracota îngustă, înaltă, focul ardea. Storurile erau lăsate. Ștefan mă săruta, șoptea:

— Draga mea, a mea, Fata fetelor. Așa am să-ți spun de aci înainte: Fata fetelor… Așa ca Zâna zânelor, și Cântarea cântărilor.

Cum să te aflu, să te adun
Din pulberi de stele și fum,
Din vise și pribegiri,
Din talaze și închipuiri?
Cum să te am caldă aievea,
Plămadă de viață curată, Eva…

Eram în brațele lui, și nu-mi mai doream nimic altceva.

Focul mare, în ușa deschisă a sobei, arunca pe pereți umbre stranii. Storurile acopereau ferestrele, transformând ziua în noapte. Soarele se strecura în forma unor lame de argint. Abia târziu mi-am dat seama că printre lucrurile negre, trântite la întâmplare pe brațul unui fotoliu, între ciorapi, mănuși și pălăria cu panglici de catifea, pata cea albă care mă nedumerea era pachetul cu cap și prescură pe care din zăpăceală îl luasem cu mine.

— Mirona, Fata fetelor, depășești visul, închipuirea mea avidă, potolești simțurile mele veșnic nemulțumite, înnebunite și exasperate de dor… De când te aștept! Aș vrea să înțelegi, Mirona, ce însemni pentru mine. Ce-a însemnat așteptarea asta?

— M-ai așteptat?

— Am așteptat *Femeia*… Am căutat-o cu înfrigurare… Îți mărturisesc că n-am recunoscut-o nici atunci când te-am găsit în tren, nici la Veneția,

în seara aceea când ai fugit din brațele mele… Altfel nu te-aș fi lăsat, te-aș fi legat… Spune, de ce-ai fugit? De ce nu mi-ai spus cine ești, cum ești?… Știam că trebuie să existe undeva o armonie de culori, de parfum și de forme, un trup care să mă înfioare de cum îl ating, pe care să-l doresc iar și iar. Fata fetelor, spune-mi de ce am pierdut atâta timp? De ce m-ai lăsat să aștept atâția ani? În tren, când am văzut pe geam mâinile tale mici lângă mâinile mele, cum de nu te-am reconstituit toată, întreagă, numai după degetele pe care ți le-am atins? De atunci, dac-ai ști, Mirona, câte femei… Dar toate, înțelegi, toate m-au dezgustat… Lasă-mă să te privesc mai mult… Și să te mângâi… mult… mult… mult… Cât ai să vrei… trebuie și vrei tu…

Ascultam, cum mi se întâmpla uneori la concert, când pierdeam cu desăvârșire legătura cu sala. Țineam ochii închiși și căutam să memorez melodia cuvintelor, armonia lor. Să nu se rupă vraja.

Ștefan nu înceta să mă sărute, să mă mângâie, să mă privească nesățios… Vorbea într-una, aproape fără șir, ca într-o beție.

— Pielea ta are aroma piersicii coapte și un luciu mat, aproape lăuntric. Întreaga ta ființă respiră nu știu ce taină, spirit, senzualitate, îmi evocă nu știu ce amintiri, nu știu ce nostalgii, bucurii pierdute înainte de a fi luat forme precise. Am găsit, ei da am găsit locul de întâlnire al poeziei cu realitatea, al dezlănțuirii instinctului cu neprevăzute suavități… Mirona, pometii tăi sunt sculptați, buzele – pline și cu desăvârșit meșteșug arcuite. Nu merit fericirea asta! Nu merit, Mirona! Spune-mi, nu vrei să murim împreună?

Ce curioasă mi se părea ideea morții în clipele acelea I

— Dragostea mea! am șoptit.

— Ești fericită, Mirona? E atâta căldură, atâta recunoștință, atâta extaz și lumină, atâta bucurie pe

fața ta… Ești o mare scriitoare sau o mare îndrăgostită…? Ia spune-mi, Fata fetelor, iubita mea…

Deodată, sprijinindu-se în cot și întinzând brațul celălalt deasupra mea, Ștefan apăsă pe butonul unei lămpi de pe etajera care încadra divanul. Privirea lui era bănuitoare, chinuită.

— Mirona, pe cine ai mai iubit, spune, cui i-ai mai șoptit „Dragostea mea”? Trebuie să știu tot. Înțelegi? Tot. Altfel, e mai rău, e de nesuportat. Eu n-am iubit pe nimeni înainte. Am patruzeci și cinci de ani și n-am fost fericit până azi, îți jur. Dar tu? Tu? Tu, tu…

Și cu vocea răgușită, intensă, răscolitoare:

— Cine e? Cine a fost? Câți au fost?

— Ștefan, cu ce drept îmi pui întrebările astea? Eu nu te-am întrebat nimic… Nu vreau să știu nimic.

Privirea care mă ținea încleștată în lumina ei aprigă parcă s-a stins, mâinile înfipte în umerii mei s-au descleștat. Era calm, obosit, glasul mai răgușit.

— Dacă nu ai înțeles drepturile mele, atunci n-ai înțeles nimic din tot ce însemni pentru mine, Mirona. Nimic!

Exaltarea lui Ștefan era mai presus de tot ce năzuisem vreodată. Am închis ochii.

— Fericirea există, am șoptit.

Și mi-am amintit de fetița care, bâjbâind noaptea pe maidan, a găsit o ciupercă. Fericirea există. Am deschis ochii, să mă încredințez că există. Nu mă săturam să-i privesc obrazul palid, pleoapele coborâte, buzele arse. Ștefan era lângă mine. După câte așteptări, triste ți, deznădejdi? Părul meu era împrăștiat pe umărul lui, brațul meu – întins lângă brațul lui. Ștefan era lângă mine, aproape de mine, al meu. Mă iubea. De ce era totuși nefericit? De ce? De ce suferea? De ce era frământat? Ce voia să știe? Cine a fost înainte! Numele se plimba pe buze: Gian, Gian. Dar dacă i-aș spune: Gian, ce-ar

înțelege? Cum aș putea să-i descriu climatul din 13 *rue* Jules Simon? Gian o iubea pe Lis. Ea îl iubea pe Octav. Eu îl iubeam pe Ștefan. Și poate Jacquot pe Giulia, și la un pas încleștarea din Spania. Pe undele de radio, prin ziare, prin cafenele, pe străzi, ne urmărea războiul. Viața și moartea erau deopotrivă prezente. *No pasaran*…

— Vreau să știu cine e, stăruia Ștefan.

— Gian…

Ce ușor lunecase adevărul de pe buzele mele!

— Ce nume absurd!

— S-a născut în Argentina.

— Romantic.

— Da, într-adevăr, romantic.

— Și l-ai iubit?

— Eram tot timpul împreună. După doi ani de frânare a tot ce ne chema pe unul spre celălalt, hotarul dintre prietenie și dragoste a fost trecut.

Ștefan tăcea. De ce nu mă mai întreba nimic, de ce nu spunea nimic? Acum simțeam nevoia să vorbesc eu, să vorbesc mult. Cei doi ani la Paris se depănau cu viteza automobilelor pe serpentina de la Monaco… Gian, Lis, Jacquot, Octav, Giulia… Aș fi vrut să-i vorbesc lui Ștefan despre fiecare în parte și despre toți laolaltă. Să-i spun că, în noaptea aceea, la Triest, când degetele răcoroase ale lui Gian se plimbau pe fruntea mea încinsă de febră, prin părul meu aprins, el, Ștefan, apărea cu intermitențe, mă despărțea și mă apropia de Gian, că mintea mea încâlcită, vederea împânzită nu mai deslușeau trăsăturile feței, când prea apropiate, când prea depărtate. Nu, n-am nevoie de scuze. Mi-era dor de iubire… Un dor vechi și cumplit. Și poate o veche teamă de a trece prin viață fără să trăiesc, fără s-o fi trăit. Noaptea aceea a fost adevărată. A fost disperată. L-am iubit pe Gian și am fost fericită.

Aș fi vrut să-l întreb pe Ștefan: „De ce m-ai lăsat să plec? De ce nu m-ai luat cu tine? Da, e adevărat, am fugit din brațele tale. Dar de ce te-ai

resemnat atât de ușor? Țin minte foarte bine fiecare cuvânt pe care mi l-ai spus a doua zi, în gondolă: «Ești o fată cuminte, trebuie să rămâi cuminte, sunt însurat… o cheamă Madeleine…» Așa sunase sentința: Madeleine. Ca să înțeleg mai bine ce înseamnă Madeleine, mi-ai evocat trecutul, mi-ai depănat cu haz casa voastră cu decoruri de împrumut, tinerețea, Parisul vostru… Dar la mine nu te gândeai. Nu te întrebai de ce am coborât din tren, de ce te-am urmat cu pași de somnambul… Parcă te aud: «Camera dumneavoastră este alături…» Aproape un an a trecut după ce m-am înapoiat, și dacă n-aș fi trimis acel schițe… De ce m-ai chemat la tine acasă? Și tocmai într-o zi când aveați musafiri? Ce căutam acolo, la voi? Ce caut azi aici? Ești însurat, Ștefan…”

Toate astea aș fi vrut să i le spun, dar buzele mi-au rămas ferecate.

Intrigat, tulburat de tăcerea mea prelungită, intuind totuși imputările mele, Ștefan a șoptit:

— Iartă-mă!

Mângâieri, sărutări, cuvinte bune și dulci, ca miezul de pâine caldă… Cuvinte pătrunzătoare, răscolitoare, ca parfumul tuberozelor. Mă încredințam iar că fericirea există. Vedeam iar fetița cu cozi pe spate care ținea o ciupercă în mână și o privea în extaz… Fericirea există, șoptea fetița. Era fragilă ciuperca, fragilă clipa. Noaptea mirosea a lavandă. Oare de atunci îl iubesc?

— La ce te gândești?

— La o fetiță proastă…

— Cum o cheamă?

— Mirona…

— Ce nume frumos?

— Când eram mică nu-mi plăcea. Mi se părea prăfuit, demodat, ca redingota străbunicului.

— E numai poezie.

— Mi-era rușine că mă cheamă așa.

— Nu vreau să știu. Când erai mică nu mă iubeai. Deci nu existai. Acum ești Fata fetelor, ești

Zâna zânelor, Cântarea cântărilor. Îmi place cum mă aspiri, mica mea nesățioasă.

Sărutări, căutări, șoapte… Pasiunea creștea, dureros, dulce… Amară și dulce.

— Ești a mea, toată… Nu-i așa? Toată, întreagă, a mea… Numai a mea. Trebuie să te cunosc bine, bine, bine… Dragostea mea!

Cu ochii deschiși, lucidă în cele mai intime clipe, îl priveam pe Ștefan. Voiam și eu să-l cunosc, dar altfel, cu mintea. Era al meu… Bucuria de a fi în brațele lui, mulțumirea de a mă simți stăpâna acestui om cu tâmple cenușii și totuși tânăr, puternic, așa cum mi-l închipuiam pe Siegfried când ascultam *Niebelungii*, era știrbită de nesațul de a înțelege tot ce era dincolo de clipa prezentă. M-am lipit de el, toată, ca prin piele să se producă osmoza pe care mintea mea o cerea.

— Am copiat stihurile pentru Eva, Ștefan. Am pus caietul sub pernă și am visat că mi le spuneai tu.

I-am povestit pregătirile făcute pentru parastas, imitând-o pe tanti Marie: „Cap și prescură… Vai, se poate… Cap și prescură… Mirona o să ție lumânările… Neneea sticla de vin… Eu prescura…” Uite, Ștefan, vezi? Acolo e pachetul cu cap și prescură.

Râsul nostru se rostogolea împreună; parcă alergam cu aceiași pași, parcă săream pe aceleași pietre, pe drum de munte. Ce tânăr era Ștefan! Dar apoi, când obosiți am tăcut, când tăcerea se prelungea. Ștefan m-a întrebat:

— La ce te gândești, Mirona? Tăcerile tale mă exasperează… Și violent: la cine te gândești, spune!

— La Madeleine… Peste un ceas, sau două, ai să fii în fața ei. Are să te întrebe de ce ai întârziat la masă. „Ți-am încălzit supa de două ori până acum…”

— Mirona, te rog…

— La noi acasă, mătușile au să mă încolțească: „Unde ai fost? Ne-ai lăsat fără cap… și prescură”.

— Prescură știu, dar cap… n-am auzit.

— Tot o pâiniță sfântă. Nici eu n-am știut până azi.

— Ai atâta farmec, Mirona, Mirona mea…

— Ștefan! Unde vei fi peste un an, când la Biserica Albă va fi iar parastas pentru străbunica? În sufrageria noastră bătăile pendulei vor anunța ora exactă, cucu, pitpalac… Florăresele vor întinde trecătorilor violete… Nu, Ștefan… Nu pot să accept, nu pot să înțeleg și nici nu vreau să înțeleg că într-o zi s-ar putea să nu mai fim împreună…

— Războiul bate la ușă, Mirona! Cunoști *Missa cu tobe* de Haydn? Am auzit-o aseară la radio. Corul cântă *Dona nobis pacem*, și tobele se aud din depărtare surd, războiul se apropie…

Ștefan încerca să ocolească miezul problemei.

— Cu atât mai mult! Unde vei fi când se vor auzi tobele? Nu-i așa că nu vom fi împreună, Ștefan?… Și dacă nu pot să rămân acum lângă tine, cu tine, orice s-ar întâmpla, dacă ne putem despărți acum, dacă nu ești al meu și nu sunt a ta până la capătul lumii, ce valoare au sărutările noastre, cuvintele de dragoste, dragostea noastră, tot ce se întâmplă acum între noi?

Sfios, și-a lipit buzele de obrazul meu. Voia, cu acele atingeri nevinovate, să mă mângâie, acceptând, într-un fel, că cel mai nefericit dintre noi eram eu… Mâna lui mare mi-a acoperit sânul. Șoapte, ca niște sărutări de jăratic, îmi treceau prin păr, îmi alunecau pe șira spinării, îmi înfiorau ființa întreagă.

— Mirona… îmi placi… îmi placi… îmi placi… îmi placi și-mi ești necesară… Totul în tine mă tulbură, mă cheamă. Ești viața mea. De ce să vorbim de război? Cine poate să știe ce va fi mâine, peste un ceas?… Eu am nevoie de prezența ta… dar și de trecutul tău, o nevoie poate absurdă, bolnavă. Vreau să știu cine e Gian! L-ai iubit? Era

tânăr? Frumos? Și Jacquot, de care ai pomenit de două ori până acum, cine-i Jacquot?

— Un om cu care poți să pornești la orice drum, pe orice vreme. Există oameni lângă care te simți ocrotită, înțelegi, Ștefan? Numai lângă Jacquot mă simțeam ocrotită…

— Ce-a fost între voi?

Nu știu de ce mi s-a părut vulgară întrebarea, nepotrivită, tonul strident.

— Nu mi-ai spus, Ștefan, unde ai să fii când pe străzi băieții cu teancurile de gazete au să strige: „S-a declarat războiul”. Când vei citi primul comunicat, cine se va apleca peste umărul tău? Când pământul se va zgudui, pe cine vei strânge la pieptul tău, pe cine vei ocroti?… Pe Madeleine, nu-i așa?

— Să nu mai scotocim, Mirona!

— Să nu ne despărțim niciodată, Ștefan!

— Te-am găsit prea greu și după prea multe umilințe și după prea multe suferințe ca să renunț la tine.

— Dar la Madeleine ai putea să renunți?

— Dac-ai ști cât a suferit din cauza ta… N-a vrut să creadă că nu s-a întâmplat nimic atunci… În sfârșit, Madeleine își închipuie că sunt irezistibil…

Am înțeles că i-a vorbit despre mine, despre tot ce s-a întâmplat și nu s-a întâmplat la Veneția… De ce? Și cum poate să creadă că nu s-a întâmplat nimic?

— De ce te-ai depărtat de mine, Mirona? De ce-mi ești ostilă? Geloasă? Și tu? Cu atât mai bine… Vrei să te las? Ei bine, nu! Îmi placi și așa, inertă, încăpățânată, furioasă, rebelă… Îmi placi…

•

Pe stradă, lume puțină. Soarele, fierbinte, cum e uneori pe înălțimile munților iarna. Parastasul se terminase, desigur, demult. Imaginam, fără să vreau, masa acasă la noi. Indignarea mătușilor mele, tăcerea „distinsă”, încremenită, a mamei,

îngrijorarea superficială a tatei, nepăsarea lui Mitzi, curiozitatea bolnavă a Laviniei. În febra marelui eveniment care era parastasul, dispariția mea din biserică amintea, desigur, clipele istorice pe care le-a trăit familia după teribila fugă a Fanei, și, deși nu mă sinchiseam de cele ce aveau să urmeze, sufletul mi-era greu…

„Aici ne vom întâlni mereu, îmi șoptea Ștefan, aici, la casa noastră…”

De ce nu m-a condus? Se temea de Madeleine? Ce știa Madeleine? De ce-i vorbise de mine?

„De ce te întuneci, Mirona? De ce această inaptitudine la fericire? mă întreba Ștefan. Când ești bosumflată nu mai ești Fata fetelor, ești Urâta urâtelor… Hai zâmbește! Ai dinții cei mai strălucitori din lume, părul cel mai suplu și mai frumos…”

Concluzia că Ștefan mă iubește făcea să strălucească iar soarele. Dar de ce m-a lăsat să plec singură, ba chiar m-a îndemnat? Grijă pentru mine, sau teamă să nu întârzie acasă? „Acasă!” Și când l-am sărutat la plecare, de ce s-a uitat în oglindă, trecându-și, într-un gest reflex, degetele pe buze? De ce nu mi-a spus: „Rămâi, Mirona, rămâi cu mine…” Îmi aminteam de Gian: „Rămâi, Mirona, îmi iau toată răspunderea”. Gian avea douăzeci și trei de ani… Ștefan, de două ori pe atât, și totuși se teme de o urmă de roșu pe buze. Îl vedeam potrivindu-și pălăria în oglindă și pornind spre casă, „acasă!” Ziua mi se părea iar apăsătoare, întunecată, amară. Eram singură iar. Mereu singură. De ce nu e Ștefan lângă mine? Aș fi vrut să-i arăt ce frumos se desprind frunzele… „Vezi, unele sunt roșii, altele ca lămâia, și una plutește… acolo… Hai s-o prindem și s-o păstrăm…”

Viața e totuși frumoasă… Jacquot era convins că depinde de noi ca s-o facem frumoasă. Gian spunea: „Tinerețea noastră amară și dulce… Ca o nucă verde cu coajă și miez. Tinerețea noastră cu aripi și cu plumb…”

Luată de gânduri, nu mai vedeam strada, oamenii, casele, când o voce mă smulse ca dintr-un vis.

— Dă-mi pachetul!

Fata gâfâia. Parcă alergase să mă prindă din urmă.

— Lisandra?

— Schimbă pachetul cu mine!

Fața ca hârtia de albă, pupilele dilatate, mască de clovn. Ieșită ca din pământ, fata îmi luă din mână pachetul și dispăru ca o nălucă.

Uneori cred că era Lis, alteori șovăi. Din pălăria mică, trasă pe frunte, nicio șuviță de păr nu se vedea. Nimic din inflexiunile cunoscute ale glasului ei. Unde erau clopoțeii de argint ai Lisandrei, fața încălzită cu acei câțiva pistrui care-i dădeau un aer copilăros? O mască de clovn, și totuși masca Lisandrei. Până să mă dezmeticesc, mi-a lăsat în mână pachetul ei și s-a făcut nevăzută cu al meu. Simțeam că nu trebuie să mă opresc, nici să întorc capul. Lisandra? Nu, părea mai înaltă… Sau poate mă simțeam eu mai mică sub cerul imens?! Ce n-aș fi dat să dezleg enigma, să deschid pachetul! Ce mă făcea să cred că-i Lisandra? Îi semăna halucinant. Dar era, poate, o fată care găsise acest mod ingenios de a schimba un pachet de hârtii goale, cu altul care conținea patru metri de mătase sau câteva perechi de ciorapi. Dacă știi să-ți compui o față palidă, să apari dintr-un gang și – dând impresia că viața ți-e în primejdie, și orice clipă de gândire fatală – să poruncești: „Ia pachetul, dă-mi pachetul…” Grozavă idee! Numai că de data asta nu va găsi nici mătase, nici ciorapi, ci pâinițe uscate, cap și prescură.

Până acasă n-am găsit un loc potrivit pentru a deschide pachetul, iar bănuiala că fusese Lisandra se risipea.

Traversând holul, am auzit clar bătăile pendulei, cucu, de trei ori, pitpalac de trei ori. Era ora trei.

Toată lumea, strânsă în jurul mesei. Ca de obicei, un scaun gol: al Catrinei Cațian. Ceruse cu limbă de moarte să i se păstreze la masă scaunul ei. Alături era locul meu. Din greșeală, am dat să mă așez pe scaunul „tabu” al răposatei. Mătușile săriră ca arse.

— Cred că o să ne spui unde ai fost!

Laviniei îi tremura capul și aștepta tăcută. Tata încerca să mă ajute.

— Dacă nu te simți bine, du-te la tine în odaie, Mirona. O să-ți trimitem un ceai.

Mitzi își ștergea ochelarii groși cu șervetul. Mama mișca buzele, la fel ca în copilărie când șoptea „leită Fana”.

Făcusem, dintre crime, una de neiertat. Dispărusem din biserică înainte de începerea slujbei, luasem cu mine pachetul cu cap și prescură. Îmi vâjâiau urechile. În jurul mesei, privirile nu mă slăbeau. Fiecare parcă spunea ceva. Eu n-auzeam. Aveam un gol în stomac, o stranie senzație de prăbușire în vid. De ce nu mă mai ajuta mintea să înțeleg ce se întâmplă? De ce se prelungea amețeala? Surorile semănau acum grozav între ele, și ochii lor se înmulțeau, veneau spre mine, perechi-perechi, ca în desenele animate. În aer pluteau ochelarii lui Mitzi, capul Laviniei se mișca regulat, ca un ștergător de parbriz. Pe unul din scaune apăruse bătrâna Cațian, cu negul pe frunte și albeață pe ochi: „Ia spune, fetițo unde ai fost în timp ce mi se făcea slujba?” Masa se învârtea ca o roată. Pe fiecare din spițe apărea un cap cunoscut. Catrina Cațian clipea șiret. „Eu știu unde ai fost”, spunea ochiul drept. Celălalt era alb. Imobil. Tata, cu monoclu, părea încruntat peste măsură. Tanti Marie deschidea și închidea gura, gata să mă înghită. Neneea avea ochi de broască. Mama tăcea. Laviniei îi tremura capul. Mitzi purta două perechi de ochelari. Ștefan își ștergea rujul de pe buze. Madeleine, cu arătătorul întins, acuza:

„Eu știu unde ai fost…” Se învârteau masa, tavanul, podeaua…

Când m-am trezit, tata era lângă mine.

— Te simți mai bine, Mirona?

— De ce e întuneric?

Tata mi-a potrivit pe frunte compresa care-mi alunecase pe ochi. Nu știam cum am ajuns pe divan, în camera mea. De când aveam o compresă pe frunte? Încercam să-mi mișc mâinile, picioarele și eram bucuroasă că le pot mișca.

— Nu-i așa că n-ai mâncat de dimineață nimic? E un obicei foarte prost. Ai leșinat. De abia te-am adus până aici.

Cu ochii închiși, atât cât să pot zări printre gene, începeam să-mi amintesc.

— Sper că te simți bine, Mirona, și că putem sta de vorbă… Trebuie să știu…

Acest „trebuie” m-a făcut să mă strâng ca un arici, să mă apăr. Iată un prilej să-l descriu pe tatăl meu:

Poartă haine în dungi, haine de vizită, la orice oră, și e parfumat cu Paciuli, cu apa de colonie Paciuli. Pantofii sunt întotdeauna lustruiți ca oglinda și cu tocuri mai înalte decât cele obișnuite. Ciorapii, în dungi, sunt asortați cu cravata. Excesiv de îngrijit, caută să compenseze prin eleganță scurtimea picioarelor. Mai scund decât mama. De ce a ținut să-l ia, sau mai bine zis de ce l-a ales bătrâna pentru cea mai mare dintre nepoatele ei? Tata a lăsat-o pe biata Lavinia pentru o nouă zestre. Dar frumoasa nepoată a Catrinei Cațian nu mai găsea alt bărbat? De ce a primit-o într-o bună zi pe Lavinia în casă? De ce suportă legătura lui cu Mitzi?

— Hai, Mirona! Vorbește!

M-am gândit să simulez amnezia. Să mă joc puțin cu acest *pater familias*, trimis în delegație. Tata când vrea să aibă mai multă autoritate își pune monoclul. Se pare că-i a doua generație cu

monoclu, pe când bătrânul Miron, străbunicul, prima generație care a ținut furculița în mână.

— Mirona, aștept…

— Ce vreți să știți?! am întrebat urmărind desenele de pe pereți.

Pe pereți mătase verzuie; pe aceiași nuferi stilizați își plimba ochii Fana. Aceeași pendulă din sufragerie îi ținea sufletul în suspensie, îi tăia timpul în felii grele. Poate că bătrânul Miron, tatăl ei, o întreba tot așa: „De ce taci? Hai, vorbește!”

Trebuie neapărat să găsesc scrisoarea de care-mi vorbise bunicul: „O rochie de dantelă neagră cu brâu roșu de catifea… caut-o… caut-o…”

— Vrei să fim prieteni, Mirona?

Neașteptată întrebare! În moliciunea vocii, în ritmul clipei, simt o duioșie. O lacrimă își făcea loc printre gene. Aș fi vrut să-mi amintesc dacă tata a fost totdeauna cărunt și când s-a sfârșit copilăria mea. Poate că în noaptea când am ieșit pe poartă să caut ciuperca.

— Mirona, vorbește!

— Ce vrei să știi? Cum îl cheamă?… „Cum îl cheamă?” aceeași întrebare mi-o pusese Ștefan. Ai văzut fructele de carton umplute cu vată pentru pomul de Crăciun? Ei bine, cele mai zemoase portocale, pere și piersici ar avea gust de carton și de vată dacă n-aș fi îndrăgostită… Ce importanță are sub ce nume apare iubirea? Să zicem că se numește Ștefan, îl văd foarte rar. Uneori mi se pare că nu există decât în visurile, în neliniștea și nădejdile mele. De multe ori, copacii, norii, soarele, ploaia, veselia mea fără rost, îmbufnarea mea bruscă au nevoie de un nume.

Nu mai știu dacă toate astea le-am spus ca să audă și tata, sau am vorbit pentru mine. Și totuși, tata a auzit ceva, altminteri n-ar fi căzut pe gânduri:

— Semeni cu Fana. Și ea tăcea ore întregi, zile întregi. Tăcerile ei răspândeau o neliniște stranie.

Ai moștenit și fantezia ei. Dar acum spune tu, cu vorbele tale, care e adevărul adevărat?

— Îl iubesc pe Ștefan.

— Ștefan și mai cum?

— Ștefan Ștefan!

— Mirona, te rog, fără literatură și fără poezie! Spune unde l-ai cunoscut, cu ce se ocupă, ce intenții are, de ce n-a venit să stea de vorbă nu noi.

— Nu înțeleg, despre ce?

— Ar putea să-mi ceară mâna ta, de exemplu.

— Să se însoare cu mine? Dar bine, tată, Ștefan e însurat…

— Însurat?

— Altfel, cine știe, poate s-ar însura cu mine, poate nu. Nu știu! Ceea ce e sigur e că n-ar veni să-ți ceară mâna, ci m-ar lua de mână și m-ar duce cu el departe…

— Ce să mai vorbim despre ce-ar face dacă și dacă? E însurat. Ajunge. Dar poate nu-i o situație fără soluție. Ar fi bine să stăm de vorbă cu el.

Tata își curăța calm țigaretul de chihlimbar, suflând în el, cercetându-l încruntat…

Soluția divorțului, o cunoștea foarte bine. Totuși, Lavinia a încercat să se sinucidă când tata a divorțat… De atunci nu mai aude bine Lavinia. Iar tata, „mărinimos”, are grijă de ea… „Adu-o aici, a hotărât bătrâna Cațian.
Mai bine să ții două muieri decât două case.”

— Da, cred că ar fi bine să stăm de vorbă cu el, repeta tata curățindu-și țigaretul.

— Cine să stea de vorbă? Tanti Marie, Neneea și mama? Poate și Lavinia, și Mitzi? Cu *pater familias* în cap? Pendula să spuie cucu-pitpalac, și spiritul bătrânei Cațian să fie consultat într-o ședință de spiritism? Și Ștefan să vă vorbească despre Madeleine? Despre acele fire ce nu se pot descurca, despre care nici nu vrei să știi, cum nu vrei să cunoști adâncul mării în care înoți?

Tata își pierdu răbdarea.

— Lasă literatura, Mirona! Mai bine răspunde-mi exact cum poți să-l iubești dacă nu poate să fie al tău, dacă nu poți să fii a lui în văzul lumii?!… Eu te cunosc…

— Mă cunoști?

— Destul ca să știu că iei viața în serios. Chiar dacă din curiozitate cauți aventura…

— Nici nu știu ce înseamnă aventură… Tot ce a fost în mine iubire în stare latentă a căpătat formă, conținut, nume în ziua când l-am întâlnit pe Ștefan.

— *Un coup de foudre*, zâmbi tata ironic. Perfect. Dar cât timp ai putea să iubești pe bărbatul unei alte femei?

Tata punea degetul pe rană. Bărbatul altei femei!

— Ai să-mi spui: „Îl iubesc și asta ajunge”. Și totuși l-ai disprețui dacă te-ar dezamăgi în ceea ce ai tu mai profund, mai bun în tine, în sentimentul tău de justiție, de onoare, în nevoia ta de admirație. Ia gândește-te bine!

Tata pleda ca la Curtea cu juri. Omul acesta cu ochi mici, rotunzi, șireți, de șoricel, cu nasul scurt și nările largi, cu firele de păr – puține, câte erau – pomădate și potrivite cu grijă. Omul măsurat, spilcuit, pedant, avocatul care știa să jongleze cu legile și să facă echilibristică pe muchia Codului penal, vorbea de sentimentul de onoare, de admirație și de justiție! Existau în lumea noastră astfel de sentimente? Tata, care pierduse la curse prima zestre și tot pentru curse s-a lăcomit la a doua? Tata, care a suportat toanele mamei, teroarea bătrânei Cațian, maniile cumnatelor, pentru ca să moștenească niște așa-zise drepturi în cine știe ce munți – o pădure – pentru care se tot judecă, de când m-am născut? Tata, care a adus-o în casă pe fosta lui nevastă în chip de slugă, și pe amanta lui ca secretară… Această Mitzi, lungă și uscată, care așteaptă de atâția ani cu răbdare… Ce aștepta?

— Mirona, totul se poate aranja…

Când tata spunea „Totul se poate aranja”, se subînțelegea „bani”. Sau poate mai complet: „În

țara noastră, totul se poate aranja cu bani…” Tatăl lui Roger vorbea la fel. Dar de către cine și în favoarea cui?

— Mirona, e inutil să taci. Oricum, va trebui să vorbesc cu acest mizerabil care se folosește de tine… Cu ce se ocupă? El ți-a dat manifestele, e evident.

— Manifeste?

— Nu te preface! Știi foarte bine.

Îmi revenea în minte chipul fetei care schimbase pachetul cu mine, masca ei împietrită, ochii Lisandrei…

— Ca să nu vă mai zbuciumați, ca să nu fiu sursa unor noi drame în familie, ca să nu întrețin alte mistere, ceea ce știu că ar fi pe placul și în tradiția casei, îți dau cuvântul că Ștefan nu are nicio legătură cu acest pachet. Cât despre mine, habar n-aveam ce-i înăuntru, despre ce-i vorba.
Ce-ați făcut cu ele?

— Le-am ars. Și acum spune, de unde le ai? De când faci politică? Ce legături ai?

I-am povestit întâmplarea cu fata care mi-a cerut să schimbăm pachetele, bineînțeles fără să pomenesc despre asemănarea ei cu Lisandra, despre prietenii mei din 13, *rue* Jules Simon.

— Și unde s-a întâmplat asta?

— Veneam din Piața Amzei…

— N-ai luat tramvaiul?

— Nu! Era atât de plin sufletul meu, că n-ar fi încăput în tramvai…

— Lasă literatura, Mirona, te rog… Pe urmă?

— Atât.

— Cum îți explici întâmplarea? De ce ai primit schimbul?

— Am bănuit că-i urmărită. Obrazul ei era alb ca varul. M-am gândit, poate sunt scrisori de dragoste de care vrea să scape, că le duce unei prietene fiindcă bărbatul ei o bănuiește, că un agent plătit de soțul ei o urmărește…

— Ce explicații trase de păr și ce lipsă de fantezie, Mirona! Mă mir. Fantezia *c'est ton fort*… Dar cu mine n-o să-ți meargă. Hai, spune cum au ajuns manifestele astea la tine! Pretinzi că nu știai ce e înăuntru…

— Totul s-a petrecut cu iuțeală de fulger. E ca și când te-ai arunca în apă să scapi pe cineva de la înec. Abia pe turmă te gândești c-ar fi putut să te tragă și pe tine la fund.

— Deci pe urmă te-ai gândit… Cum de n-ai avut curiozitatea să-l desfaci să vezi ce-i înăuntru?

— Pe stradă?… Dacă fata aceea era urmărită?…

— Tocmai. De ce ai riscat?

Nu puteam să răspund. „Fiindcă semăna cu Lisandra". Și nici nu eram sigură că aș fi procedat altfel dacă n-ar fi semănat.

— Urmărită era fata aceea, nu eu. Riscul nu era deloc același. Când am ajuns acasă, m-am grăbit să intru. Voi erați la masă. Era târziu și aveam o stare de sfârșeală, de amețeală… Pe urmă nu mai știu ce s-a întâmplat, mi s-a făcut rău… Parcă mă legănau valuri uriașe.

— Nu mi se pare verosimil, Mirona.

— Fiindcă judeci prin prisma familiei. Sigur că dacă cineva le-ar cere lui tanti Marie sau Neneei să schimbe un pachet, ar țipa ca din gură de șarpe „Ajutor!" Nu-și pierd ele capul când e vorba să dea ceva.

— Nici capul, nici prescura, zâmbi tata care nu scăpa o ocazie să fie spiritual.

Am râs amândoi. Era probabil o nevoie de destindere.

În clipa aceea apărură în prag surorile, toate trei. Purtau panglicuțe de catifea în jurul gâtului și ne priveau încremenite, jignite. Pendula din sufragerie bătea, făcându-și datoria solemn și completând tabloul familiei.

Dar lucrurile nu s-au oprit aici. A urmat o lungă și secretă convorbire cu tata. Panica în casă creștea. Mătușile erau încredințate că toată

dimineața mi-am petrecut-o în cine știe ce catacombe, unde avea loc întruniri subversive. Manifestele conțineau, după părerea lor, dinamită. „Da! Da! dădeau din cap în același timp tanti Marie și Neneea: Di-na-mi-tă.” Și dinamita se afla în casa lor, sub formă de cenușă. Simțeau demult că duc o viață ciudată, o viață „pictată”. Uneori suna telefonul o singură dată, ca un semnal. Alteori, când ridicau receptorul și întrebau cine e, telefonul rămânea mut. Iar când răspundeam eu, nu spuneam decât da, da, nu, da nu, da. De mică era ascunsă și răzvrătită! Fana întreagă… Numai că pe vremea Fanei femeile nu făceau politică. Dacă erau emancipate fugeau cu ofițeri de cavalerie sau deveneau artiste, cântărețe, dansatoare, într-un cuvânt stricate, pe când azi… „fetele din ziua de azi…”

În casa Catrinei Cațian începea întotdeauna o oarecare neliniște când se însera, și prilejuri de spaimă nu lipseau niciodată. Darmite acum! „Manifeste antifasciste, antirăzboinice… într-un cuvânt…” N-aveau curaj să pronunțe cuvântul.

— Poliția trebuie să fie în jurul casei, ofta Neneea.

— De jur împrejur? am întrebat, aparent liniștită.

— Nu glumi! Nu-i de glumit, Mirona, ne-ai nenorocit, interveni mama cu aerul ei distins și ofensat. Ne-am hotărât să nu ne dezbrăcăm, să dormim îmbrăcate.

— Dacă vin să ne ridice, să nu ne găsească despuiate, încreți buzele Neneea.

Tanti Marie își pregătea cele necesare într-o trusă. Dar necesar era tot, toată casa!… Vorbeau ca și când în fața porții s-ar fi aflat cineva care dintr-o clipă într-alta urma să intre și să spună: „În numele legii…”

— Cui lăsăm casa, cheile? se întrebau, și tot ele răspundeau: Sunt niște hoațe…

— Până acum ați fost mulțumite. Gheorghe e aici de cincizeci de ani. Marioara…

Când o fată intra la noi în serviciu, oricum s-ar fi numit, i se spunea Marioara.

— Sluga e slugă, hotărau în cor. Toate pun mâna. Dacă le dai un deget, îți iau toată mâna. O ții minte pe Marioara?

— Ați dat-o afară pentru că v-a lipsit o forfecuță, și pe urmă ați găsit forfecuța…

Neneea, mai buhăită la față ca oricând, avea pete roșii pe gât. Tanti Marie își sufleca mâneca dreaptă, apoi mâneca stângă, gest pe care-l făcea când era extrem de furioasă…

— Era gravidă, gata să nască.

— Cu atât mai mult…

— Cum, un copil e un condei.

— Un condei?

— O cheltuială.

Mama ținea o compresă pe frunte, una la inimă. Se simțea vinovată fiindcă la urma urmei, eram fata ei. „Ce pacoste de fată!” spuneau suspinele, privirea ei.

Am simțit că e momentul să ies din mlaștina asta. Să plec. Familia va respira ușurată. Dar încotro să mă îndrept? Aveam nevoie de un acoperiș… „un pic de casă și un pic de masă”, cum spunea Lis. Oare ea să fi fost? Nu mai trebuie să pierd nicio clipă. Am să fiu liberă, am să fiu singură și am să scriu. Și am să-l iubesc pe Ștefan. Ne vom iubi… Casa va fi cu adevărat a noastră. Câte ore erau de când ne-am despărțit? Câte zile până când ne vom revedea? De ce trebuie să plece la țară? Nu, n-am să mai pun întrebări.

— Dacă vine poliția… am început.

Când au auzit „poliția”, surorile au holbat ochii.

— Dacă vine, o să declarați că voi nu răspundeți de mine. Că am fost totdeauna soi rău, rușinea familiei, că nici nu mai locuiesc aici. E mai bine așa. Plec până s-or potoli lucrurile. Da, m-am gândit că-i bine să plec.

Cele trei capete s-au apropiat și au ținut sfat, în șoaptă. Deodată au dat buzna să iasă, toate în același timp, dar, aducându-și aminte că sunt bine-crescute, au început să se poftească una pe alta. Știam că se duc să se sfătuiască cu tata. Când nu voiau să-și ia răspunderea, aveau nevoie de această formalitate. Tata, pentru același motiv, se va consulta cu Mitzi. Numai Lavinia, săraca nu va înțelege nimic.

Dar iată că tata, chiar după consfătuirea cu Mitzi și împotriva ei, nu-mi dădea voie să plec.

— Mirona va rămâne aici până când se mărită.

L-am luat deoparte, l-am rugat.

— E un prilej fericit. Aici nu mai pot să rămân. Nu mai pot. Mă sufoc…

Enervat își scutura țigaretul.

— Ce te-a împiedicat să pleci până acum? Cum de nu te-ai „sufocat" până azi?

— Există totdeauna o picătură care depășește paharul.

— Ce facem eu cenușa? sări deodată tanti Marie.

Neneea, uitându-se la sora ei cu admirație, repeta:

— Că bine zici! Ce facem cu cenușa?

— Leșie, am răspuns.

Tata schimba cu mine priviri amuzate. Mama, care ne spiona, era indignată:

— Inconștienți!

Și, ca o regină ofensată, părăsi sufrageria.

— Tanți, țipară mătușile mele ca arse. Tanți, nu ne lăsa! Ce facem cu cenușa?

— Vă puneți cenușă în cap și vă duceți desculțe, în genunchi, la Canossa, am spus.

— Desculțe?… În genunchi?…

— La Canossa, repetă tata, căruia nu-i lipsea simțul umorului.

— Sau la spălătorie, unde e săculețul de leșie…

Pitpalac! se auzi bătaia pendulei, și casa începu să se clatine, de parcă mâini uriașe îi zgâlțâiau

temelia. Mama deschise ușa îngrozită, dar se izbi în prag de surorile ei, care, în panică, dădeau să iasă. Și toate trei rămaseră țintuite de spaimă sub pervazul ușii dintre sufragerie și hol.
Tata mă apucase de mână. Nu știu dacă tremura mâna lui sau a mea. Lampa pendula, capul speriat al Laviniei tremura, casa se legăna, ca un scrânciob. Zidurile păreau gata să se desfacă din încheieturi. Pendula căzu din perete…

Nu, nu voi încerca să descriu cutremurul. Nici isteria mătușilor mele, care căutau înnebunite săculețul de leșie. Nu știu când a dispărut tata. S-a înapoiat târziu, cu Mitzi de mână, amândoi descompuși. „S-a năruit Carltonul… Blocul Carlton e la pământ."

În noaptea aceea nimeni n-a dormit, și totuși nimeni n-a băgat de seamă că mi-am strâns caietele într-o valiză și lucrurile, câte au încăput, într-alta. Și am plecat. Am fugit.

• CAPITOLUL XI • ANDREI

Obsedată de versurile lui Bacovia – *S-apropie încet miezul nopții* / *Și sună a frunzelor horă*, / *Eu trec din odaie în odaie*… – și de nevoia aproape bolnavă de a ști cât e ceasul, am trecut pragul camerei mele.

În hol, ușa spre dormitorul gazdei era totdeauna deschisă și tic-tacul pendulei se auzea. Coana Valerița plecase la Ploiești: „O prietenă, fostă colegă la școala profesională, mi-a croit o rochiță. O să mi-o probeze și o să mai stăm de vorbă. Strângând ochii și gura, cu vocea înecată: că de când a murit bietu Gicu… Apoi brusc, cu supărare, fără nicio urmă de melancolie: lui Andrei nu-i aud gura decât când îl cheamă o matracucă la telefon. Amuzată și cu o privire de complicitate: trag și eu cu urechea. Atâta distracție mai am. Brusc, nenorocită, cu sughițuri care înlocuiesc lacrimile: că de când a murit bietu Gicu, soțu meu…"

Poate că totuși semăn puțin cu bătrâna Cațian, străbunica. Ea avea obiceiul să umble prin odăi în toiul nopții, să vadă dacă totul e în ordine, dacă nu cumva Fana s-a întors și se ascunde pe undeva. Tanti Marie și Neneea se strecurau și ele ca niște fantome. Dar aceea era casa lor. Pe când eu, cum să-mi explic îndrăzneala de a fi trecut pragul unei odăi străine? Desimea nopții era subțiată de lumina albăstrie a zăpezii. Ca prin ceață, obiecte nelămurite căpătau contur. Patul umflat la mijloc mi-a dat un fior de spaimă. Poate sub cuvertură doarme cineva. Aș fi vrut să dau înapoi, dar în luciul oglinzii se mișca o formă omenească. Mi s-a oprit respirația. Dar mi-am dat seama că sunt eu. Pe coana Valerița o văzusem în clipa plecării cu o umbrelă în mână, a „bietului Gicu”, și o auzisem recomandându-le celor din casă să aibă grijă de apă, de lumină, de flori… Avea și o valiză ponosită în mână când și-a luat rămas bun. Dar dacă s-a înapoiat fără să prind de veste?

Lucrurile din casă își schimbau forma mereu, de parcă se oglindeau în fundul unei ape. Aș fi vrut să caut butonul electric, dar în oglindă mi-am văzut mâna albă și inconsistentă ca o meduză. Se auzeau pași. Se apropiau. Prin rădăcina părului îmi treceau fiori reci. Aveam stomacul strâns ca într-un pumn și o senzație de vid. În hol s-a aprins lumina. Mă așteptam să fie coana Valerița și mă pregăteam să-i dau explicații, când în prag a apărut un tânăr… În halat și papuci. Surprins, încruntat, apoi cu un aer de complicitate amuzată, mi-a spus bună seara. N-am fost în stare să-i răspund. Deși nu semăna deloc cu fetița din fotografie și nici cu „bietu Gicu”, am știut că-i Andrei. Desigur că și el știa cine sunt, fiindcă m-a întrebat binevoitor:

— Vă este rău, domnișoară?

— Nu. Am vrut să știu cât e ceasul. Al meu nu merge și am îndrăznit…

— Și eu tot pentru asta am venit. Mi-era frică să nu vă deranjez. Ușile scârțâie îngrozitor.

— Aș bea un pahar cu apă, am spus, de parcă ar fi fost de la sine înțeles că nu mă pot mișca.

— Numaidecât.

În hol era lumină, în baie curgea apa, ceasul mergea. O căldură familiară a început să se răspândească în toată ființa mea, ca după un vis urât, când soarele năvălește peste spărtura unei nopți care a încercat să te înghită. Mă vedeam în oglindă, parcă mai înaltă ca de obicei și mai subțire. (Pantalonii de pijama și halatul de mătase albastră cu dungi albe, aparținuseră tatei cândva.) Când Andrei mi-a adus paharul cu apă, l-am dat pe gât dintr-o dată.

— Ați băut de parcă nu v-ar fi fost sete, ci foame. Mai doriți un pahar? Sunteți foarte palidă. Cum vă simțiți?

Încercam să surâd, lăsându-l să creadă că într-adevăr mi-a fost rău.

— Stați prea mult în casă, domnișoară… Poate nici n-ați mâncat astă-seară. De altfel, nici eu. Și când mi-e foame nu pot să dorm. Vreți să ieșim undeva, să mâncăm? Ați văzut ce frumos ninge? Mi s-a părut că aud zurgălăi. Poate găsim o sanie.

— E târziu…

— Ce înseamnă târziu? Uneori când mă trezesc, dumneavoastră abia stingeți lumina. Scrieți într-adevăr un roman?

— Toată lumea zâmbește cu aceeași ironie când aude că scriu un roman. De ce?

— E o ocupație neobișnuită.

— Totuși, dacă aș avea câteva cărți publicate aș fi un scriitor, bun sau rău. Dar ca să ajungi scriitor trebuie să începi cu o primă carte, bună sau rea.

— Sunt cu totul de aceeași părere și curios să vorbim despre această carte. Vreți să ieșim? Noaptea e foarte frumoasă…

Grozav mă ispitea să fac câțiva pași în zăpadă, să simt în obraji gerul înțepător al nopții și mai ales eram curioasă să stau de vorbă cu Andrei, să

cunosc povestea fotografiilor de pe pereți, să dezleg enigmele casei.

•

În cârciuma din hale, lipită de alte multe, aerul era cald, gros și îmbibat de miros de mititei și de fripturi. Lăutarul, cu ochii dați peste cap atât de mult încât nu i se vedea decât albul ochilor, cu părul creț, negru-catran, împărțit în două umflături de cărarea din mijloc, cânta, arătându-și gingiile roșii, dinții de metal, măsele albe: „Pe ulița armenească trece-o șatră țigănească…” Într-o colivie agățată pe peretele de lângă noi, cu ciocul ascuns în pene verzi ca iadul, cu un colier de fulgi ca niște corali, moțăia un superb papagal.

În fumul de grătar și țigări, în veselia cenușie a oamenilor, și ea ca o pojghiță de fum, numai papagalul era colorat, adevărat și neverosimil, ca un curcubeu pe un cer înnourat.

Alături de noi, la o masă, un om cu fața amărâtă zâmbea necontenit, egal. Deși era singur, avea trei pahare în față; cu unul din ele ciocnea în celelalte două, apoi le dădea pe gât, le umplea iar și ciocnea singur. „Noroc”, spunea unor comeseni invizibili.

— De ce stai la noi?

— Trebuie să stau undeva…

— Și familia? Părinții?

Am căutat să ocolesc răspunsul:

— Găsesc că-i o prejudecată să stai cu familia, când câștigi destul ca să-ți plătești chiria și masa. În schimb ai dreptul să încui ușa când vrei, să nu spui unde pleci, de unde vii…

— Libertate, Egalitate…

— Nu-i puțin lucru!

Andrei stăruia.

— Totuși, când ai o familie…

— Mi se pare că nu am nimic comun cu familia. Nu mă simt legată sufletește de ai mei, nu am avut niciodată un schimb de idei cu părinții. Despre mama nu știu aproape nimic. Nici ea despre mine… Când aveam vreun necaz mă lua în brațe

Floarea, spălătoreasă. Lăsa cazanul cu rufe, își ștergea mâinile cu marginea fustei, își ștergea nasul cu mâneca bluzei și spunea: „Hai să vedem ce te doare”. Din obrajii ei scofâlciți, din sân, din stamba de pe ea, ieșeau aburi ca din cazan. Dar ce bine îmi făcea când îmi spunea: „Ia să vedem ce ai pe sufletel” Tata îmi dădea în fiecare zi înainte de masă untură de pește, convins că și-a făcut datoria. Mama mă punea să-i arăt limba, să vadă dacă e încărcată. Mătușile îmi dădeau ulei de ricin în bere. De-atunci nu mai pot să sufăr berea. Toată lumea se ocupa de stomacul meu, nimeni de sufletul meu.

— Așa-i peste tot. Și totuși, copii nu se mută în oraș. O fată, mai ales.

— Și nu umblă în cârciumi cu băieții, nu-i așa? Poate că ai dreptate. Dacă m-ar vedea mătușile mele aici, în zorii zilei, între căruțași și zarzavagii, ar leșina.

— Ești o fată originală.

— Un monstru, mi se spunea acasă. Chiar când eram de-o șchioapă.

— Ei, cum se poate?

Cred că aveam 4-5 ani când am întrebat ce-i un monstru.

— Și ce ți s-a răspuns?

— Un om care nu-i ca toată lumea.

— Cred că „familia” avea puțină dreptate.

— Poate m-ai poftit la masă ca să mă vezi mai de-aproape…

Evitam să ne spunem pe nume.

— Eram curios să te cunosc. Vezi, când ai o casă, o familie, nu-ți închiriezi o cameră mobilată, în același oraș, nu stai printre străini. Pe urmă, toată lumea doarme noaptea. Dumneata stingi lumina dimineața, când alții o aprind.

— Și Balzac scria noaptea!

Pe Andrei îl pufni râsul. Un dinte, în stânga, îi lipsea, în față avea strungăreață. (Simțeam nevoia să-i găsesc cusururi.)

— Ești modestă, domnișoară… Și amintindu-și că nu i-am răspuns la prima întrebare – de ce stai la noi?

Sigur că nu puteam pomeni de scandalul în jurul manifestelor, nici de Ștefan. Aveam de mult certitudinea că trebuie să plec. Dar a doua zi după cutremur mi-a fost mai ușor. Am spus că plec la țară, fără alte explicații, și m-am dus la Marta. Noaptea ea picta în atelier, eu scriam la masa din bucătărie, ziua îmi căutam casă.

— Fetele nu pleacă de acasă decât când se mărită sau când stau în provincie și vin la București să studieze, mă iscodea Andrei.

— Sau când au hotărât să nu se mărite niciodată.

— Ce vorbe mari! Dar, ești încântătoare și îmi pare bine că te-am descoperit. Chiriașa-n sus, chiriașa-n jos, și eu nu-mi cunoșteam chiriașa.

— N-ai prea ținut să mă cunoști. Eu, dimpotrivă. Eram foarte curioasă să știu cum arată faimosul Andrei. „Trebuie să fie grozav de interesant dacă-l caută atâtea femei la telefon.” Dar când mă uitam la fotografia unde porți o rochiță cu volănașe scrobite nu prea înțelegeam de ce zbârnâie atât de insistent telefonul și grozav voiam să știu dacă ai rămas tot așa, bucălat și somnoros, cu breton bălai, cu piciorușe groase și strâmbe.

Andrei râdea zgomotos, dând pe gât pahar după pahar.

— Am să distrug fotografia!

Omul care-și turnase până atunci vin în mai multe pahare și ciocnise cu fiecare din ele ca să-și dea iluzia că nu e singur moțăia acum cu capul în vinul care se vărsase pe masă. Lăutarul cânta răgușit: „La umbra nucului bătrân”…

— Dacă ai ști că toate gândurile mi s-au răsucit în noaptea asta în jurul dumitale, ca firul de lână pe care-l răsucește mama pe un ghemotoc de hârtie, ce-ai spune? m-a întrebat Andrei.

— De-o lună urmăresc, fără voia mea, complicata dumitale activitate sentimentală, și am

ajuns să știu, după inflexiunea glasului, dacă vorbești la telefon cu Agnia, Anișoara, cu Lili sau cu Liliana. Într-o zi te-am auzit: „Am febră, Anișoaro, nu pot să ies, draga mea. Nu mai chema, că sunt în pat, și telefonul e în hol”. Peste cinci minute, ai sărit la telefon. „Agnia? Da, draga mea, la cinema Capitol, peste un sfert de ceas.” Lui Lili îi place *Vol de nuit* al lui Guerlain, Lilianei, *Dans la nuit* al lui Worth. Nu-i așa?

Andrei râdea forțat. Aș fi vrut să-i pară rău de nepăsarea lui față de prezența mea dincolo de ușa de sticlă, unde nu eram decât o biată chiriașă.

— De ce i-ai spus Dorinei că sunt interesantă și că-ți citesc din romanul pe care-l scriu?

Andrei a deschis ochii mari. Abia acum observam că are ochii ca frunza crudă. „E tânăr. E liber. Există pe lume atâția bărbați tineri și liberi… De ce îl iubesc pe Ștefan?” De ce ne-am despărțit? Ultima dată ne întâlnisem într-o cofetărie peste drum de „casa noastră”. Venise cu întârziere, nervos. „S-a făcut o încurcătură cu cheia, mi-a spus, în loc de bună ziua. Prietenul meu e un zăpăcit. A încurcat lucrurile. A dat altcuiva cheia.” Deci „casa noastră” nu era numai a noastră. Ce vulgar suna „A încurcat lucrurile”! „Ești supărată, Mirona? Spune, dragule drag, cum ai suportat cutremurul? Am fost extrem de îngrijorat. La noi s-a dărâmat turnul. Au sărit peștii din lac. Țăranii s-au năpustit și au luat cât au poftit. Începem reparațiile. Sunt foarte ocupat, sunt foarte hărțuit. Am venit după materiale. Singura mea recompensă erai tu, dragule drag. Eram sigur că am să te țin în brațe… c-ai să fii a mea. Cine s-ar fi gândit că n-am să capăt cheia… N-ai o prietenă, Mirona?…” Fiecare cuvânt suna strident, mă zgâria, mă umilea. Întrebarea din urmă m-a făcut să mă ridic de la masă: „Ce e, Mirona? Te-ai supărat?…” Aș fi vrut să-i răspund: „Da, am o prietenă o cheamă Marta, o cunoști foarte bine. Locuiesc la ea. Noaptea ea pictează la lumina unor becuri

puternice, eu scriu în bucătărie, și dimineața adorm cu capul pe masă.” Dar n-aș fi vrut să creadă că din pricina lui am rupt cu familia și să se simtă răspunzător sau obligat să mă ajute. Abia îmi stăpâneam lacrimile, în timp ce el, îmi dădea amănunte despre stricăciunile pe care cutremurul le-a pricinuit la conac. „Trebuie să plec, Ștefan. Am venit numai să-ți spun că nu pot să rămân… Nu voiam să te las să aștepți și nu aveam cum să te anunț…” Era indignat. „Mirona, nu te înțeleg! Iar o nuntă, un parastas? Vezi, eu am lăsat totul deoparte, cu toate că am o mulțime de treburi, și diseară plec la țară.” Deci, chiar dacă n-ar fi fost «încurcătura cu cheia» și ne-am fi întâlnit la «casa noastră», în seara aceea tot ar fi plecat și iar nu m-ar fi văzut o săptămână, două sau poate mai mult. Și nu s-ar fi întrebat dacă mi-e frig sau mi-e cald, dacă am ce mânca, unde dormi…

— La ce te gândești? m-a întrebat Andrei, luându-mi mâna.

Mi-am retras-o brusc.

— De ce nu mi-o lași? Am atâta nevoie de ea…

Îmi venea să râd și să plâng, dar, stăpânindu-mă. Am spus:

— Să plecăm.

Pe stradă, crengile copacilor păreau de sticlă; șerpi de gheață, țurțuri de lacrimi prelinse, candelabre imense, lumânări, artificii, brațe care au înțepenit într-o rugă sau în unduirea unui dans ritmic… Fantezia de forme sticloase a ramurilor pudrate cu praf de zăpadă, jocul întortocherii lor, sclipirea nefirească a stelelor, totul părea o lume de vis.

— Auzi?… mă întreabă Andrei luându-mi brațul.

Se auzeau zurgălăi. O sanie ne ajunse din urmă. Ne-am urcat. Clopoțeii se izbeau de aerul rece ca de o pojghiță nevăzută de gheață.

— Când eram mică îmi plăcea să cred că ramurile astea sunt de zahăr kandel…

— Și n-ai rupt niciodată una să guști?

— Mă feream de dezamăgiri, deși eram foarte curioasă.

— Dacă ai crede și acum că tot ce se vede e de zahăr kandel!…

— Ce s-ar întâmpla dac-aș crede?

— Aș fi fericit că ai rămas o fetiță care a știut să aștepte…

— Să aștepte ce?

— O noapte frumoasă ca asta.

— Și apoi?

— Depinde…

— Și dumneata vrei ca pentru acest „depinde” să te aștepte o viață întreagă toate fetele din lume?

— Așa sunt bărbații… Mirona.

— Ai dreptate… Dar gândindu-mă la Jacquot, la Octav, la Gian…

— Există și altfel de bărbați…

Pe cer apăreau insule de lumină, și la orizont, fâșii liliachii, verzui. Copacii păreau de sticlă. Emoția mea în fața orașului care se trezea mă despăgubea parcă de orele pierdute la cârciuma din hale. Sania alerga pe străzi mici, necunoscute, cu case parcă aduse din provincie, unele cu etaj și balcon, altele scunde, lungindu-se ca un tren în adâncimea curții, toate înghețate, adormite, lipite strâmb una de alta…

În fața porții, pe când Andrei se ostenea să descuie, i-am privit o clipă spatele încovoiat de frig, capul strivit între umeri, urechile roșii. Un străin.

În hol, mobilele erau reci, de o paloare verzuie, ca după o noapte pierdută. Când i-am dat mâna, Andrei a încercat să mi-o rețină. Am zâmbit atât de ironic, încât mi-a spus:

— Iartă-mă dacă te-am supărat… și a adăugat: draga mea.

Totuși, curios, înainte de a adormi, cuvintele astea, rostite din obișnuință, mi se părea că le simt pe frunte, pe buze, pe pleoape…

Erau primele raze de soare care intrau în odaie și mă încălzeau.

•

Când s-a întors coana Valerița, am auzit în hol, peste vocea ei, una cu totul străină, care, deși mai scăzută, o acoperea pe cea dintâi, prin însăilarea deasă, monotonă, neîntreruptă a cuvintelor. Părea un complot de păsări de curte, din care ici-colo abia se deslușea un cuvânt. Apoi s-a deschis o ușă, probabil cea de la baie, și a năvălit zgomotul apei.

— Curge apa. Didino, fir-ai să fii! De ce curge apa, țipa gazda mea, că doar nu-i gratis! Cum să le mai birui pe toate? Și plângând, văitându-se: Că bietu Gicu…

— Călca-o-ar vaca neagră de apă! se răsti Didina. Iaca, am închis-o.

Vocea străină interveni cu autoritate:

— Cum ți-a venit, mamă, să închiriezi sufrageria? Și nici nu știi cine e… Vreo dezmățată. Știi ce înseamnă pentru Andrei o fustă în casă. Vrei să se încurce cu ea și să ne facă neamul de râs?…

Am înțeles că e sora lui Andrei…

— Ai ce ai cu neamul… Nici n-a văzut-o, băiatu. M-a și întrebat cum arată.

— Minte de stinge. Eu zic să salvăm ce mai e de salvat. Cunosc eu fetișcanele astea care fac pe emancipatele. E în stare să-i trântească un plod. Dacă n-o fi venit cu el după cine știe ce coclauri… Degeaba n-a plecat ea de acasă… Auzi, să ai părinți în București, casă, masă, și tu să-ți iei odaie mobilată… „Ca să scrie.” Să scrie ce? Ai putea să-mi spui ce scrie? Și ce nume-i ăsta, Mira? Poate Mirea. Te-ai uitat în actele ei? Stă aici de-o lună aproape, și voi habar n-aveți cine e, de unde vine, cum o cheamă. Halal!

M-am îndepărtat în vârful picioarelor de lângă teracota călduță și mi-am acoperit urechile cu mâinile. Singura senzație pe care o încercam era de gol în stomac și de frig. Nu puteam să-mi adun gândurile. Tâmplele îmi zvâcneau. „Știi ce

înseamnă pentru Andrei o fustă… O fi venit cu plodul…” Nu știam cum să-mi astup urechile ca să nu mai aud. Se zgribuliseră parcă și lucrurile din casă. Fruntea mi-era când rece ca gheața, când parcă ardea. Sau poate era fierbinte geamul de care țineam fruntea lipită? Frunzele de gheață mă împiedicau să văd aleea, oamenii, copacii. Mă temeam să mă întorc lângă sobă, ca să nu dau de ochii fotografiilor din perete, de ironia zâmbetelor sau poate chiar de rânjetul lor. Când mi-am revenit, fulgii de zăpadă cădeau tot așa de liniștiți în fața ferestrei. Vocile de alături ajungeau iar până la mine. Coana Valerița întreba sufocată:

— Ce-ai spus? Neam prost? Hai, îndrăznește de mai zi o dată, poate n-am auzit bine! Aud?… Neam prost? Ei, drăcie, să nu mori de râs?… Eu neam prost?… Ai? Și tu? Tu ce ești? Hai spune, cine ești tu? Că la obrăznicii nu te întrece nimeni…

— Nu-ți dau voie…

— Ei nu vorbi! Ia te uită cine nu-mi dă voie! Miza! Țigancă din Dobreni! Da, asta ești tu, dacă vrei să știi… Și acu, să piei din ochii mei! Să nu te mai văd! M-am săturat de mofturile tale.

— Nu știu de unde ai mai scos Dobrenii ăștia, dar n-am să permit să faci din casa noastră bordel…

— Bordel? Nerușinato! De ce? Că am închiriat sufrageria? Dar când mâncam noi în sufrageria a bună? Odată-n Paști! Auzi, cui am dat-o? O fată cuminte. Da! O fată cuminte. Tace și scrie. Cu ce mă supără pe mine dacă-i place să scrie?! Mi-a plătit pe o lună înainte. Cu banii ei am luat lemne. Tu ce-mi dai? Numai gura de tine. Să piei din ochii mei, potaie!

— Tata n-ar fi permis…

— Să mă lași cu tat-tu și cu fumurile tale! Te-am luat de milă, auzi? Te-am luat de milă. Nu ești fata mea. Poate să fii a lui… Treaba voastră! Poate da, poate nu, vă privește…

S-ar fi zis că atât i-a fost de-ajuns ca să-și verse veninul, fiindcă în tăcerea care a urmat, încărcată de întrebarea mută, exasperată, a celeilalte, coana Valerița, cu ușurința cu care totdeauna trecea de la o stare la alta, a început a povesti, ca între prietene, pe tonul „dar rămâne între noi!”

— Bietu Gicu… A fost crai, ce să ne ascundem după dește… Se ținea de chefuri și de muieri. Preotul Ghenadie, care ne-a cununat, nu era nici el ușă de biserică, Dumnezeu să-l ierte. Într-o zi ne-a luat pe amândoi la Dobreni, că boteza acolo, în lac, o sută de țigani. Maică-ta printre ei. Frumoasă, de-ți lua piuitu. Într-o zi m-am pomenit cu bietu Gicu că mi-o aduce în casă. „Să ai și tu un ajutor”, zice. Ce ajutor? că fata era cu burta la nas. M-am făcut că nu pricep. A murit, mititica, în casa noastră când te-a născut. Ce era să fac cu tine?

În liniștea care a urmat, ceasurile cu ritmuri deosebite, huruitul îndepărtat al unui tramvai, al unei mașini, lătratul unui câine au invadat odaia. Întunericul a intrat fără să prind de veste. Ce însemna tăcerea coanei Valerița? Regretul de a fi dezvăluit secretul unui mort? Sau de a fi distrus mândria Mizei? O speria tăcerea ei? Sau, dimpotrivă, se simțea ușurată, răzbunată, pentru cine știe câte înfruntări?

Mă simțeam furișată în taina unei familii care semăna halucinant cu a bătrânei Cațian. Dar ce căutam eu aici, cu ce drept dețineam secretul Mizei? Trebuie să plec, să fug – să găsesc adăpost într-o casă care abia acum se clădește.

Deodată, în liniștea aceea întinsă – credeam că nimeni nu va îndrăzni s-o atingă –, o voce străină, răgușită, cu timbru uscat, de om care nu știe să sufere și parcă nici să vorbească, repeta cu un fel de demență: „Nu-i adevărat, nu-i adevărat, nu-i adevărat, nu-i adevărat!” Nu cerea nimic și parcă nici nu aștepta vreo dezmințire. Era mai curând voința dârză. Încăpățânată, de a se încredința că nu

auzise bine, că anumite lucruri nu fuseseră spuse, era un geamăt penibil. „Nu-i adevărat…”

Azi de dimineață – bătăi puternice în ușă. Când am deschis. Didina se uita la mine, speriată.

— Duduie, vai, duduie… Vai, se poate? Am zis că s-a întâmplat o nenorocire…

— De ce? Ce să se întâmple?

— Năș̦ica tot așa a murit, cu capu pe masă…

— Uite că eu n-am murit. Dar de unde știi că eram cu capul pe masă?

— M-am uitat pe gaura cheii.

— Asta nu e frumos!

— N-o fi, da’ nici așa, să nu știu ce și cum… Mai întâi am pus urechea: nicio mișcare!

Eram atât de obosită, că-mi venea să pun din nou brațele pe masă, capul pe brațe, să dorm. Scrisesem toată noaptea…

— S-a adunat lume afară și se uită la noi. Din colț, care cum vine, se uită la acoperișu nost’ și-și face cruce.

Instinctiv, am vrut să întorc capul, să văd cine se uită. Dar o durere ascuțită în umăr îmi ținea gâtul înțepenit.

— Cât e ceasul, Didino?

— Păi să tot fie fo… Nu știu… Da’ mă duc să văd… bine că nu s-a întâmplat o nenorocire!

— De ce zici că se uită lumea la noi?

— La casa noastră.

„Casa noastră”!… „Casa noastră.” Cât trecuse de când ne-am despărțit la cofetăria de peste drum de „casa noastră”, de când „s-a făcut o încurcătură cu cheia”?!… Ștefan mă căuta? Înțelegea de ce fug de el, de ce mă ascund?

— S-a căscat acoperișu nost’, duduie… acoperișu… Didina înghite în sec. Se umflă, duduie, așa ce se umflă, de zici că înghite strada! Și o dată nu-l mai vezi… Și iar îl vezi… E cât o namilă… Maaare…

Didina întinde brațele și deschide gura până la urechi. Apoi se lasă pe genunchi, își adună brațele ca niște aripi obosite, și repetă mișcarea. Coșul pieptului i se umflă și coboară succesiv. Ochii rotunzi se măresc și se micșorează după cum arată că se ridică și coboară acoperișul.

— Didina, a fost vorba să vii să te învăț să citești și să scrii…

— De carte îmi arde?… Vai duduie, veniți să vedeți și dumneavoastră, că toată strada se uită la el. Dintâi credeam că fuge. Ca un zmeu maare. Cică a suflat crivățu.

Acum îmi aminteam că am visat un naufragiu. Eram pe puntea unui vapor care se scufunda. O țineam pe Ines în brațe. De sus, din avion, un om se arunca cu parașuta. Avionul era în flăcări. Omul căuta să se salveze, dar parașuta, deschizându-se prea repede, luă foc. Omul cădea în văzduhul negru, ca o făclie vie… Ines mă strângea în brațe, speriată. Valurile furibunde, ne acopereau, se retrăgeau, reveneau succesiv. O iubeam pe Ines ca pe copilul meu și simțeam c-o pierd. Deodată, m-am pomenit în alt decor, în fața ferestrei, cu spatele spre mine, Ines îmi arăta un voal care zbura. Un voal de mireasă. Fetița mă ruga să i-l aduc. Am vrut să dau fuga. Dar am simțit o mână pe umăr. Am întors capul, încredințată că-l voi vedea pe Ștefan. Era Jacquot. „Jacquot, moare Ines, Jacquot, Jacquot, ajută-mă!” voiam să strig, și nu puteam. Atunci a bătut la ușă Didina.

— Zice lumea c-o să fie război… Și privindu-mă atentă: Am auzit-o și pe conița Miza că-i zicea lu’ domnișoru’ Andrei c-o să fie război.

Cocoțată pe scară, în echilibru nestabil, voiam să înșurubez un bec. Mi-l dăduse chiar coana Valerița, aflând că vreau să mă mut. „Poate n-ai destulă lumină”, încerca să mă iscodească.

Didina ținea scara, dar, având nevoie de mâini ca să-mi explice situația sentimentală în care se afla, îi dădea mereu drumul. Și faptul că folosea

când masculinul, când femininul (cu greu am priceput că-i vorba de un sergent de zi și o pază de noapte) mă amețea.

— Căsca și ea gura la acoperișu nost'.

— Cine căsca gura?

— Ea, paza, arză-o-ar focu!

— Ziceai că vrea să te ia de nevastă.

— Vrea el, sergentu.

— Și cine nu vrea?

— Ea, paza, fățarnică și mincinoasă.

— Poate vrei să zici paznic, portar?

— Doar știu ce e portar. Am vorbit cu unu doi ani bătuți pe muche. Da' paza e mai ceva… Umblă doar așa, să vadă ce și cum.

Avea un haz nespus eu cozile scurte, țepene, care se răsuceau ca bonetele olandeze, și cu mâinile scurte și groase, care se agitau, vrând să înlocuiască sărăcia vocabularului.

— Ține scara, Didino…

— Vai, duduie, așa ce mă doare… Uite colea.

— Nu-i nevoie să-mi arăți unde te doare. Știu foarte bine. Pe toate ne doare la fel când ne doare…

— Parcă bate la ușă.

Didina se repezi să deschidă.

Scara se clătina, tavanul se mișca… Nu știu cum am sărit. Andrei m-a prins în brațe. Degajându-mă brusc, m-am dat un pas înapoi.

— Faceți exerciții de echilibru? m-a întrebat ironic.

Ce curios mi se părea că nu-i găseam umbra de melancolie din seara petrecută la cârciuma din hale, dâra de mister care mă atrăgea, ci doar surâsul care-i strâmba gura ușor!

— V-am deranjat, „domnule scriitor"?

— Nu eram pregătită să primesc musafiri.

— Mă iertați, dar o căutam pe Didina. Și adresându-se fetei: să-mi iei niște țigări. Lucky Strike. Un pachet de țigări, ai înțeles?

— Cum ați zis?

Ochii Didinei parcă ieșeau din orbite.

— – Să ceri pe românește: Luchi, țigări americane, o să priceapă tutungiul, și să nu te întorci fără ele, că te jupoi… Andrei scoase o hârtie din buzunar și i-o întinse. Restul oprești.

De unde lua Andrei atâta siguranță în mișcări? Trăia într-o casă unde se numărau picăturile de apă și se deșurubau becurile, și totuși îndrăznea, fie și în glumă, să spună „te jupoi”.

Când ușa se închise în urma Didinei, Andrei mă privi drept în ochi.

— Am auzit că vă mutați, domnișoară. E adevărat? Și arătându-mi cartea pe care o ținea în mână. *Biblia*. Am găsit-o la anticar. Pot să v-o ofer. Poate că în schimb îmi oferiți un scaun… Aș vrea să stăm de vorbă… și răsfoind *Biblia*: „Și Adam a cunoscut-o pe Eva, femeia sa, și ea a zămislit și a născut pe Cain și a zis: Dobândit-am un om de la Dumnezeu…” Apoi, în aceeași cadență, dar privindu-mă în față: Ce-ar zice tanti Tanți, tanti Marie sau păpușa împăiată, Neneea, dacă ne-ar vedea împreună?

Am înghețat. Și ca în vis, când voiam să-l chem în ajutor pe Jacquot, nu puteam să articulez nicio vorbă. Andrei, în picioare, mă privea de aproape mulțumit ca un scamator care ar fi reușit figura cea mai grea din program. Aș fi vrut să aprind lumina, dar nu mă puteam mișca.

— Nu se poate să nu fi auzit acasă pomenindu-se de mine. Mi se spunea Dody când eram mic.

— Dody?

Într-o clipă, mi-au trecut prin minte toți acei „Dody” de care auzisem acasă. Dody care fura bani de la bătrâna Cațian și care n-a fost descoperit decât atunci când tanti Marie a dat peste depozitul de ciocolată din pod. Dody care vindea creioane și bile copiilor din mahala, făcând concurență lui madam Abțibild. Dody care a construit odată un zmeu imens și a încercat să zboare cu el, azvârlindu-se de pe acoperișul casei. („Ce noroc să

cadă în lada de gunoi!” spuneau mătușile mele.) În casa aceea cu ferestre și uși ferecate, în care viața se strecura printr-un fel de filtru al cumpătării, când cineva șoptea „Dody” parcă trecea pe sub pervazul ferestrelor, pe sub pragul ușilor, o adiere tare, rece și proaspătă. Geamurile parcă vibrau. Era curent. Mama se ducea să vadă dacă nu e pe undeva o fereastră deschisă. Curentul era cel mai mare dușman al familiei. Iar eu, când, pornind dimineața spre școală, mă uitam în oglindă, sau când după sfârșitul orelor îmi potriveam pălăria de uniformă în luciul ferestrei, nutream nădejdea ascunsă că-l voi întâlni pe teribilul Dody.

Andrei n-avea de unde să știe că în copilărie fără să mi-l amintesc îi duceam dorul, și mi-l imaginam mereu alături, îi spuneam Cedric și eram logodnica lui. Sau ceva mai târziu, în epoca în care citeam *Cuore*, îl botezasem Roberti, căutând să-mi închipui că el e eroul care a scăpat de sub roțile căruței pe Giulio, iar când am simțit nevoia să am un frate, tot el a devenit Enrico. „Îmi voi aduce aminte că te-am ținut în brațe, Enrico, și te-am văzut crescând, că am fost atâția ani cea mai credincioasă tovarășă a ta”, îi șopteam. „Nu sunt vrednic să-ți sărut mâinile, Silvia”, îmi răspundea imaginarul meu frate… Pe urmă, Andrei a devenit Marco, cel care a plecat în America să-și caute mama. Și tot Andrei a fost Robinson Crusoe, iar eu mă numeam Vineri și îl urmam pas cu pas.

— Și totuși, nu sunt atât de fioros cum pretindeau tanti Tanți, tanti Marie, Neneea – păpușa blondă – și bătrâna Catrina.

Făcea această înșiruire de nume cu un fel de prefăcută evlavie.

— Nu, nu ești atât de fioros, se exagera la noi acasă.

— Se vorbea despre mine pe ton scăzut, să n-audă copiii.

— Așa se vorbea la noi de obicei.

— Diapazonul bunei-creșteri îl avea Tanți-Tanți. Așa îi spuneam în loc de tanti Tanți, și asta o enerva.

— Tot nu înțeleg cum ne înrudim.

— Îmi dai voie să fumez o țigară?

Și așezându-se pe marginea divanului îmi făcu loc lângă el.

M-am așezat pe scaunul din față.

— Bătrâna Cațian avea două surori: Hrisanta, stareță la o mănăstire, și Luxița, mare meșteră în alivenci. Tata a nimerit, după o vânătoare, în casa Luxiței, la țară. Și, de focul alivencilor, s-a însurat cu Valerița, fata ei. Cam așa ne înrudim.

— Și cum ați ajuns în casa bătrânei Cațian?

— După o ceartă între părinții mei, care trebuia să ducă la divorț. Nu știu cum s-au lipit cioburile mai târziu.

— Și cum ai aflat că eu…

— Cu ajutorul lui Sherlock Holmes… Nu te uita la mine cu ochii ăștia de pisică! Și din căruț te uitai la mine tot așa, cu o curiozitate care mă scotea din sărite. Într-o zi nu știu cum ți-am pus mâna pe cap și am simțit craniul moale. Grozav mi-ar fi plăcut să scotocesc înăuntru… Te îngrozesc, verișoară Mirona?

Privirea lui căpătase o mobilitate supărătoare. Parcă se făcuse frig în odaie.

— O dată pe săptămână, *Schwester* era liberă. În sufragerie se conversa, se juca table sau cărți. Eu trebuia să te legăn. Dacă ai fi adormit, aș fi putut să te las singură și să-mi văd de treburile mele. Dar n-aveai chef să dormi. Te uitai la mine curioasă, mă cercetai, uite, așa ca acum. Degeaba te amenințam. Și Andrei repetă amenințarea: „Închide ochii, că te ucid!” Într-o seară m-am aplecat peste leagăn, ți-am prins grumazul cu mâinile amândouă. Nu-ți amintești? Nu mă vezi deasupra leagănului, verișoară Mirona?

Cuvintele lui Andrei, sacadate, împrăștiau fiori în odaie. În ochii lui jucau lumini sălbatice.

— La școală eram poreclit Jack Spintecătorul. Citeam pe nerăsuflate fascicole din Sherlock Holmes. Puțin dacă-ți mai strângeam grumazul, poza mea ar fi apărut în gazetă. Eram furios că profesoara mă pusese în genunchi și trebuia s-o pedepsesc, s-o omor. Trebuia s-o despoi de rochia cu mulți nasturi, s-o duc în pădure, să-mi lipesc degetele de gâtul ei alb și să strâng, să strâng… Îmi închipuiam că strâng gâtul ei, dar îl strângeam de al tău, grumazul ți-era neașteptat de fraged și mirosea a lapte. Nu puteam suferi mirosul de lapte. O singură dată dacă mai apăsam… O singură dată…

— De ce n-ai apăsat?

— Fiindcă a intrat mama… Te-a luat în brațe. Tu nu m-ai trădat. Dar a doua zi mama m-a luat de mână și am plecat. Ne-am întors la tata. Vezi că între noi e o complicitate veche, verișoară Mirona.

— Mai curând o răfuială veche.

— Ești deșteaptă, îmi placi.

Am aprins lumina.

— Foarte bine, vreau să-ți citesc ceva; și scoțând o hârtie mototolită din buzunar: „Azi a căzut Parisul. A fost ca și când cel mai bun prieten mi-ar fi murit…” Am înmărmurit. „Cizma nemțească pe cheiul Senei…” continua Andrei să citească.

— Ce înseamnă asta?… Cum ai îndrăznit să umbli în hârtiile, scrisorile mele?

— Ești imprudentă…

— Dar cine umblă aici, în valizele mele? Și de ce?

— Cineva care nu te iubește: Miza, sora mea. E profesoară la Sibiu, dar vine pe aici din când în când să facă ordine… Vreau să te apăr, verișoară Mirona… Să te ajut… Ești pe lista neagră. Avem fotocopiile acestor pagini.

— Nu înțeleg nici ce înseamnă lista neagră, nici acest plural: „avem”. Și nici ce legătură are sora dumitale cu toate astea?

— De câte ori simte că cineva îmi place, intervine… În sfârșit… Femeile sunt complicate, geloase…

— Nu-i sora dumitale?

Oare Andrei știa adevărul?

— Și pisica mea e geloasă când vede că se apropie de mine altă pisică. Recunosc că de data asta Miza a mers cam departe… Nu o aprob. Dar nu se mai poate da înapoi… Soarta ți-e pecetluită…

— Nu înțeleg.

— Ești pe lista neagră, Mirona. Noi nu umblăm cu mănuși și tot ce scrie aici e împotriva ta. Ai prieteni comuniști. Avem câteva pagini de jurnal elocvente.

— La Paris, toată lumea discuta despre războiul din Spania.

— Nu-i vorba de toată lumea, ci de prieteni.

— Acolo…

— Cine a avut astfel de prieteni acolo, îi are și aici. Vreau să te ajut, Mirona. Numai eu pot să te ajut.

— De ce mărinimia asta?

— Fiindcă îmi placi. Așa începe povestea.

— De când? Parcă voiai să mă ucizi…

— Mă scoteai din sărite și atunci și acum… Aveai aceeași privire zeflemitoare. Numai că erai urâțică. Acum ești frumoasă. Și poate că înțelegi unele lucruri mai bine totuși…

— Deci: punga sau viața! Cu punga știți cum stau, din moment ce ați cotrobăit printre lucrurile mele.

— Dar tatăl tău nu e sărac…

Simțeam nevoia să-l pălmuiesc.

— Cât i-ați cerut pentru capul meu? Sunt curioasă să știu la cât l-ați evaluat și dacă tata a socotit că face. Aveți un mijloc de convingere, un argument fără replică: revolverul! Și nu umblați cu mănuși… Toate tâlhăriile poartă amprentele

voastre digitale. În sfârșit, de la tatăl meu ați luat bani sau o să luați; de la mine ce vreți?

— Te vreau pe tine, Mirona… Stai, nu sunt grăbit. Deocamdată vreau să lucrezi cu noi. Avem ziare, reviste și ne trebuie oameni inteligenți, talentați.

— Cred că nicio inteligență nu e destul de diabolică și niciun talent destul de subtil ca să vă justifice mârșăviile…

— Ești pătimașă? O calitate în plus. Păcat că femeile nu sunt în stare să fie logice și să vadă lucrurile în perspectivă! Țelurile noastre sunt mari. Cred că știi că s-a semnat tratatul de alianță cu Germania…

— Vom fi jefuiți și măcelăriți cu acte în regulă.

— Va trebui să-ți schimbi punctul de vedere și vocabularul. Mi-am permis să-i anunț pe șefi că ești logodnica mea. Îmi cer scuze că nu te-am consultat înainte.

Și Andrei scoase din buzunar un revolver minuscul.

— Mi se pare că-mi ceri mâna într-o formă cu totul originală, „verișorule”.

— E darul meu de logodnă.

— Ce glumă proastă!

Andrei puse revolverul pe masă și făcu un pas spre mine. Stăteam în picioare, rezemată de perete, și căutam să-mi stăpânesc nervii. Didina trebuia să vie dintr-o clipă într-alta. Până atunci, n-aveam curajul să-l dau afară.

— Am să te înscriu la un curs de tragere la țintă. Și arătându-mi arma: E o bijuterie! Incrustații de sidef…

Ca să-mi arate incrustațiile, se apropie, îmi prinse mijlocul cu brațul celălalt. Ochii îi erau atât de aproape de ai mei, atât de obraznic înfipți într-ai mei, încât privirea îi devenise crucișă. Strângeam dinții, strângeam pumnii. „Trebuie să fiu calmă, e mai puternic decât mine. E inutil să mă zbat. Orice încercare de-a scăpa îl va întărâta.” Dar ce plăcere

mi-ar fi făcut să încerc „bijuteria” pe pielea lui… Aș fi făcut-o cu sete! Să stau în boxă pentru Andrei? Să-mi apară poza în gazete, cu amănunte inventate, lăbărțate, pe pagina întâi cum e obiceiul? Nu! Trebuie să-l iau cu duhul blândeții, să-l flatez…

— Dar dumneata ești un gentleman, vere Andrei! Așa am auzit, că sunteți adevărați gentlemani. Marii voștri prieteni și aliați vă dau exemple destule de mărinimie. O mamă a fost întrebată pe care din cei doi fii vrea să-l păstreze, celălalt urmând să fie ucis. I s-a dat voie să aleagă. Nu e superb?

— Scopul scuză mijloacele, Mirona.

— Și dacă ar fi așa, care e scopul?

— Când ai să fii alături de noi ai să afli…

— Nu mă pricep la șantaj, și cu jucăria asta nu sunt în stare să omor nici măcar un cățel, darmite un copil musulman sau semit. Atunci? Te întreb încă o dată: Ce vrei?

Andrei mă luă în brațe.

Îi simțeam respirația aproape. Era tulbure, neplăcută. Buzele – uscate. „Nu trebuie să-mi pierd cumpătul, trebuie să fiu liniștită!”

— Te vreau pe tine, Mirona, Te vreau…

Nu știu ce mi-a venit să-l întreb cu nevinovăție:

— A ce miroși, Andrei: a ceapă sau a usturoi?

A fost atât de surprins de întrebarea mea, tocmai când se credea irezistibil, încât brațele i-au căzut pleoștite.

— Ești frigidă sau șireată? Nu știu. Dar n-ai de ales decât între viață și moarte, domnișoară Mirona. Cu noi nu te joci. În curând, puterea noastră nu va mai fi împărțită. Suntem pregătiți să ne emancipăm… Deocamdată mai umblăm cu jumătăți de măsură. Dar foarte curând vom ieși cu armele în stradă.

Și Andrei își îndreptă revolverul spre ușă tocmai când Didina intra. Fata scoase un țipăt năprasnic. Pachetul de țigări îi căzu din mână, și Andrei fu

nevoit să se aplece și să-l ridice. M-am îndreptat spre fereastră.

— Miroase urât aici, nu-i așa, Didino? am întrebat cât se poate de calm, și am deschis larg fereastra.

• PARTEA A DOUA • UN BLOC ÎN SCHELE

• CAPITOLUL XII • O VIZITĂ CIUDATĂ

Februarie, *1941*

Locuiesc la al șaptelea etaj al unui bloc neisprăvit, și dimineața în zori aud ciocănitul instalatorilor, rindeaua parchetarilor, zgomote amestecate, asurzitoare. Dulgheri, zidari, zugravi mă trezesc când mi-e lumea mai dragă. De unde venea liniștea și lumina albă a dimineții care intra pe fereastră cu fulgi apoși, zăpăciți? Clopotele sunau parcă din ce în ce mai grave, mai pline.

Terasa, încă nedespărțită de a celorlalte apartamente, încercuiește întregul etaj, și oamenii trec prin fața odăii mele ca pe un bulevard suspendat. Ca să nu urc șapte etaje, ascensorul încă nu funcționează – uneori nici nu mai cobor să-mi iau de mâncare. Nimeni nu știe că trăiesc aici, în moloz și în frig, și aștept să se usuce pereții. Când închid peste noapte fereastra, dimineața îi găsesc cu broboane de apă, ca fruntea unui bolnav și mi-e milă de ei. Am ajuns să cred că și pereții au viața lor, că fiecare cărămidă respiră, transpiră sub tencuială, că materia suferă, se zbate înainte de a deveni iremediabil inertă.

Noaptea asta am stat ceasuri întregi în fața unei foi albe și n-am fost în stare să aștern un rând. „Și când nu pot să scriu?” l-a întrebat un tânăr scriitor pe marele Tolstoi. „Atunci, scrie cum e când nu poți să scrii”, i-a răspuns romancierul.

Urmându-i sfatul am să încerc să descriu liniștea nopții. Aș vrea să prind fiecare din clipele ei și să-i redau forma și conținutul. Sunt sigură că o clipă poate să închidă în ea, ca un foșnet de frunză, ceva din bucuria vieții și din durerea ei. Gian mă întreba

uneori, când tăcerea se prelungea între noi: „La ce te gândești, Mirona?” Nu știam ce să-i spun. Erau, de cele mai multe ori, senzații, crâmpeie de vis, amintiri însăilate ca peticele rămase din diferitele rochii ale mamei, croite la distanțe de ani și strânse în aceeași cutie. Era uneori râsul rostogolit al unui copil care se juca în apropiere sau răsunetul pământului sub pașii lui mici, repeziți și puternici. O flașnetă, un plescăit de apă îmi aminteau o întâmplare trăită demult. Căutam peste tot climatul magic al copilăriei. Andrei făcuse și el parte, într-un fel, din acest enigmatic climat. Și acum nu mai știu cum să mă curăț de noroiul cu care m-a împroșcat. Îi simt uneori mâna strângându-mi talia, îi văd zâmbetul artificial, veșted, uscat, privirea tulbure, îi simt respirația râncedă.

Dar am să povestesc cum am ajuns aici.

N-aș putea spune azi dacă de frică sau de silă am fugit din diferite odăi mobilate, cum nu știu dacă oroarea de șoareci vine din scârbă, sau teamă. Cine și-ar fi închipuit că se vor înmulți ca șoarecii cămășile verzi?! Se spunea despre ei: „Niște haimanale, niște golani” sau, cu oarecare indulgență: „Sunt tineri. O să le treacă, e o modă”. Cred că niciun burete nu va șterge pagina neagră pe care a scris-o această „modă”, cu jaful și cu crimele ei. Nu-mi pot ierta întâlnirea cu Andrei, ceasurile petrecute la cârciuma din hale. „Vom ieși cu armele în stradă”, mi-a spus, și au ieșit. Nu știu dacă acele anunțuri: „Oferte de serviciu” și „Camere de închiriat”, nu le dădeau chiar ei.

Mă aflam cu ziarul în mână în strada Roma, în fața unei porți, pe care o păzea un tânăr cu cap de buldog. Când i-am arătat anunțul din gazetă, a rânjit.

— E chiar aici… Da, da, aici…

— Are acces la baie?

— Are de toate, poftiți… poftiți… și, politicos, m-a însoțit.

Iată-mă într-o încăpere luminoasă și mare, în fața unui birou pe care se afla un maldăr de portvizite, inele, cercei, brățări, ceasornice. Un băiețandru cu fruntea îngustă sub claia de păr răvășit îl înjura pe buldogul care mă însoțea, cu cele mai triviale cuvinte, toate legate de biserică, odăjdii, parastase și sfinți.

— Unde ai fost până acum, parastasele și grijania… Apoi către mine răcnind: actele!…

În mâna dreaptă, pătată de sânge, ținea, niște cercei în formă de inimioară. Văzând că mă uit la mâinile lui, aruncă cerceii peste celelalte prăzi și, luându-mi carnetul de identitate, începu să silabisească: Mi-ro-na.

— Ce nume este ăsta?… N-am mai auzit…

— Pe străbunicul meu îl chema Miron.

— Ce vorbești?! rânji „Frunte îngustă”, apoi, bănuitor, sever: Ești din Constanța?

— Nu.

— Cum nu? Aici scrie Constanța.

— Pe mama o cheamă Constanța…

— Și Iancu? Ce-i cu Iancu? Nu prea miroase bine Iancu…

— Miroase ca Avram Iancu…

— Ești înfiptă.

— Sunt dezgustată.

Descumpănit de semeția mea, îmi arătă scaunul din fața biroului.

— Șezi și fă o declarație!

— Să scriu tot ce am văzut?

Pe ușă intră altă cămașă verde, împingând din spate o bătrânică uscată, cu părul alb și ochii speriați, de un albastru aproape tot atât de pal ca obrazul. Nu știu ce fericite inspirație mi-a venit să-i strig necunoscutei: „Tanti Marie ce cauți aici?” și să mă duc spre ea prefăcându-mă că nu știu unde mă aflu: „Ce caută mătușa mea aici? Voi știți cine e mătușa mea?” Și, inspirată, am spus:

— Știți cine e tatăl meu? Te rog, cheamă-l la telefon imediat pe avocatul Runcu.

Văzând că ticălosul șovăie, am pomenit numele lui Andrei. Mi-era peste putință să adaug „e vărul meu”.

— E nepotul mătușii…

Se vede că „Frunte îngustă” auzise de Andrei, fiindcă se bâlbâi:

— O să verificăm toate astea, și către buldog: Condu-le până la poartă.

Mă văd alergând cu bătrânica de mână, în căutarea unui sergent, a unui om căruia să-i spun ce se petrece acolo, în casa din care scăpasem, când am auzit împușcături. Femeia se clătină, gata să cadă. Un elev de liceu venea alergând din direcția opusă.

— Ce s-a întâmplat?

— Legionarii trag în armată.

— Vrei să ne aduci o mașină? Te rog!

— Nu-i niciuna. Pompele de distribuție au fost ocupate. Tramvaiele nu mai circulă.

Bătrânica era agățată ca un copil de brațul meu. Ca să-i dau curaj sau poate ca să nu-și dea seama cât mi-e de frică, vorbeam cu ea, îi puneam întrebări.

— Am fost profesoară la școala de stenodactilografie. M-au concediat. Am citit în ziar că se caută o dactilografă pe strada Roma. Acolo…

— Și unde locuiți?

— Pe Dorobanți. Am un fiu inginer. Fredi, Alfred. Bine că nu e aici… Mai departe n-am auzit. Iuțeam pasul, alergam, o trăgeam după mine.

Casa în care locuia bătrâna Metzel, la etaj, deasupra unei ceasornicării, fusese, în absența ei, devastată. Firma Omega mai atârna de un colț. Pe scara din curte care ducea la etaj, o pianină spartă cu toporul.

— A mea, șopti bătrânica… pianul meu, repeta consternată.

Pe trepte curgea dulceața din borcanele sparte. Femeia privea în susul scării, ca spre paradisul

pierdut. Fără să mai zăbovesc am luat-o de mână și am dus-o cu mine.

Locuiam pe atunci într-o mezanină. Ca să ajung în camera mea, treceam prin atelierul unei modiste. O casă cu șoareci. Pe Carolina Metzel am ținut-o la mine până când, descoperind acest bloc în schele, ne-am mutat la ultimul etaj, în garsoniere alăturate.

•

Ce căutam într-o cușcă de sticlă, în care orice trecător putea să mă privească în voie? Geamurile camerei mele doar nu dădeau spre stradă, și casa nu era de înălțimea unui om. Trecuse prin fața mea femeia cu gâtul încolăcit de o vulpe roșie? Unde mai văzusem ochii aceia sticloși? De ce sunau clopotele? N-aveam curaj să mă scol.

Deasupra mea, peste plapumă, o pătură, un șal și scurteica bătrânei Cațian. (Așa suna testamentul: „Scurteica, cu blana ei cu tot, să fie a Mironicăi, al ei și tabloul cu pricina și casele vechi din Stupinei.”) Picioarele mi se propteau cu încredere pe rotunjimea unei sticle, pe care, deși apa se răcise, nu mă înduram s-o înlătur, sau să depășesc printr-o mișcare terenul cald. Orice schimbare însemna frig, singurătate și iarnă…

Oare femeia cu guler roșu de vulpe îmi apăruse în vis? Nu mă obseda cumva un manechin de ceară dintr-o vitrină cu paltoane și blănuri, unde mă oprisem de curând? Printre fulgii de naftalină dinăuntru și cei de zăpadă de afară, nu mă impresionaseră ochii acestei vulpi?

Acum trecea prin fața mea, înalt cât fereastra, un om cu o scară. Mi se părea că aș putea să mă urc pe ea până la cer.

Deci nu visam. Poate că la fel trecuse cu câteva clipe înainte și se oprise în ușa terasei femeia cu vulpe la gât. Sau poate mă obseda romanul lui Mary Webb, *Vulpea*…

Clopotele sunau. E duminică sau a murit cineva?

În zilele săptămânii, oamenii mișunau aici ca într-un stup de albine. Numai eu mă simțeam fără rost printre ei, ca un trântor. La început îmi închipuiam, dimpotrivă, că numai eu gândesc, că numai eu știu să adun amintiri, care, legate cap la cap, ar putea să facă înconjurul lumii. Ceilalți se mișcă, intră și ies, unul cu o scară, altul cu un ciocan, unul cu o găleată, altul cu o bidinea, totdeauna ocupați și grăbiți. Și mi se părea că seamănă între ei, ca soldații într-o gară. Dar pe măsură ce mă apropiam și stăteam de vorbă cu dânșii creștea fiecare pe propria lui socoteală, pe când eu scădeam până la locul modest ce mi se cuvenea. Căci, cu toate că fiecare venea din alt colț de țară și ținea în mână altă unealtă, mi-am dat seama că sunt legați între ei ca într-o orchestră bine închegată. Aveau același fel de a vedea viața, aceeași încredere în judecata lor, ca și în brațele lor, aceeași omenie și aceleași scăpărări de ură în privire, care-mi aminteau de Jacquot.

Din pat, unde mai zăboveam, amorțită de frigul care năvălea prin fereastra deschisă, nu zăream decât balustrada terasei, ca un tiv alb, ca marginea unui câmp înzăpezit. Din blocul de peste drum apăreau smocuri de fier – legăturile de beton, care așteptau, nu se mai știe de când, să i se înnădească o clădire vecină. Dar, proiectate pe liniștea cerului și împiedicându-mă să văd calcanul casei din care țâșneau, firele acestea stranii, pudrate de ninsoare, pe care stăteau zgribulite o puzderie de ciori, păreau că duc la marginea lumii.

O sanie trasă de zeci de vulpi roșii aluneca pe un câmp de gheață. Focul unui apus de soare incendia orizontul. Ștefan, cu o șubă de eschimos, era lângă mine. Obrazul lui înghețat mirosea a lavandă. Vulpile se desprindeau de sanie și porneau care-ncotro…

„Toboganul morții”, șoptea Ștefan.

Eu strigam:

„Nu vreau să mor…”

Capul vizitiului se răsuci spre noi, ca și când ar fi fost înșurubat pe un arc. Era Andrei. Rânjea.

„Jacquot, ajutor, ajutor!”

Dar zeci de clopoței, zurgălăii saniei, îmi acopereau glasul. Nu știu dacă m-au trezit clopotele bisericii de peste drum, sau bătăile în ușă. Într-o clipă, eram în picioare. În fața mea, un omuleț, îmbrăcat ca și mine în trening, întreba:

— Unde e tata?

Căciula îi alunecase până la vârful nasului: un fel de bob de fasole învinețit. I-am tras-o mai pe ceafă. Fruntea bombată ocupa jumătatea feței, ochii luceau negri, rotunzi, obrajii ca niște jumătăți de măr roșu, gura ca un cerc mic. Cum nimerise la ultimul etaj acest omuleț, cu șoșonii prea mari? Mă temeam că dacă-l las să plece n-am să știu dacă a făcut sau nu parte și el din visul cu vulpile roșii.

— Cum te cheamă?

— Ion…

— Și unde e tata, Ioane?

— Afară, cu scara…

Trecuse deci pe terasă un om cu o scară. Atunci, poate și femeia cu guler de vulpe se oprise în fața ferestrei. I-am dat copilului mere și nuci, provizii care nu-mi lipseau niciodată. M-am gândit că într-o zi o să fie cald, și pe pereți nu se vor mai prelinge broboane de apă, și voi putea ține fereastra închisă, și caloriferul va dogorî. Nu-mi puteam închipui fericire mai mare. Îi voi cumpăra lui Ion un trening alb, și cu ochii ăștia ca două bucăți de cărbune va fi ca un adevărat omuleț de zăpadă. Când l-am luat în brațe mi s-a părut greu ca păpușile de cauciuc cu plumb, pe care oricum le-ai pune cad în picioare. L-am lăsat jos și l-am privit atent, căutând să-mi închipui cum va fi „mare”. Ce vor deveni toate aceste segmente de cercuri? Cum vor arăta acești obraji proaspeți când Ion se va rade?…

— Tata… strigă băiatul, fericit, și o zbughi spre terasă.

În fața ferestrei apăruse omul cu scara. Era tâmplarul, care-mi făcuse dulapul și rafturile din chicinetă.

— Am venit să-mi iau sculele, scara… Îl aștept pe inginer să-mi facă socoteala.

I-am deschis ușa să intre. Și-a luat băiatul de mână, dar părea atât de necăjit, că nu putea să zâmbească nici chiar copilului său.

— Am primit ordin de concentrare. Și omul a repetat strângând buzele: Ordin! Nimeni nu te întreabă ce-i lași femeii, cu ce o să-și țină copilul… Habar n-au. Mai întâi ordin de concentrare, pe urmă ordin să te duci să te căsăpească pe front. Și chiar dacă te întorci – cine s-o mai întoarce – îți lipsește o mână, un picior, un ochi sau amândoi…

Omul, ținând scara cu o mână, își luă în brațul celălalt copilul, vrând parcă să se bucure că mai are două brațe, și îmi dădu ziua bună.

În fiecare zi îi venea altuia ordin de concentrare și toți erau la fel de îndârjiți împotriva Generalului poreclit Câinele roșcovan. Cine punea la cale războiul? Cine-i trimitea în stepele Rusiei, să ucidă, să fie uciși? De ce? De dragul cui și în ce scop? Nu, n-are să fie război. Dacă ar fi adevărat că războiul bate la ușă, lumea nu s-ar duce la teatru, la cinema, la concerte… Nu s-ar transmite la radio *Der heilige Dankgesang*, acel quator de Beethoven, pe care îl analizează atât de frumos Huxley în *Contrapunct*. Dar și în catedrale la Viena se cânta *Missa solemnis*, în timp ce mica Ines… De unde au știut, cu ani în urmă, Octav, Jacquot, Lisandra, că luptând pentru Spania își apărau contra fascismului propria lor țară? Să fi fost Lis fata care schimbase în stradă pachetul cu mine? Câți erau, care-și puneau viața în primejdie pentru a opri tăvălugul? Ce a devenit Gian? „Azi a căzut Parisul, a fost ca și când cel mai bun prieten mi-ar fi murit…” Abia acum înțelegeam până în adânc disperarea acestor cuvinte, revolta din

scrisoarea lui. Aș fi vrut să ies în stradă, să mă încredințez că Bucureștiul e liber. Când deodată pe terasă, în cadrul ușii, ca în decorul de iarnă al unui fotograf, apăru femeia cu guler de vulpe. Nasul, prea alb, părea de ceară. Ochii, dilatați, negri, luceau nefiresc, și un surâs agățat de colțul buzelor vopsite stângaci încercau să anime un chip fără viață. De ce m-am gândit în prima clipă la sora lui Andrei, pe care n-o văzusem niciodată?

— Trebuie să urce cineva pe schele ca să te găsească, domnișoară Mirona?

Era Madeleine.

— De un ceas trec de la o fereastră la alta, dintr-un apartament în altul. Se intră pe geam?

I-am deschis ușa terasei și am poftit-o înăuntru fără un cuvânt.

— Cum ai avut curajul să te muți aici? E un moloz pe scări, o murdărie… Ascensorul nu funcționează, probabil că apa nu curge…

— Am un acoperiș. Nu plouă în casă. Restul se aranjează, am spus.

— Dar de ce stai cu fereastra deschisă?

— Ca să se usuce pereții.

Madeleine își făcu cruce.

— Doamne ferește! Recunosc că ești originală. În sfârșit, iartă-mă. De ce să mă amestec? Și ca să-mi explice prezența ei: Am auzit că sunt garsoniere de vânzare. Se uita curioasă de jur împrejur. Cât te-a costat?

— Stau cu chirie.

— Eu aș vrea să cumpăr ca să plasez niște bani. Cam ce venit dă o cutiuță ca asta? Nu ți-a spus proprietarul? Știu că sunt o mulțime de taxe, totuși e un plasament, și chiriile urcă vertiginos.

Umbla nestingherită de colo până colo, îmi cerea lămuriri. Se îngrășase sau era îmbrăcată prea gros? Buzele subțiri formau o linie strâmbă. Pomeții, vineți din cauza frigului și a pudrei prea albe, păreau de carton. Pe tâmple, spre urechi și spre gât, pielea mai negricioasă părea neînsuflețită.

Ochii, mari, negri, luceau fără viață, fiindcă nimic în jurul lor nu era viu. Poate doar gura, întinsă ca un arc, rea, trăia cu adevărat și numai ea umaniza paradoxal acest manechin, care-și sucea capul în toate direcțiile.

Oare din întâmplare nimerise aici?

— Va să zică: un vestibul, odaia, chicineta și baia. Un *point c'est tout*?[48].

Fulgii de zăpadă intrau liniștiți pe fereastră. Pe masă: caiete, hârtii răvășite. Alături un cufăr deschis, plin cu cărți, plin de praf. Pe scaun, un maldăr de lucruri.

— Ce curaj să te muți într-o asemenea casă! se mira Madeleine. Totuși, în alte apartamente lucrul pare mai avansat.

— Aici s-a schimbat cada fiindcă cealaltă avea smalțul foarte ușor crăpat. Fiecare pătrat de faianță a fost ciocănit, scos din tencuială. Cada cea nouă s-a nimerit mai mare, țevile nu s-au mai potrivit. O zi întreagă am trăit în zgomot de ciocane, în moloz și în praf. Bieții oameni, parcă trăgeau la galere, așa le curgea nădușeala pe față.

— De ei mi-e milă, dar de dumneata mi se rupe inima, surâse Madeleine. Și privindu-mă drept în ochi: Aș vrea să stăm de vorbă…

Deci prezența ei nu ținea de întâmplare. Dar de unde îmi știe adresa? Marta îmi făgăduise că nu va sufla un cuvânt.

— Nu pot să vă ofer nici măcar un scaun, doamnă.

— Nu-i nevoie să te deranjezi. Am să intru de-a dreptul în subiect. Știu că bărbatul meu… În sfârșit… De ce să ocolim adevărul? Ștefan te iubește… Aș vrea să știu dacă e reciproc.

Am căutat să mă stăpânesc.

— Nu știu ce v-a spus soțul dumneavoastră, dar în ceea ce mă privește, nu am obiceiul să fac confidențe.

— Stai, drăguța mea. Ștefan mi-a vorbit de divorț. Vreau să știu dacă sacrificiul meu ar fi

îndreptățit.

Să-i fi dat totuși Marta adresa mea? Și de ce voia să divorțeze Ștefan? Din pricina cui? Nu ne mai văzusem de atunci.

— Trebuie să fie o neînțelegere, doamnă. Sunt sigură că nu din pricina mea…

Figura ei se îmblânzi.

— Ștefan nu-mi ascunde nimic. Îi cunosc toate secretele. Meandrele sufletești… eu le zic „mendre”…

Râdea forțat.

— Cu atât mai mult și cu atât mai bine… Atunci, de ce vă frământați, doamnă?

— Este o deosebire. Celelalte femei se agață de el. Îl caută, îi telefonează, îi scriu, se țin scai. Pe când dumneata fugi de el, te ascunzi, îi scapi printre degete. Poate e o tactică. Poate urmărești un mariaj?

Nu știu de ce mi se părea că Madeleine repetă cuvintele Mizei, întocmai. Aceeași stridență, aceeași vulgaritate, același vocabular. Aș fi vrut s-o întreb dacă o cunoaște pe sora lui Andrei, dacă sunt prietene, rude.

— De fapt, ai dreptate să vrei să te măriți. Ești tânără. Dar Ștefan are douăzeci de ani mai mult și e însurat. Vezi, asta e o realitate. Mă întreb dacă fără mine – și arătând verigheta – fără opreliștea asta, aceste aventuri i-ar mai face plăcere. Cu toate că nu mai e tânăr, are un suflet de adolescent. E ca un băiat pentru care țigara are cu atât mai mult farmec cu cât e nevoit să fumeze în ascuns. În toate privințele a rămas copilandru. Fuge de răspunderi. Ștefan nu e în stare să plătească un impozit, să dea o chitanță, sa numere un rest de bani. Eu mă ocup de tot și de toate. El trebuie să aibă liniște, să fie ocrotit. E bolnăvicios, ba, mai rău, ipohondru. Suferă de ficat, de stomac, răcește ușor, se enervează de orice fleac. Și dând ochii peste cap: E adevărat că ar trebui să mă piardă ca

să-și dea seama că fără mine nu e în stare să se descurce în viață.

Mă privea drept în ochi, aștepta s-o contrazic. Apoi, sigură de ea:

— Totuși, știe că nu poate trăi fără mine. Dar așa sunt bărbații. Se plictisesc ușor… Și-și închipuie că tot ce zboară se mănâncă…

— Sunt cu totul de părerea dumneavoastră, doamnă, și tocmai de aceea nu știu cu ce pot să vă fiu de folos.

— Uite, am să fiu sinceră. Ștefan e de la o vreme foarte nervos, irascibil. Mai întâi legionarii… Și confidențial: Era pe lista neagră, închipuiește-ți, pentru un fleac… I-a trimis o telegramă de condoleanțe nevestei lui Armand. O politețe. Dar, excesiv cum e, și-a arătat indignarea. Nu știu cum au interceptat telegrama și l-au pus pe lista neagră. Pe urmă, cutremurul. Conacul a fost avariat. Acum, țăranii… În loc să-și vadă de treabă, discută politică. Cică de ce să muncească pentru don' gheneral și pentru Hecler"… Nici nu știu să-i pronunțe numele, sau nu vor, șireții. Și cu toate sunt la curent… Toate le știu… Că s-au trimis două unități de schiori, că la primăvară se trimit nu știu câte divizii. Dumnezeu știe cine-i „școlește"… Dar nu pentru asta am venit.

Mă întrebam și eu de ce a venit. Desigur, nu pentru a mă apropia de Ștefan, și totuși, fără voia ei, dându-mi răspuns la unele întrebări – explicații care pledau în favoarea lui –, reușise să-mi topească rezistența. Ștefan fusese pe „lista neagră". La țară nu stătea de plăcere, ci se ascundea. Nu era fericit. Se plictisea. Voia să divorțeze…

— Găsesc numele dumitale pe toate foile mototolite sau rupte și aruncate la coș. Pe toate hârtiile pe care le uită pe birou. Și dacă Ștefan a ajuns să vorbească de divorț… sigur, un cuvânt aruncat la mânie, dar e prima dată când îl pronunță. Domnișoară Mirona, uite, am venit să te rog…

Ochii i se umeziră. Nu eram în stare s-o întreb, nici să bănuiesc ce-ar putea să mă roage. Mi-era cald, în sfârșit, atât de cald, că instinctiv am pus mâna pe calorifer.

— Funcționează! am exclamat fericită.

Madeleine n-a luat în seamă bucuria mea.

— Vino să stai câtăva vreme la țară, la noi… Avem o casă mare, frumoasă, prieteni mulți, interesanți. Dumneata ești scriitoare sau în sfârșit scrii o carte, ai nevoie de relații. N-are să-ți lipsească nimic. Te rog. Am venit să te invit.

Mi-am simțit dinții strepeziți.

— Nu-mi lipsește nimic nici aici, doamnă. Am absolut tot ce-mi trebuie. Vă mulțumesc…

O ținusem în picioare și, probabil, cu voința încordată. Părea obosită. Și înțelegea că nu-i nimic de făcut. Sau poate fusese o încercare. Poate era mai liniștită acum, și-mi era chiar recunoscătoare.

— O rugăminte, spuse întinzându-mi mâna. N-aș vrea să știe… Înțelegi, n-am fost aici, n-am stat de vorbă. Nu ne-am văzut.

— Nu ați fost, doamnă, n-am stat de vorbă, nu ne-am văzut.

Figura ei se îmblânzi.

— Îți mulțumesc.

Mi-a strâns mâna bărbătește ca un sportiv după un meci câștigat.

— Dacă vreodată ți-aș putea fi de folos, domnișoară…

— Mulțumesc, doamnă. Nu cred că mi-ați putea fi de folos.

Am condus-o până la ușă fără alt cuvânt.

•

Caut printre hârtii o completare, un comentariu la această întâlnire bizară, dar nu găsesc niciun rând. Nu mi-a rămas decât dezgustul, de parcă aș fi găsit un fir de păr în mâncare, sila pe care am avut-o auzind prin ușa de sticlă discuția dintre coana Valerița și Miza. Nu știu de ce îi împrumutam surorii lui Andrei înfățișarea Madeleinei. Oricum,

cred că le voi contopi într-un singur personaj, așa cum Fany va completa, poate, șubreda existență a Fanei.

Mai curios mi se pare că nu găsesc decât foarte sumar notată întâlnirea mea cu Ștefan în primul an de război. În schimb, e minuțios descrisă întâlnirea mea cu războiul.

• CAPITOLUL XIII • SCRISORI DE DRAGOSTE

Mă înapoiam de la o lecție din cartierul Cotroceni, când dintr-o camionetă a Crucii Roșii cobora o doamnă cu văl fumuriu. Voalul, fluturând, răspândea miros de *Arpège*. Doamna strângea ochii, ca să fie mai sigură că ne cunoaștem, că nu se înșală.

— Mirona!

— Mamă!

Strigătul meu ne surprinse deopotrivă. Venea de departe, din primii ani ai copilăriei, și era poate încărcat de aceeași instinctivă emoție.

— Mirona! a repetat, stăpânindu-și cu greu mirarea, sau poate îngrijorarea.

N-am știut ce să mai spun. La fel ca în copilărie, când regăseam o jucărie pierdută, încercam – după prima mișcare de bucurie – o dezamăgire; mi se părea mai puțin frumoasă, mai puțin arătoasă decât o păstrase închipuirea mea. Frumoasa Tanți parcă se mai micșorase, se mai uscase. Se împiedica în tocurile prea înalte și gâfâia de parcă ar fi urcat o scară. Cochetă, simți nevoia să se scuze:

— Am avut o gripă urâtă și o gastrită… Și ca să n-o mai privesc atât de atentă – sau ca să se laude – îmi arăta clădirea din față: Lucrez, aici, la 303. Au început să sosească marii mutilați. Vrei să vizitezi spitalul? Fostul manej regal… Hai, vino cu mine! Să vezi ce frumos e! O minune!

Poarta masivă, de fier minuțios lucrat, îmi stârni o vie curiozitate. Dar mai ales dorința de a afla

dacă am primit scrisori, dacă am fost căutată, m-a făcut s-o urmez.

— E foarte interesant, ai să vezi. Tu arăți bine, Mirona…

Mă examina, de la femeie la femeie, și privirea ei, de obicei inexpresivă, era plină de întrebări pe care nu se încumeta să le pună. De aceea tot repeta că trebuie să vizitez spitalul.

— E superb, ai să vezi… Uite-o și pe Irina. Ai noroc. E o fată deșteaptă. Singurul ei cusur e că se plimbă de colo-colo… Când o prinzi e în curte, la poartă… Irina!

O fată cu halat scrobit, alb ca zăpada, se apropie fără grabă.

— Irino, uite, te rog s-o conduci peste tot. Și evitând să spună „fata mea", continuă: E poetă, scriitoare, pianistă… Te rog, Irina, să-i arăți pe îndelete spitalul. Eu sunt foarte ocupată acum… Să treci neapărat să mă vezi, Mirona.

Irina avea fața lată, lăptoasă, ochii cenușii, privirea serioasă. Umbla apăsat și vorbea cu nepăsarea unui ghid:

— Vedeți clădirea mare, cu terasă? Acolo asista familia regală la exhibițiile de călărie…

Holul în care am intrat era împodobit cu sculpturi în lemn, scene de călărie. Risipa de lumină (de neon), risipa de marmură și mozaic m-au uluit.

— Aici era camera în care se dezbrăca Vodă… Aici baia, îmi explica sora.

— A fost într-adevăr un manej?

— Da, cu patru cai… Asta e baia…

— Pentru cai?

— Nu, pentru Vodă…

Era o cameră albastră, cu un bazin în care apa părea albastră și făcea valuri spumoase. De acolo, ieșind pe terasă, am trecut într-o altă clădire.

— Aici e manejul închis.

Tavanul era boltit. De-a lungul pereților – scene de călărie, lucrate în mozaic negru și auriu. Pe

stânga și pe dreapta, oglinzi.

— Alergările cailor se vedeau repetate în oglinzi, îmi explica rece, vădit plictisită. Caii veneau din fund, prin două intrări. Fiecare din cei patru cai avea boxa lui de fier forjat, cu alămuri, care se lustruiau zilnic. Vedeți drumul pe care veneau? E din pișcoturi de gresie.

Scările care se vedeau împrejur erau toate de marmură lustruită, albă de-ți lua ochii. Clădirea era legată prin două arcade prinse de alte arcade, care ajungeau până la cele două turnuri.

— La parter, vedeți în stânga și în dreapta, erau garajele pentru mașini. Ușile sunt din stejar masiv, legate cu balamale de fier forjat. Clanțele sunt lucrate minuțios…

Vorbea repede, inexpresiv ca un ghid de profesie. Urcând pe altă scară, am ajuns din nou la etaj. Terase lungi cu arcade, săli largi pentru scrimă și gimnastică și alte săli vaste, toate în marmură.

— Deasupra grajdurilor sunt dulapuri de stejar în pereți, pentru hamuri și ustensilele cailor.

— Și acolo?

— În corpul din dreapta și din stânga erau băile. Tot felul de băi. Dacă mai vreți să vedeți…

— Da, aș vrea să văd tot…

Am umblat și am tot umblat, până ce am intrat într-o curte mare, pardosită cu gresie de un galben-ruginiu, în mijlocul căreia, într-un mic bazin, jucau jerbele de apă ale unei fântâni arteziene. În fundul acestei curți, care avea o poartă spre cheiul Dâmboviței, se afla o clădire cu trei etaje, în care am intrat pe uși scunde și am urcat pe trepte de marmură, deși exista ascensor. Pe două piedestale, vase imense cu flori; la mijloc, o ușă înaltă, ca o broderie de fier. Pe acolo am trecut într-un mic hol, apoi într-un birou. Pereții, până la jumătate, erau îmbrăcați în sculpturi, reprezentând scene de călărie, iar mai sus, până în tavan, rafturi de bibliotecă.

— Citeau caii? am întrebat.

— Nu citea nimeni.

Biroul propriu-zis era așezat pe o estradă. În spatele ei, o scară interioară, de stejar, dădea într-o lojă.

— Spectacolele erau pentru cai?

— Nu, pentru familia regală.

Clanțele de bronz sculptat străluceau ca aurul în soare. Aș fi vrut să mă opresc, să privesc totul pe îndelete, dar, plictisită, sora Irina trecea mai departe. Din mijlocul holului, între biroul din stânga și cel din dreapta, ușa dădea în sala de festivități. Pardosită în marmură, ca un joc de șah, împrejmuită de marmură verde de Carrara, tot peretele lateral al sălii de spectacol, care forma și spatele clădirii, era în geamuri, de sus până jos. În stânga, scena; alături, o ușă prin care am coborât iar, de data asta într-o hrubă în semicerc, cu mese și bănci de stejar masiv. Așezat între arcade, în semicercul hrubei era bufetul și un spălător electric. În rând cu bufetul, o ușă pe unde am intrat într-un subsol. Aici, îngropate în ziduri, bucătăria, frigiderul.

— Vedeți, bucătăria are acoperișul de sticlă, așa ca aburii să meargă spre ventilatoare, îmi explica sora. Două autoclave mari, cuptoarele de prăjituri, sunt săpate în pereți.

Căutam să înțeleg ce fel de manej a fost aici și unde e spitalul, unde sunt mutilații…

Pe dreapta, din fundul sălii de spectacol, printr-o arcadă susținută de două coloane, am intrat într-o sală goală, proaspăt renovată, albă.

— Aici va fi capela. Și, fiindcă i s-a părut că nu înțeleg, a strigat ca unui surd: Aici or să se roage răniți…

— Crezi că dacă or să se roage or să-și recapete picioarele, brațele, ochii?

Dar fata urmă ca și când n-ar fi băgat de seamă indignarea mea:

— De aici, cei cu picioare vor putea coborî pe o scară în subsol, în sala băilor. Iar ceilalți vor fi duși pe o targă pentru a fi repartizați la pavilioane, după felul infirmității lor.

Mă irita peste măsură tonul indiferent cu care făcea această împărțire între cei cu picioare și cei fără. M-am oprit și am privit-o în față, cerându-i parcă socoteală. Dar, la rândul ei, m-a înfruntat cu un zâmbet, care parcă spunea: „Ce-i domnișoară, ce nu-ți convine?" Apoi zâmbetul, ușor batjocoritor, se șterse și, cu vocea albă a ghidului care repetă de mai multe ori pe zi aceeași lecție, continuă:

— Deasupra, la primele două etaje, sunt garsonierele, unde locuiau funcționarii.

— Atâția funcționari pentru patru cai?

— Da, atâția…

Și după o clipă începu să înșire:

— Camerele au terasă, sunt pardosite cu plută, tapiseria e de mătase verde, mobila Fichet, metal verde, dulapurile în pereți… Acum vor locui aici medicii interni. Vreți să le vizitați?

— Nu îmi ajunge.

— Atunci, poate vă interesează etajul trei?

Deslușind nuanța de ironie a întrebării ei, n-am mai regretat tonul meu răstit:

— Și ce mai e acolo?

— La etajul trei? Săli de lectură și muzică pentru răniți. Bineînțeles, dacă n-ar fi mutilați, cei pe care-i avem acum ar putea face scrimă și alte sporturi… căci sălile sunt amenajate anume…

— Anume pentru ce? Altădată au fost pentru cai toate minunile astea, acum sunt pentru mutilați? Parcă așa am înțeles…

— Nu, au fost pentru funcționarii palatului. Acum ar putea fi pentru răniți…

Am înțeles că-mi vorbește cu duhul blândeții ca să mă scoată din sărite. Altminteri, nu puteam descifra pe figura ei lată, bălaie, ce gândește despre toate astea. Ce ascundea fetișcana asta

zdravănă, care calcă pe picioarele ei scurte cu siguranța unui căluț de munte și-și ia în serios rolul de ghid?… De unde vine această blazare la o fată care nu părea să aibă mult peste douăzeci de ani?

— Eu tot nu văd spitalul, răniții…

— O să-i vedeți.

Ne aflam din nou în curtea cea mare.

— În spatele acestei clădiri e o linie ferată; în fața ei, o magazie cu patru etaje din beton armat. Vedeți? Macaraua urcă cinci sute de tone. Magazia e pe un peron cu scară în dreapta și în stânga. În rondo, acolo, încă patru clădiri.

Îi turuia gura, și picioarele ei solide aveau spor.

— Apartamentul regal nu va putea fi întrebuințat în folosul spitalului, fiindcă mobila e lucrată în interior. Masa din sufragerie și scaunele sunt din lemn de trandafir cu incrustații de lămâi și portocal.

Treceam din nou pe culoare, urcam pe scări. Fata explica neobosită.

— Aici, dormitorul familiei regale. Din budoar pornesc două scări: una în subsol, alta în turn… Cea dinspre turn e din marmură albă, și turnul e amenajat în stil olandez. Cea mare, din cărămidă roșie, cu rama de fier forjat, ajunge într-un mic apartament în subsolul clădirii. Totul e în cărămidă roșie și în arcade. Ce doriți să mai vedeți?

O urmam peste tot, pe cât de iritată, pe atât de curioasă.

— Vedeți, fiecare banchetă e de fapt o ladă, în care se ține așternutul. În spatele lor e câte un geam fals, care nu dă în afară, cum ați putea crede. Sunt vitralii în formă de ogive, prin care se obține lumina de lună, de stele, de soare…

M-am oprit iar și am privit-o în ochi, drept, adânc.

— Și pentru ce au nevoie răniții de toate minunățiile astea? Sau, mai bine zis, mutilații? Credeți că pentru cei ce și-au pierdut vederea se

vor găsi vitralii care să le redea lumina de lună, de stele, de soare?

— Mie mi s-a cerut să vă arăt palatul…

— Da, am vrut să văd cum poate un manej să fie transformat într-un spital de răniți. Și cum s-a îndurat palatul să sacrifice pentru răniți, pentru trupurile lor mutilate pentru tinerețea lor retezată, casa a patru cai?! Îmi simțeam fața încălzită, lacrimile mă înecau și-mi era ciudă că fata mă privește atentă și rece. Nu pricep!

— E mai bine că nu pricepeți, mi-a spus cu voce scăzută, mai blândă. E o bătaie de joc… O debandadă, un haos… În labirintul ăsta de culoare și uși intră, fără să dea socoteală, doamnele din lumea mare, eu halate plisate și parfumate cu *Arpège*, și ies, tot fără socoteală, pături, saltele, lenjerie de pat și de corp, instrumente chirurgicale, veselă… Niciun inventar. Desigur că pe vremea celor patru cai exista un inventar, o evidență a bunurilor, o socoteală… Sosirea răniților e așteptată ca un spectacol. Parcă stăm și așteptăm să intre faimoșii cai în manej… Doamnele ciripesc o franțuzească împestrițată cu înjurături neaoșe românești, și doctorii închid ochii ca să nu vadă jaful…

— Și dumneata nu spui nimic?

— La început deschideam ochii mari. Pe urmă am deschis gura mare. N-a lipsit mult să mă dea afară. Eu sunt aici singura soră de meserie. Ar trebui să se angajeze surori de meserie. Ele să răspundă, ele să îngrijească de bolnavi, așa cum au învățat, cum scrie la carte, și să răspundă de inventar. Surori salariate, înțelegi dumneata? Nu cucoanele astea, care habar n-au… Când am spus asta, doamnele s-au revoltat atât de tare, încât au uitat să vorbească franțuzește și au început să înjure ca la ușa cortului: „Dar cine e dumneaei?… Cine e obraznica asta?… O soră de meserie… Irina? Irina își permite să aibă păreri?” Noroc că

medicul chirurg mi-a luat apărarea și a spus că fără mine nu operează, că sunt mâna lui dreaptă.

Am făcut câțiva pași alături în tăcere, apoi Irina m-a întrebat:

— Cântați la pian?

Mi s-a părut că nu aud bine.

— Am un rănit, care ar vrea… i-am promis… îmi cere… cred că i-ar face bine. Vreți să-l cunoașteți? E sculptor. A fost sculptor. Chiar în tranșee sculpta… O sculpta pe logodnica lui. Până s-a produs explozia. Acum îmi cere pământ, vrea s-o modeleze. Ține morțiș să știu și eu cum arăta logodnica lui. Mă asigură că poate să-i facă chipul din miez de pâine… Să-i aduc miez de pâine sau o bucată de lemn și un cuțit. Repetă până obosește: „O bucată de lemn și un cuțit…" Prima sculptură a făcut-o din lemn. Avea cinci ani când a sculptat-o pe maică-sa. Azi nu știu ce l-a apucat că vrea să cânte la pian. Înțelegeți? La pian… E orb… N-are brațe…

M-am simțit acoperită de o nădușeală rece.

— Te rog, taci!

Și totuși, o urmam și mă pregăteam să văd cu ochii mei un sculptor fără ochi, fără brațe… Când am intrat în camera lui a strigat ca un nebun:

— Cu cine ești, Irina? Ți-am spus că nu vreau să văd pe nimeni… Pe nimeni! Nimeni! Ai înțeles?

— Dar nu-i nimeni, Mihăiță. E o soră, ca și mine. O să facem de gardă cu schimbul. Știe să cânte la pian… Nu ți-am făgăduit că am să caut pe cineva care să-ți cânte la pian? N-ai zis că vrei să auzi?

Capul brun cu părul ondulat căzu greu pe pernele albe.

Apoi se ridică brusc.

— Să nu știe nimeni că sunt aici. Dacă vine mama… Dacă vine Florica… Nu cumva… Mi-ai promis, Irina! Mi-ai jurat! Hai, ia-mă de aici, du-mă undeva, ascunde-mă!

— Dar și tu mi-ai promis mie ceva, Mihăiță.

— Bine. Am să fiu liniștit.

Și capul obosit se sprijini iar în perne.

Irina se apropie de el și-i mângâie părul.

— Te ducem în sala de spectacol. E acolo un pian. Acum are cine să-ți cânte.

Dar mutilatul se ridică îndreptându-și iar spatele.

— Țipă cineva. Cine țipă?

— Stai, să mă duc să văd… Așteaptă-mă…

— Să aștept? izbucni în râs. Ce să mai aștept, Irina? Spune-mi tu, ce să mai aștept? Mai am ce să aștept?

— Să-ți cânte la pian sora.

— Da, am șoptit, am să-ți cânt… Ce-ți place?

— Mozart, șoptiră buzele albe, și capul obosit căzu iar pe pernă; fața era palidă, slabă, nespus de frumoasă.

Irina îmi făcu semn s-o urmez.

— În salonul de alături e un ofițer de marină. A avut un șoc. Are douăzeci și trei de ani, a albit într-o noapte.

— Altminteri?

— Nu înțeleg.

— Ai spus că-i rănit…

— Nu e rănit, e mutilat… mutilat sufletește. Nervii îi sunt harcea-parcea… I s-a dat într-una morfină. A devenit morfinoman.

Tânărul nu se sinchisea de prezența mea. Striga cât îl ținea gura:

— Irina, unde-ai fost până acum? De ce nu mi-ai adus? Hai, adu-mi!… Vreau!… Trebuie!…

Părul alb părea o perucă; atât de copilăroasă era fața, atât de curați ochii albaștri…

— Tocmai că nu trebuie! răspunse hotărât Irina.

Tânărul, furibund, se sculă și se năpusti spre ea. Eram gata să intervin, s-o apăr, dar ea, cât ai clipi, îi trase o palmă zdravănă. Am rămas încremenită. El o privea la fel de aiurit, de încremenit ca și mine. Și atunci, fata, cu un calm pe care n-aș putea

să-l descriu, și, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic, îi luă mâna.

— Radule, am o mare rugăminte: hai cu noi în sala de muzică. Hai să ne cânți la pian. Mihăiță – ți-am vorbit despre el – așteaptă pe cineva să-i cânte. De aia am zăbovit până acum. Am căutat pe cineva să-i cânte la pian și n-am găsit. Îți poți închipui ce înseamnă să nu ai ochi, să nu ai mâini și să fii sculptor? Muzica i-ar face bine, l-ar liniști. Îi place Mozart.

M-am uitat la Irina. Sângele îi pierise de tot din obraji. Ochii ei reci, cenușii, erau înlăcrimați.

— Hai, vino să-i cânți, Radule! Cunoști vreo bucată de Mozart?

— Vin dacă-mi faci injecția. Altminteri, știi că nu pot. Am dureri groaznice… Ți-e milă numai de el. Dar eu?

— Știu, dar nu e încă ora.

— Ba este.

— Atunci, așteaptă o clipă. Mă duc să aduc…

Până nu i-a făcut injecția (am aflat apoi că era apă distilată), nici nu m-a văzut. Dar după ce s-a liniștit, mi-a povestit că era student la Medicină. A avut nenorocul să se nască la Constanța. Școala militară a făcut-o la marină, războiul – pe un submarin.

— Să nu mai văd marea! repeta furios. Nu mai vreau, nu mai vreau s-o văd… Niciodată…

Dar Irina, prefăcându-se că nu bagă de seamă că țipă, îi vorbea în șoaptă:

— Ce-ai să cânți? Îi place Mozart. Și arătând spre ușa mutilatului: Logodnicei lui îi plăcea *Tartina cu unt*.

— Ei, drăcia-dracului! Cine n-a avut o logodnică? Cui nu i-a plăcut Mozart? Dar a venit războiul. Auzi, Irina, războiul! Nu mie trebuie să-mi tragi palme… Tu știi cine merită palme… Să vie aici domnul mareșal. Ei, dar palme ar fi prea puțin. O să vie socoteala cea mare. Ce îmi tot faci semne să tac? Țip!… Și am să țip și mai tare… Și

acum lasă-mă, lăsați-mă! Duceți-vă dracului! Te rog, Irina, mai fă-mi o injecție…

Am plecat de acolo strivită. Irina i-a mai făcut o injecție (tot cu apă distilată). Eu i-am cântat sculptorului *Tartina cu unt*. A ascultat la început cu plăcere, apoi a strigat:

— Destul! E prea veselă.

— Atunci, altceva…

— Nu, îmi ajunge!

Când m-a condus la poartă, i-am strâns mâna Irinei fără să pot rosti un cuvânt. Îi eram recunoscătoare pentru sobrietatea atitudinii. Credeam că se făcuse o apropiere intre noi, că am putea fi prietene.

— Aș vrea, când vei avea o zi liberă, să ne vedem. Să vii la mine, Irina…

Ca și când nu m-ar fi auzit, distrată, m-a întrebat convențional:

— Să vă conduc la Doamna Runcu? Parcă a spus să treceți neapărat…

— Nu e nevoie. Am întâlnit-o cu totul din întâmplare… Nu mai am nicio legătură cu familia mea… Eu locuiesc pe lângă Cișmigiu…

Am vrut să-i dau adresa.

— N-am timp… Dar dumneata, dacă vrei să mai vii…

— Nu, nu vreau să creadă mama că am nevoie de ceva, că o caut… Și apoi… Cât am văzut, îmi ajunge…

— Înțeleg… Da înțeleg… am simțit că o preocupă altceva, că vrea să scape de mine.

În fața porții se oprise un camion. Irina nici n-a băgat de seamă că i-am întins mâna. Șoferul, gata să coboare, s-a răzgândit și, brusc, s-a urcat înapoi, în timp ce sora, devenind deosebit de comunicativă și uitând că n-are timp și că nu-mi știe adresa, a zâmbit pentru prima oară… dar ca o actriță fără talent.

— Bine… Am să vin… Am să vin neapărat.

•

Despre întâlnirea mea cu Ștefan, o singură pagină, în același caiet.

•

Abia mă sculasem când a intrat bătrâna Metzel, speriată, cum e de obicei, și transmițându-mi o stare de panică.

— E jos o căruță cu cartofi, toată lumea cumpără. Sunt frumoși, buni, săpunari. Să luăm și noi.

Am coborât, în pantalonii de trening, cu puloverul vechi, decolorat, pe care pe vremuri îl purtam la patinaj.

Așteptând rândul lângă căruță, bătrâna Metzel îmi arunca, priviri care spuneau: „Pantalonii parc-ar fi niște șalvari… Cât despre pulover, parcă l-ai luat de la pescari”. „Nu se uită nimeni la mine, sunt prea frumoși cartofii”, îi răspundeam în gând, și așteptam deoparte, lipită de zid, în timp ce lumea se înghesuia în jurul căruței.

Ploua mărunt, persistent. O mașină, încercând să vireze brusc, a derapat și, întorcându-se aproape cu o sută optzeci de grade, s-a oprit în fața mea. Ștefan, în uniformă de ofițer, întinerit și parcă mai înalt, a coborât și m-a luat în brațe, fără a se sinchisi de lumea de pe stradă.

— Mirona, dragule drag… La tine veneam. Trebuia să-mi iau rămas bun… Plec pe front. Nu puteam să plec fără să te văd. Dacă ai ști cât te-am căutat, cât am umblat, cât am întrebat, cât am pândit… Marta mi-a spus că locuiești peste drum de Cișmigiu, pe strada asta. Mi-a dat un număr greșit… Va să zică, aici te ascunzi, Fata fetelor?! De câte ori am dat târcoale acestui bloc! Mirona, dragule drag, ce faci?

— Cumpăr cartofi.

M-a sărutat fără să se sinchisească de lume.

— Dragostea mea! Trebuie să trec pe la Statul-Major; e aici, la doi pași.

— Pleci pe front?

— Mă trimite Ministerul Sănătății. N-am putut să scap. Dar sper să găsesc un mijloc să mă întorc cât mai curând. Și atunci nu ne mai despărțim… Niciodată.

•

Sunt câteva nopți de când recitesc scrisorile lui și caut să înțeleg de ce am confundat forța lor de seducție cu o mare iubire.

Credeam că numai războiul mă desparte de Ștefan, și pe lângă această sabie a lui Damocles, care atârna asupra capetelor noastre, existența Madeleinei pălea. Când, după un an, Ștefan s-a înapoiat de pe front și s-a instalat la țară, iubirea noastră, s-a hrănit din rare și greu realizabile întâlniri, dar mai ales din scrisori. În fiecare zi un plic. Uneori două. Scrisori lungi sau câteva rânduri pe o filă de blocnotes, și mai ales abuz de citate. Uneori nu mai găseam deloc cuvintele lui, dar chemarea, care se repeta, era cu atât mai tulburătoare. Fără dată, indicând numai ziua și evitând să-mi pronunțe numele, simțeam peste umărul lui privirea de care se temea, în preajma lui – prezența care îl stingherea. Nu îndrăznea să-i spuie pe nume – Madeleine. Dar asta nu-l împiedica să mă cheme. Prin câteva fraze, un vers sau un citat, reușea să-mi transmită climatul dragostei de care eram însetată, filtrul care mă despărțea de război, mă izola de realități și de viață. Nu mi-e ușor să aleg din aceste sute de foi, cu scrisul mărunt, nervos, aproape ilizibil. Dar poate că ele vor izbuti să explice, să scuze călătoria pe care aveam s-o fac și pe care o găsesc descrisă în multe foi de caiet.

Luni

Am lăsat aparatul de radio deschis. O violină își împletește vibrațiile grave cu notele flautului. Mă las dus, obosit, fără rezistență. Ți-am dat astăzi de

dimineață, *din gară*, *un telefon*: *Ți-am spus că te iubesc*, *am repetat pierdut*: *te iubesc… și am închis. Am avut impresia că am închis o poartă definitiv*, *că am rămas afară zburătăcit fără rost. M-am îndepărtat apoi abătut către vagonul care mă ducea departe de tine*, *acolo unde va trebui să aștept încă o lună. Îmi veneau în gând*, *cu amănunte*, *întâlnirile noastre. Timp de șase ore te-am revăzut*, *am retrăit tot ce se petrecuse între noi*, *fermecat și îndurerat*, *fericit totuși*, *fericit. Voi avea în urmă amintirea acelor clipe*, *colțul de lume unde am trăit cele mai mari bucurii. Și îngrijorarea înfrigurată a așteptării*, *în față.*

Acum ritmul muzical își împletește jocul în stacate, *cu reveniri și prelungiri și pauze. S-a terminat Concertul pentru flaut și violină de Johann Sebastian Bach… Cât de mult regret că nu l-am ascultat împreună – se amestecă atât de intim cu gândul la imaginea ta*!

Iartă-mă, *sunt obosit. Dar nu vreau să termin ziua fără a-ți trimite gândul meu. Te iubesc mai mult acum. Mă întreb cum am putut să te iubesc altădată fragmentar*, *incomplet. Te cunoșteam în parte*, *te intuiam în rest*, *dar acum de fiecare dată te descopăr. Frânturi de imagini îmi vin în minte învălmășite*, *mă răvășesc. De data asta*, *o uvertură de Weber vine pe unde. Cel puțin așa cred. Pe genunchi țin fragmentul pe care mi l-ai dat bătut la mașină. Regăsesc ceva din climatul* Le grand Meaulnes. «*E nevoie de mai mult curaj și muncă pentru a scrie prima carte*, *care să fie o carte*, *spune Alain Fournier*, *decât i-ar*

trebui unui neștiutor pentru a zidi singur o casă.» Ca și pentru tine, crezul lui în artă e copilăria. Nu-i place miracolul decât atunci când e strict înscris în realitate. Da, îmi place fragmentul intitulat «Ciuperca» dar mă cuprinde o gelozie cumplită pe tot ce scrii, pe tot ce gândești, pe tot ce ai citit, poate (sigur), unor prieteni. Eu unde eram?!

Acum, un miracol aerian: Mozart. Un concert pentru corn, care, deși îl știu aproape pe dinafară, îmi face impresia că-l aud pentru întâia oară. Iată vraja pe care ai operat-o în mine…

Am fost întrerupt. Voiam să-ți vorbesc despre transmutația realității, despre schimbarea ce s-a produs în lume din momentul în care ne-am cunoscut. Ca să nu mai vorbesc de schimbările care s-au petrecut în mine.

Urmează la radio o muzică stupidă, enervantă, pe care n-am curajul s-o opresc. Să știi că nu mi-a plăcut despărțirea noastră. Păreai preocupată. De ce? De ce păreai indiferentă! Ce te nemulțumea? Sau poate erai obosită…

Nu-ți mai pot scrie. Simt o privire peste umăr…

Marți

Nu recitesc foile. Trebuie să fie serbede și risc să nu le mai trimit. Eram aseară prea obosit, prea răvășit pentru a-ți putea exprima extazul, pasiunea mea «Femeie răspândită în mine / Ca o mireasmă într-o pădure, / Scrisă în visare ca o slovă, / Înfiptă în trunchiul meu secure…[49] *Cine ar putea spune mai mult sau mai bine?*

Joi

Afară, cerul e clar. A apărut soarele «Cântecul tău a umplut clădirea toată, / Sertarele, cutiile, covoarele, Ca o lovitură sonoră…[50]» *Și totuși, sunt trist. Nu pot accepta să te bucuri de soare, deși „numai cu tine în gând”, cum îmi scrii. Spune-mi, de ce ți-ai tăiat părul pe frunte? Cine ți-a spus că-ți stă bine bretonul? Am scris un sonet despre mare. «În apele când verzi, când negre, / Când albastre, translucide, / Porți toate tainele de început de viață, din genuni. / Pe fața ta se oglindește chipul abia născutei luni, / Pe care briza serii o mângâie cu adieri timide…»*

Vineri

Mirona, dragostea mea, am la ghișeul poștei un moment de așteptare. Nu vreau să-l pierd și îți trimit sărutări. Câte? Mozart îi trimitea Constanței opt milioane șase sute de mii patru sute una sărutări… Ce puțin mi se pare!

Sâmbătă

Ți-am trimis sonetele lui Shakespeare (exemplarul bilingv pe care ți l-am promis): «Toi disparue, / Soleil des jours heureux qui passent, / L'absence est descendue en moi comme un hiver.»[51] *Dar n-am găsit nicăieri versurile astea, care mă obsedează în legătură cu fetița care căuta, noaptea, pe maidan, o ciupercă, și se credea prințesa Ringhi-Ring: Copil fiind / umblam printre stafii,*

/ treceam prin peșteri, */ prin păduri vrăjite*, */ rostind acele vorbe otrăvite*, */ ce-s hrana noastră / când suntem copii…*

Am ascultat Sonata nr. 2 în fa major de Enescu. Compozitorul la vioară.. Lipatti la pian. Trebuie s-o ascultăm împreună. Am recunoscut ascunse undeva, *învăluite*, *accentele unui cântec de dor… Mi-e dor de tine. Îmi spui că-ți place Das wohltemperierte Klavier*». *Înseamnă că sunteți într-o foarte bună dispoziție*, *domnișoară*! *De ce*? *Îmi scrii*: „*Acum nu mă mai duc nicăieri*"… *Dar înainte*? *Mă cuprinde uneori o gelozie sălbatică. Nu numai pentru ceea ce știu*, *dar și pentru tot ce nu știu*, *pentru fiecare concert pe care l-ai ascultat fără mine și nu singură… Hélas*!

Mai târziu

Recitesc Sonata Kreutzer *și abia acum o înțeleg. Mi-ai spus odată că-ți place să dansezi* (*sau îți plăcea*, *e același lucru*). *Mi se pare monstruos*, *domnișoară*!

Luni, *după-amiază*

Afirmi că sunt un complicat, *un cerebral. Nimic mai fals și mai absurd. Cerebral*, *eu*, *care ador ingenuitatea* (*Ingenua mea*!) *și mă mistui în focul pasiunilor* (*Tu*, *pasiunea mea*!)! *Poezia care îmi place este simplă. Iată*, *de pildă*, *două fragmente transcrise pentru tine. Unul e extras dintr-un papirus egiptean*, *– vechi de acum vreo patru mii de ani*: «*Îmi place*, *dragul meu frățior*, *să mă duc la râu și să mă scald în*

prezența ta. În felul acesta îți pot arăta frumusețea ascunsă sub tunica udă, de cel mai străveziu și fin țesut. Cobor împreună cu tine la țărmul apei; mă întorc aducându-ți în dar un pește roșu care zace întins pe degetele mele. Vino să-l privești! Și mai departe îi șoptește: dacă vrei să-mi mângâi coapsele (si vogli carézza la mia cóscia) și oferindu-i amantului însetat sânii: tot ce-mi aparține și-ți poate potoli setea este al tău».

Celălalt fragment este opera unui poet german din secolul al XI-lea, Dietmann von Ast: «Ședea o femeie însingurată și privea înspre dumbravă. Privea și spre iubitul ei. Văzu zăbovind un șoim: Ce fericit ești, șoimule! Tu zbori unde-ți place, Tu îți alegi din dumbravă arborele care-ți place, după dragul inimii…»

Vineri (*după ce ți-am recitit scrisorile*)

Mai e nevoie să-ți spun că sunt mândru de personalitatea ta? Tu știi că per sona *înseamnă „prin sunet”? În teatrul antic, actorii jucau cu măști, dar uneori prin sunet – per sona, prin vibrația vocii – se putea recunoaște cine e dincolo de mască. Eu regăsesc vibrația vocii tale și în scrisori. Cuvintele pe care le folosești, vraja lor, răsună în toată ființa mea, mă emoționează, mă răvășesc, mă fericesc și mă întristează… Poate că ești mai mult scriitoare decât o fată îndrăgostită.*

Și mă înduioșează osteneala pe care ți-o dai pentru a mă convinge că diferența de vârstă dintre noi n-are importanță… Da, m-ai convins. Sunt

tânăr. Și spre deosebire de Toscanini, care spune: „Nu vreau să ajung la nouăzeci de ani, fiindcă la nouăzeci de ani omul începe să îmbătrânească”, eu cred că la nouăzeci de ani am să mă îndrăgostesc pentru a doua oară. Și tot de tine! (Și tot atât de gelos am să fiu când tu vei avea șaptezeci de ani).

Sâmbătă

Ești atât de preocupată de cartea ta încât nu vuit știu care e locul care-mi rămâne mie. Nu, scrisorile nu mi se citesc acasă. Dar se deschid la poștă, Funcționarii mă cunosc. Am oroare de indiscreții și comentarii. Ai înțeles tot?

Duminică

Și nu mă mai întreba nevinovată: „De ce nu scrii, de ce nu lucrezi?” Fiindcă ești o obsesie! Pui stăpânire pe ființa, pe mintea, pe toată viața mea. Te-ai încrustat adânc și nu mă lași să dorm, să gândesc, să respir… Ce-i tirania asta? Dulce tiranie! Să nu-ți desfaci niciodată legăturile din jurul meu. Să nu-ți smulgi nici măcar ghimpii… Și mai ales să nu mă mai întrebi de ce, pentru ce. Am să-l las pe Eminescu să-ți răspundă:

— «Pentru că în lumea toată / Numai una-i este dragă, / Vezi așa, așa e, fată.

— Și-acea una?

— Acea una / Stă-naintea mea și coase, / Și de-i spun că este astfel / Se preface mânioasă.»

Marți, după prăbușire

Mă uit la fotografia ta de câte ori sunt singur. Spune-mi, cărei realități sau ficțiuni dinăuntrul tău, cărei imagini din adâncul meu răspunde chipul acesta suav, numai vis și simțire, numai emoție, interiorizare și patos? Cu ce patos de dragoste – cum nimeni pentru o femeie – mi-am dăruit ție ființa, inima, viața mea, tot. Dincolo de tot și de toate, împotriva ta chiar. Și ce-ai înțeles? Din ultima ta scrisoare îmi dau seama că n-ai înțeles nimic!

Mai târziu

Am recitit, cu gândul la tine, lunga introducere a lui Jacques Riviere la volumul lui Alain Fournier: Miracles *și am refăcut cu el drumurile pârjolite de război în căutarea mormântului celui care a scris* Le grand Meaulnes. «*Une solitude vraiment monstrueuse*[52]» (*spune Jacques Riviere*). *Ici-colo o piatră*: «*Ein französischer Krieger, ein französischer Held*[53].» *Care dintre ei a scris* Le grand Meaulnes? *Nu se va ști niciodată. Ceea ce se știe e că a murit la douăzeci și trei de ani în primele zile ale primului război mondial. Ce tristețe! Ce oroare! Și cine ar fi crezut că oroarea se va repeta*?!

Joi

Îmi spui: „*Pentru mine o zi în care nu scriu este o zi pierdută*”. *Pentru mine sunt pierdute toate zilele în care nu suntem împreună… Și nopțile…* („*În noaptea asta în care cad / atâtea stele / Tânărul tău / trup de vrăjitoare îmi arde în brațe / ca flăcările unui rug*[54].”)

Marea ta forță: *nu te plictisești.* (*Și nu ai nevoie de bani.*) *Spectacolele pe care le preferi sunt gratuite*: *jocul norilor pe cer. Răsăritul… Apusul soarelui. Acoperișurile caselor lucind în ploaie… Picăturile de ploaie înșirate pe frânghia* (*sârma*) *de rufe – ca niște lacrimi… Picăturile de ploaie care se preling pe geam. O picătură de ploaie pe o frunză…*

Bei ceai după ceai. Ronțăi pesmeți, *muști dintr-un măr… Eleva ta a luat notă bună la franceză…* (*Te felicit.*) *Te invidiez…*

Sâmbătă

Mirona, *dragostea mea. Îți pot scrie în sfârșit liber*, *nestingherit. Te pot certa cum vreau și cum am dreptul. Cum de nu înțelegi că te iubesc și cât sufăr că nu pot nici măcar să ți-o spun*, *să-ți scriu așa cum aș dori*, *împiedicat de o mulțime de limitări stupide*? *În sfârșit*, *îți pot rosti numele fără acea privire peste umăr*, *care mă exasperează. Dar cu ce să încep*? *Cu ceartă*, *cu imputări*? *Știu că le suporți*, *că dragostea noastră nu e numai gingășie*, *prevenire*, *atenție delicată*, *tandrețe*; *mai e și furie*, *gelozie*, *intoleranță*, *violență*, *dacă nu chiar sălbăticie. Uneori*, *parcă am fi două fiare pornite spre nimicire. De ce n-ai mai multă încredere în mine*? *De ce n-ai așteptat telefonul meu*? *Unde ai plecat*? *Încă o dată*, *ascultă și crede-mă*, *iubita mea*! *Nu numai că n-am cunoscut dragostea adâncă*, *totală*, *până la întâlnirea noastră*, *dar nici n-am putut-o imagina. Îmi scrii*: „*Ești insuportabil*,

nedrept, *capricios*, *peste tot ce e permis*". *Dar sunt exasperat*, *Mirona*, *dragule drag*, *fiindcă întâlnirile noastre sunt din ce în ce mai rare*, *mai greu de realizat și fiindcă nu pot să-ți scriu în voie. Sunt gelos*? *Nu*! *Sunt îngrijorat*; *înnebunit de grijă. Bombardamentul a fost cumplit. Trebuie să găsim o soluție. Vino*!

• PARTEA A TREIA • O CĂLĂTORIE ÎN TIMP DE RĂZBOI

• CAPITOLUL XIV • LA CONAC

Case dărâmate, miros de gunoi putrezit. Orașul fără apă, cu dărâmături și cadavre. Tramvaiul oprea în stație, dar foarte puțină lume urca. Trecea o căruță cu un cazan de rufe, o albie, un cufăr. O femeie ținea un copil în brațe, alta – doi copii pe genunchi. O mașină cu o somieră pe deasupra, geamantane la spate, încărcată cu oameni și lucruri. O casă prăbușită peste un adăpost. O groapă imensă. Șinele tramvaiului ridicate, curbate, ca un tobogan. Orașul miroase a ars, latră toată noaptea câinii părăsiți de stăpâni. O telegramă mă cheamă: *Madeleine pleacă. Vino*…

Și iată-mă în Gara de Nord.

Nimic nu-i mai trist decât o gară, o gară în timp de război.

Așteptam trenul. De câte ore așteptam? Nerăbdarea se transmitea din om în om. Ploua mărunt, ploua într-una de câteva zile. Simțeam frigul, umezeala în oase. Lumea, exasperată, înspăimântată, aștepta trenul. Treceau oameni cu boccele, cu saci. Pliscuri lătărețe de rațe, buchete de ciocuri de pui ieșeau dintr-un coș. Ochii rotunzi de cumătră curioasă ai unei curci mă priveau, mă întrebau: „Unde pleci?”

Soldați mulți. Soldați… Soldați… Toți abătuți. Dacă aș fi văzut o singură licărire veselă în ochii lor, ar fi fost mai puțin trist. Dar oamenii aceia cu pușca pe umăr păreau mai dezarmați decât păsările în coșul țăranului.

Băieții care mi-au adus bagajele și voiau să mă ajute să urc în tren apăreau, dispăreau. „Nu se vede. Nu vine, n-a venit!” La doi pași de mine se oprise un ofițer, un bărbat înalt, voinic, și o femeie

blondă, firavă. Purta o pălărie mică, neagră, cu bor, o haină cenușie, lungă. Ofițerul spunea:

— Trebuie neapărat să-mi obții un concediu. Nu uita petiția la minister și nu uita divorțul… Ține legătura cu avocatul. Mai bine notează-ți. Ai o hârtie și un creion?

— Cum aș putea să uit că vrei să divorțăm?

— Lasă ironia, dragă, n-am timp pentru asta. N-a mai rămas decât să-l transcrii… Nebunii ăștia sunt în stare să mă treacă în cadrul disponibil… Acum, la spartul târgului…

— Ei și?

— De o mie de ori am auzit „Ei și?”. Adică ce ai vrea? Să vând într-o zi șireturi de ghete și ace de cap într-un gang? Să lustruiesc pantofi?

— Bine, am înțeles. Punctul unu: divorțul…

— Tu știi că nu se va schimba nimic între noi, draga mea. E un divorț de formă.

— Nu e deloc sigur că nu se va schimba. Poate s-a și schimbat. Un bărbat când se însoară se leagă să-și ocrotească nevasta tocmai în zilele grele. Poate să am nevoie de numele tău tocmai acum. De ce să nu-mi lași o șansă?

— Tu știi bine că orice s-ar întâmpla o să am grijă de tine.

— „Orice” poate însemna deportarea… o să ai grijă să-mi trimiți portocale în lagăr?

Șuieratul unei locomotive m-a împiedicat să aud răspunsul lui. Ofițerul începu să tușească. Femeia scoase din poșetă o pungă albă.

— Bomboane de tuse… Nu uita să iei.

— Lasă, o să treacă… Nu uita…

— N-am să uit. Punctul unu – divorțul, doi – concediul, trei – petiția la Statul-Major.

Ochii ei mari, verzi surâdeau obosiți.

Un soldat oacheș se opri în fața lor, prezentându-se reglementar. În obrazul gălbui, supt, ochii negri parcă-i ardeau. Închidea și deschidea gura mare, dar sunetele se pierdeau în

zgomotul gării. Șuierăturile, fumul îi acopereau vocea. Dar ochii vioi căutau să se facă înțeleși.

— Și Alexandru? striga încruntat ofițerul. Unde e Alexandru? La spital? De ce nu mi-a scris un cuvânt, o carte poștală? Știa foarte bine când expiră concediul. L-am așteptat ieri. N-a venit nici azi-dimineață. De unde știi că-i la spital?

— L-am văzut ieri… Când am trecut prin Brașov… Suntem dintr-un sat…

— Ei, cum făcu de se îmbolnăvi tocmai acum?

— E acolo de-atunci… Să vedeți…

— Ce să văd… Să văd că e șmecher, că s-a îmbolnăvit la sfârșitul concediului?

— Atunci…

— Care atunci?

— Când i-au tăiat degetele…

— Ce spui? Cine? Cine i-a tăiat? Cum?

— După ce ați plecat cu camionul. Mie mi-au dat un brânci și am căzut. Mi-am spart capul. Altfel, pățeam și eu ca Alexandru…

— Vorbește clar. Și pe scurt. Ce-a pățit Alexandru?

— Când s-a agățat de tren, neamțul i-a dat peste mână. Trenul luase viteză. Dacă Alexandru și-ar fi dat drumul, și-ar fi rupt picioarele. Neamțul îl amenința că-i taie mâinile. Alexandru știe nemțește, că pe la noi sunt sași. N-a crezut că o să-i taie mâinile. Cine să creadă? „Dacă-mi dau drumul, rămân fără picioare! a strigat și nu mă mai ia fata! Mă duc să mă însor!” Îi ardea de glumă, săracu! Îl știți, e glumeț. Dar neamțu nu știe de glumă. A scos baioneta și i-a dat peste deșe.

— Și?

— I-a tăiat degetele. Alexandru a căzut buluc și a rămas în nesimțire… Curgea sângele ca dintr-o vită. Eu, când m-am dezmeticit, am mers ce-am mers și am dat de el. O bucată de drum l-am dus în spinare. Pe urmă l-am pus pe manta ca pe un preș și l-am tras cum am putut până la un post de prim ajutor. Era leșinat.

— Și acum?

— Vai de el! Nu-l mai cunoști. E vânăt la față. Topit. I-am dat eu sânge de i-au făcut transfuzie, că de nu, murea. S-a infectat. A trebuit să-i scoată trei falange la mâna dreaptă.

Ofițerul, pe gânduri, palid, strângea buzele. Femeia își lipise obrazul de umărul lui.

— Era cel mai bun vânător. Pe la noi se vânează vulpi.

— Știu. Bun ochitor. Bun.

Mi-era frig, sufletul îmi era chircit, dinții îmi clănțăneau. Îmi venea în minte dulgherul, care spunea: „Mi-a venit ordin de concentrare. Pe urmă o să ne ducem pe front să ne căsăpească”. Gara gemea de lume; oameni îngrijorați, amărâți, copleșiți. Ofițerul tăcea, părea acum mai tras la față, mai adus de spate. Femeia cu fața îngustă, albă, semăna cu fata care îmi dăduse pe stradă pachetul cu manifeste. Cu cât trecea timpul, eram mai puțin sigură că fusese Lisandra. Cum de n-o mai întâlnisem de atunci? Să fi fost arestată? Doi ofițeri nemți treceau acum, bine îmbrăcați, lustruiți. Fețe rumene, nevinovate. Poate că la fel arăta acela care i-a dat peste mâini lui Alexandru de i-a retezat degetele, tinerețea, viitorul, încrederea în el, în dragoste, în viață…

Grupul celor trei dispăruse. Poate mă voi întreba odată când am mai văzut o meșă subțire de păr blond, sub borul unei pălării negre, o mână albă întinzând un pachet de bomboane… El îi spunea să nu uite divorțul, ea îi dădea bomboane de tuse… Un tânăr zăcea cu degetele tăiate într-un spital. Pași de gară, gânduri de gară… Nimic nu-i mai trist decât o gară. O gară în timp de război…

Aș fi vrut să știu ce înseamnă „cadru disponibil” și de ce se mai temea de legile rasiale – înțelesesem că despre asta era vorba – acum, când nemții erau bătuți pe toate fronturile. Războiul lor, pierdut. Unde se mai duceau, unde mai porneau ofițerii noștri, soldații?…

Se întunecase. Din pricina camuflajului, nicio lumină. Erau șase ore de când așteptam. Băieții care mi-au adus bagajele nu mai voiau să aștepte. Locuiau foarte departe și trebuiau să prindă tramvaiul.

— Cu ce se ocupă tatăl tău? îl întreb pe cel mare ca să mai treacă timpul.

— E portar la blocul cu ceas de pe Calea Victoriei.

— Va să zică stai într-un bloc?

— Pe dracu!… Ce, încăpem toți acolo? În pat doarme tata, mama și puștii… Unul de doi ani, altul de șapte… Și arătând spre prietenul lui: dorm cu Mitică la garaj.

— Pe Șoseaua Iancului, acolo e garaju, îmi explică Mitică, și bombănind: e târziu, rămânem fără tramvai…

— Nu stai cu părinții?

— De când a născut mama, dorm la garaj, tata e șofer… Are un Buick mare, albastru. Noi îl ajutăm să curețe mașina. Dormim lângă Buick amândoi.

— Acum plecăm, hotărî celălalt.

Să mă întorc acasă? Atâta ar mai fi făcut pentru mine acești copii inimoși. Mi-ar fi adus bagajele acasă. Dar Ștefan mă aștepta… Și liniile pe care trenurile încă circulau puteau fi distruse de la o zi la alta. Era poate ultima posibilitate de a ne revedea…

Ca o dibace justificare a acestei călătorii apar, ca într-un fotomontaj, rarele noastre întâlniri: o mașină derapează pe caldarâmul ud. Ștefan coboară, în uniformă de ofițer. E în fața mea: zvelt, înalt, mai tânăr decât cu ani în urmă. Plecarea lui pe front îmi frânge ultimele rezistențe. „Dacă scap, nu ne mai despărțim… Văd că ești gospodină. Te aprovizionezi cu cartofi… Ador cartofii, să știi, cartofii copți.” Și un an mai târziu, când s-a întors de pe front: „Am cunoscut infernul… Numai gândul la tine m-a susținut. Te-am avut tot timpul în minte, cu flanela aceea de marinar… Ce bine îți

stătea! Dar prefer fusta lungă, de catifea neagră, și bluza albă de linon. Ai mai multă poezie… Așa mi-o închipui pe Fana. Madeleine a înțeles că nu pot să trăiesc fără tine. Am plecat pe front în urma unei discuții. Mă sufocam. Am cerut să fiu mobilizat. Eu am cerut. Îți jur…”

În fiecare zi, o scrisoare…

„Adeseori în ațipire, mă gândesc la cele ce vreau să-ți scriu. Sunt scrisori amănunțite, bogate. În amurgirea gândului, în împleticiri și moleșeală, te asociez tuturor viziunilor instabile, care se perindă confuz și care te proiectează ireal, fantomatic, dar cu atât mai sugestiv, pe un ecran de legendă.”

•

„Sunt corespondențe sufletești care nu se uzează, nu se dizolvă în obișnuință, nu se macină. Dimpotrivă, se adâncesc. Capătă alte semnificații… Aceeași adâncime de vibrație, de căldură și senzualitate, nevoia prezenței, chinuitoare…”

„Vino, Mirona. Parcul coboară în terase spre vale, adevărate peluze englezești. Ți-am pregătit o masă în turn. Vederea e superbă. Ai să ai liniște, ai să poți să scrii”

Da, Ștefan și-a dat seama că argumentul „liniște” e hotărâtor, și, ca să pot să scriu, niciun sacrificiu nu mi se pare prea mare. Bătrâna Metzel, care aflase că nici la Salonic oamenii nu sunt scutiți de persecuții rasiale, îmi transmitea grijile, nervozitatea ei. Mi-era dragă. Știam pe dinafară toate amănuntele despre divorțul ei și plecarea lui Alfred cu tatăl său la Salonic, despre căsătoria lui Alfred cu Etta, despre copiii lor. Nu mai puteam să scriu un rând. Ștefan mă chema, telefona, scria, telegrafia: „Vino! Te aștept”. „Madeleine pleacă la Bran.” „Vino…”

— Vine, vine trenul! Vine! strigau băieții, punând mâna pe valizele mele.

Trenul nu se vedea. Dar lumea striga: „Vine! Vine!”

Ca un imens magnet, locomotiva invizibilă atrăgea lumea. Vine, vine… Îmbrânciți, înghiontiți, alergam. Trenul venea încărcat. Înainte de a se opri, mulțimea înnebunită îl lua cu asalt. Oamenii încercau să se urce prin ferestre. Se cățărau pe acoperiș. În învălmășeală, băieții cu bagajele mele s-au rătăcit. Am strigat din toate puterile, dar fiecare căuta pe cineva, striga pe cineva, pierduse ceva. Pământul era ud de ploaie, pavajul distrus. În noroiul cleios mi-a rămas un pantof. Când m-am aplecat să-l ridic, am văzut o femeie care a căzut și am vrut s-o ajut. Dar, împinsă din spate, nu mai știu ce-a devenit. A fost salvată, sau călcată în picioare?

Nu mai doream decât un singur lucru: să-mi găsesc valizele. Manuscrise, caiete, notițe și cărți, erau toate acolo. Lucrurile celelalte se puteau înlocui. Dar ceea ce așternusem pe hârtie în atâtea nopți nedormite, sufletul nopților mele, fiecare gând, fiecare cuvânt smulse din acele imense tăceri, din veghea mea chinuită, acea aproape supraomenească strădanie de a face din amintiri clipe vii, dâra trecerii mele pe lume, tot ce trebuia să devină o carte – prima mea carte – nu trebuia să se piardă. Firește, nu frazele acestea îmi treceau prin minte, dar cum altfel aș putea să exprim disperarea mea din gară? Nicio clipă nu m-am gândit la Ștefan, ci numai la manuscrisele mele. Cu mâinile întinse, ca orbii, îmi făceam loc prin mulțime și-i căutam pe cei doi băieți cu bagajele mele, fără să-mi pot aminti chipul lor. Știam numai că dorm amândoi într-un garaj, pe ciment, lângă un Buick albastru. Dar unde era garajul? A cui era mașina? Unde era blocul acela cu ceas mare de care vorbise unul din ei? Pentru ce ținea toată lumea aceea să se urce în tren?

De ce păzeau ferestrele? Cum să mă întorc acasă cu mâinile goale? Îmi zvâcneau tâmplele

înfierbântate, îmi vâjâiau urechile, îmi clănțăneau dinții ca în plină iarnă. Când, deodată, în fața mea, băieții cu valizele mele!

— Unde ați fost? se răstea la mine cel mare.

— V-am căutat! striga cel mic, încruntat.

Bieții copii! Acum îmi era milă de ei. Lacrimile îmi împăienjeneau ochii. Nu mai auzeam ce-mi spuneau, dar mă simțeam fericită între ei. Mă vor duce acasă, și bătrâna Metzel ne va da câte-un ceai fierbinte. Nu-mi doream nimic altceva.

— Acum, noi ne ducem, bombăneau pe rând.

— Bine, lăsați geamantanele aici. Stați să vă dau niște bani. Poate să vă ia vreo mașină în drum, vreun camion… Mă întorc și eu acasă. Poate găsesc pe cineva care să mă ajute.

— Nu mai plecați?

— Ce v-am mai căutat! Am găsit un ceferist, prieten cu tata. V-ar fi ajutat să intrați pe fereastră.

Tot mergând, am nimerit în dreptul unui vagon care părea gol. Trenul se pregătea să pornească. În fața scării se certau un bărbat civil și un ofițer de jandarmi.

— Nu se poate! se răstea ofițerul. De câte ori să repet că e vagon ministerial? Numai pentru Corpul Diplomatic…

Băieții au lăsat valizele jos și ascultau. Eu, lângă ei, cu aceeași nădejde absurdă, așteptam. Vagonul era gol. Ce miracol! Dar era numai pentru Corpul Diplomatic. Ce păcat…

Deodată, aud:

— Hai, urcați…

Parcă ni se adresa tuturor. Cât ai clipi, omul sări pe scară, și după el, băieții cu geamantanele mele. Era, desigur, o neînțelegere. Așteptam ca ofițerul să-i dea jos, dar se răsti la mine:

— Hai, urcă!

Băieții au coborât, tăcând chitic. Le-am dat tot ce aveam în buzunar și le-am întins lampa.

— Luați-o, v-o dau, luați-o…

— Repede! Repede, porunci jandarmul.

Dar când alții mai încercară să urce, îi opri energic.

— Aici nu-i voie. Corpul Diplomatic… Vagon ministerial. Nu-i voie.

Trenul pornise.

Tânărul în uniformă de jandarm căuta, cu spatele lui larg, să mă acopere.

— Drum bun! i-am auzit pe cei doi băieți.

Le străluceau ochii și dinții în întuneric. Singurii mei complici, singurii mei prieteni, mă însoțeau cu privirea, tăcuți, mulțumiți…

Și iată-mă singură într-un compartiment gol. Întuneric. Celălalt călător dispăruse. Nu mă puteam dezmetici, nu puteam înțelege cum s-a întâmplat minunea. Bagajele erau lângă mine. Abia atunci mi-am dat seama că eram încălțată cu un singur pantof: celălalt rămăsese undeva în noroi. Dar aveam timp să-mi scot altă pereche și mai ales să-mi schimb ciorapii uzi, sfâșiați. Eram în tren, și trenul alerga, fugărit parcă din urmă. Și la capătul drumului mă aștepta Ștefan. Dar între noi era o noapte întreagă, o noapte de război, poate ultima mea noapte… Ba nu, vor mai veni multe zile și nopți, căutam să-mi dau curaj. Peste câteva ore va răsări soarele iar.

Deschizând valiza în care credeam că voi găsi ciorapii, pantofii, am dat peste manuscrise, caiete și cărți. O clipă am zăbovit, mângâindu-le, ca o mamă care-și regăsește copiii.

Prin negura nopții apăreau imagini capricioase: bunicul, cu ochii obosiți, cotrobăind ca un hoț în lada cu rochiile Fanei. Rochii largi, volane de mătase aprinsă. O fetiță învârtindu-se în fața oglinzii… „Te-ai făcut mare, spunea bunicul. Semeni cu Fana.” Aveam 12 ani. Și câțiva ani mai târziu: „Caută, Mirona, o rochie de dantelă neagră cu brâu roșu de catifea. Ai să găsești o scrisoare…” Noaptea curgea cu toate misterele, spaimele și amenințările lumii prin fața mea, când cineva intră în compartiment.

— Salvatorul dumneavoastră…

Ofițerul de jandarmi avea o voce cunoscută.

— Tocmai mă gândeam. Voiam să vă văd, să vă mulțumesc.

Era atât de aproape, că, simțindu-i respirația cu miros de tutun, m-am dat înapoi spre fereastră.

— Nu te-ai întrebat de ce am fost atât de mărinimos?

— Ba da.

— Ți-am văzut ochii. Erau plini de lacrimi. Și nu cereai nimic. Tăceai. De ce tăceai? Toată lumea voia ceva, cerea ceva, striga, se ruga, miorlăia, insista… Dumneata tăceai… Mi-a murit un câine care avea aceeași privire. Nici el nu cerea nimic. Aștepta. Se uita în ochii mei și tăcea.

Era iar lângă mine, voia să-mi ia mâna.

— Mulțumește-te cu privirea și lasă laba! am spus.

A râs.

— Ai haz…

„Ce mult haz ai, Mirona!” îmi spunea Ștefan. Dar un ofițer de jandarmi care găsea că am haz, care-mi punea note ca un profesor?

— Și dac-aș vrea să te sărut, domnișoară?

— Am botul rece, umed și mușc.

— Și totuși, am să te sărut!

— Bagă de seamă, în fața casei mele, pe o tăbliță, scrie „Câine rău”.

— Așa îmi arăți recunoștința? Mi s-a părut, când te-am văzut, că te înec, că ai nevoie de un colac de salvare.

— Mai bine mă lăsai să mă înec decât să mă obligi acum să mă arunc pe fereastră.

— Atât de dezgustător mă găsești? Când o să mă vezi la lumină, o să regreți.

— Nici pe lumină n-am să te văd. Sunt îndrăgostită…

— Amorul e orb. Pe când aventura…

— Nu-mi plac aventurile.

— De ce?

— Mai întâi fiindcă nu-mi plac. Dar dacă aș vrea să găsesc explicații…

— Încearcă.

Eram mulțumită că-i place discuția. Primejdia se depărta.

— Prefer să-mi spui dumneata ce înseamnă o aventură. Cu ce seamănă sărutarea unei femei care nu te iubește și n-o iubești. Cu o felie de tort, cu un pahar de vin? Îmi închipui că seamănă cu orice mai curând decât cu o sărutare.

— Spune… Se opri o clipă. Apoi: Te-ai sărutat numai cu omul pe care-l iubești?

Întrebarea m-a tulburat. M-am gândit la Gian. L-am iubit?… Și totuși…

— Mi-ai și răspuns. Îți mulțumesc. Ezitarea dumitale mi-a plăcut. Nu întâlnesc des femei care nu știu să mintă.

— Nici eu ofițeri de jandarmi atât de isteți. E drept că n-am cunoscut alți ofițeri de jandarmi. Spune-mi, de ce ți-ai ales meseria asta?

— E război și sunt mobilizat. Dar să vorbim despre dumneata. Încotro ai pornit?

— La Craiova.

— E unul din orașele cele mai bombardate.

— Plec la țară, lângă Craiova.

— La rude?

— Nu, la prieteni.

— Pot să te conduc până acolo?

Vorbea în șoaptă.

— Cu ce scop?

— Vreau să-l cunosc pe „alesul inimii tale…” Dar până atunci… Stai, nu te băga în geam. *Pericoloso sporgersi*. Nu vreau să te sărut. Nu mai vreau. Aș prefera să te văd la lumină, în lumina unei explozii… Și deodată, îngroșându-și vocea și pe un ton autoritar: Actele dumneavoastră, domnișoară! Autorizație de călătorie aveți? Și dovada că faceți parte din personalul Ministerului de Externe.

— De ce tocmai al Ministerului de Externe?

— Fiindcă e vagon special, pentru Ministerul de Externe… Merge spre Herculane. Ce căutați aici?

— Dar dumneavoastră?

— Eu fac paza… descopăr clandestinii.

— După ce mai întâi îi ajutați să se urce în vagon?

— Așa-i. Mă ai la mână! Sunt complicele dumitale…

— Îți sunt recunoscătoare, domnule complice.

— Atunci, de ce nu-mi dai mâna?… Nu ai nevoie de o mână, de căldura cuiva?

— Ba da. Dar la capătul călătoriei mă așteaptă mâna și căldura cuiva.

— Ești sigură că te așteaptă?… Și dacă nu te așteaptă? Dacă în clipa asta ține în brațe o femeie?… E război, fiecare clipă își are prețul ei. De curând, în timpul unei alarme, toată lumea fugise… Șuierau sirenele, moartea venea, și eu o așteptam cu o necunoscută în brațe. Ce zici?… Dacă ai fi scriitoare, ai putea să descrii o astfel de scenă. Ar fi interesant, nu crezi?… Îmbrățișarea noastră a fost atât de încleștată, încât, dacă am fi murit atunci, nimeni nu ne-ar fi putut despărți. Nu ne-am spus niciun cuvânt. Am văzut-o la lumina unei explozii. Dar era așa de aproape de mine, așa de lipită de mine, încât trăsăturile îi erau deformate.

Omul era nebun? Aș fi vrut să aprind lumina. De ce spusese „Dacă ai fi scriitoare”? Parcă-mi era cunoscută vocea lui… deși vorbea în șoaptă, gâfâind ca un astmatic…

— Și mai târziu n-ai mai văzut-o? am întrebat ca să curm tăcerea.

— Scena e tare, nu-i așa? Îți poate folosi.

— La ce?

— Oh, mă gândesc așa, dacă ai fi scriitoare…

— Și pe urmă?

— Închipuie-ți morți, răniți… Am avut mult de lucru în noaptea aceea… Nu m-am întors.

— De ce?

— Fără disperarea, spaima, primejdia și poate fericirea care o transfigurase, cred că n-aș fi recunoscut-o. Și chiar dacă aș fi regăsit-o, n-ar mai fi fost aceeași… Dar poate o regăsesc acum. Ai ochii ei, dilatați, obișnuiți cu întunericul, buze fosforescente. Fruntea nu ți-o văd, dar mi-o închipui limitată, ca fâșia de pământ dintre șinele trenului. Cred că un singur nume se deapănă acolo. Spune: cum îl cheamă și unde pleci?

Unde mai auzisem această voce? Și de ce repetase: „Dacă ai fi scriitoare”?

— Aș vrea să înceapă o alarmă ca să te iau în brațe. Mi-ar plăcea să te văd la lumina unei explozii. Spune cum ești?

— Pocită!

— Aprind bricheta, și dacă nu-i adevărat, dacă nu-i adevărat, domnișoară Mirona…

— Andrei?

Vocea mi-era gâtuită.

— Până acum n-ai știut? Nu m-ai recunoscut? Asta înseamnă că m-ai uitat de tot. Eu te-am recunoscut în gară. Altfel, cum crezi că te-aș fi chemat! Știi că dacă ai fi descoperită aici, fără nicio calitate oficială, aș plăti foarte scump?

Căutam să-i deslușesc fața în întuneric.

— Dar tu nu știi niciodată nimic, verișoară Mirona. Știi numai să iubești. Altfel n-ai călători în noaptea asta, altfel nu te-aș fi văzut în fața vagonului desculță. Ți-ai pierdut un pantof, ca cenușăreasa din basm, și așteptai o minune… Nu-i așa? Unde pleci, Mirona? Spre moarte sau spre fericire? Cine e prințul care-ți va aduce pantoful?

— Ai un debit de reporter sportiv. Mai bine spune cum ai scăpat „atunci”.

— Când?

— M-ai și prevenit: O să ieșim cu revolverul în stradă!

S-a grăbit să protesteze:

— Nici n-am ieșit din casă. O criză de ficat. Înțelegi?

— Înțeleg. În timpul rebeliunii au existat și absențe „motivate”.

— Vrei să spui că sunt laș?

— Dacă înseamnă curaj să împuști doi copii în brațele unui bătrân rabin, lașitatea e o virtute.

— Invenții! Exagerări! Oricum, eu n-am știut.

Se auzeau motoare de avion. Trenul s-a oprit brusc. Andrei a dispărut.

•

La Pitești, transbordare. Linia, distrusă pe oarecare distanță. Din zorii dimineții până la asfințitul soarelui, am așteptat o mașină în direcția Craiovei. Mai întâi ceasuri grele în picioare, apoi odihnindu-mă pe o ladă din fața birtului unde îmi lăsasem bagajele, și iar în picioare, pe trotuar, în plin soare, până am simțit răcoarea amurgului și frigul istovirii care mă biruise. Înăuntru n-am intrat nicio clipă, ca să nu pierd vreo mașină care ar fi putut trece în goană. Ore de așteptare încordată, și înaintea mea perspectiva unei nopți într-un hotel murdar, într-un oraș unde nu cunoșteam niciun adăpost, în cazul unei alarme.

Când, în sfârșit, un camion s-a oprit în fața mea, m-am urcat fără să întreb unde merge. Oriunde, gândeam, numai să curm așteptarea. Voiam să aud zgomot de roți, să mă depărtez de acel trotuar, de ușa acelui birt, de vitrina înnegrită a unei sordide librării unde citisem până la îndobitocire aceleași câteva titluri de coperte decolorate, murdărite de muște: *Băietana* de Victor Margueritte, *O vară la Menton* de Rădulescu-Niger, *Educația sexelor*, *Tălmăcirea viselor*… Inventariasem până la sațietate cele două tăblițe și trei bucăți de cretă, hârtie albastră, decolorată, pentru învelit cărțile de școală, un echer, o minge, poze de îngeri și de Moși-Crăciuni, tabachere, nasturi, jartiere, panglici, toate îmbâcsite de praf și cu urme de muște.

Mașina se zgâlțâi puternic, gata să ne răstoarne.

— Unde mergeți? mă întrebă o femeie cu broboadă.

— Nu știu. N-aveam unde să dorm la Pitești și mi-era frică de alarmă. Mâine dimineață poate să găsesc o mașină spre Craiova.

— Găsiți. Stați pe șosea și faceți semn cu mâna.

Șoferul râse cu poftă.

— Ca la cinematograf.

— Și unde o să dormiți noaptea asta? se interesă femeia.

— Nu cunosc pe nimeni…

Cred că-i era milă de mine.

— Veniți la noi, la Cerbu. Mai avem o refugiată.

Satul unde am coborât era alb, între dealuri. Covor alb era drumul cât vedeai cu ochii. O casă izolată, scundă, spoită parcă de lumina lunii. O fântână în curte, o bancă în fața gardului lung. Doi dulăi ne întâmpinară lătrând și schelălăind. Dintr-o baracă de scânduri – bucătăria de vară – a apărut o bătrânică uscată, albă și ea, ca tot ce ne înconjura în noaptea aceea, sclipind de lumină.

— Săraca domnișoară! începu să-i explice femeia cu broboadă. Vine tocmai din București…

Urechile îmi vâjâiau, tâmplele îmi zvâcneau, pleoapele mă usturau.

— Sunt foarte obosită, am spus.

— Tot trebuie să luați ceva în gură.

Camera în care am intrat era îmbâcsită de aer greu, stătut, cu miros de mucegai. M-am oprit în prag; femeile se tot agitau, nu știu ce-și tot șopteau.

— N-avem pic de lapte… N-avem un ou. Ne-au rămas niște tăiței cu ceapă… E cu ulei de ăla de candelă. Da’ noi îl stingem și nu se simte…

Nu mâncasem de dimineață nimic. Dar tăițeii trebuiau să rămână copiilor.

— Am mâncat bine, în tren, mulțumesc.

Noaptea strălucea, stropită, de stele. Aerul proaspăt. Am ieșit în curte. Femeile, copiii, câinii

s-au așezat în jurul meu pe bancă, pe o buturugă, pe un scăunel, pe jos, în țărână.

— Refugiații au scumpit viața, foc. Mai cumpăram și noi câte-un pic de lapte pentru copii, că n-avem vacă. Nici strop de lapte…

— De mi-ar veni băiatu… ofta bătrâna. Și după o clipă de tăcere: învățătoarea a primit veste că i-a murit bărbatu.

— Aoleu, ce mai plângea! făcu una din fetițe.

— Băiatul lui Nicolae Chioru din Pitești – așa îi zicea lui tat-su, că pierdu un ochi în războiu celălalt, mă lămuri bătrâna.

— Fata-i tot orfană de război. O luă o tușă de-a ei, o dădu la învățătură și se întoarse învățătoare aici, la noi în sat, veri buni amândoi, spuse cea tânără.

— Poate de aia n-avu noroc… Cică nu-i bine să se ia veri.

— Da Anica a Gheorghițoaiei? Tot veri?

— Nici măcar dintr-un sat. Și nu rămase văduvă? Multe văduve la noi, maică. Parcă i-a secerat…

— Biata Anica! I se prăpădi feciorul!

— Și tot aleargă să afle… Cică să știe și ea cum și ce spuse când muri.

— S-a dus tocmai la Iași ca să dea de flăcăul care i-a închis ochii lui Petrea…

Ascultau, grave, fetițele amândouă și dulăii… Parcă toată jalea satului se adunase acolo. Și toți voiau să știe cum a murit Petrea. Ce a spus când a închis ochii.

Unde mai întâlnisem aceeași tristețe? Aveam poate zece ani, poate doisprezece, când repetam să n-audă nimeni: *Perdu en mer… perdu en mer…* Cu timpul, povestea lui Pierre Loti, *Pècheurs d'Islande*, a intrat în lumea uitării. Dar uneori, când sufla vântul, mi se părea că aduce din depărtare un geamăt: *Perdu en mer…* Era geamătul unor femei care și-au pierdut în uraganul mării feciorii, frații, logodnicii, bărbații: *Perdu en*

mer aux environs de Nordenfyord[155]. Cuvintele săpate pe mormintele lor s-au șters din memoria mea.

Și iată că după atâția ani, în liniștea unei nopți dintr-un sat pierdut între dealuri – în Argeș – uraganul războiului îmi aducea în memorie durerea femeilor de pe coasta Islandei. Desigur că au căutat și ele să afle care a fost ultimul cuvânt al celui înghițit de valuri, dacă a purtat fularul pe care mama l-a croșetat…

O umbră se strecură în curte. Câinii o întâmpinară fără să latre.

— E din Tulcea, șopti bătrâna. Omu-i închis. Fu muncitor în port la Isaccea. Cică oamenii nu mai voiau să încarce vapoarele până nu le mărește taxa. Cum s-ar zice, nu mai vrură să-i ajute pe nemți. Femeia și-a luat copiii și a plecat la Ploiești, la maică-sa. Avioanele i-au omorât copiii… amândoi… Acum umblă cât e ziua de mare pe dealuri. Le e milă la oameni, îi mai dau câte ceva de mâncare… Stă aici la noi. Când intră pe poartă n-o latră câinii; le e milă și lor.

Ce simplu spunea: „Le e milă și lor”. „Le e milă și lor!” repetau fetițele.

— Nici pe Anica a Gheorghițoaiei n-o latră… făcu cea mică…

— Mai bine nu se ducea, oftă bătrâna. Mai bine nu mai știa. Cică l-au bătut cu centironu… Și apropiindu-se de mine: Doctoru a fost de față când l-a bătut pe Petrea, că așa a poruncit Mareșalu, să fie de față doctoru… da, iacă, băiatu s-a prăpădit, cu doctoru de față… Ce-o fi făcut mititelu ca să capete douăzeci și cinci de centiroane, nu știe biata Anica, da’ atâta știe că a fost doctoru de față, cum scrie la carte. Da’ vezi, băiatu n-a răbdat… și, cu doctoru de față cu tot, s-a prăpădit. Acu maică-sa se tânguie cât e ziulica de lungă, cică i-o fi dat peste ochi…

Fetițele suspină și ele, ca niște bătrâne.

— I-o fi dat peste ochi…

Pe cea mică o chema Săftica. Pe cea mare, Ofelica… Ofelia? Mi se părea că n-aud bine.

— Stăturăm cinci ani la București, că n-aveam pământ cu ce ne ține. Bărbatu meu fu om de serviciu la teatru. Eu la stăpân. Se făcu foc soacră-mea când auzi că nu botezarăm fata ca pe dumneaei. Se împăcă numai când se născu cea mică. Săftica… Atunci fu concentrat omu meu, în ’39… Iacă-s cinci ani de-atunci…

O poartă se deschidea spre o lume de nevoi ale căror izvoare, cât lumea de vechi, nu secau și pe care războiul le alimenta, exasperând răbdarea celor mai răbdători.

În timp ce femeile îmi pregăteau patul, lângă mine fetițele sporovăiau ca niște gospodine în miniatură. Ne-am împrietenit numaidecât. Una din ele l-a adus să mi-l prezinte pe Zaharache, o mică broască-țestoasă, alta mi-a pus în brațe motanul.

— Îl cheamă Iago.

Pentru prima dată, după multe zile, îmi venea să râd.

•

Am crezut că, doborâtă de oboseală, am să adorm. Dar puricii m-au asaltat. Am ieșit în curte, mi-am scuturat țoalele și le-am întins pe iarbă. Concertul broaștelor și țârâitul neobosit al greierilor măreau atmosfera de basm a nopții. Dulăii au venit lângă mine. I-am întrebat dacă au purici. Nu știu ce mi-au răspuns. Somnul se apropia. Ștefan îmi șoptea:

„Trebuie să-ți vorbesc despre ochii tăi, pe care atâta vreme i-am privit până la exaltare și amețeală. De ce nu vrei să vii? Cum poți să stai departe de mine? De ce atâta dârzenie? De ce atâta furie și patimă? Iartă-mă că-ți scriu incoerent! Sunt bolnav. Nu mai pot să citesc, nici să scriu. Nu pot să dorm. Vino! Drumul e greu, primejdios. Dar aici o să ai liniște. E atâta liniște… Madeleine știe. A înțeles tot… Madeleine pleacă… Pleacă la Bran. Vino! Te aștept…”

Dacă nu m-ar fi așteptat Ștefan, căsuța aceea strâmbă, între dealuri, cu lacul de poveste, mi-ar fi ajuns…

Câte ore am stat în praf a doua zi, de câte ori am încercat, ridicând brațul, să opresc pe șosea o mașină?… Pierdusem orice nădejde, când, la câțiva pași, se opri o cisternă. Avea o pană de cauciuc. În față, lângă șofer, mai erau doi tineri. Șoferul accepta să mă ia, dar n-avea loc decât în spate. Săftica îmi întinse cutiuța în care ținea broasca-țestoasă… Îmi dădeam seama că sacrificiul pe care voia să-l facă e greu. I-am explicat:

— E război. Nu are acte.

— Nici Iago nu are acte! făcu Săftica.

Am luat-o în brațe, am sărutat-o. Oare ar fi fost în stare să mi-l dăruiască?

Bătrâna, îngrijorată, îmi arătă cerul.

— S-au adunat norii, dacă începe ploaia?

Mama fetițelor îmi întindea un pachet cu ceva de-ale gurii. Nu știam cum să le mulțumesc. În clipa despărțirii le-am dat fetițelor baticul de pe cap, fularul de la gât și bani să-și cumpere bomboane.

•

Mașina a pornit. Dar n-a trecut mult, și s-a oprit iar. Cei doi din față au coborât. Unul din ei, scund, spelb, cu ochii bulbucați, purta ochelari groși. Semăna cu Roger. Celălalt, oacheș, șui, cu părul ca peria. Se desfăcuse, după cum explica șoferul, un contact la siguranță. Toate încercările de a urni mașina au fost zadarnice. Cum să împingi o cisternă pe un drum care urcă? Timpul trecea încet, nemilos, norii se adunau negri. După aproape două ore de așteptare, pe lângă noi a trecut un camion cu baloturi de hârtie, care ne-a tras până am dat de o vale. Atunci s-a pornit ploaia.

Părea o rupere de nori, o ploaie de vară care trece repede. Sub haina de ploaie – o pusesem pe cap – stăteam ascunsă ca într-un cort și eram

sigură că în câteva minute ajungem, când mașina s-a oprit brusc. În fața noastră, uniforme nemțești.

— Trebuie să vă dați jos! s-au răstit, după ce ne-a luat legitimațiile și celelalte acte.

Dacă zăboveam nu mai prindeam, la Craiova, tren spre Calafat, care trebuia să mă lase, în drum, la Băile. Dar nemții tunau și fulgerau. Donner Wetter![56] cuvintele lor sacadate cădeau ca niște lovituri de ciocan și nu pricepeam ce vor, deși cunoșteam limba.

— Cică nu sunt trecute numele noastre pe foaia de bord, mă lămuri tânărul care semăna eu Roger.

Șoferul ne cerea să-i explicăm neamțului că nu se mai cere foaie de bord, și în surdină:

— Vrea șperț, fir-ar să fie… Dar sunt prea mulți, lua-i-ar să-i ia, și dacă numai unul face pe nebunul…

Abia după o jumătate de oră de amenințări – ba că vor cere relații despre noi la București, ba că ne arestează pe loc – am fost lăsați să pornim mai departe. Ce mijloace de convingere întrebuințase tânărul cu ochelari aveam să aflu mai târziu, când ne-a cerut cota parte.

La Craiova am ajuns după ce trenul plecase. Și iată-mă nevoită să rămân toată noaptea într-un oraș care-mi era cu desăvârșire străin.

— Ce facem acum? În gară e destul de primejdios, spuse oacheșul cu privirea întunecată.

Ploaia încetase. Trendul pe care-l purtam peste pardesiu începea să se usuce. Dar îmi era frig, dârdâiam.

— Știu un fel de han, un birt, prin apropiere, făcu celălalt. Avem avantajul că suntem aproape. La cinci fără un sfert e alt tren.

Deși nu scoteam niciun cuvânt, se înțelegea că voi rămâne cu ei. Nu cunoșteam orașul și era întuneric, război. Birtul în care am intrat era întunecos și rece, cu miros violent de butoaie de vin, de igrasie și de ceapă prăjită. Cei câțiva clienți vorbeau tare cu birtașul accentuând parcă golul,

singurătatea, tristețea încăperii. Ceaiurile care ni s-au adus erau călduțe, miroseau a rânced și nici n-am apucat să le bem, că ni s-a cerut plata.

— Cum am putea să ne odihnim? se interesă spelbul cu ochelari.

— Avem o singură cameră.

— Nu-i nimic. O să ne închipuim că suntem într-o cabană, la munte, și prezentându-se: Paul Dominic, vioara a doua la Filarmonică. Dumneavoastră, domnișoară, erați nelipsită la concerte într-o vreme… Iar către tânărul oacheș: N-am reținut numele dumitale…

— Mircea Biru.

— Ne-am cunoscut la Ludovica…

Urcam niște trepte înguste. Mirosul de ceapă prăjită se depărta, cel de mucegai îi lua locul. Birtașul ne lumina scara, apoi culoarul, cu o lumânare.

— Lumea e mică, observă Dominic.

Și iată-ne în aceeași odaie toți trei. Zugrăveala murdară, de culoarea șerbetului, cu pete de grăsime, urme de ploșnițe, frunze aurii. Două paturi: unul lângă perete, altul spre fereastră. Un lavoar de fier, un lighean smălțuit.

— Aveți vreo preferință? mă întrebă Dominic, arătându-mi patul.

— Mulțumesc! Oriunde-i la fel.

— Poate că-i mai bine lângă fereastră. Stingem lumina și deschidem fereastra, spuse Biru prietenos, blând.

Eram mulțumită că mă voi putea odihni. Mi-am întins haina pe tăblia patului, să se usuce. În loc de pernă mi-am pus trusa, și peste ea o jachetă de lână.

— Cred că ne vor prăpădi ploșnițele, spuse Dominic. Nu știu de ce fuge lumea de avioane și nu de ploșnițe.

— Eu înțeleg, replică Biru, și după ce stinse lumina deschise fereastra. Să n-avem vreo alarmă. Cerul s-a limpezit.

— Cred că ora primejdiei a trecut.

Culcată cum eram, nu vedeam în cameră decât fumul țigărilor urcând spre tavan. Din când în când se înălțau rotocoale perfecte. Îmi aminteam cum încerca Ștefan să mă învețe să fumez și cum râdea când mă înecam. Nu mi-aș fi închipuit că drumul va fi atât de lung și atât de greu. Dar eram mulțumită că nu sunt singură și recunoscătoare celor doi tineri că nu-mi dădeau atenție.

Dominic făcea pe grozavul:

— Pe logodnicul Ludovicăi l-am încuiat în camera mea când a început răpăiala la 4 aprilie… Trebuia să-l vezi… Geamurile erau întunecate de praf, de fum și de foc. Eu cântam la pian și-l sileam să mă asculte. Închipuie-ți acorduri de Wagner… Tam-tam… tam… tam-tam…

— De ce îl sileai să te asculte?

În întuneric refăceam și mai bine chipul fiecăruia. Dominic, bălai, cu părul netuns pe ceafă, avea o moliciune feminină în gesturi și o duritate neașteptată în glas, în ochii bulbucați, castanii.

— Ca să-l vindec de frică. Să fi văzut cum îi cădea monoclul, gulerul i se umezea, se mototolea, cravata i se desfăcea singură. Nu-i mai rămăsese decât lașitatea și spaima.

— Ce vrei? Închis într-o odaie, încuiat, în timp ce bombele cădeau…

— Murim o singură dată.

— Dar și trăim o singură dată.

— Viața? Ce mizerie! Pe oameni tocmai asta-i măsoară, ultima atitudine! filosofa Dominic. O singură dată ai prilejul să fii superb. Viața e stupidă, iremediabil stupidă. Nu întâlnești în jurul tău decât iluzii și regrete. Sunt obosit de privirile care se agață de trecut sau de viitor ca să-și suporte prezentul. Unde e fericirea? Unde e frumusețea? De ce e măreață tragedia antică? Fiindcă eroii mor! Toți mor!

— Dar știu pentru ce trăiesc și pentru ce mor. Moartea e stupidă când mergi orbește spre ea, ca și

viața când o trăiești la întâmplare, susținea Biru, domol.

— Numai la întâmplare are haz… Bineînțeles, dacă nu ești destul de imbecil ca să ți se pară că ai ceea ce ai vrut sau vrei ceea ce ai, sau destul de ipocrit sau orb. În sfârșit, numai moartea îți dă prilejul unei atitudini estetice. Ultimul spectacol e singurul interesant. Pentru acest ultim spectacol te plictisești destul toată viața. Casti destul.

Și începu să casțe.

În păienjenișul oboselii îl vedeam pe Andrei, ofițer de jandarmi, strângând în brațe o femeie în lumina orbitoare a unei explozii. Existau oameni pentru care viața avea atât de puțin preț, încât primul spectacol interesant, și ultimul, să fie moartea? Roger, Andrei, Dominic… gândeau, vorbeau la fel. Dar eu? Nu imaginam pentru sfârșitul romanului meu un cutremur? „Am sosit la timp să împiedic un cataclism. A fost un faimos cutremur la San Francisco, și lumea a rămas la fel, micuța mea Mirona. Dar când revoluția a zgâlțâit pământul în ’917…” Jacquot… Jacquot… Îi simțeam mâna pe umăr. „Trebuie să acceptăm riscul morții, tocmai fiindcă iubim viața”, spunea Biru, sau poate Jacquot…

Ațipisem, când sirena, cu modulațiile ei prelungi, lugubre, sună alarma. Am sărit în picioare. Biru, odată cu mine.

— Ce sincronizare! făcu Dominic, scoțând liniștit rotocoale de fum de țigară.

— Ce aștepți? întrebă celălalt.

— Eu rămân.

— Nu vii cu noi?

— Nici nu mă gândesc.

— Numai să nu ne încui, ca să vezi cum ne comportăm în fața morții? am spus.

— Deci n-ați dormit, domnișoară?

— Nu… n-am dormit.

— Și nu vă e frică de mine?

— Cunosc genul „copil teribil”, dar te sfătuiesc să cobori.

— De ce?

— Fiindcă spuneai că ești un estet, și decorul ăsta nu-i tocmai somptuos…

— Suntem la doi pași de gară, spuse Biru. Nu-i prudent. Hai!

Mi-am pus haina de ploaie. Biru și-a luat valiza. Când, iată-l și pe Dominic, în picioare, gata de plecare. Observând sforțarea mea de a-mi duce geamantanul, mi l-a luat. Era puternic, așa cum bănuisem, omulețul acela spălăcit și în aparență pirpiriu.

— Dar ce aveți înăuntru? Pietre?

— Pietre prețioase, am spus.

Biru era gata să-mi ia valiza cealaltă.

— Asta poate să rămână. Sper să ne întoarcem.

Am coborât toți trei scara îngustă.

— Și acum, încotro? a întrebat Dominic, continuând să caște. Vreți să vedem oamenii alergând ca gândacii când îi opărești?

Sirenele amuțiră. Liniștea mărea parcă spaima. Oamenii ieșeau din case, din curți. Cunoșteau adăposturile. Dar noi? Încotro ne ducem? Dominic a pus jos geamantanele și și-a aprins o țigară.

— Țigara! Țigara! strigă cineva. Stinge țigara!

— Dobitocii! bombăni Dominic. Îi luminează luna ca în plină zi, și ei repetă ca papagalii ce-au învățat la Apărarea Pasivă. Eu vă las. Iertați-mă, duduie, că trebuie să vă restitui „pietrele prețioase”.

Biru mi-a luat geamantanul.

— Trebuie să ieșim din oraș.

Lumea se rărise de tot. Noi mergeam din ce în ce mai repede. Mă țineam cu greu în urma lui Biru, care din când în când se oprea să-și tragă sufletul. El ducea valiza mea, eu pe a lui, care era mai ușoară, și trusa. Mașinile treceau în viteză, dar fără zgomot; parcă alunecau pe străzile albe. Casele

păreau părăsite. Orașul din ce în ce mai apropiat de moarte, străzile din ce în ce mai lungi…

În fața unui hotel aștepta un camion. Doamne în haine de blană pe umeri, pe braț cu mici valize elegante și poșete enorme apăreau pe rând și se urcau în camion. Ne-am apropiat și noi. Un bărbat – o namilă – m-a ridicat în brațe și m-a ajutat să mă urc în camion, ca și cum ar fi fost de la sine înțeles că fac parte din grup. La rândul meu, i-am întins mâna lui Biru, care nu îndrăznea să se miște, și i-am făcut loc lângă mine. Spre deosebire de noi, ceilalți sporovăiau.

— În fiecare seară același lucru, mi se adresă namila. Facem o plimbare în pădure. Lună… brazi… aer curat. Și vrând să găsească un fir de discuție: Când ați sosit?

Doamnele parfumate – parfumul amestecat era mai tare ca aerul proaspăt al nopții – se uitau la mine, mă măsurau intrigate. Abia acum îmi dădeam seama cât de mototolită era haina mea de ploaie. Mă învelisem cu ea în sat, la Cerbu, mă plouase tot timpul pe drum în cisternă. Era evident că nu făceam parte din lumea lor, deci n-aveam dreptul să fug de moarte sau să mor în aceleași condiții. Nici în fața morții nu admiteau egalitatea, fraternitatea, care altminteri în conversație erau invocate și sunau așa de frumos. Parcă le era silă, parcă le era scârbă să moară împreună cu „o sărăcie”. Îmi aminteam cât mă impresionase, în cimitirul *Père Lachaise* la Paris, deosebirea între cavourile somptuoase, solide, adevărate temple, palate, și mormintele modeste, unele strâmbe sau pe jumătate înghițite de pământ… Bogații își menținеau rangul și după moarte. Cu atât mai mult acum, când încă respirau. Crezusem multă vreme că anume licăriri reci și crude în priviri aparțineau numai membrilor familiei mele. Dar le-am descoperit apoi în ochii lui Andrei, ai Madeleinei, ai lui Roger și Dominic, și acum în ochii acestor femei strident parfumate, care țineau mâinile

crispate pe valizele din piele de porc, pe poșetele din crocodil și șarpe. Frumoase, elegante, gătite, n-aveau la prima vedere nimic comun cu mătușile mele. Și totuși, privirea lor disprețuitoare și rece le dădea nu știu ce aer de familie, nu știu ce izbitoare și stranie asemănare. Nu auzeam ce îndrugă namila de lângă mine. Vedeam numai că-și umezește buzele și-mi clipește duios. Dar atenția lui trecea asupra mea ceva din autoritatea pe care o avea față de ceilalți, iar eu îi zâmbeam lui Biru, ca să trec la rândul meu asupra lui o fărâmă din protecția pe care o primeam. Stătea, slab și modest, într-un colț cu hainele uzate dar curate, îngrijite, cu chipul împietrit. Pe cer zburau avioanele.

— Sunt de-ale noastre, îmi șopti vecinul meu optimist.

Deși ascultam încordată zgomotul motoarelor, aveam totuși curiozitatea să-i privesc pe cei dimprejur și găseam destul sânge rece ca să mă întreb cine sunt acești ochi dilatați, lipiți pe cer ca niște ventuze, aceste capete înșurubate pe mici coloane înțepenite, albe, aceste mâini posesive, crispate pe genți. Fugisem de lumea asta, de casa bătrânei Cațian, și iată-mă iar în aceeași familie. În mare, era aceeași familie… „E o întâmplare, căutam să mă apăr, o coincidență!” „Nu există coincidențe, Mirona, omul își croiește singur destinul. Dacă nu e ajutat acum poporul în Spania, fascismul se va întinde, războiul se va aprinde în toată Europa.” Ne vom mai întâlni oare, Jacquot?

O detunătură ca o rupere de nori. Instinctiv, într-un gest de apărare, mi-am ridicat gulerul hainei.

— E antiaeriana, își dădu cu părerea namila de lângă mine.

Camionul se opri. Eram în pădure. Mirosea a pământ reavăn, a brazi, a rășină. În depărtare, două motoare de avion își îmbinau zgomotele lor diferite; parcă se fugăreau. Se depărtau. Câteva clipe de liniște intensă, și sirenele sunară încetarea alarmei.

Departe, spre oraș, cerul era roșu de flăcări.

— De nu s-ar fi întâmplat ceva la hotel! suspină una din elegantele doamne.

Mâinile ei tremurau pe trusa nou-nouță. O mângâiau, parcă spuneau: Asta e tot ce mi-a mai rămas, bijuteriile, banii, o singură blană pe mine, vizonul.

Praful dărâmăturilor, molozul, devenea din ce în ce mai înecăcios, mirosul de fum – din ce în ce mai apropiat. Mașini vopsite, camuflate în culorile decolorate ale frunzelor, ieșeau ca din pământ, alergau. Ici-colo apăreau brancarde goale sau cu răniți.

— Ce vă aduce prin orașul nostru? mă întrebă protectorul meu, privindu-mă galeș și deplin mulțumit de felul în care se desfășuraseră lucrurile.

Hotelul a rămas în picioare. Nu-mi puteam descleșta gura. Departe ardeau case și erau desigur morți și răniți. Mașina se opri brusc. Ne lovirăm unii de alții. Șoferul trase o înjurătură unei femei care traversa, gata să ajungă sub roți. Strigătul ei se auzea sfâșietor:

— Natalița!!!

Biru sări din mașină și mă ajută să cobor. Fără un cuvânt m-am luat după femeia aceea. A intrat în biserică. Eu după ea. Femeia nu s-a oprit să se roage. Făcându-și loc printre unii și alții, căuta, gemea, repeta:

— Natalița…

Apoi, nu știu cum, am pierdut-o. În fața bisericii, Biru și protectorul meu mă așteptau.

— Va să zică nu locuiți la noi la hotel? se mira namila.

— Nu, am tras la un han aproape de gară.

— Aproape de gară? Ce imprudență! Gara a scăpat ca prin minime. N-a fost un bombardament serios. Au nimerit numai câteva case mai amărâte și câțiva oameni. Să tot fie cinci morți și circa douăzeci de răniți.

Avea un aer încântat. Parcă spunea: Un fleac! Mi-era ciudă că trebuia să-i fiu totuși îndatorată; mă luase în mașină, mă ocrotise, poate îmi scăpase viața. Aș fi putut să fiu printre cei „numai cinci morți” sau fără un picior, fără o mână, fără ochi, cu fața desfigurată, printre cei „circa douăzeci de răniți”. Ce devenise Dominic?

— E destul de periculos să călătorești în timpul nopții, acum când liniile ferate sunt bombardate, îmi surâdea jovial protectorul meu. Noi avem noroc cu un ofițer german, care ne-a pus mașina la dispoziție. Firește, plătim șoferul cât nu face camionul întreg. Dar în fiecare seară, e alarmă, nu e alarmă, „la unsprezece jumătate trecute fix”, mașina ne așteaptă în fața hotelului și, la nevoie, fugim în pădure.

— Cât revine partea noastră? îl întrerupse Biru, scoțându-și portofelul.

Binefăcătorul păru ofensat.

— Vai! se poate?… De fapt n-am știut că sunteți împreună.

— Tovarăși de drum, lămuri Biru, ca să risipească un echivoc.

— Toți oamenii sunt tovarăși de drum, filosofă celălalt.

— Nu chiar toți, surâse Biru.

În fața noastră se opri femeia care o căuta pe Natalița. Trecându-și mâinile pe obraji, pe frunte, ne întrebă cu o disperare care te destrăma:

— N-ați văzut-o? Fetița mea! Și fără să aștepte răspuns fugi mai departe strigând: Natalița!!!

Mergeam tăcuți. Pe lângă noi treceau mașini ale Crucii Roșii. O femeie albită de ani, de moloz sau de spaimă alerga, un elev de liceu o urma. O fetiță ca de vreo opt ani, cu părul ca argintul, cu fața străvezie ca porțelanul care bate în albastru, eu ochii palizi, imenși se uita țintă la noi; parcă aștepta ceva. Nu spunea niciun cuvânt. Purta un pardesiu cenușiu, avea picioarele goale și se

proptea în călcâie, de parcă își ferea de foc tălpile, degetele…

— Cum te cheamă? am întrebat-o.

— Mi-e frig la picioare…

La toate întrebările noastre, răspundea: „Mi-e frig la picioare”. Parcă era înșurubată în călcâie.

— Nu te cheamă Natalița?

S-a uitat atentă la mine.

— Mi-e frig la picioare.

În clipa aceea am auzit același țipăt sfâșietor: „Natalița!!! Și femeia se năpusti ca o leoaică, își luă fetița în brațe și fugi cu ea. De parcă cineva ar fi vrut să i-o ia.

Cu inima grea, cu gândul la Trude, la Ines, am pornit alături de Biru spre han. Odaia în care-mi lăsasem valiza avea geamul spart. Călcam pe sticlă sfărâmată. Patul era plin de cioburi.

— Trenul pleacă peste o oră, spuse Biru.

— Nu pot să uit cum stătea fetița în călcâie.

Biru tăcea. Mi-am scos săpunul, prosopul. A luat cana să-mi toarne apă.

— Nu mi-am închipuit când te-am văzut urcând pe cisternă că vom rămâne atâta timp împreună. Iartă-mă că nu ți-am dat locul meu. Mi-a fost destul de greu să te las acolo, în ploaie. Dar n-am putut să procedez altfel, te rog să mă crezi.

— Unde o fi prietenul dumitale, Dominic?

— Nu e prietenul meu. Cu toate că habar n-am cine e, aș putea spune „dimpotrivă”.

— Spunea că v-ați cunoscut la Ludovica…

— M-a confundat.

Zorii zilei nu se grăbeau. Eram curioasă să știu cine e omul care-și ștergea acum mâinile cu prosopul meu, el folosind un capăt, eu celălalt. Fețele noastre se reflectau obosite în aceeași oglindă verzuie, crăpată, a unei camere de han.

— Însurat?

— Da.

— Copii?

— Am avut un băiat…

„Am avut”?! Orice întrebare era de prisos. Înțelegând tăcerea mea, regretul de a-i fi atins fără să vreau o rană, mi-a spus:

— Avea doisprezece ani. Făcea muncă obligatorie. Scotea obuze din pământ, obuze neexplodate…

— Cum? Copiii?

— Mai întâi săpau groapa în jurul obuzului, pe urmă unul din ei cobora, și colegul lui îi trăgea afară cu frânghia. Totul se petrecea rapid, fiindcă focosul demontat elimina gaze asfixiante. Dar atunci s-a dat alarma, și copiii, în panică, au fugit. Băiatul meu a rămas. Nu știam la ce fel de treabă e pus. Făceam și eu muncă obligatorie. Veneam acasă târziu. Foarte obosit. Băiatul îmi ascundea adevărul. Pretindea că așază lemne în pivnița școlii, că alții mai mari le cară. El le așază în stive… Numai după ce a murit am aflat la ce fel de treabă erau puși copiii noștri.

M-am gândit la bătrâna Metzel, la fetița lui Trude și am înțeles ce înseamnă „copiii noștri”.

— Și soția dumitale?

Aș fi vrut să întreb: „Cum a suportat?… Cum îndură?…”

— Era la părinți, în nordul Moldovei, când s-au făcut deportări… E într-un lagăr… Era acum un an… Acum un an mai era…

•

Omul trimis de Ștefan să mă aștepte în gară vorbea tare și repeta, crezând că n-am auzit sau n-am înțeles:

— Eu sunt Costică, bărbatul Gherghinei. Conașul v-a așteptat două zile la rând. Nu credea că mai veniți. Zicea că a fost bombardament la Craiova azi-noapte. Gherghina e bucătăreasa, eu sunt bărbatul ei. Ne-a cununat conița.

Costică era prea vorbăreț, iar eu prea obosită. Firește, nu-i găseam lui Ștefan nicio vină. N-avea cum să știe că voi aștepta șase ore la Pitești pentru o mașină, că voi înnopta într-un sat, că voi pierde

trenul la Craiova și voi rămâne peste noapte acolo. Și totuși, nu mă puteam scutura de apăsarea primei clipe, când coborând din tren nu l-am văzut, de pustiul care s-a deschis în fața mea, gata parcă să mă înghită. Nu îndrăzneam să-i pun întrebări lui Costică, dar în suflet îmi încolțeau presimțiri, îndoieli, spaime.

— Acolo e pădurea… Aici lacul…

La fiecare pas lua viață peisajul descris de Ștefan. Crâmpeie din scrisorile lui îmi răsunau în minte sau le chemam ca să mă liniștească. „Umblu prin pădure și strig: Mirona! Fiecare copac îmi răspunde: Mirona.
Singurul meu prieten e un cuc, veșnic îndrăgostit și solitar ca și mine…”

O casă se ivea albă în zare. Un fel de amestec de stil românesc și vilă florentină. Era așa cum mi-o descrisese Ștefan. „Așezată într-un parc englezesc cu peluze pătrate. Parcul, de sus de pe dealuri, coboară în terase și se pierde departe în vale. Pe pătrate de iarbă, despărțite de panglici late de pietriș, sunt presărate, aruncate parcă din întâmplare, buchete de bujori albi, roșii, roz. De cealaltă parte a conacului e un zid de brazi. Aș vrea să te pot integra în ambianța asta, Mirona. Aș vrea să faci parte din peisaj. Vino!” Sau: „Nu te mai văd… Te-ai estompat și sufăr. Ce faci: citești, scrii? Mă chinuiesc o mie de întrebări, la care nu pot răspunde, așa că mă plimb singur prin parc și repet același monolog, întrerupt numai de nevoia de a striga: Vino! Totul în jurul meu vibrează de nerăbdare, neliniște, dor… Vino!”

Și iată-mă aici, după 30 de ore de drum! Cu sufletul greu de tot ce-am văzut, de tot ce-am trăit…

— Conacul a avut și el stricăciuni la cutremur, sporovăia Costică. Atunci i-a refăcut turnul. Vedeți, are balcon. L-a făcut domnul Rain. Ce om de treabă și domnul Rain… Mai bun ca un român de-al nostru. Uite-l!

Eram sigură că la un pas e Ștefan. Atât de sigură, că am închis ochii și am adulmecat aerul. Mirosul prea puternic al florilor îmi întețea durerea de cap. Dar când am întors capul, am văzut un om nu prea înalt, cu obraz tuciuriu și ușoare umbre de vărsat. Ochii ca păcura erau mari, grei și blânzi, părul – aspru, umflat.

— Pe unde umbli Vasile? se răsti Costică. Te-a căutat conașul… Peste tot te-a căutat.

Dar privirea omului se oprise asupra mea, atentă ca a unui copil care examinează o jucărie vrând să-i afle mecanismul.

— Am fost la grajd, răspunse în cele din urmă, și porni liniștit mai departe.

— A fost la grajd! bombăni Costică. Hm! O să vedem noi ce fel de grajd! Demult îi miros pe alde Vasile. Da' conașul… Crede că fără el se prăpădește lumea. Vorba coniței, parcă i-a făcut farmece…

Înțelegem, din ce înșira omul, că Madeleine nu plecase demult și căutam să-mi amintesc data când Ștefan îmi telegrafiase: „Madeleine pleacă la Bran." E drept că nu mi-a spus: „A plecat." Dar mi-a telegrafiat: „Te aștept!"

Ne aflam acum în fața unor trepte largi, care dădeau pe o terasă imensă, acoperită. Scaune, mese de pai, șezlonguri și un divan cu o scoarță oltenească de o rară frumusețe, care, prinsă în perete, cădea de sus. Peste tot erau agățate farfurii de lut, oale smălțuite, coșulețe împletite. Ce straniu mi se părea că Ștefan nu apare!

— Aici, spuse Costică, deschizând o ușă. Mă duc să văd ce meșterește alde Vasile…

În adâncimea unei ferestre, mare cât peretele și de grosimea zidului de cetate al casei, geamul care dădea spre pădure și rețeaua de sârmă dinăuntru formau o colivie imensă. Acolo cântau, ciripeau, se certau, cărau puf, ciuguleau foi de salată, se giugiuleau și se certau canari inseparabili, galbeni și albi, galbeni-verzui, galbeni-gri, și albi-gălbui.

De-altminteri, peste tot pe pereți erau agățate colivii cu papagali și canari, câte doi, și nesfârșit părea numărul de codițe și ciocuri. Printre colivii atârnau mici coșulețe multicolore, farfurii și căni smălțuite. La o masă cu postav verde i-am recunoscut pe Gazela – la fel de obeză ca în urmă cu cinci ani – și pe logodnicul ei, polonezul pirpiriu, care semăna cu regele Italiei. Pe o canapea, prințesa Jeanne, întinerită, în rochie înflorată și sandale romane, împletea cu andrele un pulover.

Nedumerit parcă de prezența mea, ca un castelan care nu-l recunoaște pe unul din musafiri sau nu-și amintește să-l fi invitat, fâstâcit ca un școlar, Ștefan mi-i prezentă pe rând pe cei de la masa de joc.

— Cumnatul… Cumnatul meu… se bâlbâi Ștefan.

Un bărbat cu un cap de toreador, cu cotleți după moda spaniolă, îmi aruncă o privire piezișă.

— Pe verișoara noastră Gazela și pe soțul ei cred că-i cunoști… Și prietenul nostru Rain.

Acest „al patrulea” la masa verde își potrivi monoclul și-mi zâmbi cu multă bunăvoință.

— Încântat, domnișoară. Ați avut mare curaj să porniți la drum.

În contrast cu părul alb ca o perucă de marchiz, Rain părea tânăr. Avea ochii negri, inteligenți, fața albă, buzele foarte roșii.

Luându-mă de umăr, Ștefan mă îndreptă către prințesa Jeanne.

— Nu te supăra că nu mă pot mișca de aici, se scuză ea. Am un lumbago, și totdeauna când plouă…

— Numai că azi n-are de gând să plouă, spuse Ștefan.

— De unde știi?

— Mă uit la barometru și văd: vreme frumoasă.

— Eu mă uit la fereastră și văd că plouă.

Într-adevăr, deși soarele strălucea, picături de ploaie se prelingeau pe geamuri. Rain râse cu poftă.

— Oh, femeile astea sunt mai tari decât toate invențiile lumii.

— Ei, cum e cu barometrul? Ia spune! întrebă prințesa Jeanne. Și toți făcură haz.

Nu știam cum îmi voi găsi locul aici, după toate câte le văzusem pe drum, după tot ce-mi povestise Biru.

Prințesa Jeanne lăsând andrelele din mână, își întinse picioarele și brațele și-și propti capul pe rezemătoarea canapelei ca să ne poată urmări. Ștefan îmi arăta clocitoarele.

— După câteva zile vom auzi: cioc, cioc și domniile lor își vor face apariția pe lume. De două zile îi pândim…

Acest plural pe care-l folosea mereu: „Verișoara noastră”, „Clocitoarele noastre”, „Puii noștri” mă exaspera…

— Ștefane, de ce nu-i oferi Mironei un ceai? Ai tot ce trebuie aici, pe măsuța cu rotile. Vezi dacă samovarul e în priză, spuse prințesa Jeanne.

Abia îmi rețineam lacrimile.

— Mulțumesc. Nu.

— De ce? O ceașcă de ceai, mă îndemnă Ștefan.

— Cine face cartea? întreabă Gazela ronțăind biscuiți.

— Dacă pierdem războiul… începu cumnatul.

— Pas parol, îl întrerupse polonezul.

— Cum „dacă pierdem”? intervine Rain. L-am pierdut, mai bine zis l-am câștigat încă de acum doi ani… De atunci, fie că ne retragem „elastic”, fie că ne retragem „strategic”, ne retragem… slavă Domnului!

— Aștept Packardul, dragă Rain, se auzi vocea răsfățată a prințesei Jeanne. Am martori… mi-ai promis că dacă nemții pierd războiul…

— *Ein Mann*, *ien Wort*[57], replică Rain.

— Ce mai aștepți?

— Să nu mai văd picior de neamț…

— Jucăm, sau facem conversație? se supără Gazela.

Nu înțelegeam de ce nu găsește Ștefan un mijloc să mă scoată de acolo. Era totuși firesc să-mi arate unde mă pot spăla, unde m-aș putea odihni. Veneam de la drum. Dar Ștefan părea încurcat, zăpăcit și toate le făcea anapoda (sucind robinetul samovarului electric, fără să ție dedesubt ceașca, apa curgea pe măsuță, pe parchet).

Trei câini cenușii, cu păr țepos, picioare subțiri și cap de maimuță, intrară lătrând pe ușa pe care o lăsasem întredeschisă. În urma lor – Marta și Sonia, în șorturi și bluze de sport, îmbujorate la față. Mă luară de braț pe rând.

— Mirona! Când ai venit, Mirona?

— Vezi, Marta? Ți-am spus eu că vine!

— Dar cum?… Am auzit că linia ferată e distrusă. A fost bombardament la Craiova.

— Cu ce-ai venit, cu o mașină?

Întrebările nu conteneau, și mirosul de briantină, de ojă, de cozonac și vanilie îmi dădea senzația răului de mare.

— Poate vrei să te speli, Mirona? Am văzut valizele și trenciul afară. Dar parcă tot nu mi-a venit să cred, spuse Sonia.

Ce curios mi se părea că Ștefan nu-mi pomenise de Marta!

— Madeleine mi-a comandat portretul.. Tot suntem obligați să stăm la țară…

Oare auzisem bine? Madeleine nu plecase?

— Cum te simți? mă întrebă Sonia. Ești palidă.

— Abia se ține pe picioare!

Și aruncându-i lui Ștefan o privire indignată, Marta mă luă de braț și mă scoase de acolo. Ștefan și Sonia ne-au ajuns din urmă.

— Mirona, în sfârșit, pot să-ți vorbesc. Te-am așteptat două seri la rând, uite, întreabă-le pe Sonia, pe Marta, se văita Ștefan. Credeam că n-ai mai plecat. Sunt dezolat…

— Dezolat că am venit?

— Mirona!

— Ai să-i explici mai târziu, nu vezi în ce hal e?… Vino în camera mea să te odihnești.

— Mulțumesc, Marta. Aș vrea să mă spăl.

Sonia îmi deschise ușa odăii de baie.

— Ai nevoie de ceva?

— Am tot ce-mi trebuie, în trusă…

Sonia se repezi să mi-o aducă.

— Cum a putut să te puie pe drumuri? Știe că linia cea mai periculoasă e Pitești – Craiova – Turnu-Severin, mă întrebă Marta ca și când Ștefan n-ar fi fost de față, și nu se sfii să adauge: Inconștient, egoist.

Dar Ștefan repeta:

— Am să-ți explic:

Vorbeau de-a valma.

•

Odaia de baie era foarte mare. Plăcile de faianță străluceau albe. Fereastra, deschisă larg spre parc. Am respirat cu nesaț aerul proaspăt, mirosul de brad și de pământ reavăn, căutând să mă reculeg. Dar îmi dădeam seama că până nu intru sub duș, până nu scap de praful de pe drum – îl simțeam între dinți și pe creier – nu voi putea înțelege, nu voi putea acționa. Mă uitam cu jind la robinetele strălucitoare. Mi-era dor să aud apa curgând. Aveam în față imaginea micuței Ines sărind sub duș, înviind. Dar bătăile în ușă erau stăruitoare. N-apucasem să mă dezbrac. Am deschis.

— Trebuie să mergem, Mirona, iartă-mă, am să-ți explic pe drum ce s-a întâmplat. Totul s-a dat peste cap în ultimele două zile. Madeleine n-a mai plecat. Am să-ți explic tot, pe îndelete. Nu-mi vine să cred că ești aici, dragule drag. Ți-am luat o odaie în sat. O să fim mai liniștiți.

Vorbea în șoaptă, de parcă se temea că cineva ne urmărește, și acest aer vinovat, această teamă de școlar mă făceau să mă simt lângă el ca un câine care nu-și recunoaște stăpânul. Eram acum într-un

salon cu o estradă, pe care se afla un pian, iar pe perete, aproape în mărime naturală, portretul lui. Purta parcă același costum de călărie și ținea în mână o cravașă. Era mult mai tânăr, mai slab și, deși pictorul exagerase până la caricatură morga, ușoara lui îngâmfare, portretul semăna mai mult cu acel Ștefan de care mă îndrăgostisem cu ani în urmă decât cu cel care era lângă mine. Aș fi vrut să văd de aproape portretul, de parcă el trebuia să-mi explice de ce mă aflam aici și de ce voiam să fug, de ce mă chemase Ștefan și de ce-l nedumerea și-l speria prezența mea.

Aș fi vrut să întreb cine era pictorul care dibuise acea infatuare crudă în privirea lui senină, care scosese la iveală acele trăsături, care în doze mici făceau distincția lui, dar mărite la scara asta îi dădeau un aer ridicol, vulgar. Bărbia pătrată, nasul obraznic, în vânt. Parcă era *Il Duce*[58] ținând un discurs.

Aș fi vrut să mă apropii și de alte tablouri, de vasele de pământ imense, în care bujorii, irișii, lalelele erau de o frumusețe și de un colorit ireal. Pe terasa pe care am ieșit, alta decât aceea pe care venisem, jucau ping-pong doi tineri, iar într-un grup se aflau prințesa Jeanne și toți cei de la masa de cărți. Nu lipsea decât maiorul din cei pe care-i întâlnisem în casa lui Ștefan la București. Și Madeleine, care înțelegeam că trebuie să apară dintr-un moment într-altul.

Ștefan îmi prinse brațul, ca să mă reție într-un colț de umbră.

— Mirona, dragule drag… Uite, acolo e turnul… Turnul de unde îți scriam… De unde se văd cele mai minunate apusuri de soare. Unde te așteptam. Uite, acolo e aleea de crini, dincolo covorul de trandafiri galbeni. Dacă ai ști cât am dorit să te văd aici, în cadrul ăsta… Și acu, uite, toate s-au încurcat. Când am să-ți spun, ai să înțelegi. Dar acum e mai bine să ne grăbim. Madeleine trebuie să vină dintr-o clipă într-alta.

Știe că vii, dar e mai bine să nu ne întâlnim. Ți-am luat o cameră în sat. Mi-e dor să te țin în brațe. Marta pretinde că sunt egoist, nebun. Sunt îndrăgostit, îngrijorat, exasperat. Trebuia să te aduc aici ca să te știu la adăpost. Madeleine se pregătea oricum să plece la Bran. Am vrut s-o pun în fața unui fapt împlinit. Atâta lume pleacă din București la țară… Sunt atâția refugiați aici… Avem atâția oaspeți… De ce n-ai fi și tu printre ei? De altfel, Madeleine se pregătea de plecare… Ieri, când m-am întors de la gară, mare tămbălău acasă. S-a descoperit furtul unor sticle de băuturi străine. Coniac, gin, rom și niște vinuri vechi. Costică e convins că Vasile le vinde în sat, orășenilor, bineînțeles celor care se țin de chefuri. Cumnatul meu e de părere să se facă cercetări. Eu am oroare de cercetări.

Ștefan vorbea în șoaptă, sau urechile mele erau astupate, vătuite? Mergea prea repede, sau făcea pașii prea mari? Aș fi vrut să înceapă să plouă din nou, să mă spele ploaia, să mă trezească. Mă simțeam năclăită și mi-era sete, îmi simțeam gâtul uscat.

— Dragostea mea, de ce taci, ești supărată?

Ștefan mă prinse de mijloc, dar, brusc, îmi dădu drumul. Omul care mă așteptase în gară se apropia din urmă cu valizele. Un câine sărea la el, lătra furios.

— Ciau-ciau! strigă Ștefan.

Câinele avea un cap leonin, blana roșie, coada stufoasă ca o crosă răsucită. Îmi amintea de apariția Madeleinei la casa în schele, unde așteptam să se usuce pereții.

— Are limba albastră. Vezi? Parcă-i muiată în cerneală.

Din iarbă răsări un cățel rotund ca o minge. Ștefan îl luă în brațe.

— Zerul e la dispoziție, nu-i așa, Pufuleț? apoi către Costică, încruntându-se: Ce te tot foiești, omule? Doar știi unde să duci geamantanele. Sau

dacă ai ceva de spus, dă-i drumul! Ei? Iar un secret? Costică dacă vrea să-ți spună că plouă sau că a fătat vaca te cheamă la o parte. E secretos…

— Vasile… începu Costică.

— Ai ce ai cu Vasile.

— Iar a fost în sat…

— Nu te privește. Lasă treaba asta în seama mea… Și după plecarea lui Costică: Crede că știe tot și habar n-are. Vasile e cinstit și muncește cât zece. Mă tem de alte lucruri, mai grave. În sat s-au găsit manifeste. Îndemnuri la sabotaj. Țăranii sunt sfătuiți să nu dea un bob de grâu. Soldații, să întoarcă armele contra nemților. Se fac percheziții.

Și iar mă strânse lângă el.

— Noaptea asta o să dormim împreună, orice s-ar întâmpla. Apoi, enervat: Uite-l și pe Vasile!

Omul cu fața tuciurie și ochii ca păcura ne dădu bună ziua.

— Ce-i cu tine, Vasile?

— Nu pot nici să răsuflu.

— Nici eu nu pot să răsuflu, oftă Ștefan cu înțeles. Și prezentându-mi-l: administratorul nostru.

— M-am dus la doctor, că nu mai pot. Mă împunge între coaste…

— Dacă nu te împungea erai pe front, Vasile, și poate nu mai erai deloc.

— Așa-i! Da' acum mi se pare că-i de rău. Doctorul și-a pus urechea și s-a speriat.

— Prostii! zâmbi Ștefan, bătându-l pe umăr. Doctorul ăsta nu-mi place. E un alarmist, îl cunosc… Și ca să înțeleg: De când avem în sat refugiați doctori, avocați, toate merg anapoda. Care cum îl auzi, îl doare ceva. Nu era mai bine fără doctori, Vasile? surâse Ștefan.

Dar omului nu-i ardea de glumă.

— N-are vină doctorul, am fost eu prea obosit… Am dormit ca un butuc, lipit de perete. Peretele era rece, eu asudat. Asta-i socoteala.

— Ceai fierbinte și aspirină, Vasile. Și scotocindu-se prin buzunare, scoase un pliculeț alb. Niște buline speciale, te faci bine într-o noapte. Sau mai bine nu. Cu astea transpiri ca un cal. Uite niște piramidoane, uite, și vârî iar mâna în buzunar. Și eu sunt doctor.

— Am luat de astea destule, spuse Vasile. Mai bine tot alelalte. N-aveți grijă, chiar dacă transpir ca un cal tot fac treabă…

— Te-ai cam obișnuit să nu dormi. Umbli cam mult prin sat, Vasile, și nu-i bine. Nu te face că nu înțelegi!

Ochii negri ai omului scăpărară de o lumină verzuie. Corneea era parcă prea albă pentru fața aceea smolită.

— Înțeleg că oamenii s-au săturat…

— Mult a fost, puțin a rămas! Fiecare trebuie să-și vadă de treabă. Are cine să facă politică.

— N-o face cum trebuie. Oamenii n-au ce mânca.

— Crezi că Nicolae și-a omorât calul ca să-l mănânce?

— N-a vrut să-l dea.

— Asta n-a făcut-o din capul lui.

La câțiva pași de noi se opri un docar și, într-un nor de praf, sări Madeleine, în costum de călărie, arsă de soare, plină de încredere în ea. Așteptam să-mi întindă mâna, să-mi spună câteva cuvinte de politețe, dar, ca și când n-ar fi băgat de seamă prezența mea, umflându-și nările ca un cal care nechează, i se adresă lui Vasile:

— Ce-i cu femeile de la grădina de zarzavaturi? De ce n-au venit la lucru?

— Sunt nemulțumite cu mâncarea, cu plata…

— Vor să mănânce curcani?

— Sunt plătite ca la începutul războiului și toate s-au scumpit de zece ori.

— Ești avocatul lor? Ce zici, Ștefane? Cine umblă să împartă dreptatea acasă la noi?… Dar treaba cine o mai face, dacă toată lumea

trăncănește. Eu știu că acolo unde mănânci pâinea…

— E pâine și pâine! îi tăie vorba Vasile.

— Destul! făcu Ștefan cu autoritate.

Vasile dădu să plece, dar Madeleine îl opri:

— Unde ai fost noaptea asta?

— Ca holteii, coniță! surâse omul cu înțeles.

Madeleine rămase o clipă descumpănită.

— Țara arde și baba se piaptănă, Vasile.

— Asta așa-i…

Privirea omului trecu de la Madeleine la Ștefan și se opri asupra mea. Am simțit cum îmi iau foc obrajii. Parcă toți greierii din lume îmi țiuiau în urechi. N-am mai auzit ultimul schimb de cuvinte. Omul se depărta în praful înroșit de soarele care apunea. Mersul lui marinăresc, pasul elastic și parcă plăcerea de a lua contact cu pământul – totul îmi amintea de Jacquot.

— La dracu! scrâșni Madeleine.

— Stăpânește-te! făcu Ștefan nemulțumit. Ar trebui să-ți schimbi atitudinea.

— Ar trebui să fii mai atent. Eu îl miros demult. Tu o să ai surprize. Și către mine, scuzându-se parcă: Noi l-am scăpat de front, era tuberculos.

— Lucrează cât zece, spuse Ștefan.

— Șmecher. Până ți se vâră sub piele… Acum, când îl auzi, e bolnav. Și uite cum umblă săltat. Parcă e stăpân pe moșie…

— S-ar putea să fie într-o zi.

Pe albastrul de cobalt se desfăceau în orizont fâșii roșii. În urma lui Vasile, câțiva bărbați și femei se grăbeau să-l ajungă.

— Noi trebuie să așteptăm cu mâinile în sân ziua aceea? întrebă Madeleine. Ba chiar s-o pregătim? S-o servim pe tavă?

Nările i se dilatau, fremătau, ochii îi scăpărau. Avea tenul ars de soare, și bluza galbenă îi stătea bine.

— O să mai discutăm despre toate astea, Ștefan… Și muindu-și glasul: Soțul meu e un naiv.

Apoi mondenă, ca și când tot ce se întâmplase n-ar fi avut prea mare importanță, iar prezența mea acolo ar fi fost lucrul cel mai firesc: Nu vii să cinăm împreună, domnișoară Mirona?

— Mulțumesc, sunt prea obosită.

— Îmi pare rău că nu pot să vă duc cu docarul, dar e foarte târziu și avem oaspeți… Sper, Ștefan, că n-ai să întârzii! Și, strâmbând gura într-o încercare de a-mi surâde binevoitor, înclină capul și se urcă sprintenă în docar.

Abia puteam să mă țin de Ștefan. Picioarele parcă îmi erau umplute cu nisip. În șale aveam o durere care se ascuțea la fiecare mișcare și numai ea mă ținea trează. Câte zile erau de când nu dormisem, de când nu mâncasem? Nu mai puteam socoti. Unde era casa spre care mergeam?

— Vreau să ajungem cât mai repede. Să te iau în brațe, Mirona, dragule! Sunt obosit. N-am dormit toată noaptea. Te-am așteptat.

Ștefan era obosit!…

— Am așteptat până târziu, exasperat. Mă temeam de vreun bombardament, pe undeva pe calea ferată. Îmi dădeam seama ce inconștient am fost, ce nebunie am făcut când te-am chemat. Dar nici la București nu te puteam lăsa. E drept că te puteai adăposti undeva la țară, pe lângă București, dar eu voiam să te am aici, aproape de mine… Ce vrei? Mi-era dor de tine, Mirona… Te doream, înțelegi, draga mea? Nu mai puteam… Eram nebun… Sunt nebun, scumpa mea dragă. Nu știi cât aș fi vrut să stai la conac. De fapt, Madeleine nu s-a opus, să știi. Ai văzut, te-a invitat, și dacă n-ar fi fratele ei… Cumnatul meu nici nu s-a uitat la tine.

Nu știu de ce, dar totul îmi era acum indiferent. Priveam cocioabele strâmbe, mizere, casele de lut gârbovite la fel ca în satul unde înnoptasem, la Cerbu. O fetiță cu picioarele ca niște fuse mâna din urmă o vacă. Apoi, când s-a oprit locului, mi s-a părut că stă în călcâie. Aș fi vrut s-o întreb cum o

cheamă… Voi fi în stare să redau strigătul acelei mame, drama lui Biru? Cum îl chema pe băiețelul lui Biru? De ce nu l-am întrebat? Nu știu cum îl chema, dar știu cum a murit.

— Dragule drag, repeta Ștefan, nu pot să cred că ești aici, lângă mine, și totuși n-am avut o clipă a noastră. Nici nu te-am luat în brațe. Ce-i cu tine? Nu te simți bine? Uite, am ajuns. O să te odihnești. E o casă liniștită, curată. Ai să poți să scrii. Eu am să vin să te văd. Uite, acolo unde femeia strânge rufe de pe frânghie. Peste tot e plin de refugiați. Aici, la țața Chiva, stă numai Eliza. O fată liniștită, discretă. Trage piciorul și e cam gângavă, nu prea vorbește. Nici tu nu ești vorbăreață, iubita mea.

Mă strângea lângă el, bine dispus, vesel.

— Aveți și un aparat de radio. L-am adus pentru tine. Mi l-a procurat Rain. Ai văzut cum se uita la tine craiul bătrân? Să știi că sunt foarte gelos. Nicio privire nu vreau să te atingă. Până și Vasile, n-ai observat cum te cântărea? El ți-a găsit casa.

Deci Ștefan știa că nu voi locui la conac…

O femeie tânără, scundă, venea spre noi șchiopătând. Purta o bluză în pătrățele albe cu albastru. Atât am deslușit. În fața ochilor mei, curtea se învârtea cu frânghia cu rufe cu tot.

— A venit… l-am auzit pe Ștefan.

De data asta, eu îl țineam de braț, mă agățam să nu cad. Femeia care strângea rufele s-a întors spre noi. Ștefan repeta „A venit…” Și întreba de geamantane.

Mi se părea că sunt în gară; voiam să mă bucur că mi-am găsit geamantanele, dar nu puteam. Voiam să întind brațele, să mă încredințez că nu s-au pierdut, dar brațele îmi erau ca plumbul. Dinții îmi erau încleștați. Capul stătea să cadă. Aceeași amețeală ca în ziua când m-am întors acasă, cu pachetul de manifeste. Totul se învârtea. O clipă, m-am cufundat în liniște și în întuneric. Apoi am început iar să aud, dar cuvintele nu se legau între ele, și figurile se clătinau, ca în luciul unei ape

mișcate de vânt… Eram acum întinsă pe pat, cineva îmi scotea pantofii, și eu mă întrebam cum de am găsit pantoful împotmolit în noroi. Ca prin vis auzeam: Eliza… Liza… Lis…

Lis? Vedeam o stradă în pantă și o fată care-mi întindea un pachet…

— Mai bine lăsați-o să doarmă… Mirona, dragule, ce-i cu tine? Vorbește!

Ștefan era lângă mine. Aș fi vrut să-i spun că mi-e frig, voiam să cer o pătură groasă, multe pături…

— Eu mă reped până acasă, trebuie să fac act de prezență, spunea Ștefan. Dar mă întorc și vă aduc… Aduc de toate. Zahăr, rom… I-ar face bine câteva ceaiuri cu rom! Îmi mângâia fruntea, părul. Mă reped până acasă…

Auzeam ca un ecou „acasă”. „Acasă” însemna Madeleine și lumea strânsă în jurul mesei. Masa creștea, se lărgea, se lungea, lumea în jurul ei se înmulțea. Sărutări mărunte, grăbite, îmi acopereau obrazul. Recunoșteam glasul lui Ștefan, răgușit.

— Are febră musculară. Uite niște aspirine, Elizo. Mirona scumpule, mă duc acasă, dar mă întorc repede, numaidecât…

•

Când m-am trezit, cineva umbla la aparatul de radio, ca un copil care se joacă fără să știe să prindă un post. Nu aveam forța să deschid ochii.

— Ștefan? am întrebat.

— N-a venit. Sunt eu, Eliza…

— E târziu?

— Miezul nopții.

— Așa de mult am dormit?

— E bine că ai dormit.

— În ce limbă e emisiunea asta?

— Daneză.

— Înțelegi?

— Am ajuns să înțeleg și olandeza și turca de când avem radio. Pentru dumneata l-a adus. E cu baterie. Adevărată minune!

Deci Ștefan știa mai demult că Madeleine nu pleacă. Lucrurile nu erau deloc lămurite între ei, așa cum mă asigurau scrisorile lui, sau dimpotrivă, perfect lămurite, dar în sens cu totul opus. „Sper, Ștefan, că n-ai să întârzii.” Oare așa vorbește o femeie care acceptă divorțul? Și Ștefan n-a întârziat „acasă”.

Eliza potrivea fitilul lămpii.

— A trimis un pachet cu o mulțime de bunătăți. Apa în ceainic a tot fiert, a tot scăzut…

M-am ridicat și m-am proptit de perete. În lumina săracă a lămpii nu reușeam să deslușesc chipul Elizei. Îi urmăream gesturile, îi observam profilul. Nasul în prelungirea frunții, gâtul lung, o grație de lujer, umerii fragili.

— De trei zile sunt pe drum, am spus.

— Și de când n-ai mâncat?

— Nu mai știu. Parcă miroase a pâine prăjită…

— S-o fi ars. Am pus-o pe plită… și dădu fuga.

De ce-mi spusese Ștefan că Eliza își trage piciorul?

Reveni încărcată, aducând farfuria cu pâinea prăjită într-o mână și în alta un pachet.

— Am salvat-o la timp. Vorbea în șoaptă: Aici bunătățile… friptură rece, brânză și o sticluță cu rom.

— Cine a adus pachetul?

— Nu știu. L-a primit țața Chiva. Mă duc să aduc ceainicul.

Trecând pe lângă aparatul de radio, suci iar butonul. „Edwarda bea vin roșu”, se auzi clar.

— Edwarda? Nu știu unde am întâlnit numele ăsta…

Eliza ieși fără să-mi răspundă.

Cine descifra aceste mesaje personale, pe care bătrâna Metzel acolo, Eliza aici, le urmăreau cu atâta sfințenie? Cu cât se poate scurta sau prelungi războiul, dacă Edwarda bea vin roșu?

Deodată îmi sunară clar în minte cuvintele lui Glahn după ce Edwarda îi spune că-l iubește:

„Eram obosit de deznădejde, inima mi se împietrise”.

Eliza aducea ceaiul cu apa clocotită…

— Știu unde am întâlnit-o pe Edwarda… Într-un roman de Knut Hamsun.

— Un trădător, replică prompt Eliza. Și cu aceeași asprime în glas: De ce ai făcut călătoria asta?

— Fiindcă îl iubesc pe Ștefan…

M-a podidit plânsul. Nu știu cum să-mi explic. Nu știu cum s-a întâmplat. Poate că prietenia Elizei, pe care, fără cuvinte, o simțeam ca o prezență caldă și vie, poate ceva din ambianța acelei clipe care-mi amintea copilăria: aburii ceaiului, mirosul de pâine prăjită… Poate oboseala. Nu. Nu pot să înțeleg ce s-a întâmplat. Plângeam fără să încerc să mă stăpânesc, fără să mă pot opri. Firește, mai plânsesem și altă dată, dar era mult de atunci. Poate în copilărie, când a plecat Trude la Viena, sau mai târziu, când a închis ochii bunicul. Dar niciodată n-am plâns cu atâta deznădejde, atât de nestăvilit. Mi s-a întâmplat, firește, de mai multe ori în adâncimea nopților, când umbra tocului se mișca pe hârtie sau când priveam picăturile de ploaie prelingându-se pe geam. Să simt lacrimi pe obraji. Dar în prezența cuiva, în fața unui străin, să izbucnesc în plâns și să plâng fără nicio frână, fără nicio sfială, în torente de lacrimi, asta, hotărât, nu mi se mai întâmplase. În familia noastră, de la bătrâna Cațian și până la mine, nimeni n-a plâns în prezența unui străin și nici chiar pe umărul unui prieten. Dar cred că nimeni în familia mea n-a avut un prieten. Poate că prezența Elizei mi-a deșteptat dorul acelui prieten, de care întotdeauna am fost lipsită. Poate că Jacquot ar fi putut să-mi umple în viață acest gol. Poate că locul pe care-l ocupă în gândurile mele, poate că dorul meu de Jacquot era de fapt această nevoie de prietenie și poate dorința mea de a o întâlni le Lisandra izvora din aceeași nădejde

că mi-aș putea descărca amarul, lacrimile neplânse în toți acești ani de război.

— Așa de mult îl iubești? m-a întrebat Eliza.

În clipa aceea eram atât de departe de Ștefan, că n-am înțeles întrebarea.

— Nu merită, mi-a spus Eliza. Nu merită…

— Ștefan?

— Doar pentru el ai venit. Nu te înțeleg. Acum, când încep să te cunosc, abia acum nu înțeleg…

— Dacă ai citi scrisorile lui; zilnic scrisori, telegrame, stăruințe la telefon… Dacă ai cunoaște singurătatea mea… Odăi mobilate, rebeliune, război… O hăinuță de copil agățată de suflul bombei într-un copac… O casă tăiată pe jumătate vertical, și un scaun rămas în margine cu un picior în aer…

— Și părinții?

În minte îmi apare un zâmbet viclean, mucalit: zâmbetul tatei.

— Tata are un fel de a întreba: „Ai nevoie de ceva? Mai ai nevoie de ceva?” la care nu poți să răspunzi decât: „Mulțumesc, nu”. Cât despre mama?… Parcă n-am avut mamă.

Carolina Metzel îmi apărea ca într-o carte cu poze în care e zugrăvită o mamă. Răsfoia un album… Fredi în prima zi de școală. Fredi cu Etta, nepoții… I-am vorbit despre bătrâna Metzel. I-am povestit crâmpeie din călătoria mea. Despre noaptea petrecută la Cerbu, despre bombardamentul de la Craiova, despre Biru și despre cei pe care i-am găsit la conac.

— Îi cunosc, șopti Eliza.

Parcă ar fi spus „îi urăsc”.

— Rain pare un om de treabă…

— Atât cât un om de afaceri poate să fie de treabă.

Eliza vorbea grăbit, de parcă cineva voia s-o ajungă din urmă.

— În ’39 deținea trustul postavurilor din Moldova. Dar, când s-au rechiziționat fabricile

pentru nevoile armatei, acțiunile lui au scăzut. A încercat diferite lovituri; unele au reușit, altele nu. Ar fi vrut să vândă armatei fabrica de postav de la Săuceni, unde era interesat și Palatul, care deținea majoritatea acțiunilor. Vânzarea către Ministerul de Război ar fi adus acționarilor nu numai acoperirea, ci și un capital lichid, care ar fi întrecut cu șaizeci la sută așteptările. Oferta era pentru nouă sute de milioane. S-au oferit treizeci de milioane comision șambelanului care trebuia, să facă presiunile necesare pe lângă ministru. Dar regele a șters-o și totul a căzut baltă.

— Persecuțiile rasiale nu l-au atins pe Rain?

— Jungla marii finanțe are legile ei, legile junglei…

— Vasile m-a cercetat atent și parcă se întreba: „Asta ce hram poartă?…” E bănuit că fură băuturile și le vinde în sat, refugiaților cheflii.

— Fură mama-soacră și vinde cumnatul.

— Ștefan știe?

— Ca să fii fericit trebuie să închizi un ochi. El îi închide pe amândoi.

Am căutat să-l apăr, să-mi apăr dragostea.

— E bun, generos…

— Da… E bun… Face filantropie cu banii lui Rain. Are bucăți de zahăr în buzunar și aspirine. Dar țăranii știu ce-nseamnă mila boierului: cu o mână dă, cu zece ia.

— În sat s-au găsit manifeste… Oricine poate să fie bănuit… și Vasile… Poate că ar trebui să fie prevenit. Și el, și alții… am spus în șoaptă.

Dar Eliza, ca și când n-ar fi auzit:

— Pic de somn…

Mă căzneam să deslușesc în lumina stelelor chipul ei palid, îngust, fără să bănui că n-am s-o mai văd a doua zi.

— Spune, Eliza, de unde ești?

— M-am născut în Ardeal, într-un sat: Bogata. Un sat foarte sărac. Pe urmă, am plecat la Oradea. Părinții mei lucrau într-o fabrică de încălțăminte.

Când au fost concediați, am căutat de lucru și am găsit, la aceeași fabrică… Patronii angajau copii, fiindcă îi plăteau mai puțin. Îmi aduc aminte că odată am cerut și noi mărirea salariului. Aveam o prietenă, Iluș, parcă o văd cum bătea cu piciorul: „Azi când trebuie să mâncăm mai mult ca să creștem”… Începea fiecare frază cu „azi”. Când aflam că e vreo nuntă pe undeva ne duceam să spălăm vasele. Eram veselă și mi se spune „Hârtie de muște”, fiindcă se lipeau toți de mine.

Aș fi vrut să-i spun: „Și eu m-am lipit de tine, Eliza, și mie îmi ești dragă. Nu știu bine cum arăți la față, dar pe umărul tău am plâns cum n-am mai plâns niciodată…”

La radio se transmiteau mesaje cifrate: *Couchés dans le foin*, *avec le soleil comme témoin*…[59]

— Celebrul trio Odette, Pils și Tabet cânta șansoneta asta la Nisa, în timp ce în Spania brigăzile internaționale încercau să oprească fascismul, să evite un al doilea război… Pe atunci nu înțelegeam…

— Și acum, când înțelegi? mă întrerupse Eliza.

— Spune, ce-aș putea să fac?

— Să dormi bine, să te odihnești. Mai stăm de vorbă mâine.

— Aș vrea să mă spăl, Eliza. Am văzut un cazan de rufe afară… și o albie. Dacă am scoate o căldare de apă din fântână? Vrei să mă ajuți? Am nevoie de mai multe căldări. De apă multă.

•

Noaptea era înstelată, parfumată, vrăjită.

— Când eram mică, ieșeam seara în curte, ridicam șorțul și așteptam să pice stelele, să le strâng și să le aduc în casă. Odată am ieșit pe poartă și am trecut peste drum, pe maidan, să caut o ciupercă. Stelele luceau ca și acum…

•

Nu știu cum m-a prins somnul, cum a început visul. Ștefan venea către mine.

— E pace, Mirona…

— Pace… repetam fără vlagă.

— Azi-noapte Madeleine a născut.

— Copilul vostru, Ștefan…

Îmi dădeam seama de tristețea cumplită a glasului meu, îmi auzeam vocea, deși știam că visez. Visez? Am sucit capul ca să găsesc fereastra, și, – tot în vis – soarele bătea în fereastră. Dovadă că nu visez. Atunci, de ce mi-e frig? De ce e rece soarele?

— De ce nu te bucuri, Mirona? mă întreabă Ștefan. E pace, nu înțelegi?

— Nu pot să mă bucur, Ștefan; e prea frig.

Trecea o căruță cu mobile desperecheate, un cazan de rufe, o mașină de gătit, un garderob fără oglindă… Am început să alerg, să ajung din urmă căruța, să mă agăț de ea. În fața zidului alb, în soare, rămăsese Ștefan…

Iunie, *1944*

Pe marginile hârtiei albastre care camuflează ferestrele străbate lumina fărâmițată.

Câte zile sunt de când m-am întors de la țară? Câte nopți de când scriu? De ce-mi vine așa de greu să povestesc ce s-a întâmplat a doua zi? Cum am plecat…

Lumina se strânge din ce în ce mai mult și argintează marginile ferestrelor mele. Soarele intră pe sub ușa terasei, ca atunci, a doua zi de dimineață, când m-am trezit într-o casă străină, la țară.

Eliza nu era nicăieri. Nici femeia care strângea rufele de pe frânghie cu o zi mai înainte nu apărea. Ușile erau deschise, vraiște. Una spre bucătărie, alta spre sălița care dădea în pridvor. Peste tot – prești făcute din petice vechi, colorate. În bucătărie am găsit lângă lighean o căldare cu apă. Ceasul deșteptător, pe laviță, arăta ora zece. Cum de dormisem atât? Parcă niciodată nu mă odihnisem mai bine. După ce m-am spălat, mi-am

scos din valiză tot ce-mi trebuia ca să mă schimb, ezitând între mai multe rochii, ceea ce nu mi se întâmplase demult. În cele din urmă, m-am îmbrăcat cu o fustă ecosez și o jachetă de lână albă, cu mâneci lungi. Îi eram recunoscătoare lui Ștefan că m-a lăsat să mă odihnesc și căutam să-mi amintesc de ce se făcuse vinovat. La urma urmei, ținuse să mă aibă aproape de el și să mă știe cât mai departe de primejdia bombardamentelor. Știa că am nevoie de liniște, că vreau să scriu. Tot ce s-a întâmplat mai târziu – vizita mea la conac, întâlnirea cu Madeleine – ar fi putut fi evitat dacă aș fi sosit cu o zi înainte. Oare dacă Ștefan nu ar fi fost convins că Madeleine pleacă sau dacă s-ar fi complăcut în atmosfera de la conac ar fi stăruit atât de mult să viu? Nu-l judecasem, din cauza oboselii, cu rea-voință, pripit? Nu era prea aspră Eliza? Unde era acum și de ce nu apărea gazda mea? Îmi aminteam vag o femeie grasă strângând rufele de pe frânghie. Iar seara, când Eliza îmi turna apă să mă spăl, am auzit-o sforăind pe cerdac. Se vede că Paraschiva, sau țața Chiva, cum îi spunea Eliza, s-a sculat când eu am adormit. Va trebui mă obișnuiesc să scriu ziua. Va trebui să intru în casele oamenilor să-i cunosc mai bine, să le câștig încrederea. Nu-mi părea rău că venisem. Voi începe un nou capitol: *O călătorie în timp de război*. Fana are să aștepte până ce voi fi în stare să reconstitui scrisoarea străbunicului Miron. Se pare că tatăl lui a fost țăran. Tocmai această obârșie voiau s-o ascundă mătușile mele și cine știe ce mai aveau de ascuns… Dar de ce nu vine Ștefan? Trebuie să fiu înțelegătoare, am să aștept cu răbdare. Acum suntem aproape, dintr-o clipă într-alta o să apară. Și războiul o să se termine foarte curând. Frontul e la Iași. Mult nu mai poate să dureze. Bombardamentele grăbesc sfârșitul. De ce se uita omul acela la mine așa?… Cum așa?… Fără ironie, fără răutate. Parcă m-ar fi întrebat: „Ce cauți aici?” Când am să-l văd am să-i spun: „Am

venit ca atâția alții… în dispersare…” Ce straniu sună „dispersare”! Poate fiindcă evocă mizerie, distrugeri, spaimă, război…

Când am ieșit în curte, pe frânghie atârna o bluză cu pătrățele albastre și albe. Bluza Elizei. Se vede că apucase să o spele dis-de-dimineață. Dar de ce era curtea atât de pustie? Niciun câine, nicio pisică… Două rațe se bălăceau în băltoaca din jurul albiei. Un pled mițos era întins în plin soare lângă cerdac. Și parcă mă invita. Pe cerul albastru, senin, un singur nor – în forma unui crocodil cu botul căscat… M-am surprins legănându-mă cu genunchii în brațe, cu ochii pe cer, cum se legăna Fana.

Crocodilul se lungea. Avea acum un cap de țap. Nu l-am văzut pe Ștefan intrând pe poartă. Când i-am simțit prezența, era la doi pași.

— Nu te mișca, Mirona…

Și, trăgându-și o lădiță care-i stătea în drum, s-a așezat lângă mine.

— Niciodată n-ai fost atât de frumoasă… Nici nu îndrăznesc să te ating, dragule drag.

Mă privea grav.

— Iartă-mă că nu m-am întors aseară.

Mă uitam în ochii lui cu o încredere pe care eram sigură că nimic n-o mai poate clinti. Mi-a luat mâinile și mi le-a sărutat.

— Nu știu cum să încep, Mirona… Nu mă așteptam să te găsesc atât de liniștită, atât de senină. Nu mă îndur să tulbur liniștea asta. Și totuși, trebuie să-ți spun. Noaptea asta Madeleine…

I-am pus mâna pe buze, am râs.

— Să nu-mi spui că noaptea asta Madeleine a avut un copil!

— Mirona, dragule drag…

M-am așezat în brațele lui.

— Odată, într-o scrisoare, mi-ai scris că opt milioane patru sute de mii și una de sărutări e prea puțin… Ții minte?

— Nu am uitat nimic… Și luându-mi obrajii în mâini a început să mă sărute pripit. Nu era sărutarea pe care o așteptam. Nu-l regăseam pe Ștefan.

— Ce s-a întâmplat, Ștefan?

— Madeleine a avut o criză de nervi.

Ștefan s-a ridicat în picioare. Era nervos, agitat.

— Cumnatul meu se interesează dacă ai autorizație de călătorie și bon de rechiziție. Nu știu dacă e o coincidență sau nu, dar Paraschiva a fost chemată să dea relații… Nu, nu despre tine. Despre Eliza. Din fericire, Eliza are toate actele în regulă. Și ai văzut cum arată? Dacă și Eliza poate să fie suspectă! Din păcate, nu știu ce și-a găsit să plece tocmai azi. Se pare că a avut o ocazie, o mașină, care se ducea la Craiova. Probabil că avea nevoie de medicamente… Dar azi totul pare suspect. Și mașina, și ocazia, și medicamentele. Vasile zace cu 39 de grade. Și asta e suspect. Cumnatul meu pretinde că purtarea țăranilor – care ascund tot și nu mai vor să dea nimic – și manifestele care s-au găsit ar justifica cercetările cele mai severe. Fiindcă s-au găsit! Uite! – și Ștefan scoase din buzunar o hârtie împăturită. Citește!

Pe manifest apărea o singură dată: *Ajunge*. Dar în mintea mea cuvântul se repeta de zece ori. Parcă era scris cu litere mari, luminoase. AJUNGE!

> AJUNGE! AM PIERDUT UN MILION DE OAMENI: MORȚI, RĂNIȚI ȘI DISPĂRUȚI. ÎNTREG AVUTUL ȚARII A FOST JEFUIT. POPOR ROMÂN, PĂRĂSEȘTE RĂZBOIUL CRIMINAL! SALVEAZĂ-TE! ÎNTOARCE ARMELE…

— Sunt comuniști în sat, arme ascunse. Paraschiva, întrebată pe cine mai găzduiește, a răspuns că pe o rudă a mea. Că nu știe nici cum te

cheamă. Tot ce știe e că ți s-a făcut rău tocmai când treceam pe la ea, că am intrat să-ți dau un pahar cu apă și n-ai mai fost în stare să pleci. De unde să știe dacă ai bon de rechiziție sau autorizație de călătorie? Din păcate, s-a fâstâcit când a venit vorba de bagaje. A recunoscut că ai două valize. Cum de nu m-am gândit că ai nevoie de bon de rechiziție, de autorizație de călătorie, dragule drag?! Ce vremuri trăim! Toată lumea mi-a sărit în cap: că nu trebuia să te pun pe drumuri. De ce nu spui nimic, Mirona? Iartă-mă! Sunt vinovat. Poate că am fost ușuratic. Dar te iubesc. Dacă ai ști ce frumoasă mi-ai apărut în soare! Spune-mi, ce-i de făcut? Cumnatul meu parcă-i turbat. Vreau să mă duc la Comandamentul Militar. Nu suport gândul că ai putea fi chemată, întrebată, cercetată.

— N-aș vrea să i se întâmple vreun rău Paraschivei din pricina mea… Nici Elizei.

— N-am grija lor. Vreau să știu ce facem noi. Ce-i de făcut?

Abia acum începeam să mă dezmeticesc, să înțeleg. Treizeci de ore de drum… Mi se părea că Eliza îmi șoptește: „Nu merită!”

— Plec, am spus cu o liniște care ne-a uimit pe amândoi deopotrivă.

— Nu… Nu… protesta Ștefan, dar într-un fel care mă făcea să cred că totuși se gândise la asta.

— Ce trenuri sunt? Care e primul tren? Aș vrea să mă conduci la gară. Te rog, Ștefan, cheamă pe cineva să-mi ducă bagajele. Pe urmă vezi ce poți să faci pentru Paraschiva. Ai grijă și de Eliza. S-a purtat foarte bine cu mine. Te rog să n-o lași.

Abia îmi stăpâneam lacrimile.

— Mirona, dragule drag! Nici nu te-am întrebat cum te simți. Cum ai dormit? Eu n-am dormit toată noaptea… Nu știi cât de îngrijorat am fost și ce furtună s-a dezlănțuit la noi acasă. Dar când am ajuns aici, mi-ai apărut atât de odihnită, atât de frumoasă… Nu, nu vreau să pleci, dragule drag. Nu vreau să te las. Nu ne putem despărți așa…

Mai așteaptă, mă duc până acasă să văd ce se mai întâmplă. Nu știu dacă toate astea n-au fost puse la cale de către cumnatul meu. Ce vrei, ține cu soră-sa. Madeleine e geloasă. De ce să-ți ascund? Valizele ei erau pregătite, trebuia să plece demult și a tot amânat. Spera să nu vii. Credea că n-o să ai curajul să pornești la drum. În sfârșit, ai înțeles, dragule drag… Dar cred că totul se poate aranja. Cumnatul meu e în cele mai bune relații cu cei de la Comandamentul Militar. Un singur cuvânt al lui, și ai putea să stai fără grijă…

— Un singur cuvânt al lui mă poate trimite într-un lagăr, Ștefan, îți dai seama?

— Da. Altfel, nici n-aș concepe plecarea ta.

— Când găsesc un tren spre București? Primul tren.

— De ce primul? Așteaptă.

A vrut să mă ia în brațe. M-am ferit ca în tren de ofițerul de jandarmi. Mi se părea mai străin, mă dezgusta mai mult decât Andrei. Îl cunoșteam mai bine. În sfârșit, îl cunoșteam! Poate că a trebuit să fac drumul ăsta ca să-l văd așa cum îl vedeau Eliza, Vasile, satul întreg.

— La miezul nopții mai este un tren. Sau poate mâine dimineață. Nici nu te-am ținut în brațe, Mirona…

Mi-am strâns pumnii, vârându-mi unghiile în palme.

— Vreau să plec cu primul tren. Cheamă pe cineva să-mi ia geamantanele. Te rog!

— Mirona. Sunt dezolat.

Ștefan era dezolat! Și eu nu puteam să fac nimic pentru el. Nu puteam nici să plâng, nici să râd. De ce nu puteam să râd în hohote?! De ce nu puteam să trag palme acestui obraz, care palme cerea?

Costică, ieșind ca din pământ, venea spre noi într-un suflet. Poate că-l însoțise pe Ștefan și așteptase anume să mă ducă la gară. Am intrat în casă să-mi strâng puținele lucruri pe care le scosesem și să-mi închid valizele. Eram sigură

acum că hotărârea lui Ștefan fusese luată înainte de a sta de vorbă cu mine.

Când am ieșit în curte, nu era nimeni. Am rămas în picioare și am privit în jurul meu. Frânghia pe care atârna bluza albă cu pătrățele albastre, casa proaspăt spoită și strâmbă ca într-un desen animat, câteva ghivece de mușcată pe prispă și o mică viță-de-vie în fund, două rațe…

Aș fi vrut să nu uit nimic din tot ce mă înconjura, să știu că nu i se poate întâmplă nimic rău Elizei, nici lui Vasile, nici Paraschivei, că n-am făcut rău nimănui.

Când a venit Ștefan cu trăsura, așteptam cu trusa și valizele în poartă. Nu știu de unde luasem forța să le duc singură.

Ștefan era exuberant, vesel:

— Mirona, dragule drag… Madeleine te poftește să vii că stai la conac. Totul s-a aranjat.

Costică sări de pe capră și-mi luă valizele.

— La gară! am strigat urcându-mă în trăsură.

Ștefan, lângă mine, căuta să mă convingă să rămân.

— La gară! am repetat – atât de tare, că s-au speriat și caii.

•

Când am coborât din trăsură, am recunoscut docarul; Madeleine venea spre noi călcând apăsat, cadențat… Avea multă, prea multă pudră pe față, și, prin contrast, sprâncenele păreau de un negru strident. Mi-am amintit de tanti Marie, care își vâra degetele în gură și-și umezea sprâncenele când cineva suna la ușă sau când ieșea în oraș. Era un gest reflex, un tic de care nu se putea dezbăra. Uneori nici nu mai ajungea până la sprâncene, ci rămânea cu degetele în gură sau suspendate în aer.

Deci disperata Madeleine a bănuit că nu voi primi incitația. Mă cunoștea mai bine decât Ștefan. Bluza galbenă de olandă, prea scrobită, fusta verde, plisată, nu puteau fi aceleași cu care se tăvălise pe jos din pricina crizei de nervi sau de

ficat… Părul lustruit cu briantină lucea ca o oglindă neagră. Firele crescute din tâmple erau proaspăt răsucite pe obraji, umede ca și sprâncenele și aminteau favoriții și profilul fratelui ei.

Căuta să-și îndulcească glasul, dar ochii rămâneau reci, gâtul țeapăn.

— Am venit să te rog să rămâi…

— Vă mulțumesc, doamnă. Nu mă întorc niciodată din drum.

Desigur că nu se așteptase la acest răspuns. Își umflă nările, strânse buzele și, pe un ton care cerea socoteală:

— Atunci, pentru ce ai venit?

— Ca să vă admir colecția de ceramică. Aveți o foarte frumoasă colecție.

Descumpănită o clipă, Madeleine își reveni.

— Numai atât?

— Ca să văd coliviile, clocitoarele, covoarele…

— Da, înțeleg. Ei bine, eu te rog, te rog rămâi!

N-am clipit.

— Te rog! a repetat, coborând glasul, privirea.

— E inutil să stăruiți, doamnă.

— Ștefan n-o să-mi ierte. Aș vrea să înțelegi.

Îi priveam cu atenție genele, sprâncenele proaspăt umezite, părul prăfuit pe frunte, de prea multă pudră.

— O să vă ierte, doamnă. Sunt sigură.

Ștefan tăcea.

— E ciudat că tot dumneata pari ofensată! își ieși din fire Madeleine și, ridicând vocea: Ieri, la brat, tot satul v-a văzut. Adineauri, în trăsură alături…

— Pe capră nu era loc… Cât despre sat, mi se pare că are și alte griji, și alte necazuri.

Lângă ghișeu, în timp ce întindeam banii ca să-mi scot biletul, Ștefan, în spatele meu, repeta:

— Mirona, rămâi! Te rog, dragule drag! Madeleine te roagă și ea. A venit să te roage…

Prinsese curaj. Vioi, îndrăzneț, mi-a prins mâna pe care o întindeam să-mi iau biletul. La atingerea lui, m-am strâns ca un arici. Clipa când întâia oară i-am văzut mâna lipită de fereastra trenului îmi revenea în minte cu o forță care lăsa totul în umbră. Ce mână mare! Numai atât mi se păruse atunci: mare. Abia când l-am recunoscut m-au emoționat mâinile lui și mi s-au părut frumoase, unice. Fiindcă erau ale lui. Acum, tocmai fiindcă erau ale lui, nu mi se mai păreau decât mari, prea mari. Ștefan devenise un străin? Mâinile lui nu mai însemnau nimic pentru mine? Poate cineva să moară așa, dintr-o dată? Cu totul? De tot? Nu! Când cineva drag închide ochii, îl iubești și mai mult, mai disperat. Poate pe urmă, cu timpul, uneori după ce trec ani și ani, alteori, numai când mori tu, moare și el, cu tine odată, ca doi oameni care se înecă trăgându-l unul pe celălalt la fund. A cui era vocea răgușită care stăruia? „Rămâi, Mirona, rămâi! Te implor, rămâi…”

Trenul se punea în mișcare. Roțile vagoanelor, pufăitul locomotivei îmi făceau bine, nespus de bine, mă desprindeau parcă încă o dată de atmosfera pâcloasă, cleioasă, a casei bătrânei Cațian și mă purtau ca în vacanțele copilăriei spre orizonturi fără nume, pline de neliniștite nădejdi…

Eram în plin câmp când s-a dat alarma. Trenul s-a oprit atât de brusc, încât am crezut că a deraiat. Călătorii au coborât. Alergau care-ncotro. M-am adăpostit într-un lan de grâu. Acolo, la câțiva pași, în plin soare, o femeie își alăpta copilul. Erau poate ultimele clipe pe care le trăiam, și voiam să mi le întipăresc bine în minte. Femeia, frumoasă, rumenă, plină, cu sânul umflat, semăna cu țăranca din *Tempesta* lui Giorgione. Poate că toate mamele care alăptează sunt frumoase și seamănă… Cum o chema pe femeia care umbla să afle cum i-a murit băiatul, dacă a fost lovit peste ochi? Peste ochi…

Îmi ridic gulerul pardesiului. Parcă toate mitralierele din lume trag, mă urmăresc. Oare

copilul mai trăiește? Ridic capul. Femeia, încovoiată, acoperă copilul. Se face liniște. Aud scâncetul copilului. În depărtare arde o sondă. Femeia e în picioare. Nu șovăie, aleargă. Oameni răsar ca din pământ. Mă grăbesc să-i ajung… Aflu că alt tren, pe aceeași linie, un marfar, a fost mitraliat.

Sfârșitul călătoriei se apropia. Pe fereastră vedeam vagoane trântite dincolo de șine, răsturnate cu roțile în sus, desfăcute ca niște ființe vii pe masa de operație, cu măruntaiele scoase. Munca atâtor mâini… Îl auzeam pe Jacquot: „Pentru ce construim avioane, dacă nu-i ajutăm pe tovarășii noștri din Spania?” De ce dispăruse Eliza? Nu era nici șchioapă, nici gângavă. Ce-a devenit Irina? De ce s-a fâstâcit când camionul s-a oprit în fața spitalului. De ce voia să scape de mine? Cine împrăștia manifeste? Un țăran și-a înjunghiat calul. Cineva îi stârnește. Vasile? De ce a spus: „E pâine și pâine?”

Aproape de Gara de Nord, locomotiva și-a încetinit mersul. Roțile trenului se învârteau mai rar. Foarte rar.

O nouă alarmă? Lumea sărea din tren, mă îmbrâncea. Un om cu pălăria trasă pe ochi îmi luă geamantanele fără un cuvânt. Mă țin după el. Nu se grăbește. Observ că-i desculț și are picioarele roșii, umflate. Nici țăran, nici orășean. În toată lumea aceea care alerga și se agita, numai el mergea liniștit, cu pas egal, și din când în când se uita la mine și surâdea. În fața unui bloc neterminat, un șir lung de oameni; așteptau la rând să intre în adăpost. Alții se îndreptau grăbiți spre parterul clădirii. Un fel de galerie cu stâlpi de beton. Omul cu pălăria trasă pe ochi era lângă mine.

— Unde sunt valizele? am întrebat.

— Pe trotuar.

— N-o să le ia cineva?

— Cui îi mai arde…

Când pământul s-a zguduit ca de friguri, m-am pomenit lângă un stâlp. Omul cu pălăria trasă pe ochi surâdea, surâdea blând.

— Asta-i floare la ureche. Să fi văzut acolo! Atârna mortul la trei palme de pământ… Cum te întorceai, cum te suceai, scotea câte unul limba, uite-așa…

Simțeam o nădușeală rece pe frunte. Omul era nebun, fără îndoială. Liniștea era încordată.

— Nu-i îngropau. Îi așezau frumos și le dădeau foc. Un rând de bolovani, un rând de grilaje… Și morții la șir… *Luft*! *Luft*! striga neamțul, cică să aibă aer că fără aer nu arde. *Luft*! *Luft*!

Aș fi vrut să-mi fac loc prin mulțime, să ies în stradă cu orice risc.

— Pe femei le-a băgat într-o sală cu uși închise, ferestre cu gratii… murmura nebunul ca pentru el. Dar nu ardeau, că erau prea înghesuite. Se înăbușeau, țipau și-și aruncau țâncii prin gratii. Dar neamțul pe ei: țac… țac…

Când sirenele au anunțat încetarea alarmei, am fugit uitând de bagaje.

Spre Statul-Major, cerul ardea. Aproape de casă mi-am reamintit de valize și am luat înapoi drumul spre gară. Peste drum de clădirea unde mă adăpostisem, pe marginea trotuarului, omul desculț, cu pălăria trasă pe ochi, ședea lângă geamantanele mele și-și răsucea o țigară.

• PARTEA A PATRA • MAI EXISTĂ O LUME

• CAPITOLUL XV • LISANDRA

Răsfoiesc mereu capitole transcrise și pagini din jurnal, și mi se pare că dau de ecouri și umbre, de frânturi de viață, lipite dezordonat, pueril, de parcă ar fi cuburi pe care un copil nu reușește să le potrivească. Și parcă nu eu am ținut în mână personajele mele, ci ele pe mine. Am vrut să scap de sclavia mătușilor, de mrejele casei bătrânei Cațian, și le-am cărat după mine în odaia studențească, din 13, *rue* Jules Simon, în camera mobilată a
coanei Valerița și la etajul șapte al unui bloc neterminat. Pereții nu erau încă uscați. Zidurile n-aveau taine. Așa le voiam: fără amintiri, fără ecouri. Parchetul nu va scârțâi sub apăsarea unor pași de năluci, fiindcă între zidurile astea viața începe cu mine. Dar întorc foaie cu foaie și dau de umbre. Lampa, o cutie de sticlă pătrată, aburită, prinsă în lanțuri, seamănă cu cea de la Paris și proiectează pe tavan aceleași umbre. Pe pereți, regăsesc umbrele lanțurilor, umbra gâtului întins al statuetei de bronz, umbrele florilor… Floarea se schimbă după anotimp. Dur lujerile sunt totdeauna lungi și umbrele lor se întind pe pereți de cum se aprinde lumina în odaie. Ștefan e o umbră…

Dar într-o zi am dat de Lisandra…

Era o seară ploioasă și tristă. O seară opacă, o seară de război, mai neagră ca oricare noapte. Prin pâcla groasă a norilor nu străbătea nicio stea. Ferestrele, sever camuflate. Orașul parcă era de cărbune. Pe caldarâmul umed mă urmăreau demult aceiași pași. Uneori îi pierdeam în zgomotul unei mașini. Dar reveneau în aceeași cadență. *Petit ruisseau qui cours après toy-même*…[{60}] Poate nu-mi voi aminti niciodată cum a ajuns până la mine

acest strop de poezie, cine a trăit o stare de suflet atât de înrudită cu a mea. Și sigur că nu voi ști niciodată ai cui sunt acești pași. Unde se va ascunde sunetul acestor pași, în ce ecouri difuze va reveni, în ce împrejurări, îngrijorări, va răsuna din nou.

O fâșie de lumină subțire a spart întunericul. Miros de plăcintă; eram în dreptul simigeriei. Pașii s-au pierdut. Dar au apărut iar aproape de casă. Aș fi jurat că e un bărbat care mă urmărește. Dintr-o clipă într-alta, mă așteptam să aud: „Urâtă vreme… Nu vă e urât să circulați la ora asta? Îmi dați voie să vă însoțesc? De ce nu răspundeți? Sunteți căsătorită? De ce sunteți așa de răutăcioasă?" Sau poate va folosi formula cealaltă: „Mi se pare că v-am întâlnit într-un adăpost. Duduia nu răspunde? De ce e duduia răutăcioasă?" Până la acest „răutăcioasă", care îmi dădea senzația răului de mare, totul mi se părea suportabil.

Plopul bisericii se ivi în colțul străzii, profilându-se pe cer mai negru decât întunericul dens.

— Nu vă supărați că mă folosesc de atâta timp de lanterna dumneavoastră…

O voce de femeie, plăcută…

— Dimpotrivă.

M-am oprit curioasă.

— Îmi pare rău că n-am făcut drumul împreună. Eram sigură că mă urmărește un bărbat.

— La nevoie, m-aș fi ținut și după lanterna unui bărbat…

Ce timbru cunoscut și ce sinceritate!

— Deosebirea e că noi nu-i invităm la cinema când avem nevoie de lanterna lor, am spus.

— Nici ei, totdeauna.

Eram în fața casei când a sunat alarma. Am iuțit pasul. Necunoscuta pășea alături de mine. Am deschis ușa.

— Să intrăm. Locuiesc chiar aici. Adăpostul e bun.

În sală, becul înfășurat în hârtie albastră răspândea o lumină săracă, verzuie. Ascensorul cobora și urca. Lumea intra grăbită pe ușa din față, pe cea din dos. Cele mai multe figuri, cunoscute. Una din ele semăna cu bătrâna Cațian. Avea aproape o sută de ani și cobora prima în adăpost; sprintenă, grăbită, cu un geamantan ponosit, în care tare aș fi vrut să știu ce comoară ascunde! Vecinii o necăjeau: „Nu vrei să mori”. „Mai am atât de puțin de trăit”, răspundea cu un fel de cochetărie comică, tristă.

Nu știu cum a căzut lumina pe chipul fetii care intrase cu mine. Cu părul vârât sub basc, părea tunsă chilug și semăna cu fata care-mi dăduse pachetul cu manifeste…

— Niciun cuvânt, a murmurat, strângându-mi mâna. Niciun nume.

Aș fi vrut să-i smulg bascul, să-i văd claia arămie, să-i regăsesc glasul.

— La ce etaj? m-a întrebat.

— La ultimul.

„Lumina! Lumina!” striga cineva pe stradă de câte ori se deschidea ușa.

— Mă duc să închid ferestrele, să-mi iau o valiză. Mă întorc imediat.

Lis m-a urmat. *Petit ruisseau qui cours après toy-même*… Lisandra… Gian… Grădina Luxembourg… Gian… Gian… Cheiurile Senei… Anticarii… *Mémoires d’une autre vie*…[61] Parisul descris de Carco… Portretul lui Catherine Mansfield… *Petit ruisseau*… De-aici l-am luat, l-am pierdut… Mi l-au înapoiat pașii Lisandrei. Am regăsit-o pe Lis. Și s-ar putea s-o pierd… Să pierim chiar acum, să murim împreună. „Nu mai căuta coincidențe, micuța mea Mirona…” Eu nu le caut, Jacquot, ele vin la mine, mă urmăresc, mă urmăresc…

În casă întuneric opac. Cerul, înnourat. Aș fi vrut să închid ferestrele și să aprind lumina.

— Nu, Mirona, lasă totul așa. Coboară în adăpost. Te aștept aici.

— Rămân și eu. De cele mai multe ori, avioanele trec mai departe, spre Ploiești. Bombardamentele astea ne-au făcut nervii praf.

— Ce vrei?! Hitleriștii au împănat țara cu obiective militare. Regiunea petroliferă, căile de comunicație, orașele, satele, totul se preface în ruină. Trebuie să scăpăm de ei cu o zi mai devreme.

— Ce miracol întâlnirea noastră, Lis! Parcă tot mi-e frică să nu dispară. Gian spunea: „*Lis*, *c'est une étoile filante*[62]. Dispare fără să apuci să-ți exprimi o dorință."

— Și dacă ar fi să-ți exprimi o dorință, Mirona?

— Aș cere să rămâi noaptea asta aici. Mi se pare că avem să ne spunem o mulțime de lucruri. Hai să stăm mai departe de fereastră. Uite acolo, pe valiză, ca să ni se pară că suntem în adăpost. E plină de caiete…

— Ai terminat romanul?

Ce fericită eram că-și aducea aminte!

— Câteva capitole. Dar am un jurnal… Și multe însemnări. Dacă ar fi lumină, ai vedea ce s-a adunat pe masă.

Așteptam să-mi vorbească de Octav.

— Cine stă alături, Mirona?

— La stânga – baia, chicineta. La dreapta locuiește bătrâna Metzel.

I-am povestit în ce împrejurări am cunoscut-o.

— Și deasupra? Odăile de serviciu?

— Nu, o terasă. Poți să fii liniștită.

M-am strâns lângă ea.

— Și cu dragostea, Mirona?

— S-a încheiat cu o călătorie de șaizeci de ore. Un tren pe aceeași linie a fost mitraliat. Aproape de gară, alt bombardament. M-am lipit de un stâlp, la parterul unei clădiri neterminate. Un nebun îmi

povestea tot felul de grozăvii… De atunci, ba visez oameni spânzurați, ba femei care-și aruncă copiii printre gratii. Degeaba îmi spun când mă trezesc „Era nebun…” Poate că nu era…

— Acum un an, când s-a prăbușit avionul peste închisoarea de femei din Ploiești, mamele care aveau copii au încercat să-i salveze, aruncându-i printre gratii, cu orice risc. Ușile erau ferecate. Directorul închisorii, gardienii, la adăpost… N-ai citit în ziar, Mirona?…

— Nu citesc ziarele… Veștile pătrund aici prin ziduri, prin ferestrele camuflate. În adăpost urlă la radio postul *Ilse zwo*. Nemții vor să ne convingă că au arme secrete: V unu, V doi, V trei… În ziare, aceleași minciuni.

— Și totuși, dacă știi să citești printre rânduri și să faci legătura între fapte, vezi că acțiunile de sabotaj s-au înmulțit și se intensifică zi de zi. Multe fabrici au tras obloanele. Sar în aer trenuri cu muniții, pe Dunăre șlepuri. Muncitorii din porturi își încrucișează brațele. N-ai observat că de la o vreme guvernul e înjurat în gura mare? Deunăzi, în tramvai, au tăbărât călătorii, au dezarmat un soldat hitlerist și l-au bătut măr. Cred că nici incidentul ăsta n-a fost întâmplător.

— „Nimic nu-i întâmplător, micuța mea Mirona”, spunea Jacquot.

— Ținea mult la tine. *Mirona c’est une brave fille*… Și Jacquot știa să cântărească un om.

— Uneori visez că sunt îndrăgostită de el. Sunt singurele vise frumoase. Când mă trezesc, mă simt ca un copil orfan.

— Dădea mereu câte-o raită peste Pirinei, cu avionul, până când l-au prins fasciștii. L-au zvârlit de viu într-o groapă și au aruncat pământ peste el *Los caballeros*! Glumele lor sinistre, metodele lor.

— Dar a scăpat!… Nu-i așa?

— Un câine a simțit că mișcă ceva sub pământ și a râcâit cu botul, cu labele. Un țăran, trecând pe

acolo, l-a dezgropat și l-a îngrijit cu devotament. Așa cum ar fi îngrijit rănile Spaniei.

Nu știu de ce nu îndrăzneam s-o întreb de Octav.

— Gian mi-a scris că te-ai întâlnit cu sora lui.

— Giulia e o fată curajoasă, un om minunat. Eu eram cu burta la nas, nu mai eram bună de nimic.

— Ai un copil, Lis?

— O fetiță, Fiameta…

— Când te-ai întors în țară?

— La sfârșitul lui ’37. Cu mari greutăți și peripeții…

— Și Octav?…

— În septembrie ’38, Liga Națiunilor a hotărât retragerea brigăzilor internaționale din Spania. Oamenii au fost cantonați în diferite locuri, în vederea repatrierii. Dar în a doua jumătate a lui ianuarie ’39, în urma unor atacuri pe frontul din Catalonia, guvernul republican a făcut apel la foștii voluntari, care au răspuns „prezent” și au continuat lupta… Azi toți, toți câți mai trăiesc – glasul Lisandrei se îneca – luptă în Rezistență. Cred că unii au reușit totuși să ajungă pe frontul de răsărit. Poate Jacquot… Octav…

— Dar cum?

— Într-un singur fel ar fi fost posibil. Dacă au izbutit să fugă sau să plece de pe teritoriul ocupat sau de unde se aflau, în nordul Africii sau în Anglia. Acum un an, un post de radio german semnala prezența unui avion francez pe Frontul de Est. Știrea s-a confirmat la 23 martie, când o escadră franceză a avut prima misiune de luptă, primul zbor. Când trupele sovietice au trecut Niemenul, au fost protejate de bombardiere sovietice și de avioane de vânătoare franceze. Nu pot să-mi închipui că Jacquot nu e acolo, lângă copiii revoluției. Spune, Mirona, ce-ai făcut cu manifestele, atunci?

I-am povestit ce s-a întâmplat acasă.

— Îmi pare rău.

— Eu îți sunt recunoscătoare. Familia s-a speriat și m-a lăsat să plec. Nu mai am nicio legătură cu ai mei. Ce ciudat suna „ai mei”! N-am nici rude, nici prieteni. Poți să ai încredere, Lis.

— Dacă n-aș avea încredere n-aș fi aici.

— De ce îți pui viața în pericol dacă ai un copil?

— Mai sunt și alți copii pe lume, Mirona.

— Și nu ți-e frică de închisoare, de lagăr?

— Dar ție, Mirona, ție nu ți-e frică? Și tu ai putea să intri în închisoare, în lagăr, dacă m-ai găzdui. Gândește-te bine, pot să rămân câteva zile la tine? Pentru asta am venit.

•

Azi, într-o călătorie în jurul odăii, i-am prezentat Lisandrei pe prietenii mei: Confucius – o teracotă dăruită de Gian – instalat într-un jilț, privind peste umăr; Diana, statuetă de bronz, cu gâtul întins ca un arc. Un tablou de Marta Lena, reprezentând un bâlci plin de fantezie și umor și o pictură pe sticlă, nesemnată: un călăreț care ar putea fi Don Quijote.

— Rosinanta are trei picioare, și toate de lemn, se încruntă Lis. Și parcă ține o umbrelă deschisă.

— E un palmier… Tabloul este rezultatul unei experiențe cu mescalină. Un fel de opium mexican, care produce fenomene de audiție colorată. Sunetelor le corespund culori și viziuni…

Lisandra se uita amețită când la tablou, când la mine.

— Se pare că profesorul care a făcut experiența le-a pus unor pictori puțin zahăr pe limbă și muzică pe discuri… Și a ieșit tabloul…

— Mirona, sper că tu nu scrii sub influența mescalinei…

— Și totuși, uneori mi se pare că am halucinații. De exemplu, atunci pe stradă, când ai apărut ca din pământ și mi-ai cerut să schimbăm pachetele. Și chiar aseară. Cu părul vârât sub basc ești foarte schimbată.

— Nu din cauza basculului, Mirona. Nu e nevoie să fii politicoasă. Schimbările se fac pe dinăuntru.

Fiecare zi de război trage o liniuță pe răboj. Și Lisandra își trecu degetele pe frunte, pe tâmple. Apoi, aruncându-și privirea peste masa plină de caiete și hârtii: Ce-a devenit Fana?

— Îți aduci aminte?

I-am povestit despre călătoria la Monaco. Despre ceea ce a urmat la Triest.

— L-ai iubit, Mirona?

— Cred că amândoi am vrut să construim o iubire. Parcă ne aflam în fața unei prăpăstii și aveam groaza și atracția vidului. Era poate presimțirea războiului, nu știu… A fost ca o stare de panică. O disperare, o lipsă de încredere în noi și în viață. Dar ce mult s-a schimbat Gian!

I-am redat pasaje din ultima lui scrisoare. O știam pe de rost.

— Vezi, Mirona, a trebuit să răsune pasul de gâscă pe cheiurile Senei ca Gian să-și dea seama… că pământul nu se învârtește numai în jurul lui. Acolo unde viața e în pericol la tot pasul, acolo o iubești mai mult și o aperi mai dârz. Acolo ai prilejul să te descoperi. Ești obligat să alegi, să fii un vierme, sau un erou.

— Totuși nu fiecare e un erou!

— Când o casă ia foc, vezi oameni cât se poate de obișnuiți, care sar să salveze un copil cu riscul vieții. Deși nu s-au gândit niciodată că ar fi în stare. Sigur că sunt și unii care trec mai departe. „De ce să te legi la cap dacă nu te doare?” Nu se gândesc că focul de la casa vecină poate să cuprindă propria lor casă, poate să atingă scumpa lor piele. Și Lisandra îmi puse mâinile pe umeri, privindu-mă drept în față: Spune, Mirona, ai vrea să-i înștiințezi pe prietenii mei că bârlogul în care stăteam a fost descoperit? M-a urmărit o Škodiță argintie… Nu știu cum am scăpat. Am schimbat două autobuze, trei tramvaie…

•

Școala primară din cartierul Grivița, unde trebuia să duc învățătoarei un cuvânt din partea

Lisandrei, are două clase: una lipită de o cârciumă – când beţivii greşesc uşa, trec pe acolo şi întrerup lecţia cu înjurăturile cele mai triviale –, alta peste drum, pe maidan. Şobolanii fură în recreaţie mâncarea copiilor.

În acelaşi cartier era casa spălătoresei.

Când am bătut în uşă, n-a deschis nimeni. Am apăsat pe clanţă şi am intrat. În faţa mea, o perdea groasă de aburi, dincolo de care se mişcau umbre omeneşti; parcă erau schelete de copii într-o baie de aburi. Dindărătul unui cazan de rufe a apărut o femeie.

— Intraţi mai repede! s-a răstit la mine. Răcesc copiii. Răcesc numaidecât. Sunt jilavi de aburii ăştia. Numaidecât răcesc.

Femeia spăla, fierbea rufe şi le usca acolo, în odaia aceea, în care mâncau, dormeau, trăiau patru suflete.

I-am spus pentru ce am venit.

— Trebuie să iau un pachet… cu o bluză…

— Da, o bluză şi o fustă… Sunt pregătite… Trebuia să le duc…

— Tocmai pentru asta am venit. Nu mai e nevoie să le duci…

— Da… Da, înţeleg.

Căutam să mă obişnuiesc cu ce vedeam; umbre de copii, schelete, mişcându-se în aburi.

— Altădată mergeam să spăl pe la case. Aici era bine, aer curat, uscat. Dar acum, de când mi s-a prăpădit fata, n-am cu cine să-i las.

— N-ai cu ce să-i îmbraci?

Copiii erau goi-goluţi.

— Ba, aş mai avea câte ceva, dar se umezesc toate pe ei. Numaidecât se umezesc. Veniţi încoa, Marinică, Ionică! Hai, Stăncuţo… Hai, vino încoa…

Fetiţa avea ochii imenşi, şi cearcănele îi măreau şi mai mult. Mă cerceta gravă, tăcea. I-am vorbit. N-a răspuns. N-a surâs.

— Aşa e ea, tăcută.

— Vorbește? am întrebat cu inima strânsă.

— Ei, cum să nu?! Toate le știe. Ca oamenii mari. Hai, Stăncuțo, o îndemna bunica, ce vrei să-ți aducă domnișoara? Bomboane?

Fetița tăcea și nu-și lua ochii de la mine. Băieții răspundeau în locul ei. Aveau șase-șapte ani, dar păreau mult mai mici. Stăncuța nu părea mai mult de trei ani, deși avea patru. Tăcea și mă privea serioasă.

Am luat-o în brațe. Pielea îi era umedă, părul – ud. A pus capul pe umărul meu și a suspinat ca o bătrână.

— Îi place jacheta dumneavoastră, că e uscată, mi-a spus bunica.

Fetița stătea ghemuită la pieptul meu și suspina. Când am lăsat-o jos, a ridicat brațele slabe ca fusul. Sub fruntea mare, bombată, pe care era lipit părul ud, ochii mari mă cercetau sfâșietor de triști.

— Vrei să te mai iau în brațe, Stăncuțo, îți place?

A clătinat din cap.

— Da…

— Îi place! au strigat băieții deodată.

— Îmi place, a repetat fetița, în șoaptă.

— Nu știe să râdă, mi-a explicat bunica. Taică-su a plecat pe front când avea un an. Maică-sa plângea… Pe urmă nu știu cum a răcit, s-a îmbolnăvit și s-a prăpădit. Alte bocete în casă. Și uite-așa, într-un bocet am dus-o. De când s-a născut, nimeni n-a râs în casa asta…

•

Se luminează de ziuă. Aș vrea să continui să scriu, dar e foarte târziu și sunt obosită. „E târziu”, spunea pe vremuri bunicul, dar mie nu-mi era somn niciodată. Eu voiam să aud povestea mai departe, mereu mai departe… Uneori, omulețul cu ochii galbeni și aerul veșnic vinovat, adormea istovit, iar eu îi urmăream cutele frunții. Mi se părea o adevărată comoară cutia aceea plină de basme, fruntea scorojită a bunicului meu.

De ce mă lăsa bunicul să cred că dincolo de zidurile casei noastre trăiesc copii fericiți, mici Feți-Frumoși și Cosânzene? De ce nu mi-a spus niciodată că există copii care nu știu să râdă care au pielea jilavă și plâng de bucurie când dau de o haină uscată? Copii cărora părinții nu le-au zâmbit… *Cui non riderunt parentes*… – spuneau romanii.

•

Azi am avut o întâlnire cu un necunoscut. Ținea în mână revista Cinema. Se înserase.

— A înflorit liliacul, am spus.

Cred că-mi tremura glasul.

— Prefer lamele Gilette, mi-a răspuns luându-mă de braț.

Îmi săruta mâinile repezit și trăgea cu coada ochiului peste umărul meu.

Trecea cineva, altminteri nu mi-ar fi spus:

— Ce bine îți stă rochia asta!…

Și în timp ce mă înălțăm pe vârfuri, în timp ce-l sărutam pe obraz, i-am șoptit:

— O Škodă argintie…

Două siluete îmbrățișate se pierdeau în ceața amurgului. Un băiat și o fată… Pe ea o cheamă Mirona, pe el nu știu cum îl cheamă, nu știu cum arată la față, și poate n-am să știu niciodată, dar obrazul lui mirosea a frunză, a tutun și a soare. Și la plecare, sărutul nostru s-a prelungit.

•

În seara asta, când am vrut să-i schimb pijamaua, Lisandra mi-a spus:

— E ultima dată că o pun. Mâine plec. Casa asta nu mai e bună pentru mine. Ai putea să fii urmărită și tu. Spune, Mirona, ai vrea să intri într-o tipografie? Mi-ai spus că-l cunoști pe doctorul Grecea.

— De trei ani îi dau lecții de franceză băiețelului… E lecția mea din Cotroceni…

— Dacă vrei să publici o carte, prima ta carte, e destul de firesc să vrei să vezi cum arată o

tipografie. Doctorul Grecea lucrează la cabinetul medical al Cărții Românești. Știe că scrii un roman?

— De fiecare dată mă întreabă: „Când apare?”

•

O clădire în cărămidă roșie. Zgomotul mașinilor ajungea până în stradă. M-am oprit în poartă și, uitând o clipă scopul vizitei mele, am privit fascinată: Tipografie! Oare va intra manuscrisul meu într-o tipografie? Căutam să imaginez drumul pe care trebuie să-l parcurgă foile care s-au adunat pe masă până vor ajunge într-o tipografie, și apoi, prinse între scoarțe cu titlul și numele autorului, o carte în librării… Cartea mea!

Cu toate emoțiile învălmășite, am urcat scările.

În cabinetul doctorului, sora care m-a primit avea o privire rece, bănuitoare. În schimb doctorul, plesuv, rotund la față, era parcă mai expansiv ca de obicei.

— Profesoara lui Petrică! Și, ca și când ar fi uitat cum mă cheamă, adăugă: Scriitoarea. Are o carte gata să vadă lumina tiparului. Prima carte. Și vrea să vadă cum arată o tipografie, adică pe ce mâini încape copilul… Scriitorii sunt curioși, iscoditori. Altfel, cum ar descrie un bărbat durerile facerii?

Deși râdea jovial, nu era în apele lui, parcă el era acela care avea ceva de ascuns… Poate o legătură cu sora Mariana…

— Numărul medicilor scriitori e impresionant. Uite, nu-mi vine în minte decât Axei Munthe, ca să nu mai vorbim de poeți. Și eu am scris…

Am înghețat. Parola era: „Și eu am scris poezii”, și trebuia să o spuie un muncitor în tipografie. „Să fii calmă, Mirona… și degajată… Așteaptă să repete… În zgomotul mașinilor, nimeni n-o să bage de seamă.”

Dar iată că ușa se deschide, și un om în halat albastru dă buzna:

— Domnule doctor, trebuie să veniți cu mine. Are peritonită. Nevasta…

— De unde știi că e peritonită?

Îmblânzită, sora Mariana mă întreabă ce scriu.

— Un roman.

— De dragoste?

Eu eram atentă la ce spunea muncitorul.

— Am șase copii, dom'le doctor…

— Stai, omule. Nu te pierde cu firea. Tocmai vorbeam despre doctori care scriu romane. Și către mine: Uite și zețari care știu medicină.

Omul se întoarse spre mine. Apoi, către doctor, cu toată hotărârea:

— Trebuie să mergem împreună. E în camera de gardă, la Colțea. Nu-s locuri…

Plictisit, dar și intimidat, doctorul găsi o soluție:

— Merge sora Mariana cu dumneata. Medicul-șef o cunoaște, are mai multă trecere decât mine. Eu vă ajung din urmă. Vin cu mașina. Dau o raită prin tipografie…

•

Aș vrea să descriu tipografia, zgomotul rotativelor, mirosul de hârtie, de cerneală și tot ce am simțit în clipa când omul, explicându-mi cum merge mașina, mă privea drept în ochi. Și strângând pleoapele, de parcă l-ar fi jenat soarele, repeta cu modestie: „Și eu am scris poezii". Clipa când foițele pe care mi le încredințase Lisandra treceau în mâna lui aspră mi-a dat o emoție pe care n-am s-o uit niciodată… Dar acum trebuie să văd ce se întâmplă afară… casa parcă a luat foc.

Orașul s-a trezit ca la atingerea unei baghete magice. Zgomot pe scări, pe săli și pe stradă. Nu se desprindea decât un singur cuvânt: Pace! În ușă bătăi violente.

— Pace, Mirona, deschide! E pace!

Tomiță m-a luat de mână și m-a tras după el.

— Ei, Mirona, trezește-te! N-auzi? E pace! Tu nu asculți la radio? Am întors armele. Suntem și

noi în Frontul antihitlerist. Miniștrii au fost arestați la palat.

Pe scară se îmbrățișau nevasta colonelului cu farmacista și toți cei care în adăpost se certau pentru un loc mai aproape sau mai departe de ușă, pentru oxigenul pe care-l consumau cățelul sau pisica vecinei.

— Ei, Mirona! se răsti Tomiță. Ce, nu înțelegi? Eu știam dinainte. Am și o broșură, am să ți-o arăt. Tata o să iasă din închisoare, chiar în noaptea asta. Mama s-a dus să-l aducă.

Nu știu de unde a apărut bătrâna Metzel. Buzele îi tremurau. Fața îi era udă de lacrimi.

— Crezi? Crezi că s-a terminat?

Mă privea cu ochii mari, de un albastru-palid, în care parcă se lupta bucuria cu grija. Fața, mai descrețită, prinsese parcă oarecare culoare. Sprâncenele se ridicau și coborau, trădând un neastâmpăr ciudat.

— Armistițiu! îi răspunse mecanicul blocului. S-a semnat armistițiul…

Vecini se îmbrânceau de parcă ar fi avut nevoie de cât mai mult spațiu pentru bucuria lor.

— Armata noastră a întors armele!

— Unitățile noastre erau pregătite… vorbeau unii și alții, de-a valma.

Bătrâna îmi strângea mâna. Nu mai era rece ca de obicei, dar era aceeași mână pe care o ținusem de atâtea ori într-a mea în clipele grele. O mână totdeauna speriată. Nu auzeam ce spune, dar știam ce gândește: „O să am vești de la Fredi… O să-mi văd nepoții, pe Rodi, pe Gi… Are să-mi scrie Etta…”

— Pacea asta o să vă iasă pe nas, se auzi o voce spartă, stridentă.

Era madam Lilette, croitoreasa, care mai aștepta o minune de la Berchtesgaden.

— Ce-ai spus? săriră, gata s-o ia la bătaie, vecinii, indignați.

— E nebună! căuta s-o apere cât de cât soțul ei, tapițerul, un om cumsecade și blând.

— E hitleristă! strigă Tomiță, mai indignat ca toți ceilalți.

Lumea în stradă parcă era beată. Veselie, vacarm de nedescris. Toți strigau, se îmbrățișau, râdeau, fiecare auzise la radio că România a întors armele împotriva Germaniei. Șeful guvernului, șeful Siguranței și alți șefi au fost arestați…

Împinsă de entuziasmul unui grup, m-am pomenit în casa de peste drum și am urcat pe scări necunoscute. Dar de cum am intrat, am întâlnit figurile din adăpost. Fiecare avea un păhărel în mână, ciocneau unii cu alții și comentau știrile, despre armistițiu, pace, insurecția armată… Gazda, soția gazetarului, mi-a dat un păhărel, mi-a turnat vișinată.

— O păstram pentru zile mari, și azi ori e zi mare, ori nu mai e! Hai să ciocnim!

— Să ciocnim! făcu soțul ei, exuberant.

Și luându-și nevasta în brațe, o învârti într-un dans improvizat.

Ea, mică și îndesată, se împiedica în cămașa lungă, peste care își pusese în grabă o rochie de casă, cu nasturii încheiați anapoda. El, peste cămașa cu râuri, purta un halat cu șnurul dezlegat. Niciun pas de-al ei nu se nimerea cu vreunul de-al lui. Dar țopăiau fericiți. Nu știu cum s-a încins hora și cum am intrat în vârtej. Dar când, mai târziu, m-am desprins, am simțit fiorul unei griji, o îndoială. La fel ca Tomiță, nu sesizam prea bine deosebirea între armistițiu și pace. Vestea era prea mare și venise parcă prea brusc. Nu-i puteam pipăi realitatea. Războiul? Zeci de imagini se depănau în mintea mea. Frânturi grăbite, învălmășite, apăsătoare se îmbulzeau, împiedicându-mă să am aceeași stare de euforie. Era și grija pentru Lisandra, care nu dădea semne de viață. Căutam în mulțimea care se mișca în fața mea și vorbea, și râdea zgomotos, părul ei aprins, ochii ei castanii,

catifelați, vii. Îmi lipseau mâinile ei pe umărul meu.

Când am ieșit în stradă, ciripeau păsările, cânta un cocoș. Era o lumină curată, albastră-verzuie, de noapte polară. Îmi venea să strig: „Unde ești, Lis?” Mi-o închipuiam deschizând toate porțile pe unde ar fi putut să intre libertatea și pacea.

Acasă, în lumina zorilor care mijeau și a lunii care încă veghea, am găsit-o pe bătrâna Metzel ghemuită lângă aparatul de radio. Avea obiceiul să asculte diferite posturi, în nădejdea – absurdă, bineînțeles – că pe calea undelor va afla ceva despre feciorul ei. M-am așezat pe un scăunel alături.

— Parisul, Mirona… În aceeași zi cu ieșirea României din război… Am auzit… Eliberarea Parisului…

Am luat-o pe bătrâna Metzel în brațe, gata s-o sufoc. Am luat-o de mână și am ieșit pe terasă. Și m-am simțit deodată atât de ușoară, că nu m-aș fi mirat să-mi iau zborul, atât de mare, că nu m-aș fi temut să mă măsor cu viața. Era o lumină cum nu mai văzusem. Cerul, ca o imensă lacrimă albastră. Cine și-ar fi închipuit că peste câteva ore…

21 august

Avioanele cu crucea încârligată se ridică de pe aerodromul de la Pipera și împrăștie moartea la întâmplare, orbește, asupra orașului, peste case, școli, spitale, biserici. Luat parcă de friguri, blocul nostru se zgâlțâie. Miros de pulbere și praf intră prin gemulețele sparte ale spălătoriei în boxele pivniței. Molozul cade din pereți. Clădirea se zguduie neîntrerupt. Caut să-i dau curaj bătrânei Metzel.

— Lasă, că trece; încă puțin, și trece…

— Numai de mi-aș vedea băiatul, și murmură ca o litanie: Fredi… Fredi…

Nerăbdători, unii ies din adăpost, alții, înfricoșați, intră. Dar veștile intră și ele cu aceeași forță și ne aduc oxigenul de care avem nevoie: „Armata noastră, susținută de corpul aviației, a început acțiunea de eliberare a Capitalei… Nemții încearcă să intimideze populația aruncând bombe. Dar mai rău o îndârjește. Președinția, Telefoanele, Radioul, toate sunt ocupate de noi.”

— Acum putem vorbi deschis, spune mecanicul blocului. Peste tot, acționează gărzi patriotice, înarmate.

— Fiul nostru a trecut adineauri pe aici să ne liniștească. Nu e singur, ne asigură ziaristul, e cu tot tineretul de la Vulcan, de la Atelierele Grivița. Două mii de patrioți susțin armata noastră.

Tomiță sare ca un ied:

— L-am văzut pe Barbu cu bicicleta. Se dau lupte la Băneasa. Poartă brasardă cu litera P. Dacă aș avea și eu o bicicletă!

— Am să-ți dau bicicleta mea, Tomiță.

Tare mi-e drag acest băiețel, cu urechi clăpăuge, inimos, inteligent, curajos.

— Ai tu o bicicletă? Unde e?

— Undeva într-un pod. Îți promit că dacă se liniștesc lucrurile…

— Păi cum să se liniștească, dacă noi stăm în pivniță, și bicicleta e în pod? Hai să ieșim, Mirona. Ce, e mare lucru să ajungem la Băneasa?

Dar pământul se zguduie din nou. Parcă se prăvălesc ziduri. Ușa cade și o mulțime de oameni năvălesc, împinși parcă din spate de o forță nevăzută, uriașă.

— S-au spart țevile… apa… apa… strigă unii și alții.

Mecanicul aprinde o lanternă. O fetiță cade în brațele lui. Se aude un țipăt disperat:

— Sofica!

Dinspre spălătorie, dinspre uscătorie, lumea dă năvală, cu copii în brațe, pe umeri.

— S-a blocat intrarea…

— Nu faceți panică! răsună vocea mecanicului, cu atâta amploare, încât se face liniște. Avem pe unde să ieșim… Un târnăcop…

— Știu eu unde e, sare Tomiță.

— Nu dau voie, protestează madam Lilette, croitoreasa.

— Cine te întreabă? o repezi soțul ei.

— Există pe scara de serviciu o ușă care a fost zidită, îmi explică Tomiță. Pe ușa aia se intră în apartamentul ei…

— Îmi rămâne casa vraiște, se văita croitoreasa.

Tomiță aduce târnăcopul.

Mi-am făcut loc și am ieșit în spălătorie, să văd ce se întâmplă. Apa ajungea până la glezne. Am încercat să-i liniștesc pe oameni spunându-le cum se poate ieși.

— N-auziți lovituri de târnăcop? Panica nu-i bună la nimic. Nici când casa ia foc oamenii nu mor din cauza flăcărilor. Panica e mai rea decât focul și apa.

Setea de aer, de lumină și vești i-a făcut pe mulți să părăsească adăpostul. Spre surprinderea mea, blocul nostru era în picioare. Bomba – cât o minge de fotbal, mă asigură Tomiță – se îngropase în buza trotuarului. Tabla acoperișului, smulsă parcă de dinți uriași, atârna jalnic, și geamurile erau toate sparte.

În colțul străzii, pe stânga, o casă prăbușită. În poarta Cișmigiului, un copac zăcea la pământ, ca doborât de trăsnet. Un soldat fără chipiu, cu părul și hainele acoperite de praf – părea mai curând un zidar –, se uita la mine zăpăcit.

— Era gata să mă curăț, acum, la spartul târgului. Chiar aici, la podul Mihai Vodă. Aveau hitleriștii un sediu acolo. S-a zis cu ei! Și ridicând privirea spre cer: Ăsta-i *Heickel*, îl recunosc după motor. Cu „Știucile” s-a terminat. Mai au la Breaza câteva Heickel… E aici un adăpost, spuse ascultând atent zgomotul motoarelor. Pe Calea Rahovei a trecut o mașină cu nemți. De dimineață.

Pe trotuar, la câțiva pași de mine, un ofițer de-al nostru. Nemții au oprit mașina, au tras în el și au trecut mai departe. M-am aplecat să-l ajut, a sărit și altă lume. Degeaba… Era mort… Azi am scăpat de două ori. Dar văd că se îngroașă gluma. E colea un șanț acoperit…

— Abia am ieșit din pivniță. Îmi ajunge.

Soldatul mă luă de mână și mă trase spre șanț. N-am apucat să intrăm, și s-a cutremurat iar pământul.

Îmi aminteam cuvintele Lisandrei: „*Los caballeros*… Au vrut să-l îngroape de viu pe Jacquot. Glumele lor sinistre… metodele lor.”

— Două tancuri nemțești au încercat de dimineață să intre în București, le-au doborât ai noștri, spunea ostașul. Un sergent, zece soldați și câțiva oameni din garda patriotică le-au blocat retragerea spre Ploiești. Gata, s-a terminat. Am avut noroc și de data asta. Se roagă mama pentru mine.

Când am ieșit la lumină, în poarta Cișmigiului, o ambulanță ridica pe targă un rănit. Am trecut pe lângă groapa unde căzuse bomba și am ieșit în bulevard. Ardea Ministerul Justiției. Într-un copac atârnau, ca într-un cuier, o haină bărbătească, un fular înflorat. Dincolo, în Intrarea Zalomit, suflul bombei aruncase în stradă mobile, haine, tot felul de obiecte de artă și multe tablouri. Trebuie să fi fost casa unui colecționar. Printre pânzele călcate în picioare, împunse parcă de baionete, am recunoscut caii Martei, portretele ei… Mi se părea c-o aud: „Eu nu fac politică, eu fac portrete…”

În dreapta Cercului militar, doi tineri bine dispuși fumau țigări de foi, lungi și subțiri. Văzând nedumerirea mea, au început să râdă.

— E prima dată că umblăm fără agenți după noi…

Dar zguduitura care a urmat ne-a obligat să intrăm în adăpostul clădirii. Niciodată pământul nu

s-a cutremurat atât de violent. Parcă îi săreau măruntaiele în aer.

A fost ultima lovitură… Și Teatrul Național a primit-o în plin.

26 august

Cerul e fără limite, noaptea, ireal de frumoasă și parcă fără sfârșit. Casa e fără geamuri; fereastra și ușa dinspre terasă, smulse din țâțâni.

Scriu la flacăra unei lumânări, lampa e la pământ. Au dispărut de pe tavan umbrele lanțurilor de care era atârnată. Umbrele ca niște pâlnii de gramofon ale ultimelor cale, umbra gâtului întins al statuetei de bronz. Confucius și-a pierdut o mână în această ultimă încăierare. La radio se transmite: „Până la ora 14, ultimele resturi hitleriste s-au predat”.

Strada e pavată cu praf de sticlă. În mirosul de ars și încins, de cărămidă și zgură se simte răcoarea unei cascade uriașe…

30 august

Tomiță nu mai are astâmpăr.

— Vino, Mirona, vino să vezi! Toată lumea e pe stradă. N-ai o basma roșie să-ți faci și tu un steag, să-l pui pe terasă? Al meu e pe gardul de alături. Că de la noi din subsol nu se vede. Hai mai repede…

Am alergat cu Tomiță pe străzi. Toată lumea era afară cu copii în brațe, cu flori și țigări.

— Spune, Mirona, unde e podul cu bicicleta?

Tomiță e convins că dacă ar avea o bicicletă ar ajunge cu ea la Berlin.

• CAPITOLUL XVI • SCRISOAREA BĂTRÂNULUI MIRON CĂTRE FANA

Septembrie, 1944

Casa bătrânei Cațian era zăvorită strașnic. Geamurile, bătute în scânduri. Un lacăt mai mare ca de obicei, la poartă. Am sunat, sigură că cineva a fost lăsat de pază, că se va ivi din fundul curții, din odăile dărăpănate ale slugilor. Nu se putea să nu se fi găsit vreo fină, vreo vecină, vreun nevoiaș… Familia mea se pricepea să ajute fără să dea nimic, ba chiar trăgând foloase. Și într-adevăr, tot stăruind pe butonul soneriei, a apărut cineva din spatele chioșcului. Când s-a apropiat, am văzut o figură fără vârstă, o față fără culoare, cu buza tăiată. Un dinte rămânea descoperit, ca la mopși. Dar ochii sclipeau buni, plini de căldură și mi-erau cunoscuți.

— Nu mă recunoști, duduie Mirona?… Ei, bată-te norocul, ce-ai mai crescut! Erai de-o șchioapă… Eu sunt Mărioara.

Să fie oare Mărioara pe care pe vremuri au dat-o afară mătușile din pricina unei forfecuțe care apoi s-a găsit?

— Cum de nu mă cunoașteți? Ne duceam în pod împreună, că vă era frică de șoareci… Eram și eu o fetișcană, m-am mai schimbat.

Da, era o fată cu obrajii ca mărul domnesc; ochii îi jucau în cap isteți, avea o coadă castanie, cât pumnul de groasă.

— Cum se poate? Mărioara?…

Îmi păru rău de brutalitatea întrebării mele.

— Nu-i ușor la stăpân… cu copil…

— Mărioara?! repetam prostește, amintindu-mi de tanti Marie „un copil e un condei” asta însemna: o cheltuială.

— Eu, domnișoară, chiar eu… Am căzut tocmai când trebuia să nasc. Vedeți, mi-am tăiat buza. Buza asta mă pocește de nu m-ați recunoscut. Bine că a scăpat fata, Georgina…

De pe treptele de piatră ale casei cobora o fată negricioasă, slabă, cu umerii ridicați, osoși, gâtul scurt. Aș fi jurat că-i cocoșată. Bretonul, pletele

negre cădeau pe umeri, amintind de o poză a Salomeei cerând capul lui Ioan. Ochii cenușii, lungi, reci, fața trecută.

— E domnișoara Mirona, spuse Mărioara.

Dar fata, ignorându-mă, îi întinse niște bani.

— Pentru lumină, pentru apă și gunoi. Vezi să nu te încurci. Să-mi aduci chitanțele.

Avea o voce de bărbat, o atitudine de stăpână. Îndreptându-și umerii, cu capul sus, se înapoie în casă.

— Așa e la început, urâcioasă, căută Mărioara s-o scuze. Crede că ați venit la ghicit. Și văzând că nu înțeleg: N-ați auzit de Georgina? Dă în cafea și în cărți. Dar trebuie să puneți ceașca cu apă seara între geamuri. A doua zi faceți cafeaua și aduceți ceașca băută și întoarsă.

Zăboveam în fața treptelor de piatră, căutând să mă reculeg. Mărioara, fosta fată în casă, e din nou angajată. Și și-a adus fata. Care dă în cafea și în cărți. Dar autoritatea cu care vorbea Georgina, excesiva încredere în propria ei persoană mi se păreau mai greu de înțeles decât necuviința față de mine. S-ar fi zis că banii care îi dădea pentru lumină, apă, gunoi erau ai ei.

— Cum de n-ați auzit de Georgina? Nu primește pe fiștecine. Lume de soi, miniștri așteaptă la rând, rămâne cu gura căscată.

— Spune-mi, Mărioară, mama e acasă?

— Nu, e la Sinaia, cu spitalul de răniți. E numai domnișoarele acasă…

Curtea, atât cât se vedea din față, mi se părea acum mult mai mică… Rondurile de flori părăsite, pietrișul murdar, chioșcul mai pitic și mai strâmb. În stânga, în locul gardului care ne despărțea de curtea vecină și pe care mă cățăram, curioasă să știu ce se petrece acolo, se ridica acum zidul unei case cu ferestruici de serviciu și balcoane înguste. Am trecut printr-un coridor în care am dat de același răcitor vechi, nefolosit de când mă știam, de aceleași reproduceri după scene de vânătoare și

curse de cai – domni cu joben și doamne elegante, în stilul 1900. Trecând de cele câteva trepte care coborau în subsol, în odaia bunicului, m-am izbit de șifonierul cu oglindă. În fața acestei oglinzi îmi încercam rochiile Fanei.

— Știți că s-a întors…

Mărioara se obișnuise să vorbească misterios, după obiceiul casei.

— Soțul duduii Neneea… A fugit de la balamuc. E aici.

Înfiorată, mi-am grăbit pașii și, eu aceeași spaimă ca în copilărie când treceam prin întuneric, am căutat ușa care dădea în sufragerie.

— În odaia lui domnu-mare stă acuma dumnealui. E liniștit, nu face rău la nimeni. Eu îi duc de mâncare. Numai o dată s-a înfuriat și a dat cu toporu în dulap.

— Era plin de lucruri, pe câte știu.

— Ticsit. Dar fiecare a tras dinăuntru ce a vrut. Și pe urmă, vorba aia: nici usturoi n-am mâncat, nici gura…

Oare știau și ele ceva despre faimosul brâu roșu?

— Cred că bicicleta e în pod, și ghetele cu patine. Aș vrea să le iau.

— Vă duc eu în pod mai târziu, să nu știe nimeni… Acu' dac-au prins de veste că ați venit…

Regăseam climatul casei bătrânei Cațian.

În hol aștepta o femeie cu pălărie roșie de pai, nou-nouță; mi se adresă familiar:

— Azi e cu toane. Îți ia banii degeaba. Ba îți mai cere și sfaturi… Dar ce să te bagi?… Fiecare cu ale lui. Uite-așa cum o vezi, un pui de cioară, ea ține toată hărăbaia asta de casă. Și pe bufnițele amândouă, și pe bărbatu-său și câți mai sunt…

— Georgina e măritată?

— Veniți prima dată? Atunci, n-aveți de unde să știți… S-a măritat cu nepotul bătrânei. Uite cum ne iscodește. Și arătându-mi portretul Catrinei Cațian: Doamne ferește! Parcă e vie! Apoi, pe un ton mai

scăzut: A fost și asta un pui de lele… Și uitându-se la ceas: Nu mai aștept. Norocul dumitale. Te ia numaidecât. Pe-al meu l-a văzut în cafea exact așa cum e. La început îi da zor că poartă uniformă. Ce uniformă? N-am de-a face cu militarii, niște pârliți. Nu-i militar, zice. Uite, poartă o bavetă, un guleraș! Dar ce-i, copil mic? Nu, zice, parc-ar fi procuror. Și așa e…

În clipa aceea se iviră în ușă tanti Marie și Neneea. Bărbiile mai teșite decât mi le aminteam, gurile mai rotunde, ochii mai bulbucați. Când pălăria roșie dispăru, se năpustiră mătușile mele:

— Mirona, cum ai crescut…

— Da, zău, fetițo! Ai mai crescut…

Așteptam să aud pitpalac, cucu…

— Hai în sufragerie, fetițo. Nu pe aici. Nu mai trecem direct. Am pus bufetul în fața ușii. Și suspinând: S-au schimbat multe…

Am regăsit culoarul întunecos, ușile nenumărate, oficiile inutile, aerul închis de altădată, dar parcă și mai înecăcios, mirosul de naftalină, lumina întunecată, umbrele dese. Dar odată în sufragerie, mătușile mele m-au luat în brațe, într-un elan la care nu mă așteptam. Aveau lacrimi în ochi și repetau când una, când alta:

— Vai, ce vremuri… Ah, ce vremuri… Cum te-ai încumetat să umbli pe stradă? Nu ți-e frică? Noi stăm ascunse…

— De ce?

— De frică…

— Frică?

Se uitau una la alta cu ochii holbați, apoi împreună mă cercetau atente.

— Tot așa cu capul în nori, fetițo? Cu nasul în cărți? Faci poezii? Nu auzi, nu vezi, nu afli?

— Ce să aflu?

Și-au făcut cruce pe rând. Apoi, tușind și schimbând vorba:

— Iancu ne-a părăsit…

— Pe toate trei?

Se uitau una la alta, ca totdeauna când li se punea o întrebare neașteptată.

— Păi cum? Nu i-am dat banii, toți? Ne mulțumeam cu dobânda. Aveam încredere. Și el păpa cu Mitzi…

— Mitzi! O scândură cu ochelari…

— Și mama ce face?

— S-a împăcat cu madam Alexandrescu…

Și mătușile mele, ca de obicei când aveau ceva de ascuns, vorbeau de-a valma despre madam Alexandrescu, care făcea pentru aviatori ceai pe aerodromul de la Pipera, despre mașina ei, cu care au fugit nemții, despre o putinică de brânză care a dispărut, despre o găină care s-a furat.

— O ții minte pe Fifi?

Noi aveam întotdeauna o găină albă din neamul lui Fifi. Și luându-și ghergheful, Neneea începu să socotească anii care au trecut de când a murit cea dintâi Fifi.

— Douăzeci și cinci…

— Douăzeci și șase, corectă tanti Marie. Mirona era în leagăn. Câți ani ai, fetițo?

— Mulți, foarte mulți…

Tanti Marie făcea socoteala în gând. Dar brusc se îndreptă spre ușă, cum avea obiceiul când i se părea că cineva ascultă. Observ că i s-au îngroșat picioarele, s-au lăbărțat șoldurile. Apoi, întorcându-se:

— Ar trebui să vorbești cu tatăl tău și să-i spui: „Am douăzeci și șase de ani…”

— Douăzeci și opt…

— Așa-i! Cum trec anii…

Neneea mă măsoară din cap până-n picioare.

— Te-ai făcut fată de măritat. Chiar așa să-i spui tatălui tău: „Ce, vrei să rămân fată bătrână?”

Tanti Marie clipește des, enervată. Nu-i place să i se aducă aminte că nu s-a măritat. Neneea tușește. În liniștea care devine apăsătoare, numele Fanei plutește în aer. Aștept bătăile pendulei.

— A căzut la cutremur. Îți aduci aminte, Mirona? Atâta aveam și noi de la bătrâna.

E curios că nu se sfiesc să susțină, privindu-mă în ochi, că doar atât le-a lăsat.

— Într-o dimineață, la ceai, începe Neneea, aud un țârâit de greiere. Chiar în ceașca de ceai. Parcă era o muzicuță. Mi-am făcut cruce. Uite, să spuie Marie…

— Da, da, era și Tanți, am auzit toate trei. Ne uitam la ceașcă și nu știam dacă zumzăie ceașca, sau ceaiul. „O fi fost ceașca prea rece și ceaiul prea fierbinte", zice Iancu. Și-i dădea zor că s-au dilatat porii. Îl știi pe tatăl tău, Toma necredinciosul. Din patru cești de ceai, numai uneia i se dilată porii când torni apă fierbinte… Ce zici, Mirona?

— Că s-a declarat războiul…

— De unde știi? holbară ochii mătușile mele. Chiar așa s-a întâmplat! Chiar în ziua aia…

— Am păstrat cestile pentru spiritism, șopti tanti Marie.

De teamă să nu înceapă să înșire sfaturile pe care le primesc post-mortem de la bătrâna Cațian, m-am ridicat să plec. Nu știam dacă trebuie să mă strecor pe furiș până în pod, sau să le spun că vreau să-mi iau bicicleta.

— Nu stai cu noi la masă? mă întreabă Neneea cu amabilitate prefăcută.

— Știi, Georgina mănâncă și ea în sufragerie cu noi, intervine tanti Marie.

— Și Mărioara?

Tanti Marie și Neneea erau indignate.

— Să aducem slugile în casă?! La masă?

— Păi cum! Fata stă la masă, și maică-sa o servește în picioare?

— Mirona fetițo, numai ție ți-am spus adevărul, că tu ai idei populare… Nimeni nu știe că Georgina mănâncă la masă cu noi. Dar pe vremurile astea, vezi tu…

— Vă ocupați de politică?

Și-au făcut cruce.

— Vai, se poate? Îți dai seama ce-ar fi… Nici nu vrem să auzim… Taică-tu, cât e el de francofil, și tot are groază de revoluție… Cică o să se ia moșiile…

— Aveți moșii?

— Avem un proces, știi tu, procesul care a băgat-o pe bătrână în mormânt…

— Foarte bine, scăpați de proces.

— Ne-a costat ochii din cap. Ție ți-e ușor să vorbești. Numai noi știm cum ne zbatem. Până a venit Mărioara am stat fără slugi. Li s-a urcat la cap cu sindicatu și cu pretențiile! Unde sunt vremurile…

— Când le dădeai două perechi de palme și terminai povestea?

Mătușile mele tușesc încurcate. Îmi dau seama de echilibristica, de complicatele jonglerii pe care trebuie să le facă pentru a ține casa asta cu atâtea odăi inutile, și totuși lumea să nu știe că Georgina ia masa în sufragerie, ba și mai mult, că au ajuns să se înrudească, prin nu știu ce nepot sau fin, cu Mărioara. În casa bătrânei Cațian se iveau mereu alte mistere, rămâneau mereu alte taine nedezlegate. Trei războaie au trecut peste această casă. În sufragerie, un tablou în stil *Meissonier* îl înfățișează pe străbunicul Miron, în uniformă de dorobanț, la Grivița, în ’77. O fotografie mică. Discretă, bunicul sergent în campania din ’913. Iar alta, tata proaspăt mobilizat în ’916. Acum mama, în costum de soră de caritate cu toate dichisurile. Oameni adevărați au trecut prin mâinile ei, au murit în brațele ei, deci a luat parte la război. Dar în casa lor, în casa bătrânei Cațian, nicio schimbare. Regăseam tot ce era absurd, degenerat, otrăvit: ambianța pe care o știam. Familia, în aceste ultime zvârcoliri ale ei era în stare de orice ticăloșie.

— Cu cine e măritată Georgina? întreb cu o agresivitate care le sperie.

Tanti Marie și Neneea, ca să iasă din încurcătură, vorbesc precipitat.

— Măritată! Vorba vine…

— Mai mult de formă…

— Ea ține casa.

— Ne dă în cărți, gratis.

— Pe Mărioara tot gratis o avem.

— Trebuie să mai închizi ochii, dacă vrei să trăiești.

— În vremurile astea!…

Pe ușă intră Lavinia. Îi tremură capul mai rău ca altădată. Și e numai piele și os. Am înțeles că tot ea duce greul. Biata Lavinia, ultima roabă în casa bătrânei Cațian!

— Mirona! M-a luat în brațe. Ar fi vrut să plângă, dar parcă nu mai avea acel dram de energie de care are nevoie o lacrimă… Ce faci, Mirona?

— Uite, am venit să vă văd și să-mi iau bicicleta din pod…

Mătușile mele erau fericite că nu stăruiam să aflu cu cine e măritată Georgina.

— Du-te, fetițo, du-te și ia-ți bicicleta. Dar să știi că-i plin podul de șoareci și lilieci.

•

Bicicleta nu se vedea nicăieri. Cotrobăiam prin sertare și unghere, mă împiedicam de sobe și burlane, de mobile desperecheate, de lăzi și lădițe, fără să țin seama de păienjeniș și giulgiuri de praf. În cele din urmă am dat peste patinele ruginite, peste ghetele cu patine înșurubate, care i se vor potrivi lui Tomiță, și peste o umbrelă de ploaie, de care avea nevoie bătrâna Metzel. Manechinul de croitorie, ca o femeie decapitată, a căzut peste mine. Bluze cu mâneci sfâșiate, volane de dantelă rupte, păpuși fără cap, peruci de păpuși, capete de păpuși fără păr, fără ochi ieșeau din fundul cuferelor, unde degetele mele scotoceau febrile, în căutarea brâului de catifea de care îmi vorbise bunicul. În norii de praf și lumina puțină câtă intra prin ferestruici, am descoperit vasul de aramă cu

desene subțiri, misterioase și inscripții persane, pe care nașul Arcadie i-l dăruise Fanei. Dar cine era nașul Arcadie și cu ce prilej îi făcuse acest dar, n-am aflat niciodată. Capacul, ca un coif ascuțit, se lățea ca o pagodă, iar vasul propriu-zis avea mijlocul gâtuit ca o talie de viespe, și în continuare liniile semănau cu niște șolduri frumos arcuite. Acest vas, în care ardeau pe vremuri cărbuni, era mutat din loc în loc lângă scăunelul pe care-și proptea picioarele Catrina Cațian.

Cu gândurile împrăștiate, scotoceam printre pene de struț, cozi de vulpi, marabuuri, paiete, când deodată am dat de o bucată de catifea. Inima a început să-mi bată grăbită. Nu puteam să-i văd culoarea. Cu respirația tăiată, pipăiam căptușeala. Era încrețită pe mici balene, refractară, scorțoasă. Degetele-mi ardeau și eram tulburată ca în seara când am descoperit pe maidan o ciupercă. Fugind cu trofeul în mână, m-am izbit de ghidonul bicicletei.

Când am trecut de poarta dantelată și înaltă – faimoasa poartă a casei bătrânei Cațian – m-am bucurat ca un orb care vede lumina. Pierdusem noțiunea timpului. Trecuseră parcă ani din clipa în care intrasem pe aceeași poartă. Lumina nu mi s-a părut niciodată atât de puternică, cerul atât de limpede, atât de înalt, albastrul atât de curat, strada atât de lungă, oamenii atât de vii… Nu-mi venea să cred că am scăpat de păienjenii care se plimbau pe pânze uriașe și de păienjenișul familiei. M-am oprit o clipă să-mi trag sufletul, să arunc o privire maidanului de peste drum. Dar maidanul copilăriei mele nu mai era. Pe locul știut apăruseră tot felul de barăci. Cine știe pe unde rătăcea acum prințesa Ringhi-Ring, în ce ținuturi tainice se ascundeau ciupercile vrăjite…

•

Scrisoarea bătrânului Miron către Fana am găsit-o în căptușeala brâului de catifea, care nu-i roșu, ci portocaliu decolorat. O voi transcrie în

noaptea asta, orice s-ar întâmpla. Nu va lipsi decât ortografia epocii. Compromisul, minciuna, viciul, toate tenebrele familiei le voi reda, așa cum s-au păstrat în foile astea mototolite, îngălbenite de timp.

Și poate că așa ar trebui să înceapă romanul…

„Fana, copila mea! Iată, ceasurile îmi sunt numărate. Trebuie să părăsesc pământul ăsta, unde mi-a fost numai amar. Și bucuros aș pleca, dar, vezi, îmi sunt picioarele adânc înfipte în noroi, așa de adânc! Iar în suflet port bolovani. Ascultă aici: când erai mititică veneai la mine și-mi cereai povești. Dar eu eram amărât. Tare amărât! Și acum ai să vezi de ce eram amărât. Și poate că o să-ți fie de folos să știi cine ești tu, cine am fost eu și de ce e blestemată casa asta a noastră.

Tata a fost țăran. Cătunul nostru era așezat mai mult pe râpi, și când veneau ploile se umfla apa care trecea prin sat și dădea peste cocioaba noastră. Pe mama așa am pierdut-o. Dădea să bată niște pari, să oprească apa, și apa a luat-o și a dus-o. Când au găsit-o oamenii, mai răsufla, dar ochii îi erau sticloși, holbați. Către seară i s-au închis pe vecie. Când eram copii și vedeam cum se adună norii, fugeam mâncând pământul, care-ncotro. Eram opt copii la început, dar de sărăcie au murit unul câte unul. Am rămas eu. Era devale pământ bun, dar îl stăpânea, cât puteai cuprinde cu ochii, boierul. Ai lui erau merii, perii, prunii, pădurea, pășunile, izlazul. Toate erau ale lui. Bucătăreasă la conac era tușa Arghira. M-am aciuat pe lângă ea. Culegeam frunze de dud, dădeam de mâncare la păsări. La șapte ani slujeam și munceam ca un rob vârstnic și eram bucuros să capăt un codru de pâine și ce rămânea prin farfurii… Bucătăria era mare și mirosea bine cuptorul. Era cald, și tușa Arghira era din satul nostru. Îmi era neam după mamă și îi era drag de mine. Când am împlinit opt ani, chiar în aceeași zi, boierii au plecat la București, că trebuia să nască cucoana, și au luat-o

cu ei și pe tușa Arghira. Iar dumneaei m-a luat și pe mine.

Uite, dacă vrei să știi cine a fost cucoana Maria, nevasta boierului Filip, vezi că e o carte groasă în raftul de sus, lipit colea de perete. Ultimul rând, a treia carte din dreapta: *Analele parlamentare ale României*. Uite ce zice acolo (e însemnat subțire cu creion negru): «Maria, Costache, Nicolae, nevârstnicii copii ai răposatului paharnic Dimitrie Amira de aici, arătând că tatăl lor a slujit patria cu credință, se roagă a li se adăuga leafa de optzeci de lei ce au pe lună, nefiindu-le de ajuns la scăpătăciunea în care se află, mai ales că au rămas orfani de mamă. Au înfățișat dovada marelui Logofăt Nicolae Ghika și altor patru persoane, despre adevărul arătărilor lor.»

Maria de care se pomenește aici, vezi, era săracă dar gingașă ca o zână, și era fata paharnicului Dimitrie Amira. În 1848 avea treisprezece ani. După revoluția care a fost, s-a căsătorit cu un boier bogat. Abia după doisprezece ani a avut un copil, și atunci puțin a lipsit să se prăpădească. Două zile și două nopți s-a chinuit cucoana Maria. Și tușa Arghira două zile și două nopți n-a slăbit-o din ochi. A frecat-o pe mâini și pe frunte, i-a descântat, i-a suflat, i-a mestecat leacuri băbești. «Dacă scapă cucoana, îți dau zece pogoane, i-a spus boierul. Arghiriță, vezi, fă tot ce știi, ca să n-o pierd și să nu pierd feciorul, că de doisprezece ani tot aștept un fecior. Dar poate să fie fată. Ce să fac cu atâta avere? Cui s-o las? Vezi, Arghiriță, fă tot ce știi, și n-o să-ți pară rău. Uite, o să-l țiu pe Miron la școală. O să-l trimit la Viena să învețe… O să-ți dau douăzeci de pogoane, Arghiro, de meri și de pruni.» Și Arghira mesteca buruieni, o stropea pe cucoana, o descânta, îi dădea să înghită băuturi fermecate. Doftorii stăteau strânși în altă aripă a casei, se chibzuiau în tot felul și nu știau cum să facă. Ei ar fi vrut să scape mama și să omoare copilul. Dar tușa Arghira strângea mâna boierului

și nu-l lăsa să facă așa păcat. Știa că alt copil n-o să mai aibă, și cucoana o să moară de inimă rea…

Către zorii zilei s-a născut o fetiță. Au numit-o Maniana, fiindcă s-a născut dimineața. Boierul trăise și prin Spania și pe limba de acolo *mañana* înseamnă dimineață. Și pot să spun azi, când îmi închei viața, că pe Maniana am iubit-o de atunci, din zorii acelei dimineți de april, când a venit pe lume.

Boierul s-a ținut de cuvânt; i-a dat douăzeci de pogoane tușii Arghira. La sutele lui de pogoane ce însemnau douăzeci? Un pumn de pământ. Dar pentru tușa Arghira era avere. Pe mine m-a dat la școli, așa după cum făgăduise. Și eu am zis că e om bun. Cocoana Maria îmi era și ea ca o mamă. Așa am crezut. Nu știam atunci că nu există boieri buni și boieri răi, că boieru-i boier și țăranu-i țăran, că stăpânu-i stăpân și sluga e slugă și că bogatul și săracul nu se pot înțelege, cum nici lupul cu oaia. Și așa s-a întâmplat că eu, feciorul plugarului Ștefan Cațian, care a luat parte la revoluția de la Izlaz, mi-am întors fața de la cei necăjiți și amărâți și nici chiar de tata n-am vrut să știu. N-am mai vrut să văd cocioabele de pe râpă, unde și acum vine apa umflată și copiii fug noaptea înspăimântați, și săteanul sărac n-are fir de iarbă unde să-i pască vita, n-are bob de fasole, ci numai bolovani cărați de apă, numai datorii, necazuri, dijmă și boli…

Vezi că am moștenit cele douăzeci de pogoane ale tușii Arghira și am învățat ingineria la Viena. Frumoasa Maniana m-a așteptat cinci ani. De cinci ani se împotrivea când veneau peținorii. Părinții, ce-i drept, n-o sileau. Avea o fire răzvrătită copila lor și era alintată. Maniana era poetă și picta, și încerca să scrie bucăți muzicale. Părinții îi făceau toate pe plac. Dar când m-am înapoiat și am îndrăznit s-o cer de nevastă, când au văzut că fata lor vrea să se mărite cu Miron, nepotul bucătăresei

Arghira, cu mine adică, au îngălbenit de parcă s-ar fi năpustit din nou peste ei revoluția.

«Cum adică? Miron? Un țăran? O sărăcie? Miron care ducea vacile la păscut? Feciorul lui alde Ștefan care umblă desculț? Ștefan, care atunci, la Izlaz, a deschis gura mare…» Vezi, Fana, degeaba mi-am părăsit tatăl, degeaba am învățat carte multă, și în vacanță când mă înapoiam mă prefăceam că nu-i cunosc pe-ai mei, și tatei abia de-i dam bună ziua. Degeaba, seara, cântam la pian în salonul conacului, și împreună cu stăpânii mințeam, împreună cu stăpânii râdeam. Degeaba! Eu am rămas pentru ei tot linge-blide, nepotul Arghiriței care spăla blidele.

Iată partea întâi a poveștii… Parcă-ți văd ochii mari, parcă te aud: Și apoi?…

Sunt obosit, fetița mea. Obosit de a fi trăit fără un ideal, fără un scop în viață, fără o faptă bună, fără o singură privire înainte. Obosit de a fi fost laș, de a nu fi făcut nimic pentru cei obidiți. Când eram copil, visam să construiesc un dig în sat la noi, să opresc Bălceasca, să fiu mai tare ca ea. Să scap satul de sărăcie și spaime. Dar boierul avea alte vederi. «Nu te pune cu apa. Omul e slab, natura îl doboară.» Vezi că avea interes să le bage oamenilor în cap că sunt neputincioși, ca să-i poată stăpâni lesne. Le întreținea spaimele și superstițiile și neștiința de carte, ca nu cumva să-și dea seama oamenii că pământul e al lor, că au dreptul la viață și ei. Mai ales ei!

Eu știam toate astea, le știam de la tata, dar îmi vândusem sufletul pentru osul pe care mi-l aruncaseră boierii. Și dacă am o scuză e că o iubeam pe fata lor, pe Maniana.

Ce-am făcut mai pe urmă? Iată, să vezi…

Încerc să ies din noroi, vreau să mă pregătesc pentru marea călătorie, și după cât mi-e de greu să mă scutur, să mă curăț, văd cât de adânc m-am înfundat. Nu m-am putut căsători cu Maniana. Dar ne-am iubit cu adevărat, și într-o bună zi ai venit

pe lume tu, copilul dragostei noastre. Te-ai născut la o mănăstire. Așa era obiceiul pe atunci. Fecioarele din lumea mare, când greșeau, nășteau la mănăstire. Era acolo la Feledeșoaia – așa îi zicea mănăstirii – o călugăriță, Hrisanta, care avea grijă de voi amândouă. Și Hrisanta avea o soră care s-a nimerit să vină tocmai atunci s-o vadă. O chema Caterina. Era urâțică, vorbea mult și râdea zgomotos. Avea bărbia ascuțită. Ochi de veveriță, nas de pasăre de pradă. N-o puteam suferi. Dar iată că într-o zi mă pomenesc că Maniana, femeia mea, îmi spune: «Miron, am o mare rugăminte». Era străvezie, albă și negrăit de frumoasă. Nu-mi puteam închipui că-mi va cere un lucru prea anevoie de împlinit. «Miron, tatăl meu e logofăt al Dreptății. Eu, fata lui, ce pot să fac decât să rămân la mănăstire după fapta rușinoasă ce am săvârșit? Dar aici, de rămân, trebuie să mă despart de copila noastră, de Fana. Tu iară nu poți s-o iei, că ești neînsurat și nu poți să ții o copilă în casă. Noi amândoi să ne luăm nu se poate. Și nici să ne ținem așa nu se face. Am citit Pravila. Uite, citește și tu ce zice. Pravila pământului spune că femeia preacurvă și bărbatul ce hrănește țiitoarea se vor supune la osânda surghiunului, căci aceasta amenință soțietatea de o mare demoralizație… Miron, iubitul meu, când am venit aici la mănăstire să nasc, am făcut jurământ mamei că mă întorc și mă mărit cu cine mi-a ales dumneaei. Cică-i un om cu avere peste măsură. Nici nu știe cât pământ are, cât aur, câte livezi, câte vite. A făgăduit să mă lase să călătoresc, să fac poezii, să pictez, să risipesc aurul după bunul meu plac. Nu știu cum e la față. Și nici n-o să știu… Eu nu am ochi decât pentru tine și pentru fetița noastră, pentru Fana noastră, pentru Fanette…»

Îmi simțeam mâinile gheață, voiam să strig, să chem ajutor, să urlu: Cum? Fata pe care am iubit-o de când s-a născut, ba chiar dinainte, căci n-am dormit toată noaptea atunci când a fost să vie pe

lume, i-am așteptat apariția în viață ca un îndrăgostit care-și așteaptă mireasa. Copila pe care am luat-o în brațe când aveam numai opt ani și am crescut-o, și am ocrotit-o, încredințat că va fi a mea și o voi ocroti toată viața, ar putea să se lege de un alt bărbat? Te țineam în brațe pe tine, micuța mea Fana, și mi se părea că o văd tot pe ea, și mică și mare, căci și în tine tot pe ea o iubeam. N-o puteam iubi decât pe ea. Înțelegi, Fana? Numai pe ea! Iată de ce o ascultam buimăcit, lovit ca de trăsnet, și nu aveam vlaga de a răspunde ceva. Căutam să pricep cum ar putea să țină în brațe alt om. Nu mă gândisem până atunci că există alți bărbați. Oare ea știa ce se petrece cu mine? Era albă ca pereții mănăstirii, buzele i se mișcau vinete, și șoaptele erau limpezi: «Miron, dragul meu, mi-ai făgăduit să faci tot ce-ți cer, și iată, îți cer să te însori. S-o iei pe sora maicii Hrisanta, pe Caterina. Știu că n-o să te apropii de ea, nici ea nu dorește… Și nici nu vreau să te apropii de altă femeie, a spus cu patimă, și a roșit. Am vorbit cu maica Hrisanta. Ar vrea să o știe pe Caterina la casa ei, să aibă un rost și ea, și să aibă belșug. E urâțică, săracă și cam trecută, dar deșteaptă foc. Și îi plac galbenii. Am s-o înzestrez. Îi dau o vie, o pădure, și două perechi de case. Dar îi cer să aibă grijă de fata noastră, de Fana. Fetița trebuie să aibă un tată și o mamă. Tatăl ești tu, scumpul meu. Tu trebuie să rămâi tatăl ei. Caterina o să-i fie… N-avu curajul să spuie mamă. Totuși se sili, și reveni cu vocea stinsă: Caterina o să-i fie mamă… Apoi încercă să zâmbească. Eu voi fi zâna cea bună, voi veni s-o văd și-i voi aduce tot ce va dori sufletul ei… Miron mi-ai făgăduit să faci tot ce-ți cer. Ai făgăduit nu-i așa, dragul meu?»

Fana, copila mea, acum știi tot, sau aproape. Anii buni au trecut repede. Caterina nu voia altceva decât bani, cât mai mulți bani. Dădea bani cu camătă, înșela oamenii, le jupuia și pielea când îi prindea la nevoie. Eu aveam un singur gând: s-o

aștept pe Maniana… Aș vrea să nu știi cum a murit. Aș vrea să uit și eu, să uit măcar o clipă, acum, când se apropie sfârșitul.

S-a împușcat. Da fetițo, Maniana s-a împușcat.

«Nu mai pot să îndur, mi-a spus în scrisoarea de bun rămas. Prințul se îmbată, mă siluiește, mă bate… Îi plac fete nevârstnice, copile de doisprezece ani, până la paisprezece. Nu-i de crezut, dar așa e. Le aduce în casă. Eu stau la ușă, ascult, pândesc, să le fac semn să nu intre. Vreau să le ocrotesc. Nu mai pot să ies din casă. Pândesc. Trebuie să le păzesc, fiindcă avem și noi o fetiță. Ai grijă de Fana, Miron, ai grijă de Fana! Caterina e rea, dar e mână de fier. Las-o să fie așa, ca să ne apere fata. Să o păzească. Nu cumva să iasă din casă singură fetița noastră. Niciodată să n-o lase singură, auzi? Niciodată!»

Cred că-și pierduse mințile. Soțul ei era un prinț degenerat, un sadic, un maniac. Cinci ani de umilințe și grozăvii pe care mi le-a ascuns i-au fărâmițat nervii, sărmana.

Fana, după moartea ei te-am părăsit. Sunt numai câteva săptămâni de când îmi dau seama de crima asta. Și mi-e sufletul împovărat… Atât de greu îl simt, că nu mă mai pot urni, parcă mă înfund în mâl cleios. Până la brâu am intrat în noroi. M-am gândit că poate spovedindu-mă ție o să mă duc mai ușor… Nu știu dacă o să înțelegi…

De ce creșteai, semănai mai mult cu ea; atât de mult, că nu știam cum să-ți vorbesc, cum să mă port. Eu am văzut-o crescând pe Maniana. Cum să mă fac înțeles? Eu am fost copil necăjit și sărac. Fiu de țăran nevoiaș. N-am fost copil. Când s-a născut ea, eu eram băiat mare, și zdravăn. O țineam atât de bine minte la toate vârstele ei, îmi erau atât de vii în minte toate mișcările umerilor ei, ale genelor ei, surâsul, glasul, felul cum legăna cuvintele, frazele, uneori tăiate, scurte, repezite, alteori tărăgănate, totdeauna alintate, iar tu îi semănai, de trebuia să-mi trec mâna pe frunte, să

deschid ochii mari să-mi bag unghiile în carne ca să-mi spun: Nu e ea…

O dată te-ai pironit în fața mea și ai plecat capul pe spate, și cu genele dese întoarse, puțin încruntată, ai întrebat: «De ce?» Mi s-a oprit respirația. Am plecat, am fugit, am umblat ca un nebun pe străzi, ca s-o uit, să vă uit… pe amândouă. În trei zile m-am pregătit de plecare. Am lipsit atunci aproape doi ani din țară. Când m-am înapoiat, Caterina mi-a spus că vrea să te mărite. M-am gândit: foarte bine. Va avea un bărbat, va pleca cu el undeva departe, va avea copii, se va mai împlini, se va mai urâți, nu va rămâne veșnic așa ca o plantă, ca o pisică sălbatică, răzvrătită, liberă, copil și femeie, cu nu știu ce forță de chemare, cu nu știu ce nestăpânită feminitate pe care n-am întâlnit-o decât la Maniana…

«Bine, să se mărite», am răspuns. Și am întrebat: «Câți ani are Fana?» «Cincisprezece.» Știam, dar voiam să aud, ca s-o evoc pe iubita mea la cincisprezece ani, când am îmbrățișat-o pentru prima oară. Purta o rochie lungă, albastră, întâia ei rochie lungă… Dar iată un lucru la care nu mă așteptam. Caterina ținea cu orice preț să rămâi în casă și după ce te mariți. Cine putea să i se împotrivească? Mi-au trebuit câțiva ani ca să aflu care e tâlcul. Bărbatul pe care ți l-a ales Caterina era ibovnicul ei. Și voia să-l aibă aproape de ea. Sigur, era dreptul ei să aibă un ibovnic; eu bărbat nu i-am fost decât cu numele. Dar că o să-l aducă în casă, la asta nu m-am gândit. Cum nu s-a gândit nici ea că însurându-l cu tine, omul ei te va iubi nebunește și că veți avea trei copii împreună. Iată, Fana, toate astea am vrut să le știi. E tot ce mai pot face, fetița mea. Să-ți dau înainte de a pleca în cea mare călătorie cheia tainelor casei. Și un sfat, dacă nu-i prea târziu: Fana, tata trăiește. E foarte bătrân, dar sufletul lui a rămas tânăr, fiindcă e curat la suflet și fiindcă privește înainte, tot așa ca în ziua

de pomină de la Izlaz. Pe râpi, în sat la Bălcești, e o casă arsă de soare, înnegrită de apă. Tata stă singur acolo. Încearcă să fugi, pleacă din casa asta, unde totul e putred, murdar. Și de nu știi încotro s-o apuci, du-te la tata. Spune-i că porți numele lui. Că te cheamă Ștefana. Roagă-l să mă ierte. Tata poate că n-o să spuie nimic. O să tacă. O să strivească cu pumnul o ceapă, o să-ți pună brânză alături în blid, o să-ți toarne lapte peste mămăliga tăiată cu ață, și totul o să fie simplu, curat, totul o să fie proaspăt și curat, înțelegi? Totul o să fie curat."

•

Stăteam cu capul în mâini, răvășită, când soneria m-a făcut să tresar. Era Lisandra. Ne-am strâns în brațe și ne-am sărutat. Parcă pătrunde soarele, parcă se deschid și se înmulțesc ferestrele, câmpul parcă se apropie, și o mireasmă de iarbă și flori se răspândește când intră în casă. Un burete magic șterge praful de pe lucruri, din suflet, din gânduri și-ți vine să începi o viață nouă.

— Ce-i cu tine, Mirona? Ești slăbită, palidă și cu aerul tău de căprioară speriată. Ești sănătoasă, voinică? Nu sunt o arătare, dovadă că vreau o cafea… Te pomenești că ai mai descoperit pe undeva câteva boabe de năut veritabil! Spune-mi ce-i cu tine. A fost prăpăd pe aici? De câte zile n-ai ieșit din casă?…

Nu puteam să-i vorbesc de scrisoarea bătrânului Miron.

— Cum n-am ieșit? Nu vezi? Am pus geamuri, am tencuit tavanul, peste tot am cârpit, am lipit. Știam că ai să pici și am vrut să te primesc cu tot fastul cuvenit. De ce ai zăbovit atât? Ce-ai făcut? Ți-ai văzut fata?

— Mi-e sufletul plin, Mirona, înțelegi? Plin…

Al meu era gol. Scrisoarea îmi lăsase un gust de cenușă, senzația de a fi scăpat dintr-o mlaștină…

— Dacă ai ști ce fată am, Mirona! Dacă ai ști ce copil încântător e Fiameta! Nu că-i a mea, cum

spun mamele, dar…

— E adevărat că n-ai văzut-o în tot timpul ăsta?

— În primii doi ani de război, foarte rar. Pe urmă deloc. A schimbat câteva gazde. Mi-era frică să nu fiu urmărită, să nu fiu șantajată. Era un procedeu obișnuit. Copiii erau chinuiți pentru ca mamele să vorbească.

Și Lisandra, scoțându-și trencicotul, se zgribuli, vrând parcă să se ferească de un vis rău. Purta o bluză albă, o fustă albastră, tot în formă de clopot, la fel cu cea cenușie. Și tot prea lungă, prea largă, strânsă cu un cordon negru în talie; cea mai subțire talie din câte am văzut.

— Ar trebui să vezi casa lui Zaharia Bariu, unde stă Fiameta. Și să-l cunoști. El, un om cât un munte, nevasta atâtica… Au cinci copii de toate vârstele, nu seamănă unul cu altul, și banda veselă o conduce Fiameta. Bordeiul, săpat în munte, a fost un bun adăpost. În perete, în fund, au lăsat o deschizătură, un fel de prispă, și alături un cotlon. Pământul le-a ținut de cald copiilor. N-aveau porumb, n-aveau cartofi. Culegeau cu toții ce se găsea în pădure, și oamenii își mai rupeau de la gură și le aduceau.

— Și ai lăsat-o pe Fiameta acolo?

— N-am putut să stau ca o cloșcă lângă puiul ei. Nemții, în retragere, au dat foc de trei ori unui sat vecin. Prima dată, oamenii ascunși în pădure au sărit să stingă focul. Hitleriștii, deși puși pe fugă, s-au reîntors și au dat foc încă o dată. Țăranii s-au înapoiat și a doua oară să salveze ce se mai putea. Nemții au dat foc și a treia oară. Dar și furia populației creștea. Oamenii nu-și precupețeau viața, gata să pătrundă până în rețelele de sârmă ghimpată, ca să aducă armatei o veste, să dea un ajutor.

Femei, bărbați, copii deveneau peste noapte ostași. Mii de tineri, în căruțe, pe jos, călări, se prezentau la porțile regimentelor. S-ar fi zis că au supt o dată cu laptele mamei ura contra fasciștilor. Am plecat

pe front. Știu să curăț o rană, să fac un pansament, să dau un pahar cu apă. S-au dat lupte grele la Sfântu-Gheorghe. Din păcate, am stat mai mult în spital.

— Ai fost rănită?

— Nu… O pneumonie destul de urâtă. Altfel n-aș fi aici. Închipuie-ți că în timpul febrei strigam: *No pasaran*, *no pasaran*! *Los fascistos no pasaran*…[63] Mă credeam la porțile Madridului. Mirona, ai o țigară?

— Nu. Dar pot să cer alături.

— Ce face bătrâna Metzel?

— E în veșnică așteptare, agitată. A aflat că și din Salonic s-au făcut deportări…

— Își închipuia altfel, sărmana?

— Dar tu de când fumezi, Lis?

— O țigară mă mai liniștește.

Își ridică părul pe creștetul capului, fără să-l prindă. Claia roșcată, spumoasă, stătea cocoțată, proptită doar de perete, și-i făcea gâtul mai lung, mai slab. Ce bine-i ședea bluza cu gulerul rotund! I-am făcut o cafea. O sorbea cu plăcere. Revenea la Fiameta, la Octav.

— Mi se pare că fiecare zi care trece, fiecare petic de pământ care se eliberează ne apropie pe unul de altul. În timpul bolii mi se părea că ne căutam într-o pădure deasă; eu pe Octav, el pe mine. Sau alergam prin tranșee, printre morți și răniți, cu Fiameta de mână… E ciudat, dar în toți anii ăștia, dorul meu era ca o rană cicatrizată. Acum parcă s-a deschis, sângerează. Și scuturându-și părul, sări în picioare. Ți-am adus ceva, Mirona. N-am venit cu mâna goală. Din buzunarul trendului scoase o carte. Am găsit-o în ranița unui rănit. Un copilandru cu svastica pe braț. Cred că l-au scos din școală și l-au trimis pe front. Ce zici, Mirona? *Führer*-ul l-a trimis să-i ucidă pe ruși, și el l-a luat în raniță pe Maiakovski. E în limba germană.

Am răsfoit cartea.

Lisandra pica de somn, dar mă îndemna să-i traduc…

— *Văzând globul învârtindu-se*, / *M-am simțit înaripat*.

•

Lisandra locuiește de trei zile la mine. Când începe să povestească îmi iau stiloul, caietul pe genunchi și caut să notez un amănunt, un nume, o dată. Dar atenția mi-e furată curând de întâmplarea care se deapănă, de emoția pe care mi-o stârnește, și foaia rămâne albă. Abia mai târziu, când adoarme, când fruntea i se încălzește și inelele ruginii se împrăștie dezordonat pe pernă, când mă așez la masă cu capul aplecat pe caiet, aud ecoul cuvintelor ei:

„Dacă ai deschis o dată ochii, dacă o singură dată te-a scuturat conștiința, nu te mai poți liniști…”

„Trebuie să ne zbuciumăm veșnic, Lis?”

„N-avem de ales decât între un zbucium care-și are frumusețea și recompensa lui și o conștiință angoasată, care te roade. Crezi, Mirona, că într-un oraș asediat, flămânzit, tu ai găsi de mâncare? Și dacă ai avea ce mânca, ți-ar tihni?”

În seara asta, aruncându-și privirea peste dezordinea caietelor și hârtiilor răvășite pe masă, a zâmbit.

— O iei mereu de la început?

Și cât ai clipi, a desenat pe o foaie albă niște munți uriași, și la poalele lor un cap minuscul, între două brațe subțiri ca de sfeșnic, cerând ajutor.

— Te recunoști?

Ce puțin îi trebuia să se înveselească, să râdă.

— Munții dezordinii, Sisif disperat…

Părul arămiu sclipea în lumina lămpii ca în razele soarelui în ziua când o văzusem cu opt ani în urmă, ghemuită pe o bancă în grădina Luxembourg. Glasul răsuna ca și atunci, curat ca un clopoțel de argint.

— Nu-mi place cum arăți, Mirona, trebuie să începi să dormi noaptea. Spune, ce ai de gând să faci cu tot ce-ai strâns în maldărul ăsta de foi?… Sau să începem altfel. Te-ai vindecat de Ștefan?

Ștefan! Numele mi se părea decolorat. Îl repetam cu o emoție slabă. Sufletul mai purta urmele suferinței. Mintea mă apăra.

— Lisandra, semeni cu un portret de Tonitza.

— Nu ocoli răspunsul, pisico.

— Dacă ai ști de câte ori am început romanul! Credeam că dacă am să găsesc scrisoarea străbunicului Miron către Fana am să pot lega fragmentele între ele ușor. Ei bine, încep mereu altfel și nu sunt mulțumită. Nu mi-e ușor să renunț la casa bătrânei Cațian, am spus căutând să mă apăr, să-mi apăr caietele, adunate maldăr pe masă, notele răvășite, jurnalul, munca atâtor nopți nedormite… Eu trebuie să scriu.

— Și ce te oprește? În cartea ta trebuie să se vadă cât de greu a fost drumul pe care l-ai parcurs, în căutarea Fanei, cât de înalte obstacolele peste care a trecut Mirona și cât de îndârjită dragostea ei de viață. Dar nu de viață cu orice preț. Nu orice fel de viață merită să fie trăită.

Curios, dacă mi-ar fi spus să arunc hârtiile în foc, le-aș fi apărat ca o leoaică, pe când așa, simțeam nevoia să-i arăt cât e de șubred eșafodajul romanului meu.

— Întrebarea dacă Fany și Fana sunt una și aceeași persoană, dubiul care persistă, mi se părea altădată tulburător. Acum mă întreb pe cine ar mai interesa…

Lisandra se plimba prin odaie, fusta albastră se desfăcea la fiecare mișcare. Și stăruia.

— Nu bunica va fi interesantă în cartea pe care o scrii, ci nepoata care a plecat s-o caute… Mai bine zis nu Mirona care a pornit în această expediție absurdă, ci Mirona care s-a înapoiat cu tot ce a adunat în drum…

•

Ca să fug de agitația din bloc, de tumultul străzii, răsfoiesc manuscrisele, reiau romanul. Nu înțeleg cum poate Lisandra să creadă că între literatură și viață nu există hotar, că romanul se va putea împleti cu jurnalul meu de război. Sunt nopți în care nu mai pot nici măcar consemna evenimentele zilei. Ascult ploaia care cade pe streașină, prin burlanele casei, pe geam, pe asfalt. Voiam altădată să trăiesc în fiecare din picăturile ei, să fiu nepăsătoare ca ploaia. Dar asta nu se mai poate. Ploaia trebuie să trăiască prin mine. Vreau ca peste mulți, foarte mulți ani, cineva, care va asculta cum izbesc picăturile în geam, pe acoperișul casei, în iarbă, pe asfalt, să se întrebe: Când am mai trăit o astfel de clipă, de ce tristețe, de ce poveste îmi amintește ploaia asta? Unde am mai întâlnit aceeași neliniște? Unde respiră pământul la fel? Și poate își va aminti un nume… Cum se numea cartea? *Când Mirona nu doarme*…? *Cartea Mironei*…? *Mirona*…

• CAPITOLUL XVII • CE ȘTIA ETTA

E ora două după miezul nopții și mi se pare că zidul geme. Am stat cu urechea lipită de perete. Să-i fie rău bătrânei Metzel? Ar trebui să-i bat în ușă. Poate are nevoie de mine. Poate geme în somn. Are mereu coșmaruri… Dar eu vreau să scriu.

Mi-am luat caietul și m-am închis în baie. Aici scriam noaptea când geamurile erau sparte. Dar acum pătrunde prin zid zgomotul unei petreceri. Se aude muzică de jaz, chiote de râs. Veselie. S-a întors cineva de pe front. Revin în cameră, la masa de lucru. Aici zidul geme. Nu vreau să știu nici de muzică, nici de lacrimi. Vreau să scriu.

•

Dar bătrâna Metzel a venit să-mi ceară reșoul electric. Avea un nasture la gât descheiat, părul în dezordine, ochii roșii, fața răvășită.

— Tocmai azi mi s-a terminat aragazul. Și închizând ochii, ca și când ar fi trebuit să-și stăpânească lacrimile. A venit Fredi… băiatul meu.

Am luat-o în brațe, am sărutat-o.

— Și nu vă bucurați? Când a venit? De ce nu mi-ați spus? De ce nu sunteți veselă, fericită?

Își încleșta buzele, făcea o imensă sforțare să nu plângă.

— Bietul meu copil, sărmanul meu băiat! N-am știut nimic… nimic… N-am avut nicio presimțire. Cum poate o mamă să n-aibă presimțiri? Și ferindu-se să nu audă cineva: A fost deportat într-un lagăr, în Polonia…

A podidit-o plânsul.

— Dar acum e aici, e sănătos, nu-i așa?

Căutam s-o liniștesc și să-i înțeleg disperarea.

— Nevasta și copiii…

Își luă obrajii în mâini. Își vârî degetele în păr, la tâmple, strânse pleoapele apoi, privindu-mă drept în ochi, ca să înțeleg toată grozăvia:

— Au fost arși… arși… arși de vii… în cuptor.

— Nu se poate! Nu se poate! Umblă tot felul de zvonuri! O să-i găsească. Sunt sigură!

— Niciodată! Să vii mâine să-l vezi. Ba nu, să-l mai lăsăm câteva zile. Nu se aude cum geme? Să-l mai lăsăm. Nu mai seamănă cu Alfred. N-a mai rămas nimic din el. Și nu știu ce să-i spun, nu știu ce să fac, cum să-l mângâi… Copiii amândoi, Etta… în camera de gazare… Arși în cuptoare.

•

Capitolul care urmează, *Un om s-a întors din lagărul morții* sau *Ce știa Etta*, l-am scris de câteva ori. Dar nu pot să-mi dau seama în care din versiuni m-am apropiat mai mult de ceea ce Metzel a ținut să înțeleg că a fost primul contact cu lagărul Auschwitz, regia diabolică în care era ascuns cel mai monstruos, mai sadic asasinat în masă pe care l-a cunoscut vreodată istoria.

Cum poate vorbi Metzel atât de liniștit și de simplu? De ce sunt tăcerile lui atât de grele, de

lungi?

Uneori mă privește încruntat, ca și când ar vrea să-și amintească cine sunt și ce caut acolo, ce aștept, și după fiecare frază parcă rămâne suspendat în gol și caută sprijin.

Azi l-am găsit singur.

Amurgul se strecura binișor prin fereastră. Pe masă erau răspândite fotografiile unui copil, care râdea cu gura până la urechi. Semăna leit cu Bébé Cadum, băiețelul care a pozat pentru celebra reclamă. Cum putea Alfred Metzel să îndure explozia de bucurie din toate acele fotografii?

— Aici Rodi avea zece luni… Când am plecat la Auschwitz avea trei ani. Un omuleț cu care te puteai înțelege. Ginel nu era încă înțărcat, și totuși gângurea: Gi… Gi… Gi… Și râdea să se prăpădească. Și eu râdeam cu el. Ca să-mi dau curaj, s-o liniștesc pe Etta. „Gi, tu știi că ești inamicul marelui *Reich*?” Nu credeam că o să ne trimită în lagăr… Fosta doică a lui Rodi, o nemțoaică de treabă, ne asigura că sunt zvonuri. Totuși, într-o zi am găsit-o umflată de plâns. „Dacă ar fi să plecați, lăsați-mi-l mie pe Rodi.” O prietenă a Ettei, grecoaică, ne propunea să ni-l ție pe Gi…

— Și de ce nu i-ați lăsat? am îndrăznit să întreb.

— S-a opus Etta. Când îi ceream să lase copiii, privirea ei căpăta sclipiri sălbatice, de leoaică, de femelă căreia vrei să-i răpești puii. E drept că ni se vorbea de un lagăr model, o așezare modernă, unde se crea o industrie și era nevoie de brațe de muncă și mai ales de ingineri. Urma deci să predăm gospodăria cu inventar, asigurați fiind că vom primi acolo tot ce lăsăm aici. Desigur că eram ros de îndoieli și griji. Dar Etta la toate argumentele mele avea un singur răspuns: „Mai bine să fim împreună. Oricum, dar să fim împreună. Mai bine mor decât să mă despart de copii.” O, dacă n-ar exista expresii gata făcute, acest obicei de a gândi după tipare învechite!

Cuvinte pline de sensuri teribile se pronunță, fără niciun fior, la colț de stradă, la cafenea, la bucătărie prăjind chiftele – mai bine mor, mai bine murim împreună, măi bine orice – fără să cauți să imaginezi ce poate să însemne „orice”. Dar cine ar fi putut să-și imagineze? Dumneata crezi că ai destulă fantezie ca să-ți închipui ce poate să însemne „orice”?

Și privirea lui Metzel s-a implântat într-a mea. Aș fi vrut să dau un pas îndărăt sau să aprind lumina.

— Am auzit că scrii. Ar trebui să scrii despre Auschwitz. Lumea trebuie să știe ce s-a întâmplat acolo… Dacă într-adevăr vrei să scrii… s-o luăm de la început:

O călătorie lungă, chinuitoare. Dormeam pe dușumeaua vagonului. Dacă aș fi mișcat un picior aș fi strivit mânuța lui Rodi sau piciorușul lui Gi. Nu știu care din ei avea capul sprijinit chiar pe pantofii mei… Prin ciorapi îi simțeam respirația caldă. Erau șase nopți de când nu dormeam, și nu eram obosit. Dacă nu m-ar fi mâncat păduchii, totul ar fi fost suportabil. Prinsesem în ziua aceea insecta scârboasă, care se strecura curajos prin părul bălai al lui Rodi, bălai cu un luciu roz sidefiu. Etta a plâns. Ne-am certat. Ca și ceilalți, de altfel. Mai erau din orașul nostru un lăcătuș, un tâmplar, un toboșar, un medic, o lenjereasă. Toți erau neliniștiți, nervoși. Dar, departe de a-și imagina ce-i așteaptă, discutau despre niște chei uitate acasă, despre niște lucruri care ar mai fi încăput în bagaje, și ajungeau la ceartă. Sărmana Etta! Acasă umbla cu mănuși ca să nu atingă o clanță cu mâna; se temea de microbi. Spăla totul cu alcool, dezinfecta farfuriile, lingurițele… Era maniacă în ce privește higiena. Înțelegi cât era de obosită, dacă dormea acum cu copiii pe jos?

Nu știam cât mai avem până la Auschwitz. O zi, o oră, câteva minute?… Afară, noaptea era neagră, de nepătruns. Aș fi vrut să se lumineze și în același

timp mi-era frică de ceea ce va aduce lumina. „De-am ajunge odată!” ofta lenjereasa… „Cine știe?” suspină toboșarul. N-avea nevastă, săracul. Avea trei copii. „Orice e mai bine, orice.” Nu bănuia ce poate să însemne „orice”. Toboșarul repeta: „Cine știe?!”

Auzeam ca un ecou amplificat „Cine știe?!”…

Lenjereasa a fost luată câteva ceasuri mai târziu de un SS-ist. Băiețelul ei, care n-avea cred șapte ani, a încercat s-o apere, țipa. Am încercat și noi să-i rugăm. SS-istul ne-a amenințat că ne zvârle pe fereastră, începând cu băiatul. Ne-am dat seama că e în stare s-o facă. „Ce, e fecioară? Unde se duce, n-are nevoie de asta.” Râdea obscen și, cuprinzându-ne pe toți într-o privire feroce, ne arăta revolverul.

Metzel povestea pe un ton egal, alb, liniștit.

— Mă întreb și azi, după atâta timp, ce-aș fi făcut dacă ar fi luat-o pe Etta. Fără Rodi și Gi, firește, l-aș fi plesnit chiar când s-a atins de femeia aceea străină. Dar nu mai eram bărbat, eram tată… Purtam lanțuri grele de mâini: copiii amândoi.

Și Metzel își aprinse o țigară. Îl găseam vinovat că trăiește, că fumează, că vorbește, când copiii, femeia lui sunt morți… morți… Aș vrea să aflu că nu-i adevărat, că n-au fost arși în crematoriu, că în secolul al XX-lea n-au existat camere de gazare!

— Ce nepăsător și jucăuș și poznaș era Rodi! Când îi văd dinții aici, în fotografie, triumfători, fericiți ca mugurii când dau de lumină, parcă-l aud cum râde. Avea numai doi dinți, și noi eram foarte mândri de ei. Rodi împlinea trei ani când am pornit spre Auschwitz. Nu mai semăna cu bebelușul din fotografia asta. În tren, mă gândeam: Rodi are trei ani și face războiul. Rodi are trei ani și e inamicul Germaniei. Mă întrebam cum îi voi explica toate acestea când va fi mare. Abia acum îmi dau seama că nicio clipă nu mi-a încolțit în minte bănuiala crimei care se pregătea. Gândurile mele fugeau înapoi, înainte, se învârteau în toate sensurile, se

împleteau în chipul cel mai absurd, făceau cele mai neverosimile salturi, dar ocoleau cu grijă unele ipoteze. Și totuși, mă încerca o teamă ascunsă, fiorul unei presimțiri. Părerea de rău. De a nu-i fi lăsat pe unul din ei doicii, pe celălalt vecinei, creștea. Ca să mă liniștesc, exageram riscurile gazdelor, ale copiilor. Mă gândeam: Etta are dreptate. Acum suntem cu toții împreună. O să fim împreună? Căutam să descifrez în uruitul roților răspunsul. Roțile trenului parcă voiau să se facă înțelese. Parcă erau un oracol.

Mă apucase o curiozitate stupidă: Să știu ce visează fiecare din nenorociții care dormeau pe jos. Mă gândeam să-i caut mai târziu, să scriu o povestire fantastică, cu înnodarea viselor acestei călătorii. Sau încercam să imaginez cum se desfășura ziua, nu acolo unde trebuia să ajungem, ci la Salonic, de unde plecasem. Mă obligasem să livrez niște radiatoare pentru un teatru care se construia. Îl vedeam pe proprietar… Domnul Denis semăna cu un desen al lui Matisse, un tip cu o fioroasă mustață, încruntat, cu ochelari enormi. Zeci de tipuri apăreau, fiecare cu ticurile lor, cu ridicolul lor. Și fiecăruia i se răspundea același lucru: „E la Auschwitz”. Oare nu se știa ce înseamnă un lagăr? Nu s-au mai făcut deportări? Nu. Nu se știa adevărul întreg. Și apoi, era vorba de un lagăr model…

„Nu e bine să pleci marți la drum”, spunea Etta. Poate are dreptate, mă gândeam. Nu eram superstițios, și totuși…

Pe fața lui Metzel, ca cenușa împietrită, nu se schiță niciun zâmbet de ironie. Silueta i se pierdea în cenușiul încăperii. Numai mâinile îi erau însuflețite, osoase, nervoase. Brațele, picioarele – parcă prea lungi. Și povestirea lui înainta tot atât de încet, de greu, ca trenul care mergea spre Auschwitz…

— Când trenul și-a încetinit goana, m-a izbit o fâșie de lumină. Încercam să mă liniștesc, să-mi

amintesc într-o secundă toate asigurările care ni s-au dat. Tot ce ni s-a spus despre Auschwitz. Un lagăr model… Dar în jurul meu toți erau înghețați. Apăreau mereu alte fâșii de lumină. Roțile trenului îndrugau răgușite: La-găr mo-del… Parcă voiau să recâștige timpul. Cei care apucaseră să ațipească pe jos se trezeau speriați, săreau în picioare. Gi începu să-mi sugă șireturile pantofilor. O lumină puternică a intrat iar în vagon peste noi. Etta era în picioare, cu Gi în brațe. Era vioi și gângurea: Gi… Gi… Gi… și-mi întindea mânuțele. Celălalt mă trăgea de haină, să-l iau în brațe, curios să vadă și el ce e afară. Afară: lumină puternică, reflectoare impresionante. Ca să ne dea curaj, doctorul încerca să glumească. „Ne vor primi oficialitățile oare?” Mie îmi clănțăneau dinții. Cred că și celorlalți. A intrat un SS-ist. Liniștea era desăvârșită. Am auzit cum se desfac lanțurile, lacătele vagoanelor. Lumina reflectoarelor era orbitoare. Mi-a trecut prin minte că s-a dat foc lagărului, că arde lagărul model… SS-istul ne-a poruncit să dăm jos bagajele, să le lăsăm în fața peronului. Etta mi-a șoptit să fac repede, cât mai repede, un pachet cu schimburi pentru copii, să nu uit termosul, cutiile cu lapte condensat, ceaiurile, ursulețul lui Gi.

Deci am ajuns.

Câmpul plin de oameni, lumină puternică de reflectoare. Frig uscat. Umbrele se deplasau cu o iuțeală fantastică. O voce a tunat în noapte, gata să spargă cerul: „Bărbații de o parte, femeile de partea cealaltă! Atenție! Bărbații tineri, femeile fără copii, deoparte. *Links*![64] Femeile cu copii, bătrânii, invalizii, bolnavii, de partea cealaltă! *Rechts*![65]” În aer se răspândeau spaime și întrebări: De ce ne despart? „Femeile cu copii, bătrânii, invalizii, bolnavii or să se urce în camioane. Ceilalți or să facă drumul pe jos.” Eram mulțumit. Ba chiar mă gândeam: sunt totuși oameni și hitleriștii, orice s-ar spune… Azi, dacă aș putea aș râde în hohote. Aș râde zile și nopți.

Metzel privea departe, prin zid.

— Nu voiam s-o pierd din ochi pe Etta. O urmărisem clipă de clipă, cu voința de fier de a nu o pierde. Lumini și umbre se deplasau halucinante pe câmp, pe tot câmpul, cât era de întins. Mă întrebam ce diabolică minte a regizat această primire, când deodată observ că se desprinde din coloana celor ce urmau să se urce în camioane, o femeie. Era aceea despre care tot timpul fusesem încredințat că e Etta. Avea copii în brațe și ducea o boccea. Trecea prin fâșiile de lumină și umbră. Era actul de nesupunere al unei demente. Nu mai puteam să cred că e Etta. Sigur că de la început o confundasem. Nevasta mea era slăbuță, timidă. Etta n-ar fi îndrăznit niciodată să iasă din rând. Îmi venea să strig: Nu e ea! Dar după ce dispărea în fâșiile late de umbră și apărea în benzile puternice de lumină, semăna halucinant cu Etta. Îmi venea să urlu: Oprește-te! Stai! Dar ea se apropia. Era în fața mea. Etta! Niciodată nu voi înțelege cum ducea în brațe copiii amândoi și sacul cu mâncare și rufe. Era înaltă, puternică, o altă femeie.

„Sărută copiii! mi-a spus cu ochii sticloși; cu figura de ceară. Sărută copiii!”

Eram împietrit. Nu puteam să mișc buzele. M-a sărutat ea. Mașinal, am sărutat-o și eu, am sărutat copiii, fără să pot scoate un cuvânt. A plecat fără o vorbă. Mă uitam înmărmurit după ea. Mergea spre grupul ei fără grabă, liniștită, ca un om care și-a făcut datoria sau care nu mai are nimic de pierdut. O urmăream cu respirația tăiată, cu dinții încleștați, într-o cumplită încordare. Voiam s-o văd din nou între ceilalți. Nu înțelegeam cum de nu apare un SS-ist să răcnească, s-o amenințe, s-o pedepsească. Și în același timp, mă întrebam: de unde lua atâta putere să ție în brațe și copiii, și sacul? De unde atâta curaj? Nu știam, că e moartă… Nu știam că în coloana aceea toți erau morți… Toți care urcau în camioane, femeile cu copii până la doisprezece ani, bătrânii, invalizii,

toți care nu erau socotiți buni de muncă urcau în camioane și nu știau că sunt morți. Nimeni nu șoptea un cuvânt, nimeni nu pomenea de crematoriu, nicio minte nu imagina camere de gazare, cuptoare pentru oameni…

Mulțumit că nu i s-a întâmplat nimic, încercam să fiu optimist. Luptam cu spaima care mă invada în sudori reci și mă preocupam, ca și ceilalți, de bagajele noastre. Dar o întrebare, la început ca o înțepătură ușoară, se repeta în mii de ace otrăvite. De ce și-a riscat Etta viața? Viața ei și a copiilor noștri? Mai târziu, cu atât mai mult am vrut să știu, cu atât mai dureroasă a devenit întrebarea: Ce știa Etta? Cunoștea cineva adevărul? Avusese cineva cruzimea să-i șoptească un cuvânt? Știa cineva ce înseamnă Auschwitz? Nu pot să cred. Dar atunci, cum de a avut curajul să traverseze câmpul brăzdat de reflectoare? Dacă n-ar fi știut că e moartă, că pentru copii nu mai există nicio scăpare, cum ar fi îndrăznit? Dumneata ce crezi? Crezi că știa?

Perdeaua subțire a fumului de țigară dispăruse, dar umbrele amurgului se îngroșau și ascundea și mai mult chipul lui Alfred Metzel. Ședea acum pe scaunul din fața mea. Mâinile albe și vii contrastau dureros cu fața lui cenușie, împietrită, cu ochii negri, opaci.

— Cine cunoștea adevărul și cine ar fi îndrăznit să sufle un cuvânt?! Rodi, în toate fotografiile astea, parcă râde de mine. „Ce importanță are, ce importanță mai are?” Ai văzut ce râs sănătos are Rodi? Dar ultima dată, când ne-am despărțit, acolo pe câmp, nu mai semăna cu Bébé Cadum. Aici e Gi. Rodi era un bărbat de trei ani, cu buzele strânse, cu privirea gravă, cu fruntea severă, cu o buclă desfăcută, rebelă.

Metzel își aprinse o țigară.

— Camioanele se depărtau. Și nimeni nu știa încotro se îndreaptă. Fiecare se interesa de bagaje. Totul părea să ție de soarta bagajelor. SS-iștii alergau dintr-un loc într-altul și transmiteau ordine.

Reflectoarele aruncau lumina lor crudă peste noi. Neliniștea creștea. Târziu, coloana se puse în mișcare. Eram câteva sute. Poate mii. Și mergeam orbește, tăcuți și păziți. Treceam pe sub un pod, o luam într-o direcție, în alta… Drumuri contradictorii, ocoluri lungi, făcute parcă anume pentru a ne zăpăci. În sfârșit, după multă mărșăluială, când ne așteptam mai puțin, ne-am pomenit în fața faimosului lagăr. Pe poartă scria:

Arbeit macht frei[66]. Clădiri perfect aliniate, proaspăt vopsite, luminate puternic. De ce nu era Etta cu mine, s-o liniștesc? Îi vedeam obrazul cadaveric și mă întrebam iar ce i s-a spus, ce a crezut. Uite, Etta! *Arbeit macht frei*. Uite grădini cu flori. Azi mă întreb cum de am putut să fiu atât de inconștient, de naiv. Dar cine putea să imagineze că tot ce se vede e o regie diabolică, o punere în scenă minuțioasă, perversă, pentru a ascunde asasinatul în masă. Asasinatul sadic, fizic și moral, a milioanelor de oameni?…

Metzel tăcu brusc. Tăcerea se prelungea apăsătoare.

— La intrarea în lagăr, o tăbliță: *Dolly*, *Dolly-Strasse*. Ce nume jucăuș, optimist! m-am gândit. Deasupra, niște marionete de lemn: un SS-ist înarmat, un preot, un om gros și scurt, altul slab și înalt… Ce înseamnă asta? Nimeni n-ar fi știut să explice.

Am fost numărați, înscriși pe o listă. De câte ori cineva întreba de bagaje, i se răspundea: „Mai întâi baia.”

Sala de baie. O construcție ad-hoc, între două blocuri de lagăr, peste care se făcuse un tavan, așa încât ferestrele lor să rămâie spre baie. La aceste geamuri apăreau fețe supte, cadaverice, spectre vii, care făceau semne și gesturi, cele mai multe vrând să însemne: mâncare, țigări. Altele dezordonate, sacadate, lipsite de sens. Rotirea continuă a ochilor sau fixitatea lor, sforțarea privirii de a completa mișcările mâinilor, de a ține loc graiului, dar mai

ales dispariția acestor capete descompuse, desfigurate și apariția lor la alte ferestre, măști de groază, care se repetau, ca într-un joc de oglinzi, te făceau să te simți mereu scăldat într-o sudoare rece. Când vreun paznic ridica ochii încruntați asupra unei ferestre, capetele fantomatice dispăreau subit, și dacă poate tocmai atunci ai fi fost pe cale să dezlegi enigma, gesturile disperate, era prea târziu. Dar cât ai clipi, ieșind din eclipsă, epavele apăreau la altă fereastră, și mâinile continuau să se agite la fel. Figuri descărnate se schimonoseau în aceleași încercări supraomenești de a se face înțelese, exprimând cu totul altceva. Măștile de groază erau altele, mereu altele, și totuși lesne de confundat. Totul era încâlcit și tulbure, ca într-un vis care te înșfacă, în care vrei să strigi ajutor și nu poți. Căutam, cu toată voința, să-mi țin cumpătul, să mă dezmeticesc, hotărât să nu mai privesc spre ferestrele din dreapta, din stânga, dar atunci mă pomeneam cu o ciupitură sau un ghiont, o piedică, un chicot, un țipăt. Paznicii „glumeau”. Se trânteau, se ridicau, rânjeau, voiau să se distreze. Știu, e de necrezut. În timp ce noi așteptam descompuși, obsedați de grija femeilor noastre, a copiilor și părinților noștri, înnebuniți de mâncărimea păduchilor, de năclăiala sudorii, un fel de paiațe se țineau de giumbușlucuri, ne umblau prin buzunare, voiau să ne scoată verighetele din deget, hainele de pe noi… La ferestre apăreau alte spectre și ne făceau semne:. Nu… Nu… Ba chiar încercau să ne transmită mesaje complicate. Dar gesturile lor înțepeneau, capetele schimonosite dispăreau, pentru ca să apară la alte ferestre și să semnalizeze în frânturi de gesturi altceva, iar paznicii saltimbanci continuau prin tumbe, chicote și scotocirea „în glumă” a buzunarelor, să aducă la paroxism exasperarea noastră.

În această stranie baie, așteptam ordinul de a ne dezbrăca și dreptul de a ne spăla. Teama fără nume care m-a stăpânit de la început căpăta relief,

devenea chinuitoare. Întrebarea: „Unde sunt Etta, copiii?” se învârtea ca o roată, se multiplica. Unde sunt? Unde i-a dus camionul? De ce a ținut Etta să-și ia, cu atâtea riscuri, rămas bun de la mine?

„Unde sunt soțiile noastre, copiii?” am răcnit cu o forță care a făcut o liniște de moarte împrejur.

Răspunsul a venit întârziat, fără convingere, pe un ton zeflemitor, tărăgănat:

„Mai întâi baia! Răbdare. Mai întâi baia, apoi carantina”.

„Pe urmă o să pot să vorbesc cu mama? a întrebat un tânăr, cu o sfâșietoare disperare în glas. O să fim împreună?”

Pe paznic îl pufni râsul.

„Chiar împreună? Nu. Nu tocmai.”

„Dar cum? Spune, cum? stăruia tânărul. Vorbește, când o s-o văd pe mama? Unde e mama? îl podidi plânsul. Cum am s-o văd?”

„Are să vie la sârmă. Acolo! Prin sârmă!”

Eram mulțumit să-i văd pe-ai mei chiar prin sârmă, dar să-i văd, să-i văd…

Paznicul îl ciupea de obraz pe tânărul care plângea. Altul îi trăgea câte-un ghiont. Tânărul plângea în hohote, ca un copil. „Vreau la mama!” Și paznicii chicoteau, îl înghionteau. Cineva a cerut să bea apă; abia atunci mi-am dat seama că mi-e sete și mie. Cumplită sete! Dar deasupra robinetului scria: „Băutul apei strict oprit”. Aveam să aflu că apa, tratată cu clor contra tifosului, provoca decalcifierea organismului, ftizia. Aveam să aflu mai târziu, mult mai târziu, că Etta, copiii, că toți cei care au pornit în camioane au fost duși la crematoriu direct. Aveam să aflu orori care depășesc orice închipuire. Dar atunci… Și chiar pe urmă… Cine și-ar fi putut imagina că unele clădiri din lagărul vecin, Birkenau, impunătoare, atrăgătoare, vopsite mereu proaspăt și vesel (li se spunea blocuri, deși n-aveau decât două etaje), cu grădini îngrijite, cu alei înflorite, erau: infirmeria, de unde nu mai ieșea nimeni; clinica, în care

oamenii serveau drept cobai pentru cele mai atroce experiențe și mutilări; bordelul, în care cele mai frumoase neveste și fiice erau batjocorite. Sau că pe terenul de fotbal, atât de bine îngrijit, jucătorii înfometați, epuizați, cădeau și nu se mai ridicau… Aveam să văd pe ferestruica fabricii trenuri care veneau încărcate și zăvorâte, așa cum venisem și noi, și se înapoiau ușoare, cu ferestre deschise, în timp ce prin coșul crematoriilor fumul ieșea mereu mai gros și mai des…

Cine putea să-și închipuie că acolo ard oameni: femei, copii, bolnavi, bătrâni?… Putea cineva să creadă că există cuptoare mereu alimentate de vieți omenești, crematorii atât de aglomerate, încât copiii, cei mici mai cu seamă, erau aruncați în gropi în care ardea permanent un foc ușor?…

Aș fi vrut să-i strig lui Metzel: destul! Să mă scol și să fug… Mă vedeam lipită de un stâlp, într-o casă neterminată, aproape de gară. Un om desculț, cu pălăria trasă pe ochi, înșira monoton orori pe care nu voiam să le cred. Am crezut că-i nebun… Ce zâmbet blând avea și ce seninătate în privire! Poate evadase și el dintr-un lagăr. Poate era dezertor…

— De multe ori am fost gata să depun armele. Mă simțeam la marginea rezistenței, ca un rătăcit în munți care, iarna în ger, abia așteaptă să adoarmă în zăpadă, să viseze. Dar prin fire nevăzute se răspândeau știrile de pe front și ne dădeau puteri supraomenești. Înfrângerile călăilor noștri ne dădeau oxigenul de care aveam nevoie. Când am aflat că Danielle Casanova, care a venit într-un tren încărcat cu prizonieri din Franța, a avut curajul să cânte *Marseieza* în poarta lagărului…

Alfred Metzel fuma într-una. Se întunecase de tot. Aerul era îmbâcsit de fum. Bătrâna Metzel a intrat în casă și a aprins lumina. Proptit de zid, ca un condamnat, fiul ei privea în gol, și brațele îi atârnau grele. Mi se părea că-i văd pentru prima dată fața în plină lumină și mă izbeau fixitatea

privirii, paloarea buzelor și brațele acelea dezarticulate, trase parcă de niște haltere. Un copil cu doi dinți poznași râdea peste tot în fotografiile de amator. Rodi la vârsta lui Gi.

— O evadare părea un lucru imposibil. Și totuși…

•

Nu pot să dorm. Încerc să-mi închipui cum arătau copiii toboșarului, ai lăcătușului, băiatul lenjeresei, copiii care plecau spre Auschwitz… Oare toți au fost arși?

De ce îmi amintesc de școala unde am învățat primele poezii, primele jocuri? Tanti Marie era furioasă: „Ce caută Mirona între băiatul lăcătușului, fata tâmplarului?” De unde vin în noaptea asta spre mine, de ce mi se pare că ei sunt copiii care au plecat din Salonic spre Auschwitz? De ce mi se pare că i-am mai văzut? Că-i recunosc? Oameni mici, dar oameni. În recreație, când îmbucau pâine cu magiun sau numai pâine uscată, oftau: „S-a scumpit gazul. A dat laptele în foc. Îi ies dinții lui ăla mic.” Când întârziau, se scuzau: „Mama mi-a spălat șorțul și l-a călcat”. „Mama spoiește…”

Mulți dintre ei aveau pușculiță, dar ce strângeau dădeau la chirie. Nu credeau în balauri și zmei, le era frică de proprietar. Cum de mi-au rămas atât de bine întipărite în minte chipurile lor? Parcă le-aș fi regăsit fotografiile într-un sertar. Ba nu, fotografia i-ar fi înțepenit într-o „poză”, fotografia se șterge cu timpul, pe când acum, pe fondul de tăcere al nopții, apar așa cum i-a păstrat cine știe ce cută a minții mele. Vii, cu ghetuțe și rochițe prea mari, ca să nu le rămână mici când cresc, sau prea scurte, prea strâmte, căpătate de la fratele mai mare sau de la copii care aveau cu totul altă măsură. Cu o pată de funingine pe obraz, cu șireturile rupte, înnodate, cu genunchii juliți.

Lustruiți erau numai ochii, curate numai sufletele lor, și chicoteau de răsuna curtea școlii,

maidanul, străzile de primprejur. Îmi dau seama că de multe ori i-am căutat. Firește, nu pe aceiași, care cine știe în ce cartiere creșteau, în ce lume, pe unde se zbuciumau la fel ca și mine. I-am căutat în alți copii, așa cum știam că trebuie să fie copiii: oameni întregi, mici dar adevărați, fiecare oglindind în ochi altă candoare, alt suflet, fiecare altfel frumos. Și mi se părea, de ce-i căutam, că numai ei sunt frumoși, copiii pe care nu-i mai găseam. Poate poetizez trecutul. E poate nimbul care idealizează copilăria cu tot ce a rămas acolo ca într-o imensă și fermecată scoică. E poate parfumul, vraja țărmurilor depărtate. De ce i-am regăsit tocmai în noaptea asta, într-un tren care-i osândește la moarte?

Printre frunze și flori stilizate de gheață, mi se pare că ochii lor privesc dezolarea peisajului, moartea. Groapa care se pregătește, o imensă groapă în flăcări, e pentru ei. Cum să imaginezi un crematoriu pentru oamenii vii, pentru copii?

Aș vrea să întrerup halucinația. Dar nu știu ce demon mă împinge să prelungesc viziunea, să găsesc în fizionomia fiecărui mic condamnat frumusețea care se naște sublimată, adevărată, complexă, ca viața însăși. Înfățișarea lor e parcă locul de întâlnire între toate candorile și toată maturitatea celor sortiți morții prea timpuriu, între prospețimea obrajilor, a buzelor fragede și spaima ochilor… Între nevinovăția sufletelor și pumnii care se strâng cu ură. Cum îi chema pe cei cinci copii de care mi-a vorbit Alfred Metzel? Ca să-i arunce în groapă îi striga pe nume, ca din catalog? Nu, acolo nimeni nu avea nume. Cum îi chema pe copiii cu care am învățat primele poezii? Erau mulți, poate treizeci, dar pe toți în noaptea asta îi cheamă Rodi și Gi… Șase milioane de morți, mi-a spus Alfred Metzel.

Degeaba îmi spun: Nu erau toți copii. Dar erau mulți, mulți… Mi se pare că viața mea nu va fi

destul de lungă pentru ca să repet: Rodi… Gi… Rodi… Gi…

• CAPITOLUL XVIII • ULTIMA SLĂBICIUNE

De câteva zile sună telefonul și îmi place să-mi imaginez că-i Ștefan. Tăcerea lui. Dar când întreb cine e, rămâne mut. Neliniștea mea crește. În sfârșit, vocea lui Ștefan.

— Mirona…

— Da… Cine e? întreb, ca să mă reculeg.

— Alo. Nu-mi recunoști vocea? Eu sunt, Ștefan.

Numele a ciocănit de câteva ori. Ștefan… Ștefan… Dar porțile sufletului se închid.

— Mirona, alo!

— Da, am murmurat, da.

— Trebuie să te văd. Sunt de câteva zile aici și nu îndrăznesc să te chem. Adevărul e că te-am chemat de multe ori, dar când ți-am auzit vocea am închis. Vino, Mirona, te rog. Am să-ți spun multe lucruri…

— Nu, n-aș putea…

— Vino pentru o clipă. Sunt singur, bolnav. Va fi destul să mă vezi ca să înțelegi. Nu mă pot ține pe picioare. Nu pot să vorbesc la telefon. N-am putere. Vino, dragule drag. Sunt singur acasă. Te aștept…

Am închis fără să răspund și am aruncat peste telefon o pătură ca să nu mai aud.

Azi a chemat din nou. Cenușa nopții abia se risipise. Vălurile întunecate se subțiau treptat. În transparența lor își făceau loc ape sidefii, verzui, roz, sângerii. Dincolo de acoperișurile caselor apărea soarele ca un bulgăre de jăratic.

Am ieșit pe terasă, să iau o baie de aer proaspăt. Peste drum, un bărbat umbla în sus și-n jos, cu gulerul paltonului ridicat, cu capul între umeri. Nu poate să fie el. Nu se poate.

M-am dat deoparte în umbră și l-am văzut oprindu-se, privind în sus.

Am intrat în casă și m-am băgat în pat, fără să pot ațipi. De nenumărate ori m-am dus la fereastră; același om făcea aceiași pași. Nu e el, repetam, nu se poate… Era prea gârbovit, purta căciulă și un fular pe care și-l tot arunca peste umăr. În sfârșit, la opt dimineața a dispărut.

Dar la ora prânzului, când am ieșit din casă, mă aștepta pe același trotuar. Palid, slăbit, adus din spate, cu capul ghemuit între umeri, cu un fular gros în jurul gâtului, cu o căciulă ponosită. Aproape de nerecunoscut. A traversat strada, încercând să-mi zâmbească, dar parcă prea trist ca să se poată bucura. M-a luat de braț.

— Mirona, dragule drag. De la cinci dimineața te aștept. N-am avut curaj să sun la ușa ta. De atunci te aștept.

Mi-a luat mâna. Mâinile noastre erau înghețate, uscate. Parcă încercau să se recunoască și nu izbuteau. „Nu-l iubesc”, îmi repetam în gând, mulțumită, dacă mulțumirea poate fi tristă. Atât de tristă…

Am mers câtăva vreme alături, tăcuți. În lumina irizată prin bolta ca sticla transparentă, lăptoasă, apăreau o biserică părăsită, cu gardul rupt, case arse, drumuri prăfuite. Nu știu cum am ajuns pe cheiurile Dâmboviței. Apa era galbenă, densă ca mâlul și se încrețea ușor, atinsă de vânt.

— Știu, sunt vinovat. Dar dacă ai ști ce scump am plătit… Și totuși, ce bine că ai plecat… În noaptea în care ai plecat, a căzut un avion, cu toată încărcătura lui, în parc. Conacul a fost aproape distrus. Ai noștri erau toți la o nuntă.

Deci în ziua plecării mele Ștefan era la o nuntă! Ștefan petrecea!

Cred că-mi citise gândul.

— M-am dus târziu. Voiam să vorbesc cu cineva pentru țața Paraschiva, să intervin… Acolo n-am schimbat cu Madeleine un cuvânt. Nici la

înapoiere, când am găsit dezastrul. Stătea în fața unei gropi, ca un câine bătut, și aștepta un cuvânt de mângâiere. S-a apropiat de mine. Am respins-o.

— Ce face Marta?

— E aici. Lucrează. O bună parte din tablourile ei făceau parte din colecția lui Rain. Casa lui a fost avariată în timpul bombardamentelor hitleriste.

Să fi fost casa lui Rain aceea care luase foc în Intrarea Zalomit… Tablouri arse, călcate în picioare…

— De ce taci, Mirona, și ultimul criminal are voie să se apere.

— Nu e nevoie să te aperi, Ștefan. Și nu văd ce mai putem să ne spunem…

— Nu ești dispusă să mă asculți, să mă crezi. Ai dreptate. Nu-ți cer să mă crezi, îți cer să te uiți la mine.

— Ai slăbit.

— Am fost foarte bolnav.

— Și femeile la care am stat?

— Eliza nu s-a întors. Vasile a dispărut. Am avut destule neplăceri din cauza lor… Paraschivei i s-a dat drumul.

— Sonia?

— A devenit un fel de sufragetă. N-o mai interesează decât drepturile femeii. Se agită. Sunt fericit că ești lângă mine, Mirona.

Îl credeam și-l pizmuiam, ca un om care a pierdut mirosul și pășește alături de altul care adulmecă florile, frunzele, iarba.

— Mirona dragule, ce miracol că suntem împreună! Am vrut să viu imediat după 23 August. Dar între Turnu-Severin și Orșova, pe singura arteră principală de comunicație, hitleriștii au încercat, cu zeci de unități, cu sute de tancuri, să se strecoare spre Iugoslavia și Bulgaria. Am așteptat să se liniștească lucrurile. Dar ce să se liniștească! Țăranii vor să ia pământul. N-au decât să-l ia. Nu-i al meu. Totul aparține zgripțuroaicei bătrâne. Acum s-a grăbit să-l puie pe numele copiilor. O

privește. Eu n-am avut niciodată nimic. Și atitudinea mea a fost clară. L-am adăpostit în casă la mine pe Rain. Pe Vasile eu l-am scăpat de front. Pe maior l-am smuls cu dinții de pe front, atunci în ’42. Era la transmisiuni și a refuzat să transmită un ordin; era vorba de o execuție în masă. Bineînțeles că ordinul a fost executat, cu sau fără el… îl aștepta Curtea Marțială. Am reușit să-i conving pe toți că e nebun. Eu l-am scăpat.

— Și acum?

— Făcea parte din divizia așa-zisă de gardă. A luat parte la luptele de la Băneasa, după care a trecut Carpații în Transilvania.

Coboram pe lângă zidul cărămiziu al Școlii de Război. Treceam pe străzi cu case dărâmate, pe străzi cu case rămase intacte, pe lângă vile cu obloane trase, cu iedera veștejită.

•

Ar trebui să renunț la paginile care urmează, dar în ziua aceea, acolo, am cunoscut până la fund slăbiciunile mele, mizeria mea morală. Acolo trebuia să pier sau să renasc…

Îmi aduc aminte că am urcat scările și am intrat în casă, călcând în vârful picioarelor, ca niște borfași. Peste tot umbră, miros de naftalină, zăpușeală și praf. Ziua, atât cât se strecura printre storuri, împrăștia o lumină cenușie, neclară. Îmi aminteam întâlnirea noastră în ziua parastasului bătrânei Cațian. Apariția Lisandrei, care îmi cerea să schimbăm pachetele. Încercam să recunosc holul vast, biroul, salonul, să ridic cearșafurile zvârlite ca niște giulgiuri pe pian, peste cufere. Ștefan deschise în cele din urmă o ușă îngustă și scundă.

— E un fost *dèbarras*. Mi-am aranjat aici odaia mea. Trăiesc studențește.

Era singura încăpere aerisită. Totuși lavanda mirosea prea tare, odolul, briantina se amestecau.

— Mirona, draga mea, nu-mi vine să cred că ești aici, sunt emoționat ca un licean.

Îmi mângâia părul, îmi săruta pleoapele.

— Au fost clipe când nu-mi doream altceva decât să știu că trăiești.

Mă privea cu duioșie, mă mângâia fără grabă, îmi săruta mâinile, fiecare deget în parte. Eram în brațele lui și căutam să cântăresc exact ce-a mai rămas din dragostea mea. Eram obosită, și-mi era bine, și aș fi putut adormi, și aș fi vrut să adorm, să dorm ore în șir. Lisandra are dreptate, trebuie să încerc să dorm noaptea. Ce-ar spune dacă m-ar vedea aici? M-ar înțelege? „Da, Lis, am vrut să mă îmbăt. Înțelegi? Să mă îmbăt. De ce trebuie să explicăm fiecare pas, fiecare gest? Nu ajunge să ne simțim bine, să uităm ce a fost, să nu ne gândim la ce o să fie?”

Eram pe marginea divanului. Ochii lui Ștefan își schimbau culoarea, lumina, ca marea. Asupra lor s-a deschis o dată, demult, sufletul meu curios, nesățios, de fetiță. Suntem în tren, suntem la Veneția… Sunt la Ștefan, la țară, după treizeci de ore de drum… Poate îmi va spune ce s-a întâmplat atunci. Cum m-a lăsat să plec? Cum de nu s-a interesat dacă am ajuns teafără acasă! Alte zeci de ore de drum… Bombardamentul din gară. Și totuși sunt iar în brațele lui… Îl mai iubesc?… L-am iubit! Oare voi reuși să arăt cât l-am iubit. Poate dacă i-aș cere scrisorile mele…

— La ce te gândești, Mirona?

Ce tulbure e privirea lui!

— Așa te visez. Nu știi cât mă plictisesc femeile! Tu ești de fiecare dată alta, ești altfel, ești nouă, exasperant de nouă!

Mâinile lui îmi mângâie părul, obrajii, fără grabă, cu meșteșug…

— Și Madeleine? întreb.

— Mă dezgustă.

— Totuși numai pe ea o iubești.

— Mi-e milă de ea.

— Dar de mine, Ștefan?

De ce îi pun întrebările astea? Aș mai putea rămâne lângă el? Altădată da, aș fi dorit să se întâmple acest miracol. Să mă ia de mână, să mă ducă… Oriunde… Aș fi plecat cu el legată la ochi… Dar acum? Nu. Atunci de ce mă las dusă ca într-un vârtej, ca într-o beție? Ce caut aici? De ce sunt aici? De ce îmi plac sărutările lui?…

— Cum te-ai înstrăinat! Niciodată n-ai fost a mea. Poate de aceea te-am și iubit cu atâta furie. N-am putut să-ți stăpânesc spiritul, mintea, n-am știut să pătrund în gândurile tale. N-am reușit să distrug în ochii tăi licărirea asta lucidă, critică, de care nu te desparți nicio clipă. Iar eu am vrut, vreau, vreau să fii a mea toată. Să-mi potolesc dorul de tine, măcar o singură dată. Dar asta nu se poate, fiindcă pe buze îți flutură veșnic un zâmbet ironic, un zâmbet care nu-mi aparține. De ce vrei să simt că sunt mai prejos decât visul tău? Că ești îndrăgostită de o nălucă? După ce criterii ți-ai construit idealul? Sau poate l-ai găsit? „Îl cheamă Gian”. Ții minte când mi-ai spus? „Îl cheamă Gian”. De ce ai fost a lui? De ce taci? De ce taci, Mirona? Nimeni nu știe să tacă atâta și așa cum taci tu. Când nu sunt lângă tine simt prezența acestor tăceri, și dorul meu e cumplit. O dată am luat morfină din curiozitate. Am mai încercat de câteva ori. Dar când mi-am dat seama că devine o primejdie, m-am înțărcat. M-am vindecat. De tine nu pot să mă vindec. Nu pot…

Mă săruta, mă dezbrăca cu ardoare, febril, mă privea, îmi vorbea:

— Vrei să te îmbeți? Am niște sticle în cămară, dar nu mă îndur să mă despart de tine. Nu pot. Sunt amețit, beat. Și am să te îmbăt și pe tine, îți jur…

Nu mai știu cât timp a trecut. Mi se părea că mă leagănă marea. Mă simțeam desprinsă de pământ, de legile lui, ridicată parcă pe brațe nevăzute sus, mereu mai sus… Când, deodată, telefonul sună… Instinctiv, împreună, ne-am aplecat spre celălalt

capăt al canapelei, unde pe o măsuță zbârnâia soneria. Ștefan a șovăit o clipă, apoi a ridicat receptorul. Mă așteptam să spună „greșeală”. Dar, cu un gest scurt, m-a îndepărtat. Parcă mi-ar fi dat drumul de sus, de pe piscuri, fără să-i pese că mă fac țăndări.

— Sunt singur, bineînțeles. Cine ai vrea să fie? întreba contrariat. Apoi vocea începu să se moaie, să capete inflexiuni tărăgănate: Ei, cum poți să-ți închipui, Madeleine?! *Chérie*…

Mi-era frig.

— Ești în gară, Mado? Bineînțeles. Vin imediat, *chérie*!

Urmăream cum i se ivesc pe frunte broboane. Pielea i se umezea. Nu se sfia s-o alinte: Mado… Dodo… Dodoline. Aplecat peste telefon, cu obrazul crispat, livid, cu brațul îndoit, înțepenit, cu cotul în aer, vrând poate în felul ăsta să mă ție la distanță, ca să nu se simtă la capătul celălalt al firului respirația mea, repeta cântat: „Line, Line, Madoline…”

— Destul! am strigat, și am apăsat pe furcă.

Privirea lui s-a oprit asupra mea ca tăișul unui cuțit.

— Ce-ai făcut? De ce?

Era în picioare.

— Îmbracă-te!

Mă uitam la lucrurile aruncate pe podea la întâmplare și mă întrebam cu ce să încep. Dacă aș deschide fereastra, aș putea să respir.

— Grăbește-te.

Ștefan se spăla, mă stropea, parcă mă scuipa. Aplecându-mă să-mi iau ciorapii, am văzut cum se urca pe ei un păianjen enorm. Numai în podul casei bătrânei Cațian mai văzusem astfel de păianjeni… Picioarele parcă mi se afundau în mâl, într-o mlaștină care te absoarbe. Trebuie să mă scol, să fug, să scap!

M-am îmbrăcat într-o clipă. Când am pus mâna pe clanță, am întâlnit privirea lui Ștefan: crudă,

rece ca gheața. Mi se părea că suntem la Veneția, că Ștefan îmi spune: „Camera dumneavoastră este alături”. Am deschis ușa. Curentul a izbit-o de perete. Nu știu cum s-au deschis celelalte uși, cum am coborât scările. Traversam strada alergând ca în copilărie când scăpasem din brațele unui chefliu, pe maidan. Știam că nu trebuie să întorc capul, că dacă privesc înapoi mă transform într-o stană de piatră…

• CAPITOLUL XIX • SCENA SE DEPĂRTEAZĂ

Treceam cu Lisandra prin Cișmigiu și ne îndreptam spre Universitatea liberă, care atunci se înjgheba. Lisandra era exuberantă.

— Rectorul universității a primit să țină cursul de deschidere. E un matematician cunoscut peste hotare. A fost încântat că avem până acum opt sute de studenți. Ne va da o sală de cursuri, la Facultatea de Litere. I-am arătat lista profesorilor. Fiecare intelectual care vine alături de noi ne întărește rândurile.

O boare de lumină albă învăluia lacul pe care patinau câțiva copii și adolescenți. Dar cei mai mulți stăteau pe margine și priveau cu jind.

— Toată noaptea am scris despre oamenii care râvneau la o coajă de cartofi. Și acum mi-e milă de copiii care nu au patine.

— Idealul ar fi ca într-o zi să nu mai existe o problemă a cartofilor, ci o problemă a patinelor, a surâs Lisandra.

— Spune-mi, Lis, cum ți-ai păstrat optimismul? Încrederea asta neclintită în aceea zi? Războiul a scos la iveală tot ce-i mai crud, mai josnic și mai bestial în om.

— Și tot ce conține mai frumos, mai bun, mai generos. Dacă Metzel e aici, dacă a evadat înseamnă că i-au dat curaj armatele care înaintau din răsărit și din apus cu atâtea jertfe. Înseamnă că

l-au ajutat partizanii, înseamnă că a fost ajutat de oamenii care și-au pus viața în joc pentru el, i-au dat o coajă de pâine, o cană cu apă și un acoperiș noaptea.

— Dacă ai cunoaște durerea lui Metzel!

— Nu trebuie să se mai repete…

— Ce să se mai repete? Altfel Metzel alți copii n-are.

— Au fost sate rase de pe fața pământului… Nimeni nu mai poate să spună: „Nu știu, n-am știut, nu-mi pasă”.

Și totuși nu pot să renunț la liniștea pe care mi-am găsit-o cu atâta greutate, la foaia albă care mă așteaptă în fiecare seară pe masa de scris. Lisandra nu mă înțelege. Nu poți, i-am spus, să lași tocul din mână cum ai lăsa andrelele și să reiei o idee, o frază așa cum ai relua firul de lână. Cartea asta trebuie să o duc până la capăt. Poate că nu e cartea care ar putea să-i placă Elizei, sau Irinei – pe care am reîntâlnit-o, – dar am închis în caietele astea prea multe nopți de veghe. Trebuie să mă eliberez de tot ce am gândit, de tot ce am trăit, pentru ca să pot să scriu mai târziu cronica acestor zile. Să lucrez în redacția unei gazete așa cum îmi propune Lis, să scriu broșuri, reportaje, să vizitez o creșă înființată la Baia-de-Arieș, să scriu articole? Nu! Nu mai vreau să renunț la orele mele de reflecție și vis, la acele plimbări fără țintă, la clipele asfințitului care picură liniștite pe fereastră, la noaptea care mă așteaptă ca o veche prietenă și-mi dă umărul ei catifelat, destul de larg pentru toate tristețile lumii.

— Viața unui om nu intră într-o broșură, draga mea Lis. Abia începe într-un roman.

— Ba chiar un roman-fluviu, știu. Dar lumea nu poate să aștepte. Fiecare trebuie să afle…

•

Amfiteatrul era plin ochi. Neîndrăznind să trec mai în față, am rămas aproape de ușă. Lisandra trebuia să ia cuvântul din partea secretariatului

Universității libere. Dar acum vorbea rectorul, și vorbea despre Lisandra. Îi arăta meritele, o lăuda. Eram sigură că e lângă el sau undeva în primele rânduri. Va purta, probabil, aceeași bluză albă, dar scrobită ca de zile mari, fusta albastră. Amândouă fustele ei sunt prea lungi. De câte ori n-am vrut să bag foarfeca în ele să le refac tivul! Dar în cele din urmă am recunoscut că îi stă mai bine așa. Îi subțiază talia, îi accentuează feminitatea și grația.

Rectorul vorbea mereu despre Lisandra, arătând cât de mult a muncit. Cu fiecare viitor student a stat de vorbă, pe fiecare l-a întrebat de ce n-a putut să învețe altă dată, ce i-ar plăcea mai mult: matematica, muzica, istoria artelor? I-a sfătuit. Ce rău îmi părea acum că n-am ajutat-o.

Mă gândeam ce plăcere trebuie să-i facă Lisandrei să vadă lângă o pălărie de catifea o broboadă, lângă un ofițer mai în vârstă un tânăr strungar. Voiam să înțeleg totuși de ce atmosfera e apăsătoare și unde se ascunde Lisandra.

— Această zi care trebuia să fie pentru noi o sărbătoare… spunea rectorul.

— De ce trebuia să fie și nu e?! îndrăznesc să întreb pe vecinul din dreapta.

Dar omul nu-mi răspunde, e atent ca un elev premiant, cu toate că are tâmple cărunte…

— Plugarii au hotărât să împartă moșiile…

Ce legătură au toate astea cu deschiderea universității.

— Au hotărât să-și facă singuri dreptate.

Mi se părea că-l aud pe Ștefan: „La țară e prăpăd”…

Îl văd în haine de călărie, fular de culoarea oului de rață, cravașă…

— Ați auzit discursul de la Aro, gloanțele care au șuierat în fața Palatului? Lisandra Olt se afla în echipele patriotice, care duceau muncă de lămurire la țară.

Eu știam că s-a dus să-și aducă fetița…

— … a fost lovită de un glonte vrăjmaș!

Cine? Cum a fost lovită? Îmi vine să strig: Vorbește, omule! Nu cumva e rănită?

— Cadavrul a fost transportat la Morgă…

— Nu e adevărat! am strigat. Nu e adevărat!

Am strigat eu sau altcineva? Toată lumea era în picioare; mii de ochi îndreptați asupra mea. Nu știu cum am ieșit de acolo, cum am coborât scările, cum de nu m-am împiedicat și cum m-am pomenit într-un taxi?

— La Morgă!

Mă uitam pe geam și nu recunoșteam nicio stradă. Lume… lume… încotro mergea fiecare? Lisandra a murit? Nu se poate! Dacă ar fi fost adevărat, ar fi pornit care-ncotro să încerce să facă ceva. Să încerce ce? A murit… Ce simplu! Nu, nu se poate. Moartă, Lisandra? Îmi venea să-i spun șoferului să oprească. Să stau de vorbă cu el. Să-l întreb dacă e cu putință să moară, Lis. Cred că și el știe că asta nu se poate… Dar el n-o cunoaște… Poate nimeni n-o cunoaște… E ușor să spui „A murit”…

Lacrimile îmi curgeau fără să le mai pot stăpâni.

•

Nu voi scrie nimic despre rătăcirile mele până ce am găsit-o pe Lis. În seara aceea s-a întrerupt lumina în tot orașul. Nu-mi amintesc decât mirosul de iod, sala întunecată. O luminare pâlpâind, un cearșaf acoperind o viață întreagă. Cineva m-a întrebat dacă vreau s-o văd.

— Nu! Nu!

Voiam să rămân cu imaginea ei, vie. Lisandra era pentru mine simbolul vieții, și așa trebuia să rămână: vie ca viața.

Era lume care șoptea, discuta, cum a fost, cum s-a întâmplat, câte transfuzii i s-au făcut, cine a dat sânge… Eu nu voiam să ascult. Pentru mine exista o singură realitate: Lisandra. Și ea era acolo, sub un cearșaf alb…

Am plecat fără să scot un cuvânt.

Pe stradă, în urma mea, pași. De ce nu pot fi ai tăi pașii ăștia, Lis?! Era tot întuneric atunci când m-ai urmărit în drum spre casă, într-o seară. Pe asfalt răsunau pașii tăi. Nu voi uita niciodată cum răsunau pașii tăi. Erai vie. „N-am lampă de buzunar”, mi-ai spus într-un târziu. Ce muzical suna vocea ta! Mi se părea c-o mai auzisem demult, în copilărie. Poate glasul lui Trude semăna cu al tău. Poate că așa sună glasul copiilor: ca niște clopoței de argint. „M-am folosit de dâra de lumină a lanternei.” Ce nevoie aveai de o dâră de lumină, Lis, tu, care erai numai lumină?…

Și acum răsunau în urma mea pași. Dar nu mai puteau fi ai Lisandrei. Nu mai era cu putință! În gama uimitoare a ceea ce e posibil, minunea asta era cu desăvârșire exclusă: răsunetul pașilor ei pe asfalt. Încolțită de cei ce voiau să-și păstreze privilegiile cu orice preț, chiar cu prețul unui război, pașii ei știau unde s-o ducă. Pașii ei răsunau în jungla unei nopți pe care voia s-o risipească. „Sunt o rotiță, o rotiță într-un mecanism bine închegat, bine condus”… Când spunea „Tovarășii mei” i se lumina fața.

Cine umbla acum în urma mea? Mi se părea că o trădez pe Lisandra ascultând alți pași. Mi se părea o impietate ca alți pași să răsune în noaptea asta în apropierea mea…

— Bună seara.

N-am întors capul.

— Sunt un prieten al Lisandrei…

Aș fi vrut să-i răspund: „Avea mulți prieteni, mulți tovarăși, dar dușmanii au fost mai tari”… La ce ar folosi să vorbesc? Ce-aș mai putea să aflu? Ce se mai poate schimba? Nu puteam să vorbesc și nici nu voiam. Omul tăcea și el. Întunericul dăinuia greu.

— Știu că ați fost prietene…

Întorc capul. Dar, în întuneric, nu-l recunosc.

— Noi ne-am cunoscut, la țară… Eu sunt Vasile…

Mă opresc și-l privesc în față. Întunericul nu mă împiedică să revăd scena din drum: Madeleine, Ștefan, Vasile… Fața tuciurie, ochii ca păcura. Dar parcă e mai înalt, umerii mai largi. Mi se pare că aud: „E pâine și pâine…”

— Un aviator francez m-a întrebat…

— Jacquot? Mi s-a tăiat răsuflarea.

— E aici, aici, cu escadra Normandie.

— Cum aș putea să-l găsesc?

— Are să vă caute. I-am dat adresa. Știu că ați găzduit-o pe Lisandra.

Abia îmi țineam plânsul. Jacquot e aici, și eu nu mă pot bucura. Aș fi vrut să strig: De ce? De ce?

— Am s-o aduc pe fetița Lisandrei. Ați vrea să aveți grija ei, câteva zile, până când…

M-a podidit plânsul. Îi eram recunoscătoare pentru această încredere. Aș fi vrut să-i vorbesc despre tot ce mă lega de Lisandra, aș fi vrut să înțeleagă ce a însemnat pentru mine. Era singura mea prietenă.

— E o pierdere grea pentru noi toți. Dar dumneata mai ai prieteni, să știi. O să mai stăm de vorbă. Ai să vezi ce mulți prieteni ai…

•

Mă înapoiam de la incinerarea Lisandrei. Eram gata să mă urc în tramvai, când am auzit:

— Sau cu avionul, sau pe jos!…

— Jacquot!

L-am luat de braț și am mers multă vreme alături, ca doi prieteni vechi, ca doi prieteni buni, ca doi oameni bătrâni.

— Jacquot, nu pot să-mi închipui că a murit Lis și nici nu vreau. Mi se pare că atâta timp cât nu accept moartea ei, totul se mai poate schimba. Niciodată nu mi-aș fi imaginat că întâlnirea noastră va fi atât de tristă. Niciodată, Jacquot! Mi se părea că Lisandra exagerează când vorbește de reacțiune. Mi-a trebuit o dovadă care să mă doară, să n-o pot uita.

Străzile mi se păreau și prea lungi, și prea întortocheate, și prea prăfuite, și prea însorite. Un dor sălbatic mă cuprinse. Tramvaie, mașini și oameni… Oameni și iar oameni… Unde era locul gol lăsat de Lisandra?

Șase milioane de oameni, spunea Alfred Metzel. Și câte milioane pe front? Câți partizani? Pe stradă niciun loc gol, niciun loc gol în tramvai. Locurile goale au rămas în sufletele celor care i-au iubit, în nopțile lor fără somn, în zilele lor fără soare. „De ce fără soare, mă certa Lis? Soarele o să răsară pentru o lume fără foamete, fără spaime, fără război!” Atâtea milioane de morți, și eu nu pot cuprinde cu mintea moartea Lisandrei! Când îmi povestea Metzel, numărul mi se părea de necuprins. Șase milioane! Tot ce vedeam eu acum împrejur erau oamenii unei singure străzi lungindu-se pe malurile Dâmboviței, pe când șase milioane erau câteva orașe cât Bucureștii, o țară… Căutam să-mi imaginez o țară de morți, ca să pot îndura mai ușor moartea Lisandrei, să-i micșorez proporțiile, și nu puteam. Tot ce puteam cuprinde cu mintea era golul lăsat în sufletul meu, într-al lui Octav dacă se reîntoarce, într-al Fiametei când va afla… Tot ce puteam măsura era prăpastia din sufletul lui Alfred Metzel după cea a pierdut-o pe Etta, surâsul micului Rodi, gânguritul lui Gi. Tot ce puteam să înțeleg era singurătatea mea.

— Jacquot! M-am oprit și l-am privit în față. Jacquot, *mon vieux* Jacquot. Ce cauți aici, pe malul Dâmboviței? Cum ai ajuns aici?

— Sunt cu escadra *Normandie. Normandie-Niemen*. N-ai citit în ziar? „O escadră formată din 52 de aviatori…” Ei bine, sunt și eu unul dintre ei. Acum două zile am sosit. La șapte dimineața aterizam. Ni s-a făcut o primire oficială. De cum am scăpat, am pornit s-o caut pe Lis. Mi s-a spus că o pot găsi la sediul Apărării Patriotice, pe strada Berzei. Un om spăla scările. Am intrat în căldarea cu apă și am răsturnat-o. I-am arătat omului

uniforma, insigna și cerul ca să priceapă că sunt cu capul în nori, și calc în strălucini”… M-a întrebat: „*Normandie*? Închipuie-ți că știa de *Normandie*. I-am spus, pe limba mea, că vreau s-o văd pe Lis și în același timp am început să strig cât mă ținea gura: „Lis!” Omul se uita la mine ca la un nebun și încerca să-mi explice că nu e acolo. Țipa de parcă aș fi fost surd și-mi arăta un afiș. Am înțeles că e vorba de o conferință… La Athénée Palace, masa, discursuri. Stăteam pe ghimpi. Ca să am astâmpăr, îmi spuneam: ai răbdare! Ai să găsești o claie blond-roșcată într-o țară cu atâtea brunete. Cine și-ar fi închipuit?… Micuța mea Mirona, nici nu te-am întrebat ce faci. Ce face romanul?

— A mai crescut.

— Cred c-ați crescut împreună, surâse cu tâlc.

— Nu vrei să vii la mine să stăm de vorbă, Jacquot? Nici nu te-am văzut bine.

— Păcat! M-am făcut foarte frumos.

Jacquot nu putea să renunțe la glumă. Nevoia de a face haz era mai tare ca el.

— E târziu, și se dă iar o masă în cinstea noastră, și o recepție, și alte mese și recepții, la care nu pot lipsi. Dar mâine vin neapărat. Am adresa ta. Ai telefon?

— Mâine sunt tot timpul acasă, poți să vii la orice oră. Te aștept.

Ne-am strâns mâinile, m-am ridicat pe vârfuri și l-am sărutat pe obraji.

— M-ai prins că sunt neras. De câte ori nu mă rad mă sărută o fată. Pe mâine, Mirona.

•

Pe masă, în fața mea, aveam gazeta în care sublimasem cu roșu un articol: „Săptămâna aceasta avem ca oaspeți în București escadra *Normandie*, care a luptat eroic în rândurile aviației sovietice, luând denumirea de *Normandie-Niemen*”.

Unul dintre aviatorii glorioasei escadre stătea în fața mea, proptit de calorifer, cu fereastra în spate,

cu capul leonin profilat pe cerul albastru, ca în cadrul lui cel mai firesc.

— Pe Gian l-am văzut numaidecât după atacul asupra Poloniei. Se „plictisea” pe linia Maginot. Și nu-i mirosea bine *cette drôle de guerre*.[67] Mie îmi mirosea a înțelegere între trusturi. Știu că a luptat în Maquis. Și în Maquis e mai greu să lupți decât într-un război regulat. Inamicul nu e numai în față. E și în spate, și în dreapta, și în stânga, și acasă, și în pat. Giulia s-a măritat cu un poet spaniol… Luptau și ei în Rezistență. Sigur că în socotelile lui Hitler n-a intrat Rezistența. Războiul fulger a devenit un război *au ralenti*…[68] În iunie anul trecut, forțele franceze din Dijon au făcut impracticabile douăzeci și șapte de căi ferate. O mie de tunuri au fost imobilizate. Avem acum, datorită Rezistenței și furiei populației, un avans de luni de zile față de pronosticurile aliaților. La Avranches, capul de pod s-a lărgit pe toată zona insurecționată. Oficial se recunoaște: *Les FFI à l’intérieur de la ville nous forcèrent la main*[69]… Cât despre copiii revoluției, Mirona, nu se vor opri decât la Berlin. Sunt așa cum i-am visat.

Jacquot mi-a vorbit despre eroismul aviatorilor sovietici și despre escadra *Normandie*.

— Și tu, Jacquot? N-ai nimic de spus despre tine?

— Oh, eu? Să fim serioși!

Știam că nu-i place să vorbească despre el. La Paris spunea la fel: „Noi”, „Tovarășii mei de la Caudron”, „Tovarășii noștri din Spania”…

— De data asta nu scapi, Jacquot, vreau să-mi vorbești despre tine.

— Văd că ți-ai luat și stiloul. Ești gata să scrii un reportaj? Ei bine, notează: În ’39 am primit, ordin de concentrare și am fost repartizat escadrei 29 de bombardament greu din Nançy. O parte a brigăzii de bombardament a trecut pe terenul de bază din Bordeaux, iar alta s-a deplasat la Chaumont… Era în timpul operațiilor și al invaziei

germane în Polonia. Am rămas la Chaumont până la ofensiva germană din Belgia. Asta era în 1940. După trecerea canalului Albert de către nemți, armata franceză a fost obligată să iasă în fața liniilor improvizat fortificate din nord, și atunci am trecut cu unitatea de aviație pe terenul de la Rouen din Normandia. A urmat Dunkerque… Aerodromurile au fost invadate, distruse. O parte din aviația noastră a trecut în Anglia. Acolo s-au format două escadrile franceze: *Menace* și *Tropique*. În septembrie ’41 am plecat în Africa și am luat parte la acțiunile de la Dakar. O parte din aviatori au rămas acolo, alții – și eu printre ei – am înțeles să luptăm mai departe. Și după o tăcere: Mulți dintre noi au căzut… Jacquot avea ochii umezi. Îi văd pe toți împreună și pe fiecare în parte. Cu obiceiurile lor, cu glumele lor, cu seriozitatea și tinerețea lor…

M-am sculat de pe brațul fotoliului, m-am oprit în fața lui, i-am pus mâinile pe umeri.

— Îți mulțumesc, Jacquot.

— Pentru ce, Mirona?

— Pentru că în clipa asta înțeleg multe lucruri, și mai ales fiindcă tot timpul, fără să știi, m-ai ajutat să cred în oameni, în viață. Dacă există oameni ca Lisandra, ca tine, mi-e mai ușor să cred că totuși merită să trăiești, că viața nu-i iremediabil absurdă.

— Dacă în timpul ăsta ai fost alături de Lis, înseamnă că ai fost alături de noi. Și atunci?… Ce înseamnă absurd? Văd masa plină de caiete… Ce scrii? Îmi închipui că trebuie să existe un acord între viața ta și ceea ce gândești și scrii. Un scriitor angajat e un ostaș în prima linie.

— Nu știu dacă o să fiu în stare, Jacquot.

— Am cunoscut o fată ca tine, care a aruncat într-o noapte în aer un depozit de muniții german. Probabil că nici ea n-a știut că ar fi în stare. Pe front aveam zilnic dovezi, admirabile dovezi, că

oamenii sunt în stare de cele mai frumoase, mai generoase fapte.

— La fel vorbea și Lisandra. Dar eu n-am fost alături de ea cu totul… Mi se părea că exagerează vorbindu-mi de lupta de clasă, de reacțiune, că toate astea n-au legătură cu mine, cu preocupările mele. A trebuit să fie lovită Lis ca să înțeleg că toate au o legătură. Mă simt vinovată, Jacquot… Ultima dată când ne-am văzut, mi-a spus: „Simt de câteva zile o adiere de primăvară, curioasă pentru un sfârșit de februarie. Niciodată n-am așteptat cu atâta nerăbdare primăvara!” Nu pomenea de Octav, și totuși îi simțeam prezența în tot ce spunea, în tot ce simțea…

Se înserase. Cerul era înstelat. Din puzderia de luminițe care luceau, nu lipsea niciuna. Steaua Lisandrei căzuse, și poate că Octav o văzuse căzând, fără să știe a cui e. Steaua Lisandrei căzuse fără să lase pe cer vreun semn, vreun gol, așa cum nici în aglomerația străzii nu se simțea lipsa unui om. Și totuși, în câte ascunzișuri de suflet și gând nu a rămas ca un ferment de dăruire, de generozitate, trecerea ei pe pământ! Câte fapte eroice nu-i vor purta pecetea! Privirea lui Jacquot era implântată pe cer și-mi amintea ziua când am plecat împreună de la conferința despre Maiakovski. Fruntea nu prea înaltă, nasul ușor curbat, buzele uscate, părul aspru, roșcat, fața arsă de soare, înroșită de ger, asprită de viață, tăiată, zdrobită, vindecată, față care a înfruntat văzduhul, față mândră și dragă. Era ceva leonin, mândru și trist în chipul lui, și totuși atâta optimism în cuvintele lui, și în privirea lui atâta bunătate!

Când a întors capul spre mine, m-a izbit albastrul prea deschis al privirii, ochii prea palizi în figura aceea ca de pământ ars. Urât? Nu! Frumos? Și mai puțin. Dar Jacquot n-ar fi putut trece nebăgat în seamă. Tristețea era adâncită în cele două cute care-i încadrau gura, dar zâmbetul lui avea un farmec nespus, și râsul îi ilumina

chipul, lumina tot ce era împrejur. Simțeam că aș putea să-l iubesc, așa cum îl iubise Lisandra pe Octav.

Când mi-a pus mâna pe umăr, am simțit că mi-e bine și cald, de parcă toată viața aș fi așteptat o astfel de clipă.

— Mirona, îmi ești dragă. Îmi place că te uiți la mine ca o școlăriță care-și admiră profesorul. Eu te văd așa cum erai cu ani în urmă. Țineai tot așa stiloul în mână, gâtul întins și, cu ochii deschiși și curioși, mă ascultai când vorbeam despre războiul din Spania. Ești tot atât de tânără ca atunci, micuța mea Mirona, deși au trecut câțiva ani. Și anii de război se numără dublu. M-am gândit de multe ori la tine. Și acum pot să-ți mărturisesc: am fost îndrăgostit de tine… Dar, vezi, mi-au trebuit cinci ani și seara asta înstelată ca să ți-o spun.

— Adevărat, Jacquot? Nu mi-aș fi putut închipui niciodată. Cred că glumești, și n-ai voie. Dacă eu aș putea să glumesc ca să ascund ce se petrece în sufletul meu, ți-aș răspunde: Ce păcat că ți-a trecut…

— Nu-i sigur că mi-a trecut, Mirona.

— Atunci, trebuie să mai aștept cinci ani ca să aflu ce se petrece în sufletul tău acum?

Jacquot se pregătea să răspundă.

— Bagă de seamă, nu-i frumos să-i minți pe copii, nici să-i dezamăgești. Nici să te joci cu cuvintele când întunericul se așterne cu atâta gravitate, când cerul se apropie atât de mult. Uite, stelele ne privesc drept în față.

— Mirona, parcă citești dintr-o carte.

Ce ciudat! De câte ori nu auzisem cuvintele astea! Tata îmi spunea: „Semeni cu Fana. Așa era Fana. Parcă citea dintr-o carte”. Și Gian despre Fany: parcă citește dintr-o carte…

Dar ce departe mă simțeam acum de dorința, de obsesia de a descoperi peste tot urmele Fanei, de a reconstitui personajul din cioburi!

Și iar mă întrebam dacă Fany și Fana nu e cumva aceeași?

Mă așteptam ca Jacquot să-mi vorbească despre război și uite că-mi descrie oameni, peisaje…

— În Cungur am întâlnit o fată care-ți semăna… Era sensibilă, scria. Am vizitat împreună o peșteră. Săli multe, de nepătruns. Pe pereți scânteiau milioane de diamante. Sala stalactitelor. Când intri, îți ia ochii, îți piere graiul. Lacul dinăuntrul peșterii are apa verzuie și e atât de pură și rece, că nicio vietate nu poate trăi în ea. Grotele sunt fantastice. Vizitatorii intră cu făclii aprinse, și un bătrân ghid, care de douăzeci de ani îi conduce, le povestește cum se ascundeau aici căpeteniile Rusiei în luptele lor cu tătarii. Mă gândeam la tine, Mirona. Aș fi vrut să fim împreună.

— Era frumos?

— Cungurul? Un oraș ciudat, străbătut de două râuri – Silva și Ireni. Silva e liniștită. Apa ei curge dulce și e plină de pești. Malurile sunt umbrite de copaci. Ireni e repede, e dură. E numai vârtejuri. Peștele nu poate trăi în ea. Afurisită apă! Dintr-o plimbare cu barca pe Ireni nu te mai poți întoarce. Plimbările se fac pe Silva… Silva are malurile bogate în nisip, vara apa e caldă. Se fac băi, se face plajă. Ireni e totdeauna rece, tăioasă. Când intri în apa Silvei, părul se face ca mătasea. Din Ireni ieși cu părul ca măciuca. Amândouă se întâlnesc afară din oraș, nu departe de fabrica de textile.

— E un oraș de munte?

— Când întrebi, parcă ai fi Lis. Parcă-i văd ochii, parcă o aud… Nu, Mirona. E un oraș de dealuri, presărat cu biserici. Cupolele se văd de la mari depărtări. Prin mai, când gheața începe să se spargă, apele uneori se umflă atât de mult, încât inundă pământul. Până la revoluție, pe malul lui Ireni își făceau muncitorii casele lor sărăcăcioase, pe malul Silvei își făceau bogătașii casele lor arătoase. Silva e un izvor de apă potabilă. Ireni nu-i bună nici pentru spălat rufe; săpunul nu face

clăbuc. Ea folosește numai ca pritoc, ca mijloc de captare a apelor de pe malul ei. Toate apele se varsă în Ireni.

— Nu mi-aș fi închipuit că orașele industriale au poezie.

— Au foarte multă poezie… Pe malul lui Ireni e o fabrică de scânduri și traverse, o uzină metalurgică și câteva fabrici de piei, tăbăcării. Când este inundație, stâlpi enormi plutesc pe apele ei zvăpăiate. Toamna se dă drumul la plute. Ele vin liniștite pe Silva, și lemnele se trag frumos pe mal. Pe apele lui Ireni vin atât de repede, încât se încurcă, se încâlcesc, se transformă într-un ghem gigantic. Vezi, când unui tânăr îi place o fată și n-are curajul s-o sărute, o duce pe malul lui Ireni… Ce păcat că nu suntem acolo, Mirona! E un loc fără umbră, fără un suflet de om. Un vuiet de apă, care te împinge, te stârnește, te îndeamnă să ai curaj. O pădure leagă malurile Silvei de linia ferată, și lacul e atât de cristalin, încât un ban aruncat la fund se vede, și atât de rece, că nici vara nu poți intra în el. Ca să ajungi la lac, trebuie să treci prin pădure. Ecoul e teribil. Orice pas în pădure se aude pe lac. Crengile pinilor încep de sus de tot, de la cinci metri.

— Îmi place cum povestești, Jacquot.

— Îmi place cum asculți, Mirona.

— Mă gândesc că ai să pleci și am să rămân singură. Până acum îmi plăcea să fiu singură. Aveam o voluptate a singurătății. Mi-era necesară. Dar știam că în orice clipă Lis poate să intre, să dea buzna aici cu optimismul și verva ei. Râdea, era veselă, povestea…

M-am îndreptat spre lampa cu picior înalt să aprind lumina. Lipsa lui Jacquot de lângă mine, a brațului lui în jurul umerilor mei îmi dădea o senzație de singurătate și frig. Mi se părea că aud un geamăt. Alfred Metzel nu mai gemea, dar durerea lui parcă se cuibărise în zid. Îi simțeam prezența. I-am vorbit lui Jacquot despre Metzel.

— Acum înțelegi, Mirona, ce s-a întâmplat în Spania? Veneau tineri din toate părțile lumii, cădeau tineri mai prețioși decât tot aurul lumii, ca să-i apere pe copiii lui Metzel.

— Parcă ai fost un oracol, Jacquot.

— Am fost și sunt comunist, Mirona! Drumul nostru e greu, și mulți cad în drum. Dar alții iau busola și merg înainte. Sigur, mai sunt încă destui indiferenți, sceptici, struți care-și bagă capul în nisip, nu atât ca să nu fie văzuți, cât ca să nu vadă ei, să nu audă… Acești mari egoiști sunt complicii dușmanilor noștri. Dar cu vremea, își vor da seama…

Mi se părea că o aud pe Lisandra… Jacquot avea obrazul opac, gura tristă, ochii luminoși, fruntea deschisă. Oprindu-se în fața mea, mi-a pus iar mâinile pe umeri.

— Nu mă îndur să plec…

— Mă voi simți foarte singură, Jacquot, după ce vei pleca.

— Sunt gata să te iau cu mine, Mirona. Vrei să vii cu mine?

Ținea mâinile pe umerii mei și mă privea în ochi, adânc și cinstit.

— Să știi că nu glumesc. Vreau să te iau cu mine. Nu-i nevoie să-mi răspunzi chiar acum. Să vii la aerodrom… dar fără bagaje, te rog! Ia-ți numai hârtiile, caietele, stiloul…

Mi-am apropiat buzele de buzele lui uscate de vântul înălțimilor. Și ne-am sărutat ca după o lungă regăsire. Ne-am sărutat ca pentru o lungă despărțire…

•

Visam că mă trezesc din somn într-un cort; patul ca un hamac suspendat deasupra altor paturi albe de pânză, se legăna. Am sărit de la înălțime mare, suplă ca o pisică. Și când am deschis ușa cortului, am rămas înmărmurită. Marea venea de sus, cădea ca o cascadă și era albastră ca cerneala. Răsărea soarele. Spuma valurilor era roșie ca sângele.

Cerul, un fel de coral aprins, atât de viu, că am închis ochii. Când i-am deschis marea semăna cu niște dealuri albastre, cu marginile albe de cretă.

— Peștera e dincolo, striga Jacquot de departe.

Aș fi vrut să întreb cum să ajung la el, dar era prea tare albastrul valurilor și erau prea albe crestele lor, prea asurzitor tumultul apelor. Ochii mă dureau de prea crude culori, urechile de prea mult zgomot, dar sufletul mi se îmbăta de culori și, treptat, zgomotul se transforma în cântec, în imn de triumf. De undeva de departe se auzeau motoare; pe înălțimile de cretă începeau să coboare și să urce vagonete. Oamenii purtau în spinare enorme mănunchiuri de crengi de fier, legate cu sârmă.

— Sunt cabluri pentru dig, îmi explica Jacquot. N-o să se mai reverse apele, n-or să se mai înece copiii.

Treceau oamenii cu unelte de forme necunoscute.

Jacquot, cu brațul întins, îmi arăta împrejur.

— Vezi, mașini de scobit pământul. Scripeți…

Oamenii păreau pitici pe lângă stâlpii pe care-i duceau în spate sau îi băteau în pământ.

— De unde au atâta putere, Jacquot?

— Nu mai sta așa înțepenită, apropie-te de ei, să vezi ce puternici sunt și ce mari…

— Mi se pare că visez…

— Deschide ochii!

Jacquot era vesel. Râdea. Râdea atât de tare, că m-am trezit din somn…

Ce zi grea, încurcată, învârtoșată, ce bătălie între gândurile și sentimentele mele contradictorii gata să mă rupă, să mă sfâșie! Nu știu cum s-a așternut seara.

Lampa luminează terasa, cerul e întunecat. Nicio stea. Mi se pare că mă aflu pe o estradă luminată din spate, că lumea așteaptă. Liniștea e fără hotar, ca și noaptea, Alfred Metzel fumează.

— Eram sigur că în seara asta îți pregătești conferința, mi-a spus după o lungă tăcere.

— N-am vorbit niciodată în public.

— E totuși mai greu să scrii.

— E altceva. Hârtia are răbdare. Te așteaptă să te gândești și să te răzgândești. Nu se supără când o arunci la coș, nici când o iei de zece ori de la început.

— În seara asta aș fi în stare să citesc ceva, mi-a spus neașteptat.

— Vino să te uiți în bibliotecă, să-ți alegi ce-ți place.

— Nu e prea târziu?

— S-o întrebăm pe mama…

Metzel a zâmbit. De când pândeam acest zâmbet! Eram sigură că în ziua în care va putea să zâmbească va fi salvat. Când am intrat în cameră telefonul suna. Am răspuns, emoționată, convinsă că e Jacquot. Era Ștefan. Aș fi vrut să închid fără să răspund, dar prezența lui Metzel mă stingherea.

— Ce mai faci? am întrebat convențional, așa cum aș fi întrebat-o pe tanti Marie, pe Neneea sau pe oricare din lumea lor.

— Trebuie să-ți vorbesc, Mirona. Trebuie să-ți explic. Sunt disperat. Te-am pierdut. Aș fi preferat să-mi închizi telefonul. Eram sigur că o s-o faci. Indiferența ta e și mai greu de suportat. Te simt străină. Ai uitat ce a fost între noi?

— Dimpotrivă. Îmi amintesc foarte bine.

— Nu-ți recunosc vocea, Mirona. Spune, e cineva la tine? Spune-mi că nu-i posibil să fie cineva acolo, la ora asta. Spune-mi că sunt nebun.

— Bineînțeles.

— Mirona, te implor…

Nicio vibrație în sufletul meu, nici urma unei emoții, și cât de ridicol suna „te implor”! Și totuși, ce bine i se potrivea „te implor”. Îl vedeam alergând după tren, „te implor, te implor”…

— Mirona, de ce nu răspunzi? Vorbește-mi ca să fiu sigur că n-am dreptate. Liniștește-mă, te

implor. Mirona, spune un cuvânt, vorbește!

La fel o „implora” pe Madeleine, și, ca s-o convingă, o răsfăța: Mado, Dodo. Îi cânta: Dodoline, Line. Ștefan n-avea ureche muzicală. N-avea simțul ridicolului. Abia acum îmi dădeam seama.

— Mirona, iartă-mă…

Cu toată buna-creștere primită în „distinsa” casă a bătrânei Cațian, am spus:

— Cu plăcere…

— E cineva acolo, Mirona. E intolerabil, de ce eviți să-mi spui pe nume?…

L-am lăsat să vorbească și, binișor, am închis telefonul. Îmi dădeam seama că, orice ar face, orice ar spune, n-ar mai avea nicio însemnătate.

Alfred Metzel răsfoia volumul lui Maiakovski.

— Lisandra l-a găsit la un soldat german.

Metzel citea în gând. În ochii aceia întotdeauna uscați, arși de febră, ochi de orb, lacrimile luceau ca de un fel de stranie bucurie, zâmbetul se întindea pe față. Și cu o voce concentrată, joasă, dar cu atât mai intensă, ca și cum mi-ar fi făcut o imensă destăinuire:

— Am avut o amnezie. Uitasem tot ce am citit, toate versurile. Și deodată, în seara asta, am simțit nevoia să citesc. Și am simțit nevoia să împărtășesc cuiva vestea asta bună. Mi se părea că dacă ar mai ști și altcineva în afară de mine, poate că aș fi mai sigur că nu mă înșel… Dar nu îndrăzneam. Mi-era frică să nu mă crezi nebun. Știi, când am avut certitudinea că am pierdut-o pe Etta, copiii, a fost ca și cum aș fi pierdut auzul, văzul, memoria. Am uitat dintr-o dată toate versurile, tot ce mi-a încântat viața, tot ce se poate numi poezie.

— Aș vrea să-ți citesc câteva pagini, rezumatul unei povești de iubire. Șezi te rog și ascultă; le-am intitulat *Vindecare*:

Mi se pare că m-am trezit din morți. A fost o moarte lungă, uneori ca un vis, ca un basm, ca un

joc.

La început parcă am fost legată la ochi, dusă de mână. Apoi am căpătat alți ochi. Și brațele, și sufletul mi-au fost încătușate într-un lanț care părea fragil, dar care s-a dovedit cât se poate de trainic. O clipă, m-am zbătut. Viața nu se voia înfrântă. Am încercat să rezist. Aripile se agitau ca ale unei păsări cu capul tăiat.

Apoi, nu știu cum m-am pomenit dincolo. Aerul, mai dens, mai tare. Climatul aspru, dar și foarte dulce. Mă aflam pe marile înălțimi, pe piscurile celor puțini, îndrăgostită…

— Îl iubești? mă întreabă un demon.

— Da, răspund vrăjită, într-un zâmbet în care se topesc toate bucuriile lumii. Mi-e drag…

— Nu mai ai ochi?

— Ba da. Dar îl văd doar pe el.

— Și îți ajunge?

— Da, îmi ajunge, bag de seamă uimită.

— Și cu ce vezi cerul, copacii?

— Cu ochii lui!

— Și cu ce simți zăpada, cum știi cât de proaspătă e, și de rece?

— Cu mâna lui!

— Și când ți-e sete, ce faci?

— Îl sărut!

— Și când vrei să-ți înmoi buzele în apa limpede, bună?…

— Apa o simt cu buzele lui.

— Nu-ți place să pășești singură, să simți asfaltul elastic, viu, sub pașii tăi?

— Îi simt umărul alături și, lipită toată de el, mă simt legănată de arcurile pașilor lui.

— Dar oamenii de pe stradă?

— Cărăbușii aceia mari? Umbrele care trec pe lângă noi? El spune că vor să-mi facă rău, să mă feresc…

— Și tu ce crezi?

— Mie mi se pare că sunt un fel de năstrușnice, grotești, nefolositoare păpuși. Nu le pricep de fel

rostul. El crede că-i văd, și mă ceartă. Se ostenește, vorbește, se înfurie sălbatic. E prost. Nu știe că-l văd numai și numai pe el.

— Dar bine, de ce?

— Fiindcă mi-e drag.

— De ce ți-e drag tocmai el?

— Așa s-a întâmplat. Într-o zi, nu știu cum, parcă s-a răspândit în ființa mea întreagă o mireasmă îmbătătoare și dulce. Un nume a început să mi se plimbe prin minte, prin suflet, pe buze. Un singur nume, al lui. Nu, nu știu ce s-a întâmplat. Poate că știe el. El știe tot…

— Și tu ce știi?

— Îl iubesc.

— Și toată ziua ce faci?

— Îl aștept.

— Și când vine?

— Mă odihnesc în brațele lui.

— Ești atât de obosită?

— Da, e chinuitor, istovitor să aștepți!

— Atunci, ești nefericită.

— Nu! Fiindcă vine.

Dar într-o zi nu mai vine… Se lasă de peste tot, se încrucișează, se suprapun umbre dese, reci, grele umbre și spaime. Eu bâjbâi cu mâinile întinse, cad, mă lovesc, mă ridic, mă împleticesc. Mi-e frig, din ce în ce mai frig. El strângea căldura soarelui; eu o culegeam din zâmbetul lui. Copacii se oglindeau în privirea lui ca într-un lac. Apoi nimic n-a mai fost albastru, sau verde, fiindcă au dispărut ochii lui. Aș vrea să aud vântul cum trece printre frunze, dar nu mai pot. Mai demult, în viață, auzeam până și pașii căprioarei. Mai demult puteam să intru în mare, aveam brațe să înot. Simțeam spuma sărată. Acum nimic nu-i sărat. Mă simt prinsă zdravăn ca de un otgon. Și totuși, legătura nu e grea. M-am învățat cu ea. Mi-e necesară…

Dar el vine și spune că vrea să-mi dea drumul, nu mai poate să rămână mereu lângă mine.

Vorbește de „libertate”. Înșiră cuvinte goale ca văzduhul, colțuroase și grele ca niște pietroaie.

— Cum să pornesc singură? îl întreb înfrigurată, speriată. Singură, fără umărul tău?

— Mai sunt și alți oameni, răsună vocea lui aspră, străină.

— Dar oamenii ceilalți sunt vii, eu am murit, nu știi?

— Uite, te las să învii. N-a fost o moarte adevărată. A fost un joc.

— Poate, dar eu nu mai vreau altceva. Nu mai pot. Când nu ești aici, în jurul meu se ivesc adâncuri negre, imense. Gropi fără fund, înfiorătoare prăpăstii, poteci pe care n-am curajul să umblu, cum s-a întâmplat o dată pe brâna Caraimanului. Ții minte ce frică mi-a fost? Pe înălțimile astea m-ai dus tu în brațe. Legată la ochi, am zburat… Îți amintești Cheile Zănoagei? Cascada de spume? Odată, în poiană, te-am întrebat dacă plouă. „Nu, mi-ai răspuns, pasc mieii lacom. Smulg iarba cu poftă, așa cum săruți tu, draga mea.” Uneori mă prindea totuși îngrijorarea. Mă linișteai. „Dragostea mea, nu-i nici rătăcire, nici zigzag de încântare supremă și disperări fără fund. Iubesc cum respir: egal, iremediabil și pentru totdeauna…” Îți amintești?

Ce negre, întortocheate, chinuitoare, reci și fără luminiș, fără capăt, sunt drumurile care coboară! Pe care să apuc? M-am învățat cu aerul tare, biciuitor și proaspăt al înălțimilor, cu adierile lui parfumate. Acum simt că mă înăbuș. Lanțul care îmi lega brațele, umerii, mijlocul mă ocrotea. Acum mă poate atinge oricare.

Un surâs, o clipire care se îndrepta spre mine dădea de el, înarmat până în dinți. Acum, oricine mă poate lovi, și lui nu-i mai pasă.

Mișună lume, ființe ciudate, pe care încerc să le recunosc, care vorbesc o limbă străină și parcă se ceartă. El mă împiedica să mă apropii de oameni. Acum, printre toți îl caut pe el.

Uneori, din întâmplare numai, îl întâlnesc. Se oprește, se uită la mine, îmi vorbește. Dar nu mai spune niciun cuvânt din cele ce-mi sunt necesare ca aerul, apa. Nu-mi dă nicio privire din cele ce mângâie. Privirile noastre! Se uită la mine și nu mă vede. Nu mă întreabă dacă mi-e prea cald sau prea frig, nu-i pasă că mă zbat printre străini, că mi-e necesar ca și mai înainte umărul lui.

Mă simt dezbrăcată. Ocrotirea lui mi-a fost haină. Dragostea lui mi-a fost adăpost…

Mi se pare că am fost bolnavă. Sau poate a fost un somn lung. Cu vise chinuitoare. Ne căutam. Când mă găsea, nu mă recunoștea. Când mă striga, nu-l auzeam. Nu-l recunoșteam.

L-am așteptat, i-am pândit pașii.

Urechile mele exasperate au așteptat, au ascultat, au pândit.

M-am hrănit numai din amintirea unor zile trecute, din nădejdi a căror singură sevă erau febra, visul, închipuirea mea.

Să mă trezesc nu doream.

Voiam să dispar, să scap de rozătura din suflet; durerea neîntreruptă, ascuțită, chin de neîndurat, care creștea, se înmulțea ca un cancer…

Dar într-o zi am coborât din pat și m-am uitat pe fereastră (priveam și înainte, dar nu vedeam nimic, totul era acoperit cu imagini din trecut, din lumea colorată, parfumată, unde am fost dusă, vrăjită, de șoaptele lui). Și am zărit un copac. Nu știu cum s-a ivit. Alb, ca de vată. A doua zi sclipea în soare, cu frunze de argint. Peste câtva timp am dat iar de el; era gol, cenușiu, zgribulit. Mi-a fost milă și am coborât din casă. Anume ca să-l văd mai de aproape. Sub șoșonii mei zăpada scârțâia, prietenoasă. Deci auzeam. Am început iar să aud? Ce curios îmi părea, și ce plăcut!

Copacul era păzit de un copil și de un câine lup. Dulăul a lătrat. I-am vorbit. M-a înțeles și m-a lăsat să-l mângâi și să ating copacul.

Într-o zi am cumpărat prăjituri pentru copilul care păzea copacul și pentru câinele lui. M-am oprit în poartă și am desfăcut pachetul. Acum eram veseli toți patru. Copacul fiindcă avea muguri, noi fiindcă aveam prăjituri. Botul câinelui era plin de frișcă. Am zâmbit. Pe buze am simțit urme dulci.

A doua zi, de sus, de la fereastra mea, am văzut alți copaci. Apoi, ca niște găinușe albe cu creste roșii, a răsărit în curtea cu pomii înmuguriți o droaie de copii. Țipete, râsete, veselie. Un clopoțel a sunat. Șorțulețe albe, funde roșii s-au adunat în șir și au dispărut. Această miniatură de școală era de mult acolo. Cum de nu auzisem atâta timp toți clopoțeii aceia, amestecați, zglobii, râsete de copii?

Și flașneta din colț poate cântase altădată. Omul stătuse cu pălăria întinsă poate de multe ori. Am luat un ban și i l-am aruncat. L-am urmărit tăind aerul proaspăt și l-am auzit căzând, sunând jos, pe piatră. Omul îmi mulțumea, flașneta îmi amintea copilăria…

Pe trotuar vedeam acum, desenate cu creta, pătrate strâmbe, la fel ca în copilăria mea. O fetiță sărea într-un picior, un băiat sălta mândru pe o trotinetă. Pe cer se jucau norii albi, se adunau și luau forma unor continente de fum. Pe un acoperiș, un om bătea cu ciocanul. Repara tabla. Altul, cățărat pe o scară, instala o antenă. Pe asfalt se învârteau roți, se auzea tropot de copite. O trăsură s-a oprit, și o rochie înfoiată, înflorată, a coborât cu grație. O clipă, m-am gândit: poate e un spectacol. Poate mă aflu pe un scaun, într-o sală de teatru. Am întins brațele și, bucuroasă, am văzut că am spațiu…

Puf de păpădie plutea în aer, în jurul meu. Era un miros iute de viață vegetală, de frunze, de pământ împrospătat de ploaie. Și erau oameni pe stradă, copii, case, grădini, copaci înmuguriți. Și în mijlocul acestor bogății mă aflam eu. Și toate erau pentru mine, să-mi mulțumească auzul și ochii, să-

mi ureze bun sosit, să-mi spuie că m-au așteptat, să mă încredințeze că n-am murit. Am respirat lung, cu nesaț, de câteva ori. O lacrimă s-a prelins pe obraz, a lunecat și s-a oprit în colțul gurii. I-am simțit gustul sărat…

•

Fără un cuvânt Metzel a ieșit pe terasă și și-a aprins o țigară. L-am urmat.

— Nu ți-e frig, Mirona?

— Nu, și cred că n-are să-mi fie niciodată… Dacă n-ar fi casele acestea care încep să se deslușească, ne-am putea crede pe un vapor. Uite o stea. A ieșit de sub nori, parcă a scăpat de la înec…

— Ai vrea să fii pe un vapor, Mirona?

— Mi se pare că sunt pe un vapor. Un vapor care mă aduce înapoi de departe. Mi se pare că am pribegit destul printre stele, pe ape. Uită-te bine! Vezi, suntem din ce în ce mai aproape de țărm. Dacă aș întinde brațele, aș atinge casele. Niciodată n-am simțit pământul atât de aproape. Puntea se lasă. Se luminează cerul sau mi se pare?

— E luceafărul de dimineață…

•

După plecarea lui Alfred Metzel, pe foaia albă, am scris:

> *Jacquot, dragul meu, am hotărât să rămân aici, în țara asta, care nu e a bătrânei Cațian, a lui Ștefan… E a noastră. Și la noi „ / în văgăuna apelor celor mai vii / E de o mie de ori mai bine”*[70]*. Mâine am să țin o conferință în locul Lisandrei. Am să scriu reportaje, articole, schițe, broșuri, și cred că am să fiu în stare să scriu o carte. O carte care să-ți placă și ție, Jacquot.*

Lacrimile au udat foaia. Am vrut s-o transcriu. Dar am să i-o trimit așa, fiindcă e adevărată.

•

Sala, ca și cum ar fi fost reflectată în oglinzi paralele, părea fără sfârșit. Eram sigură că n-aș putea vorbi decât nopții, cerului înstelat. Și iată-mă în plină lumină. Pe masă, câteva hârtii, note, idei schițate. Dar foile parcă se multiplicau și, ușoare ca puful de păpădie, se ridicau, zburau… În urechi îmi zbârnâiau motoare… Avioane decolau, zburau… Lumea aștepta. Mi se părea că-l recunosc pe Tomiță, care-mi făcea semn: „Hai Mirona, dă-i drumul!" Vasile îmi zâmbea cu înțelegere, blând. „Știu că nu ți-e ușor. Ți-a murit o prietenă, ți-a plecat un prieten… Dar uită-te în sală, și ai să vezi câți prieteni ai" Mi se părea că-i recunosc pe Irina, pe Eliza, pe Metzel, și pe Marta, pe Sonia… O fetiță semăna cu Lisandra. Aș fi vrut să strig: Fiameta! Să întind brațele până la ea.

Nu știu cum se legau idei și imagini. Dacă mă aflam pe estradă, în plină lumină, sau dintr-un colț întunecat al sălii, o ascultam pe Lis. Când m-am dezmeticit, lumea aplauda. Sala ieșea din ceață, brațele se lungeau, se înmulțeau, ajungeau până la mine. Fumul se risipea.

•

Vasile mi-a adus-o pe Fiameta. Când am luat-o în brațe și s-a lipit de mine, mi-am amintit de mica Ines, pe care am găsit-o în pivniță lângă bunica ei moartă. Îi simțeam parcă și acum povara, revedeam goana cu Ines în brațe, în acel oraș cu catedrale gotice, în care oamenii erau fugăriți de oameni. „Să vezi, Mirona, ce fată am!"…

— Mă cheamă Dolores-Anda, am două nume. Mama îmi spune Fiameta, așa-i place ei…

Are ochii luminoși ca o dimineață de vară, părul în nuanțe închise, potolite, ca frunzele toamna, de un auriu veșted, nu viu ca o văpaie, cum îl avea Lis. De ce este atât de palidă, dacă a stat la țară? A stat cu alți cinci copii într-un bordei săpat în munte. Muntele îi ținea de cald. Mâncare, ce se găsea. Dar năsucul pornește în vânt, curios, curajos, ca al Lisandrei. Gura, foarte bine

conturată, frumoasă, mare. Strungăreață și o gropiță în bărbie scad puțin severitatea frunții, tristețea gurii. Fiameta are totul ca să devină frumoasă: siguranța în mișcări a lui Octav, suplețea și grația Lisandrei.

— O să fiu dansatoare, mi-a declarat, apucându-și rochița cu amândouă mâinile.

Rochiță albastră de stambă, cordon roșu de lac. Nimeni n-a îmbrăcat-o în negru. Nu i s-a spus adevărul. Dar doliul îl simți închis undeva într-un ungher de suflet, și străbate în lumina ochilor ei castanii, mari și rotunzi.

— Câți ani ai, Fiameta?

— Șapte.

Șapte ani de război, șapte ani de rezistență! În sfârșit, o zi frumoasă. Bucuria e mare, prea mare pentru sufletul ei de copil. A venit mama. Sunt în sfârșit împreună. O zi, două, apoi iar așteptare și dor. Trebuie să vie mama s-o ia de tot, dar vine un străin, care nu îndrăznește să-i spuie ce s-a întâmplat. Va avea timp să afle…

— Sigur că ai să fii dansatoare, dacă îți place…

— Și tu, m-a întrebat Fiameta, de ce ai atâtea hârtii și caiete pe masă?

— Vreau să scriu o carte.

Fiameta a deschis ochii mari. Ochii copiilor pictați de Tonitza.

— Cum se scrie o carte? Hai, spune cum?

•

Fiameta doarme. Pe scaunul pe care-și punea Lisandra bluza albă, fusta cenușie sunt așezate acum, la fel de ordonat, o rochiță albastră, un cordon roșu de lac. Pe perna albă sunt împrăștiate inele mătăsoase de culoarea castanei.

Chipul Fiametei e trist. Fruntea se încruntă. Somnul e neliniștit. Umbrele războiului îi dau târcoale. Fața ei mică tresare. Dar, treptat, se liniștește, respiră egal. Războiul se îndepărtează. Pacea se apropie… Se așterne ușor pe fața ei albă… Cum se scrie o carte…? Nu știu.

Am răsfoit zeci de caiete în căutarea firului, care leagă destinele eroilor mei, am refăcut drumurile pe care am umblat, pe urmele lor, în căutarea mea. Și totuși nu știu cum se vor întâlni aceste povești răsfirate, cum se vor reflecta pe ecranul de cenușă și plumb al unei nopți care a durat zece ani, cum voi izbuti să încheg din tot ce s-a adunat, un climat, o viață, o carte…

Credeam că trebuie să treacă ani nenumărați și grei, că numai o voce tărăgănată, răgușită poate depăna întâmplări cu parfum de legendă, că numai bătrânii știu povești despre oameni și lucruri ce nu mai sunt. Dar anii de război, ca și moartea unui prieten au darul de a împinge un trecut apropiat la distanțe nemăsurate, așa cum inversând binoclul scena se depărtează neverosimil de mult.

•

Înecate în fumul dimineții, casele se leagănă amețite de somn. Cerul, livid, obosit ca după o noapte de veghe, e brăzdat de limbi de foc și de ape verzi, luminoase. Neașteptat, ca și când aș privi de pe un vapor care se apropie de țărm, apare în cadrul ferestrei, ieșind din ceață orașul. O clipă, mi se pare că sunt la Paris. Tot așa se iveau acoperișurile și zidurile suprapuse, inconsistente, în fereastra mansardei din 13, *rue* Jules Simon. Și acolo scriam toată noaptea, și acolo mă trezea, de îndată ce ațipeam, sirena unei fabrici. Era în 1936. Războiul din Spania. Primii voluntari ai brigăzilor internaționale intrau în foc. Primii români cădeau eroic la Puente de los Franceses, la Casa de Campo. Lisandra trecuse Pirineii, poate numai de dragul lui Octav, dar căra în spate răniți, le spăla rănile, înfrunta moartea ca un soldat. Lumea discuta aprins despre intervenție și neintervenție. Eu scotoceam cărțile anticarilor pe cheiurile Senei și așteptam să treacă orele ca să admir *Notre Dame*-ul în apusul soarelui, *Sacré-Coeur*-ul în lumina lunii. Mă pasiona surâsul Giocondei și întrecerile vaporașelor de hârtie care alunecau pe

lac în grădina Luxembourg. Noaptea scriam. Voiam să scriu un roman. Ce a devenit acel roman? Ce-a devenit Mirona, fata cu fruntea plecată peste foile albe, la masa de scris?

POSTFAȚĂ

Acest roman „al unui roman” (sau jurnal al unui roman) cum îl numea Perpessicius, am început să-l scriu în 1938, stimulată în aceeași măsură de încrederea unora și îndoielile altora. Simțeam pe umăr mâna lui Liviu Rebreanu, aveam girul lui… Mihai Ralea și D. I. Suchianu, îmi deschideau cu generozitate porțile *Vieții Românești*. Profesorul Al. Rosetti mă invita să public la *Revista Fundațiilor*, E. Lovinescu mă aștepta la „Cenaclu”. Și iată-mă pășind pentru prima dată pragul „Sburătorului”. Mă aflam în încăperea tapisată de cărți, unde de atâția ani se țineau celebrele ședințe, în fața biroului masiv.

— Ei, ce-ai să mai scrii? – mă întreba maestrul.

Și ochii aceia mari, întunecați, în care se amestecau scepticismul, curiozitatea și omenia au început să mă iscodească…

— Văd că toți recunosc că ai talent, dar unii te suspectează că ai să rămâi autoarea unei singure cărți, că-i vorba doar de o experiență de viață pe care ai pus-o toată într-un singur roman.

Rău-voitorii mă dibuiseră. Nu mai aveam intenția să scriu. Nu voiam să devin o scriitoare. Ținusem doar să las ceva în urmă: „Nu trebuie să trec prin viață fără să las o urmă, o lacrimă, o tresărire pentru tot ce mi s-a părut frumos și bun, ceva care să-mi semene cât de puțin, așa cum trece uneori pe fruntea unui copil o umbră care amintește cum cădea pe gânduri mama”, va spune Mirona mai târziu. Dar în clipa aceea Mirona nu exista. Existau numai furia mea reținută împotriva acelora care se mirau de succesul cărții mele, de parcă l-aș fi câștigat la loterie. Dar anii în care am scris, nopțile nedormite, camera mobilată în care gazda îmi schimba mereu becul până ajunsese la lumina unei candele? Dar călătoriile în jurul odăii, în fața acelorași fotografii de care nu știam nimic?

„Mă simt ca și când din greșeală aș fi fost înmormântata într-o criptă străină, în care ceilalți se știu unii pe alții fiindcă în viață s-au înrudit, au amintiri comune, numai eu sunt singură, stingheră, fără niciun rost printre ei” (*Mirona*, pag. 195). Dar blocul în schele în care caloriferul încă nu funcționa și unde cu geamurile deschise, iarna, așteptam să se usuce pereții? Ce știau despre toate acestea cei ce spuneau că-i mai ușor să scrii la persoana întâi, ca și când prezența mării, într-o carte, e mai ușor de realizat la persoana întâi decât la a treia? Dar maestrul aștepta un răspuns și nu voiam să-l dezamăgesc.

— Mai am o experiență pe care n-am folosit-o, experiența scrisului.

Și i-am vorbit maestrului de *Sparkenbrooke*, romanul lui Charles Morgan. Eroul, prin tot ce gândește, tot ce simte, tot ce face, e scriitor…

— Aș vrea să scriu despre cum se scrie o carte… Eroina mea va trăi, va muri pentru cartea pe care o scrie.

Dar maestrul, pe tonul pe care ar fi spus: „Să lăsăm vorbele mari”, m-a întrebat:

— Când vii să citești la Cenaclu?

Era convins ca și ceilalți, care mă invitau să public, că am sertarele pline de schițe și note, pagini de proză, nefolosite în primul meu roman. Dar eu n-aveam nici sertare, nici fișe, nici însemnări și nicio întâmplare care să nu fi intrat în *Pânza de păianjen*. Aveam doar experiența nopților albe, a pereților albi și tăcuți. Numai despre liniștea lor și neliniștea mea, numai despre lipsurile în care trăiam și efortul de a supraviețui, despre chinul și bucuria de a scrie, aș fi putut să scriu. „Cella Serghi reușește să divulge ceva din însăși secretul creației. Interesant e că o face cu mijloacele artei, ale ficțiunii artistice. Seriozitatea ei (a Mironei) derivă din seriozitatea cu care Cella Serghi își privește meseria și uneltele” (semnează

Corneliu Rădulescu în revista *Orizont*, Nr. 9 din 5 martie 1976).

N-aveam niciun plan pentru noua mea carte. Primul fragment intitulat: „Când Mirona nu doarme”, publicat în *Viața Românească*, l-am scris atât de greu și l-am refăcut de atâtea ori, încât n-am avut curaj să continui. Dar entuziasmul, optimismul lui Suchianu erau contagioase. „Ai să apari alături de Hortensia Papadat-Bengescu în numărul din… Te publicăm în același număr cu Mihail Sadoveanu…”

Eram înspăimântată dar și ispitită. Aveam în față înălțimile munților, trebuia să continui urcușul.

„Mirona e un nume prea căutat, nu există”, îmi spunea E. Lovinescu, găsind de-altminteri numai cuvinte de laudă pentru fragmentul publicat.

Dar într-o zi, când la ora prânzului ne-am întâlnit la Librăria Alcalay, a intrat pe ușă Mirona, o fată frumoasă, pe care o cunoscusem în vara aceea la mare.

— Mirona! am exclamat și i l-am prezentat pe maestru.

— Ei, cum, chiar așa te cheamă? a întrebat-o uimit.

Nu am luat de la această frumoasă fată decât numele. Nu m-am folosit de vreun dosar de existență. N-am avut niciodată un astfel de dosar și mă fac să zâmbesc cei care – în tren, mai ales – îți spun: „Viața mea e un roman”, gata să ți-l încredințeze. N-am avut niciodată un jurnal sau caiete cu mici încercări literare. „Creația artistică este o lume fără nicio legătură cu exercițiile școlare – spune Henry Perruchot – o lume în care reacționează nenumărați fermenți și uneori cei mai surprinzători, mai neașteptați, o lume țâșnită din întâlnirea a nenumărate elemente disparate, talente și împrejurări, calități și virtuți, uneori defecte și chiar vicii ale căror îmbinări, imprevizibile în sine, realizează opere desăvârșite”.

Opere desăvârșite s-au realizat puține. Dar cine nu tinde spre ele, nu-i scriitor. Celebru e cazul lui Flaubert. Dar Creangă? Se spune că a refăcut de zece ori fraza: „Din in și cânepă se fac cămășile”. Caragiale căuta chinuit fiecare din replicile care par atât de spontane. Brâncuși, în atelierul lui, lustruia piatra până ce căpăta strălucirea, căldura soarelui. Iar Georges Simenon, romancierul care a scris un număr impresionant de romane, face această neașteptată mărturisire: „Mai întâi am învățat cum se povestește o întâmplare. Această ucenicie mi-a cerut zece ani”.

Erau cei cinci ani în care m-am străduit să țes *Pânza de păianjen*, o ucenicie care mi-a folosit pentru acest roman al Mironei? Nu. Am lucrat zece ani la prima ediție, care a apărut în 1950 cu titlul *Cad zidurile*. „Un roman al clarificării unor conștiințe” cum îl numea Petru Comarnescu. (*Universul* din 26 martie 1950).

Ca și nu mi se mai pună la îndoială fantezia, puterea de invenție – după unii critici, „binevoitori” reușita primei mele cărți s-ar fi datorat materialului autobiografic – am răsturnat toate datele din biografia Dianei, și i-am creat Mironei o familie la antipodul celei din *Pânza de păianjen*. Dacă acolo sărăcia este agravată de consecințele refugiului, de personalitatea unui tată cinstit, naiv, violent și boem, aici Mirona se sufocă într-o familie de oameni bogați, hrăpăreți și avari. „Mirona crește într-o familie care trăiește într-un regim matriarhal (citez din cronica lui Ov. S. Crohmălniceanu, *Viața Românească*, august 1967). Străbunica, bătrâna Cațian, stăpânește cu autoritate nediscutată și sgârcenie, o casă plină de femei acrite.”

Peisajul e altul. Marea, care ocupă un loc atât de important în viața Dianei, e abia întrezărită în romanul Mironei, unde totul e închis și mocnește între ziduri, prejudecăți, promiscuități și mistere. Epoca e alta. Spre deosebire de Diana care vede

războiul cu ochi de copil – primul război mondial – Mirona în pragul maturității trăiește din plin al doilea război. „Mirona este prinsă în viitoarea marilor evenimente. Aspirația supremă e să scrie o carte a generației ei și tot ce i se întâmplă e o însumare de întâmplări în vederea acestui scop”. (G. Dimisianu, *Gazeta literară*, 6 aprilie, 1966) „Ceea ce îi aparține în exclusivitate e experiența de scriitor, preluată ca țel or ca mijloc de detașare din cotidianul sentimental feminin, colectiv și uneori chiar politic. Fundalul pe care este proiectată formația spirituală a Mironei, anii tulburi ai războiului mondial îi oferă posibilitatea conturării în imagini dramatice”. (Valentin Tașcu, revista *Familia*, noiembrie, 1972) În același sens scrie Ov. S. Crohmălniceanu: „Deosebirea de Diana Slavu stă în sentimentul unei vocații certe. Mirona are realmente gustul scrisului și privește viața din jur ca material virtual al viitoarelor cărți… Compoziția e ingenioasă. De fapt Cartea Mironei se încheagă singură, eroina dându-și seama că această carte pe care voia s-o scrie, devine chiar această experiență trăită cu toate avatarurile ei”. „În fapt chiar când origina unui roman este un model de viață – spune Mihail Sebastian – (*Corespondența lui Marcel Proust – Izvoare și chei*) lucru care se întâmplă în cele mai multe cazuri, chiar când punctul de plecare este real, desfășurarea lui ulterioară capătă cu totul altă direcție. Într-o operă vie personajele se desprind în mod inevitabil de modelul inițial și dobândesc o personalitate distinctă, o identitate proprie. Dacă n-ar fi decât dorința romancierului de a camufla modelele de care se servise, schimbându-le numele, profesiunea, oarecari trăsături fizice și încă o copie după natură n-ar fi plauzibil să rămâie exterioară. Ea are inevitabile consecințe în natura intimă a personajelor. Orice amănunt schimbat antrenează o serie de modificări corespunzătoare și din aceste schimbări se constituie o ființă nouă cu

o dorință proprie de viață mai puternică decât modelele de la care pleacă și decât planurile romancierului pe care le depășește."

E deci ciudat când se afirmă că „personaje similare și situații uneori identice (celor din *Pânza de păianjen*) vor fi prezentate în *Cad zidurile*". (Marian Popa, *Dicționar de literatură contemporană*.) Cu atât mai mult cu cât în continuare se spune „romanul acesta este unul din puținele exemple de fixare reușită a mediului cosmopolit în literatura noastră." Iar Eugenia Tudor Anton (*Viața Românească*, iulie, 1972) citează pasajul intitulat „Ciuperca": „Pasajul citat, străbătut de fulgurări poetice amintește de cartea lui Alain Fournier, *Le grand Meaulnes*… Dincolo de aceste pasaje, destule, mai întâlnim în carte atmosfera ușor idealizată a anilor tineri la Paris, din preajma izbucnirii celui de-al doilea război, sau atmosfera anilor de prigoană și de război, cu bombardamente atroce, asupra unui București răscolit, cum nu ne amintim să-l mai fi evocat cineva." „Este de-a dreptul excepțional modul în care Cella Serghi observă acest mediu fără satiră inutilă și cu o independență similară modului de manifestare, remarcă Tașcu Valentin. […] Este o nedreptate că numele Cellei Serghi nu încape în listele preferințelor criticii actuale. Mă bucură însă faptul că Ion Negoițescu o socotește o mare prozatoare (revista *Familia*, noiembrie 1972).

Dacă totuși se poate recunoaște în Mirona o soră a Dianei e fiindcă au aceeași curajoasă sinceritate, aceeași nevoie de comunicare, de descătușare, de libertate și adevăr. Aceeași nostalgie a unei împliniri. Amândouă își construiesc iubirea pe nisipuri mișcătoare; dragostea e pentru ele o evadare din cotidianul cenușiu, o aspirație spre absolut, lin intangibil ideal: „Suntem, e hotărât, mai prejos decât hazardul", va spune Ștefan… Suntem, e hotărât, mai presus decât hazardul, gândesc eroinele, mele și refuzând situația de

victimă, – cu toate că, învinse o clipă, – devin învingătoare.

„Eroina principală, – scria N. Carandino într-o cronică despre *Pânza de păianjen* (Ziarul *România* din 7 iulie 1938) dezvăluie, fără aparente intenții, de-a lungul unor întâmplări pline de dramatism, un suflet contemporan, plămădit din slăbiciune și dezaxare, o vibrație interioară care este a secolului". Preluând firul întrerupt, Mirona, dezorientată și ea, ajunge totuși în cele din urmă să înțeleagă racila societății care genera dezaxare, nedreptăți și războaie. „Firește cartea este *cu chee* așa cum au fost toate romanele bune sau rele la vremea lor. Vine un timp când mor modelele când dispar, când dispar autorii, când se spulberă epoca. Vine un timp când se pierd cheile. Atunci supraviețuiesc romanele care au adus în fluviul lumii sensibile vibrația unei idei sau a unei pasiuni" (N. Carandino – *Genţiane*, *Tribuna*, din 17 iunie 1972).

Într-o emoționantă, patetică scrisoare către Radu Kirileanu – nepotul vestitului folclorist G. T. Kirileanu – Perpessicius arată cât de mult ar fi dorit să scrie despre Cartea Mironei.

„Adevărul, scump domnule Kirileanu, este că situația ochilor mei este plină de contradicții, însă numai aparente. Că scriu ca și în întuneric, în virtutea unor intuiții grafice durând de atâtea decenii, asta s-ar mai înțelege, când e vorba de corespondență. Dar că articolele ce apar ici colo la răstimpuri, dând impresia și iluzia unei oarecare activități, sunt smulse cu forcepsul după lecturi dificile și cu note după un canon indescriptibil, asta e mai greu de acceptat, câtă vreme insuficiențele și dificultățile sunt invizibile și rămân înlăuntrul pacientului… Sau, pentru a reveni la subiect, am citit *Cartea Mironei* cu desfătarea și interesul pe care orice carte de Cella Serghi le comunică, și mi-ar fi plăcut să pot scrie. Aș fi degajat la capătul acestui roman al unui

roman (sau jurnal al unui roman) firul epic solid și farmecul omogen al unei cărți de Cella Serghi…”

„*Mirona* este mai mult decât un roman, este un destin tulburător și captivant, este experiența unei vieți din care se naște actul suprem al creației în care ard cu aceeași intensitate ca în retorta unui magician, dragostea dar și renunțarea, bucuria dar și dezamăgirea, satisfacția dar și nemulțumirea… Mirona este, în pofida densității epice, un poem închinat dragostei, aspirației către puritate, adevăr și frumos, scrie Nicolae Barbu (semnând R. ȘT. M. în *Cronica* din 1 decembrie 1972)

„… la limita dintre poezie și roman – spune Emil Manu în cronica sa din *Gazeta literară*, 1 iunie 1965 – *Cartea Mironei* se referă la aproape un deceniu de viață. Pentru acest deceniu de schimbări și efervescențe politice mondiale, de la începutul războiului din Spania și până la reforma agrară din România, ar fi fost nevoie de multe volume. Cella Serghi surprinde întreaga perioadă într-o sinteză aproape simbolică, realizată prin punctaje biografice, care cuprinde un teritoriu egal cu al bătrânului nostru continent”… „Scriitoarea își traduce în cărți sufletul, dar nu-și copiază existența, nu reproduce fapte memorabile, păstrate în depozitele conștiinței, ci descoperă, prin analogii, existențe propulsate eruptiv și simbolic din propriul său trecut”… „Romanele Cellei Serghi sunt jocul unei fantezii, biografică sau autobiografică numai la modul tipologic ca în poezie” (*Cella Serghi și refuzul autobiografiei*, Emil Manu, *ORIZONT*, Nr. 25, 1975).

S-a stăruit mi se pare prea mult asupra influențelor care ar fi înlesnit debutul meu literar, când ar fi fost mai firesc și mai interesant să se constate tocmai lipsa acestor influențe.

„Tehnica pe care Cella Serghi a adoptat-o corespundea atât temperamentului ei scriitoricesc cât și unui climat literar existent. Climatul literar era favorabil adâncirii psihologice nu numai

fiindcă Proust făcea prozeliți și la noi, ci mai ales fiindcă momentul social istoric cerea o explicație, o urmărire mai atentă mai minuțioasă a dramelor omenești a acelei conștiințe umane adânc zguduită de istoria contemporană" (Georgeta Horodincă, *Pânza de păianjen*, prefața ediției din 1962). „Cella Serghi este o scriitoare independentă, mai ales că modelele de construcție nu sunt proprietăți ale unui singur autor… Dar nu această construcție interesantă dar nu decisivă conferă valoarea romanului… Mirona este în ultimă instanță principiul interior de organizare al întregului edificiu. Ea deține calitatea personajului martor dar nu al celui care urmărește „povestește" o sumă de evenimente ci al celui care se lasă determinat de ele" (Tașcu Valentin – *Familia* Noiembrie 1972).

Scriind într-o epocă în care literatura abundă de frumoase metafore și strălucite sau excesive comparații, în paginile cărților mele, ele lipsesc, în așa măsură, încât E. Lovinescu nedumerit la început de simplitatea mijloacelor folosite, a citit *Pânza de păianjen* de trei ori, ca să afirme apoi: „stilul e acela din care se clădesc lucrări durabile… sunt pagini de un realism viguros, strâns pe firul de mătase al duioșiei și omeniei. (*Aqua Forte*).

Viața n-a intrat liberă, neorganizată în carte așa cum părea. La acea simplitate am ajuns greu. „În ciuda dezordinei aparente, cartea are o arhitectură bine gândită." (Ov. S. Crohmălniceanu, *Viața Românească*, 1967) „Se întâlnesc aici fericit un instinct exact al jocului determinărilor și o putere remarcabilă de obiectivizare artistică." (Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română dintre cele două războaie mondiale*, Ed. Pt. Literatură, 1967).

Mi-a trebuit într-adevăr multă răbdare, o foarte riguroasă cernere a materialului în slujba a ceea ce era de demonstrat, și multe nopți nedormite, pentru a atinge hotarul dintre poezie și proză, climatul de care avea nevoie Mirona, în condițiile totuși

realiste și aspre ale războiului și ale revoluției sociale care începea. Fiecare cuvânt a fost căutat pentru încărcătura lui, pentru muzicalitatea frazei, pentru cadența ei. Eram copil când repetam vrăjită: „S-au sfârșit frumoasele zile din Aranjuez…” Iar prima frază din Sixtine, romanul lui Rémy de Gourmont, o repet – în taină – și-acum: „Sous les sombres sapins sexagenaires, dont les branches s’allourdissaient, vers les pelouses jaunies, côte à côte ils allaient”[71].

Întrebată, deseori, care e cartea mea preferată, de care dintre eroinele mele mă simt mai legată, am răspuns fără ezitare: *Mirona*. Poate fiindcă mai mult pentru ea am suferit, pentru această carte pe care am scris-o împreună în nopțile în care timpul parcă înceta să mai curgă în clepsidră.

„Timpul aici nu are nicio măsură, spune Rainer Maria Rilke, într-o scrisoare către un tânăr poet. Un an nu contează. Zece ani nu înseamnă nimic. Să nu socotești, ci să crești ca arborele pe care seva nu-l grăbește, care rezistă încrezător marilor vânturi ale primăverii fără să-i fie teamă că vara ar putea să nu vină. Vara vine. Dar nu vine decât pentru cei care știu să aștepte tot așa de liniștiți și receptivi, ca și când ar avea eternitatea în fața lor. Învăț asta în fiecare zi, cu prețul suferințelor pe care le binecuvântez”.

Cu prețul suferințelor pe care le binecuvântez s-a născut Mirona. I-am transmis durerea și bucuriile mele, blestemul și fericirea de a fi scriitor, curajul de a pierde azi pentru a câștiga mâine. Fiindcă atunci când se termină cartea, fiecare simte că există un mâine, că „azi” e doar o repriză într-un meci care va fi câștigat.

CELLA SERGHI

Sfârșit

mastică

{1} E mai curând urâțică, mititica!

{2} Eu sunt omulețul care vrea să fie bărbat, / Am patru ani și încă o jumătate în curând.

{3} „Valoarea nu ține seamă de numărul anilor”, replică din Cidul de Corneille.

{4} „I-am pus o bonetă roșie vechiului dicționar”.

{5} Jules, pe scurt.

{6} Foarte corectă.

{7} Pe șleau.

{8} Îți sare în ochi.

{9} Pe legea mea!

{10} *La răscruce de vânturi*, de Emily Brontë.

{11} Science Politique – Științe politice, prescurtat.

{12} O supă de ceapă prăjită.

{13} Moartea, pur și simplu.

{14} Cu pieptul descoperit.

{15} Cine a băut, va mai bea.

{16} La casa turturelelor.

{17} Încaseaz-o!…

{18} *Mörder – criminal* (lb. germ.).

{19} „Căci, am trăit ca să te aștept și în inima mea băteau pașii tăi…” vers din Victor Hugo.

{20} În sens figurat – nobilimea.

{21} Imposibil nu-i un cuvânt franțuzesc…

{22} Absenții sunt întotdeauna vinovați!

{23} Ca să-i facă în necaz.

{24} Ne costă atât de puțin, și lor le face atâta plăcere!

{25} Ziar de dreapta.

{26} Direct.

{27} Burghezi infecți!

{28} Ei hai, răspunde, puișor. Aceasta este o salcie, o salcie-umbrelă. Atunci, repetă: salcie-umbrelă.

{29} Mi-a fost foarte *dor* de tine, îmi este încă *dor* de tine, totdeauna îmi este *dor* de tine.

{30} Însoțitor, dădacă.

{31} Culcați în fân, cu soarele martor…

{32} Noaptea e un sfetnic bun.

{33} Vreau să văd încă o dată ochii tăi de noapte senină.

{34} Lipsa de vești, înseamnă vești bune.

{35} Pentru libertatea voastră și a noastră.

{36} Când își pune în gând ceva…

{37} Delectare plină de rușine, / Deliciul delictului.

{38} Minunat… splendid.

{39} Admirabil, dar dumneavoastră vorbiți admirabil.

{40} Unde este Pussy?

{41} Dar de ce? De ce, de ce n-am voie?

{42} Mirona, dragule, tata a murit noaptea asta. Cum aș vrea să plâng în brațele tale.

{43} Este un război ciudat.

{44} Luntrea din insule, luntrea îndrăgostiților.

{45} Ca să scot oamenii din sărite…

{46} Paradox este cuvântul cu care imbecilii numesc adevărul.

{47} Și când te gândești că trebuie să mori…

{48} Și atâta tot?

{49} Versuri din *Psalm de taină*, de Tudor Arghezi.

{50} Versuri din *Morgenstimmung*, de același autor.

{51} „Tu dispărută, / Soare a zilelor fericite ce trec, / Singurătatea a coborât în mine ca o iarnă.”

{52} O singurătate într-adevăr monstruoasă.

{53} Un soldat francez, un erou francez.

{54} Versuri din Lucian Blaga.

{55} Pierdut pe mare, în împrejurimile Nordenfyord-ului.

{56} Fulgere și trăsnete!

{57} Cuvântu-i cuvânt!

{58} Ducele – Mussolini.

{59} Culcați în fân cu soarele martor.

{60} Vers din Saint Amant – „Pârâiaș ce alergi căutându-te pe tine”.

{61} Memorii dintr-o altă viață.

{62} Lis este o stea căzătoare.

{63} Nu vor trece, nu vor trece! Fasciștii nu vor trece…

{64} Stânga!

{65} Dreapta!

{66} Munca eliberează.

{67} Acest ciudat război.

{68} Cu încetinitorul…

{69} Forțele Franceze din Interior ne-au forțat mâna.

{70} Versuri de Maiakovski.

{71} „Sub sumbrii brazi sexagenari a căror ramuri se îngreuiau către galbene peluze, unul lângă altul mergeau.”

Table of Contents

- PARTEA ÎNTÂI • CÂND MIRONA NU DOARME
  - CAPITOLUL I • CAMERA MOBILATĂ
  - CAPITOLUL II • FAMILIA
  - CAPITOLUL III • MAREA ÎNTÂLNIRE
  - CAPITOLUL IV • 13, RUE JULES SIMON
  - CAPITOLUL V • GIULIA
  - CAPITOLUL VI • ÎN CĂUTAREA FANEI
  - CAPITOLUL VII • TREI ZILE LA VIENA
  - CAPITOLUL VIII • SFÂRȘITUL CATRINEI
  - CAPITOLUL IX • MADELEINE
  - CAPITOLUL X • COINCIDENȚE
  - CAPITOLUL XI • ANDREI
- PARTEA A DOUA • UN BLOC ÎN SCHELE
  - CAPITOLUL XII • O VIZITĂ CIUDATĂ
  - CAPITOLUL XIII • SCRISORI DE DRAGOSTE
- PARTEA A TREIA • O CĂLĂTORIE ÎN TIMP DE RĂZBOI
  - CAPITOLUL XIV • LA CONAC
- PARTEA A PATRA • MAI EXISTĂ O LUME
  - CAPITOLUL XV • LISANDRA
  - CAPITOLUL XVI • SCRISOAREA BĂTRÂNULUI MIRON CĂTRE FANA
  - CAPITOLUL XVII • CE ȘTIA ETTA
  - CAPITOLUL XVIII • ULTIMA SLĂBICIUNE

• CAPITOLUL XIX • SCENA SE DEPĂRTEAZĂ
POSTFAȚĂ

Table of Contents

• PARTEA ÎNTÂI • CÂND MIRONA NU DOARME 4
  • CAPITOLUL I • CAMERA MOBILATĂ 4
  • CAPITOLUL II • FAMILIA 10
  • CAPITOLUL III • MAREA ÎNTÂLNIRE 18
  • CAPITOLUL IV • 13, RUE JULES SIMON 53
  • CAPITOLUL V • GIULIA 95
  • CAPITOLUL VI • ÎN CĂUTAREA FANEI 124
  • CAPITOLUL VII • TREI ZILE LA VIENA 148
  • CAPITOLUL VIII • SFÂRȘITUL CATRINEI 163
  • CAPITOLUL IX • MADELEINE 174
  • CAPITOLUL X • COINCIDENȚE 204
  • CAPITOLUL XI • ANDREI 233
• PARTEA A DOUA • UN BLOC ÎN SCHELE 257
  • CAPITOLUL XII • O VIZITĂ CIUDATĂ 257
  • CAPITOLUL XIII • SCRISORI DE DRAGOSTE 270
• PARTEA A TREIA • O CĂLĂTORIE ÎN TIMP DE RĂZBOI 293
  • CAPITOLUL XIV • LA CONAC 293
• PARTEA A PATRA • MAI EXISTĂ O LUME 354
  • CAPITOLUL XV • LISANDRA 354
  • CAPITOLUL XVI • SCRISOAREA BĂTRÂNULUI MIRON CĂTRE FANA 373
  • CAPITOLUL XVII • CE ȘTIA ETTA 396
  • CAPITOLUL XVIII • ULTIMA SLĂBICIUNE 411
  • CAPITOLUL XIX • SCENA SE DEPĂRTEAZĂ 418
POSTFAȚĂ 447